

अवब्य

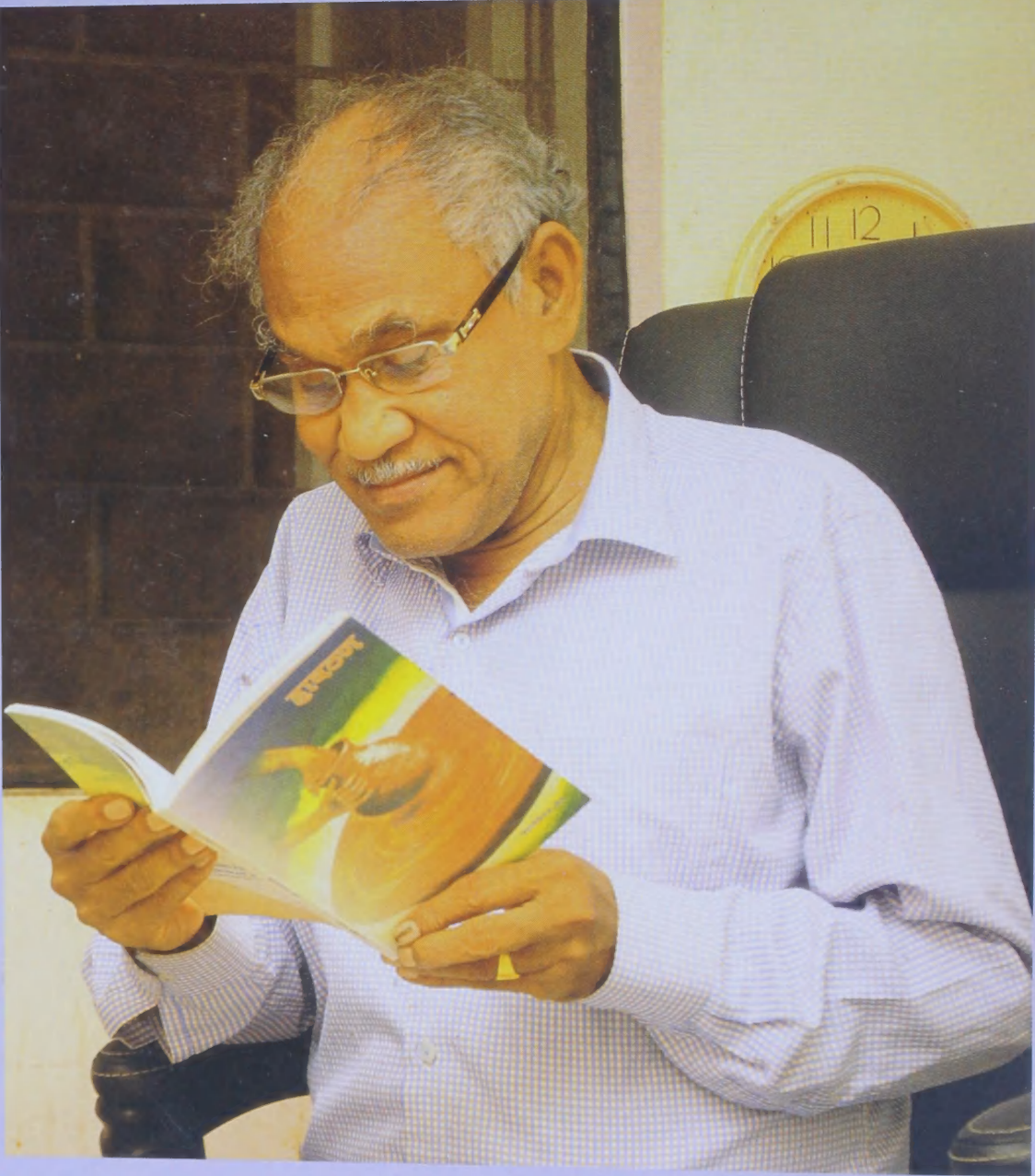
गोवा कोंकणी अकादेमीची स म्हयन्याळी साहित्य पत्रिका

अंक : 6

जानेवारी-जून 2017

हांचो आमकां अभिमान

महाबळेश्वर सैल

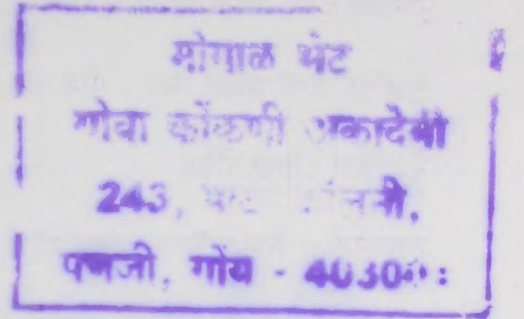
ख्यातनाम कोंकणी साहित्यीक

प्रतिश्ठेच्या सरस्वती सन्मान पुरस्कारान (2017) भोवमानीत

वर्स : 3; अंक : 6 (जानेवारी ते जून 2017)

अनन्य

गोवा कोंकणी अकादेमीची स म्हयन्याळी साहित्य पत्रिका

संपादक

डॉ. जयंती नायक

संपादक मंडळ

डॉ. प्रकाश वजरीकार, अध्यक्ष

उपासना माजगांवकार, सचिव

स म्हयन्याळी साहित्य पत्रिका
अनन्य

वर्स : 3; अंक : 6 (जानेवारी ते जून 2017)

प्रकाशक : सचिव, गोवा कोंकणी अकादेमी

संपादकीय कार्यालय : गोवा कोंकणी अकादेमी,

243, पाटो कॉलनी,

पणजी - गोंय - 403001

फोन नं. : 0832-2437385/87

ईमेल : konkaniakademi@gmail.com

© सर्वाधिकार सुरक्षीत

संपादक : डॉ. जयंती नायक

मुखचित्र आनी फाटलें चित्र : परेश नरेंद्र कामत

रेखाचित्रां : सिया पंडित

टायपसेटर : रिया ग्राफिक्स, पोरणें गोंय

छापणावळ : लोकमान्य प्रोसेस, खोर्ली, तिसवाडी

मोल : ₹50/-

ANANYA :

(A Six Monthly Literary Journal in Konkani)

Vol : 3, No. : 6

(January - June 2017)

Goa Konkani Akademi, 243, Patto Colony, Panaji - Goa - 403 001

Ph. No. : 0832-2437385/87

(अंकांतलीं मतां त्या त्या लेखकांचीं, त्या मतां कडेन गोवा कोंकणी अकादेमी सहमत आसाच अशें ना.)

अवब्य

गोवा कोंकणी अकादेमीची स म्हयन्याळी साहित्य पत्रिका
वर्स : 3; अंक : 6 (जानेवारी ते जून 2017)

मांडावळ

05 संपादकीय..

चौकेर

- 7 सुशांत कुंकळ्येंकार : ख्यातनाम साहित्यीक महाबळेश्वर सैल हांचे कडेन
सुशांत कुंकळ्येंकार हांचो वार्तालाप

कथामंच

- 18 गजानन जोग : घ-डा-मो-डी
26 वसंत भगवंत सावंत : वावराडी
33 माया अनिल खरंगटे : काळजांतलो फोड
40 नयना आडारकार : राखणदार!!
46 वल्ली क्वाड्रस : बंद
56 रजनी अशोक भेंब्रे : मायेचो पाझर
60 अजय बुवा : अळम्यांचो डबो

भाशाभावकी

- 70 गोपाळकृष्ण पै : सोंपणां चडपाच्या बोवाळांत सत्री विसरिल्लो;
अणकार : अलका सिनाय असोळडेकार

काव्यमंच

- 80 माधव बोरकार : त्रिभुवन / भरता तुज्या सुरांनी / तूं जायसो /
81 रमेश भगवंत वेळुस्कार : हुस्कारांच्यो कविता 1, 2, 3
87 नीला तेलंग : अव्यक्त/ आज / एक उदासी

- 88 परेश नरेंद्र कामत : कांय फुलां / फुलपाख्यांच्या सपनांत /
- 89 आर. एस. भास्कर : श्री राम पट्टाभिषेकु / भांगरा रास
- 93 संजीव वेरेंकार : म्हज्या दुकांचो सोरो / सुस्त न्हिदता / वेदनाचें अमृत / मनाच्या तळ्यांत
- 94 आर. रामनाथ : खांद / म्हजे कवितेच्या अर्दकुट्या कादेर्नाचीं कोरीं पानां /
मरणविधी / किरवंत / गादी / आत्मो
- 98 शरतचंद्र शेणै : तत्त्वार्थगीता
- 107 किरण म्हांबरे : जीण / म्हज्यो व्यथा
- 110 अलका सिनाय असोळडेकार : नदर / हावेस / अस्तित्व / जनेल
- 112 अनुल र. पंडित : आमी चलत रावपाचें / परिवर्तन /
- 116 गौरीश वेणेंकार : जनमताचो कौल / ही आमगेली माती... आमी तुमगेलीं मनशां / तीन माकड
- 120 सरस्वती नायक : शॉक ट्रीटमेंट / माई
- 122 युगा आडारकार : हांव एक बंदिस्त न्हंय / एक गुळी
- 123 ज्ञानेश्वर कमलाकांत तारी : रुंदायल्लीं रुदनां / स्वातंत्र्य देवते, गोमंत माते

नाट्यमंच (एकांकी)

- 125 महेश नायक : ऑपरेशन डबल ए

ललीत (निबंद)

- 136 शीला कोळंबकार : म्हजी बाल्कनी
- 140 कृ. म. सुखटणकार : म्हजी कथा आनी व्यथा
- 148 हर्षा शेट्ये : जनन्यो गेल्यो... खिणांय वतलीं

लोकवेद (गितकाणी)

- 155 संकलन : डॉ. जयंती नायक : शनीदेवाची काणी

मंथन (लेख)

- 187 डॉ. हनुमंत चोपडेकार : जनमत कौल आनी गोंयची राजकी अस्मिताय

ग्रंथदालन (पुस्तक परिक्षण)

- 202 सखाराम शेणवी बोरकार : स्वप्न सारस्वत : एक गडगांज कादंबरी /
दिर्घ मौन तें - अस्तुरेच्या संघर्शाची काणी

संपादकीय...

पुर्वइतिहासीक काळार मारांग, कोल, मुंड, गोंड, आर्य ह्या सारक्या वंशीक गटाचे लोक सह्याद्रीचो घाटमाथो देंवन सकयल आयले आनी तांणी भूंय वसयली. ह्या लोकांची आपलीं अशीं सांस्कृतीक वैशिष्ट्यां आशिल्लीं जांचें शुद्धपण राखपाचो तांणी सुरवातीक जिवापाश्ट यत्न केलो. ल्हानांतलो ल्हान गटूय दुसऱ्या वंशीक गटाच्या संपर्का पासून पयस रावन आपल्या सांस्कृतीक वैशिष्ट्यांची शुद्धताय राखूंक लागलो. मात शेंकड्यांनी वर्सांच्या काळप्रवाहांत एक गटाचो दुसऱ्या गटा कडेन संपर्क येवन तांचे मदीं सांस्कृतीक समन्वय घडलो. ह्या सांस्कृतीक समन्वयांतल्यान जी संस्कृती उदेली तिका कोंकणी संस्कृताय हें नांव पडलें आनी ही संस्कृती जियेतल्या समाजाक कोंकणी समाज. हो समाज वावुरतल्या प्रदेशाक कोंकणी प्रदेश आनी ह्या प्रदेशांत उलयतले भाशेक कोंकणी भास म्हण मुखार वळखूंक लागले.

इतिहास काळार कोंकण प्रदेशाचेर भोज, शिलाहार, राष्ट्रकूट, चालुक्य, कदंब, विजयनगर, आदिलशाही, पुर्तुगेज आदी राजवटींनी राज्य चलयलें. ह्या राजवटींचो प्रभाव जसो ह्या प्रदेशाचे संस्कृतीचेर जालो, तसोच तो भाशेचेरूय जालो. आयज कोंकणी समाजाचे जिबेर घोळटली कोंकणी भास ही विंगड विंगड वंशीक गटांचे शिन्नेन कोरांतून आनी तरेकवार राजकी गटांचे तरसादीन तासून घडिल्ली आसा. कोंकणी भाशेच्या प्राचिनत्वाचें प्रमाण, कोंकणी समाजाच्या लोकवेदांतल्यान घडटा. मुंडारी भाशेंतलीं कितलीं तरी उतरां आयज कोंकणी लोकगितां - लोककाणयांनी घोळटिकेक आशिल्लीं मेळटात.

शेंकड्यांनी वर्सां कोंकणी मनशाच्या जीवन वेव्हाराची आनी अभिव्यक्तीची भास आशिल्ले कोंकणी भाशेचेर पुर्तुगेजांचे फिरंगी राजवटींत खूब अत्याचार जाले. ही भास उलोवपाचेर आनी बरोवपाचेर बंधनां आयलीं. अशा वेळार कोंकणी मायेचे कांय पूत आपलो प्रदेश सोडून परप्रांतांत गेले, थंय तांणी कोंकणी भास तिगोवन दवरपाचो वावर केलो जाल्यार कोंकणी समाजाचें मूळ केंद्र आशिल्ल्या गोंयांत तिच्या उरिल्ल्या पुतांनी मोठ्या अट्टाहासान तिका सांबाळ्ळी.

तरेकवार छळ आनी हिणसावण्यांतल्यान आत्मविस्वास शेणयिल्ले कोंकणी भाशेक तिचें बळगें आनी मानाचो पाट परत मेळोवन दिवपाचें काम उपरांत तिच्या जायत्या पुता - धुवांनी केलें. विसाव्या शेंकड्याच्या मध्यार ह्या कार्याची घुडी उबारली. माधव मंजुनाथ शानभाग ह्या पुरुशार्थी मनशान सगल्यांत आदीं ती खांदार घेतली. तांणी फुडारपण घेवन कोंकणी परिशदेची स्थापना करून 8 जुलय 1939 ह्या दिसा कर्नाटकांतल्या - कारवार वाठारांत कोंकणी परिशदेचें पयलें अधिवेशन घडोवन हाडलें. कोंकणी भाशेचो आनी तेवरवीं कोंकणी समाजाचो विकास घडोवप ही हे परिशदेची मुखेल मोख आशिल्ली. माधव मंजुनाथा फाटोफाट शणै गोंयबाबांचें नांव घेवंक जाय. तांणी कोंकणी मनशाच्या मनांत स्वाभिमान जागो केलो. कोंकणी भाशेक साहित्याची व्हड मिरास जोडून दिली.

परिशदेचें पयलें अधिवेशन घडून आयल्यार आतां सुमार 79 वर्सां जालीं. ह्या एकुणअंयशीं वर्सांत कोंकणी खातीर जायतीं अधिवेशनां - संमेलनां जालीं. आंदोलनां - निदर्शनां जालीं. तिच्या पुतां-धुवांनी तिचे खातीर जायते मान - सन्मान जिखून हाडले. हातूंतलो पयलो सन्मान

म्हणल्यार 1975 वर्सा तिका मेळिल्ली केंद्रीय साहित्य अकादेमीची मान्यताय आनी उपरांत 1977 सावन कोंकणी साहित्याक म्हणजे रवींद्र केळेकार हांच्या 'हिमालयांत' ह्या पुस्तकाक फावो जाल्लो केंद्रीय साहित्य अकादेमीचो पुरस्कार. उपरांत कोंकणीक मेळिल्लें दुसरें जैत म्हणल्यार 4 फेब्रुवारी 1987 दिसा गोंयचे विधानसभेंत मान्य जाल्लें कोंकणी राजभास विधेयक. उपरांत 20 ऑगस्ट 1992 दिसा भारतीय संविधानाचे आठवे वळेरेंत जाल्लो कोंकणी भाशेचो आस्पाव, हेंवूय तिचें एक मोटें जैत, हीं तिचीं जैतां हें सांधीक कर्तुत्व. व्यक्तीगत पांवड्यार दोन मोटीं कार्यां घडल्यांत. पयलें, 2006 वर्साचो रवींद्र केळेकार हांकां फावो जाल्लो भारतीय ज्ञानपीठ संस्थेचो प्रतिश्ठेचो ज्ञानपीठ पुरस्कार आनी आतां 2017 वर्सा महाबळेश्वर सैल हांचे 'हावठण' हे कादंबरीक फावो जाल्लो के. के. बिल्हा फावडेशनाचो सरस्वती सन्मान. पुरस्कार. आपले माये खातीर वावरून तिच्या हड्ड्यार मानार्ची पदकां हाडून लावपी तिच्या सगल्या वीर अपत्यांक आमचो मान बागोवन दंडवत!

सरस्वती सन्मान विभूशीत महाबळेश्वर सैल हे माजाळी - कारवारचे पूण तांचें मूळ गोंयचे मातयेंत आसा. तांचें पूर्वज गोंय सावन थंय पावलें असो तांचो कूळ - इतिहास मेळटा. आपल्या साहित्यीक कर्तृत्वाचीं चडांत चड पिराय तांणी गोंयांतूच सारल्या. कारवार वाठारांतल्या कोंकणीच्या उतरावळींचें समृद्ध दायज आनी जिविताचे खर आनी तरेकवार अणभव गांठीक आशिल्ल्या ह्या सरस्वतीच्या पुतान गडगंज आनी दर्जेदार अशे साहित्याचे कितलेशेच नवलक्षी हार आपले मायेच्या गळ्यांत घालून तिका संपन्न केल्या, हेर भयणां मदीं तिचो मान वाडयला. केंद्रीय साहित्य अकादेमी पुरस्कार, गोवा कोंकणी अकादेमी साहित्य प्रतिभा पुरस्कार, विश्व कोंकणी केंद्राचो विमला पै पुरस्कार धरून साबार प्रतिश्ठेच्या पुरस्कारां वांगडा आतां राष्ट्रीय किर्तीचो सरस्वती सन्मान जोडून तांणी कोंकणी मायेच्या गळ्यांत घातला. आमकां तांचो भोव अभिमान भोगता. तांणी जोडिल्ल्या जैता खातीर तांचें आमी मना - काळजा सावन अभिनंदन करतात!

महाबळेश्वर सैल हांची 'जीण आनी साहित्यीक कार्य' हे संबंदी माहिती दस्तावेजीत करपाच्या उद्देशान ह्या अंकांत 'चौकेर' सदरांत तांचे कडेन सुशांत कुंकळ्येंकार हांणी संवाद सादला, भुरगेपणांत आपल्या वांट्याक आयिल्ली गरिबी आनी संघर्शच आपल्या साहित्याचें मुळावण, हें तांणी ह्या वर्तालापांत मेकळेपणान व्यक्त केलां.

सदचे प्रमाण ह्या अंकांत वेग-वेगळीं सदरां आसात. कथा, कविता, लोकवेद, ललीत, अणकार, समिक्षा अशा साहित्यान हो अंक सजला. ह्या अंकांत जनमत कौला संबंदी डॉ. हनुमंत चोपडेकार हांचो एक खास लेख उजवाडायला. ललीत साहित्य रुपांत नासलो तरी जनमत कौला संबंदी सविस्तर माहिती दिवपी हो एक सोद लेख. 16 जानेवारी 2017 दिसा गोंयच्या जनमत कौलाक पन्नास वर्सा पूर्ण जातात. गोंयचें स्वतंत्र अस्तित्व राखून दवरपांत, म्हणजे पर्यायान कोंकणी भास राखून दवरपांत जनमत कौलाचो वांटो भोव मोटो. ह्या लेखा वरवीं आमी ह्या इतिहासीक कार्यांत जांणी जांणी योगदान दिलां त्या सगल्यांक नमन करतात.

ह्या अंकाच्या कार्यांत हातभार लायिल्ल्या सगल्यांक दिनवासतां.

- जयंती नायक
संपादक

चौकर

(सुसंवाद)

सुशांत कुंकळ्येकर

ख्यातनाम साहित्यीक महाबळेश्वर सैल हांचे कडेन सुशांत कुंकळ्येकर हांचो वार्तालाप

सुशांत कुंकळ्येकर : जल्म : 1967, पत्रकार, स्तंभलेखक, सध्या 'लोकमत' दिसाळ्यांत ब्युरो चीफ, ते आदीं 'सुनापरान्त' आनी 'तरुण भारत' दिसाळ्यांत काम केलां. आकाशवाणी खातीर 'राष्ट्रीय महामार्ग उदरगतीचे राज्यमार्ग' ह्या रुपकाक राष्ट्रीय पुरस्कार फावो जाला. पत्रकारितेच्या मळार गोवा चेंबर ऑफ कॉमर्स, संगम प्रतिष्ठान ह्या नामनेच्या संस्थांचे पुरस्कार, कोंकणी साहित्यिकांच्यो मुलाखती 'जाग' ह्या म्हयनाळ्याचेर उजवाडायल्यात. तिसऱ्या गोवा युवा महोत्सवाचो कार्याध्यक्ष, जायत्या संस्कृतीक संघटनांचे वांगडी, पदाधिकारी. संपर्क : एस - 2, कामाक्षी रामनाथ प्लाझा, केपें खेळा संकुला मुखार, शेळीमळ-केपें, मो : 9689902705

महाबळेश्वर सैल हे कोंकणींतले भोवप्रसव, भोव आयामी आनी भोव प्रतिभा आशिल्ले सिद्धहस्त लेखक. कोंकणींतले वेंचीक कादंबरीकार, जांणी आपल्या साहित्यांतल्यान कोंकणीक नवो दिश्टावो घडयला. अंदूं वर्साचो के. के. बिल्हा फावंडेशनाचो प्रतिश्टेचो सरस्वती सन्मान पुरस्कार तांचें 'हावठण' हे कादंबरीक फावो जालो. तांणी कोंकणींत शेंकड्यांनी कथा बरयल्यात. 'पलतडचें तारूं', 'तरंगां' (1993 वर्साचो साहित्य अकादमी पुरस्कार) 'बायनेट फायटींग', 'निमाणो अश्वथामा', 'दोन

मुळांचें झाड', हे कथा झेले उजवाडाक आयल्यात. ते, तांचें कथाविश्व कितले समृद्ध हाची गवाय दिता.

'काळी गंगा', 'अदृष्ट' आनी 'अरण्यकांड', 'युगसांवार', 'खोल खोल मुळां', 'हावठण', 'विकार विळखो', 'माती आनी मळब' ह्या कादंबऱ्यांनी कोंकणी साहित्य अदिकच संपन्न केलां. 'सैम देव' ही बालकादंबरी, 'सृजन उर्जा' हे सृजनात्मक फिक्शन, 'तांडव' आनी 'बंद दरवाजा' ह्यो मराठी कादंबऱ्यो. 'नको जाळू घराट', 'चारित्र्यहीन', 'शरणागती', 'यातनाचक्र' हीं मराठी नाटकां तांचे भोवभाशिकतेचो आयाम उकतो करतात.

साहित्य क्षेत्रांत उतरचे आदीं सैलबाब एक शेतकार आनी सैनिक. ह्या दोनूय मळावेले समृद्ध अशे अणभव तांच्या साहित्यांत आयल्यात. हेच खातीर तांचे कलेक, कादंबरीक एके तरेचो मातयेचो गंध येता. गोंया भायली कोंकणी उतरां तांणी कोंकणी साहित्यांत हाडून कोंकणी भाशेक अदिकच समृद्ध केल्या. अशा ह्या अश्टतासांच्या साहित्यिकाचे जीण आनी कार्या विशीं जाणून घेवपाचो हो ल्हानसोच यत्न.

सुशांत : महाबळेश्वरबाब, तुमचें भुरगेपण कशें गेलें?

सैलबाब : हेर भुरग्यांवरी म्हजें भुरगेपण तशें सरळ सोंपें नासलें. उरफाटें कांयशें कठीणच अशें म्हजें भुरगेपण. म्हजो बापूय दत्ता सैल हो सैन्यांत आशिल्लो. पयल्या संवसारीक म्हाझुजांत तो वांटेकार जाल्लो.

ह्या झुजा वेळार सुमार तीन वर्सां तो बेपत्ताच आशिल्लो. ही गजाल हांव जल्माक येवचे आदली. तो खंय आसा कोणाक खबर नासलें. त्या वेळार म्हजे आवयक ब्रिटीश सरकारा कडल्यान स रुपये पेन्शन येतालें. म्हजी आवय बोटाचो आंगठो तेंकोवन ती मनीऑर्डर घेताली. हें पयशे तिणें आपल्या पदरात घेवचे. कारण लोक म्हण्टाले, म्हजो बापूय खंय तरी मेलो आसतलो. म्हजो बापूय परतो येवचोच ना अशेतरेचें दडपण म्हजे आवयचेर आसलें. म्हजे आवयचें नांव महालक्ष्मी. बापूय नासतना आपले भाशेन ती कसो तरी संवसार चलयताली. पोस्टांतल्यान येवपी हे स रुपया एक मोठोच आदार. मात एक एक खेपे म्हजी आवय वित्रागान त्या पोस्टमनाकच गाळी घालताली. 'नाका तुजे हे पयशे म्हाका, घेवन वच ते,' अशी फणफणटाली. शेजारी पाजारी तर म्हजो बापूय मेलो अशें म्हजे आवयक सांगताले. तुजो शिरगार काडून उडय अशें सांगताले. हे खातीर म्हजी आवय एका वेगळ्याच चेपणा खाला वावुरताली.

मात काय तेंपान म्हजो बापूय परत आयलो. तो खंय जिव्हालटयाक अडकून उरिल्लो. तीन साडेतीन वर्सांनी तो घरा पावलो. मागीर संवसारय सुरू जालो. मात ताणें सैन्य सोडिल्लें. ताणें आपल्याक उपरांत शेतांत झोकून घेतलें. तो एक बरो शेतकार आसलो. खूब शेत करतालो. गोरवां बिरवां आसलीं. गोरवांक घेवन केन्ना केन्ना तो गोंयचे शिमे भितर लेगीत येतालो. म्हजें घर गोंयचे शिमेकडल्यान फकत एक

सरस्वती सन्मान पुरस्कार स्विकारतना महाबळेश्वरबाब.

किलोमीटर भितर. आमी जरी कारवारां रावतालीं तरी आमचीं शेतां, सोयरीं, देव... सगळें गोंयांतूच. म्हजी आल्या काणकोणच्या देवळांत रावपी. आमचें मूळ घराणें काणकोणच्या 'हड्डकोण' हांगाचें. थंय सैलावळ म्हूण आमच्या नांवाचें अजुनूय स्थान आसा. थंय आमचें धा - बारा एकर शेत आसलें. आयज ते कुळांचे मालकेचें जालां. ही गजाल वेगळी. आमचें पूर्वज सुमार देडशीं वर्सां आदीं ही सैलावळ सोडून म्हाजाळे गेले. मात आमचीं सोयरीं धायरी गोंयकारच. तेच खातीर म्हाका केन्ना केन्ना दिसता हांव गोंय सोडून गेल्लो पूण परत गोंयां आयिल्लो गोंयकारच. ल्हानपणा सावन म्हाका गोंयचें एक खेरीत आकर्शण.

सुशांत : तुमच्या भुरगेपणांतल्यो कांय यादी सांगशात ?

महाबळेश्वरबाब : तशें सुरवातीक म्हजें भुरगेपण हेरांवरीच गेलें. हांव त्या वेळार कानडी शाळेंत शिकतालों. म्हज्या वाड्या सावन सुमार तीन किलोमिटर अंतराचेर ही

शाळा. पूण म्हजे पिरायेच्या 14 व्या वर्सा म्हज्या जिविताक वेगळें वळण लागलें. 1958 वर्सा ही गजाल. म्हजो बापूय अकस्मात भायर पडलो तेन्ना मेरेन म्हज्या बापायक 9 रुपया पेन्शन मेळटालें. मात तो भायर पडलो आनी ते पेन्शनय बंद जालें. म्हजी आवय दुर्यंत. आवयबापायलो हांव एकलोच पूत. बापूय फाटल्यान एक गोठो, दोन बैल, कांय शेत आनी शेताचीं अवजारां सोडून गेल्लो. आतां पोट भरपा खातीर शेत करपाचें वा सैन्यांत वचपाचें अशें दोनूच पर्याय म्हजे सामकार आसले. मात बापायच्या त्या बेपत्ता जावपाच्या प्रसंगान सैन्य म्हटलें की म्हजे आवयचो आवरो उडटालो. म्हजो बापूय शेतकार खरो, पूण तो आसासर ताणें म्हाका शेतांत केन्नाच व्हरूंक नासलें. पूण दैवान आतां म्हाका शेतांत उबो केलो. चवदाव्या वर्सा हांवें शाळा सोडली आनी शेताच्या वावराक लागलों. गोरवां घेवन रानांत वतालों. शेत कसतालों, रोयतालों, उकतालों, मळटालों.

आवय जाता तशी आदार दिताली. पूण दुयेंतपणा खातीर तिकाय मर्यादा येताल्यो. पिरायेची चवदा ते पंचवीस वर्सा मेरेन हांवें पुस्तकाक सादो स्पर्श केलो ना. नियतीक एकाद्रो म्हाका लेखक करपाचोच आसलो म्हूण तिणें म्हाका अणभवाच्या चाकांत सारको धुंवडायलो. शाळेंत पुस्तकांतलें ज्ञान मेळोवचे बदला हांव उकत्या सैमा कडल्यान शिकूंक लागलो. मातयेचो गूण पारखूंक लागलों. मळबाचो, पावसाचो, वाऱ्याचो अदमास बांदपाक लागलों. शेतांनी वावर करतां करतां हांव सैमाची भास शिकलों. रानां माड्डितना म्हाका रुखाचीं नांवां पाठ जालीं. तांचें गुणधर्म कळूंक लागले. एक दीस तर गोंयचे शिमे वेल्या पडंग पोस्तार बशिल्लों. वाग लेगीत हांवें पळेलो. सैमसृश्ट, प्राणीसृश्ट आनी माती एकामेकां बगर अपूर्ण अशी म्हजी धारणा जाल्या. म्हज्या साहित्यांत हेच खातीर सैम अपरिहार्यपणान येता अशें म्हाका दिसता. म्हजें सैमांतले हे अणभव 'काळी गंगा', तशेंच 'माती आनी मळब' ह्या कादंबऱ्यांनी आयल्यात.

सुशांत : तुमी सैन्यांत कशें पावले?

महाबळेश्वरबाब : आतां मेरेन शेतांत जरी हांवें जम बसयिल्लो तरी थंय वावरचे परस खंय तरी नोकरी करची अशें दिसतालें. म्हाका सतरा वर्सा जाल्लीं. तेन्नाच हांवें कारवारा सैन्य भरती चालू आसा हें आयकलें. सैन्य हें नांवच आयकल्यार म्हजे आवयचो आवरो उडटालो. म्हाका सैन्यांत भरती जावपाची आवयची मान्यताय मेळची

ना हें म्हाका खबर आसलें. ते खातीर तिक सांगनासतनाच हांवें म्हज्या इश्टा वांगडा कारवार गांठलें. शेतांतल्या वावरान म्हाका घटमूट केल्लो. पयल्याच दिसा म्हाका सैन्यांत भरती करून घेतलो. त्या वेळार एकदां सैन्यांत भरती जालो की रोखडोच कॅम्पार धाडटाले. भरती जाल्लो सैनीक परत घरा वचत ही भिरांतय आसताली. म्हाका भरती केले उपरांत त्याच सांजवेळा म्हाका हुबळी वचपाचे बसींत बसयलो. आनीक 20 जाण आसले. आमकां बेळगांवच्या मराठा लाईट इन्फंट्रीच्या कॅम्पार प्रशिक्षणा खातीर दवरले. आतां मेरेन म्हज्या इश्टांनी हांव सैन्यांत भरती जाला ही खबर म्हजे आवयक दिल्ली. तिणें रडून घर माथ्यार घेतलें. मात आतां घरा येवपाची म्हजीं दारां बंद जाल्लीं. सैन्याचें प्रशिक्षण खडतर आसलें. मानसीक आनी शारिरीक कश्ट वाडोवपी. पूण हांव सगळें मन लावन शिकतालों. ते खातीर तीन म्हयन्यांतूच म्हाका प्लॅटून लिडर केलो. 12 म्हयन्याच्या प्रशिक्षणा उपरांत म्हाका दार्जिलिंगांत धाडलो. थंय बर्फांत स म्हयने हांवें काम केलें. उपरांत एका वर्सा खातीर युनो मार्फत शांती सैनिक म्हणून इजिप्त इस्रायेलींचे शिमेच्या पेलिस्तायनांत आमी रावले. थंय सावन परत येतकीच आमकां राजस्थानाच्या रेंवटांत पाकिस्तानाचे शिमेर दवरलें. म्हाका याद जाता एक फावट त्या रेंवटांतल्यान रोडमार्च करीत आमी तिशेक जाण पाकिस्तानाचें निमाणें पोस्त आशिल्ल्या मोनाक मेरेन गेल्ले. तेन्ना आमकां पाकिस्तानी सैनिकांनी मटक्यांतल्यान उदक

हाडून पिवपाक दिल्लें. मागीर रोखडेंच पाकिस्ताना आडचें पासश्टाचें झूज सुरू जालें. आमी तेन्ना मथुरेंत आसले. आमकां आज्ञा आयली. 24 वरां भितर सामग्री बांदून झुजाक वचपाक तयार जावपाची. फुडलीं 24 वरां धांवपळीचीं आसलीं. दुसऱ्या दिसा रातच्या णवाक आमी मथुरा रेल्वे स्टेशनार पावले. आनी थंयच्यान दोन दिसांनी फिरोजपुराचे मुखार हुसेलिवाला डिफेन्सार पावलें. थंय एक मोटारीचो रेल्वेचो जोडपूल आसलो आनी पुला सकयल मोठें धरण आसलें. त्या पुलाची आनी धरणाची राखण करपा खातीर आमची बटालियन दवरिल्ली. आमचे बटालियनीचे कमांडींग ऑफिसर आसले टी. टी. ए. नोलान. ते आंग्लो इंडियन. झुजांत गुळी लागल्या आसतना लेगीत ते वाग कशे डिफेन्सा वेल्यान भोंवताले. 5 ते 22 सप्टेंबर अशे अठरा दीस हें धमासान झूज चल्लें. ह्या झुजांत म्हजे 21 सांगाती धारातिर्थी पडले. आमी जेन्ना हांगा आशिल्ले तेन्ना जो पाचवोचार वाठार आशिल्लो तो सगळो वाठार झुजाच्यो गुळयो सोंसत करपून गेल्लो. झाडाच्यो साली भायर जळिल्ल्यो. ह्या सगळ्या वातावरणाचो म्हजेर परिणाम जाल्लो. ते भिशण अशे परिस्थितींत म्हज्या हातांतल्यान पयलें वयलें म्हण्टात तशें लिखाण भायर आयलें. ह्या अणभवाची बरयिल्ली कथा हें म्हजें पयलें लिखाण. म्हज्या 'बायोनेट फायटींग' ह्या कथा झेल्यांत सैन्यांतले कांय अणभव आयल्यात. म्हजे 'माती आनी मळब' हे कादंबरींतय कांय प्रमाणांत हे

मंगळूरच्या विश्व कोंकणी केंद्राचो
विमला पै साहित्य पुरस्कार
स्विकारताना महाबळेश्वरबाब.

अणभव आसात.

सुशांत : तुमी सैन्यांतल्यान भायर कशें आयले ?

महाबळेश्वरबाब : म्हजें आवयचें भायर पडप ताचें कारण आशिल्लें. हांव सैन्यांत वचून पांच वर्सा जालीं. उपरांत म्हजी आवय गेली. तेन्ना हांव राजस्थानाच्या रेंवटांत आशिल्लों. एक दीस दनपरां रेंवचें एक व्हडलें मोड आयल्लों. आमच्या टेंन्टांनी रेंव भरली. सांजे उसरां ती रेंव साफ करून आमी टेंन्टांत बशिल्ले. इतल्यांत सुभेदार भोसले भितर सरले. कांय वेळ ते वोंगीच रावले. उपरांत तांणी सांगलें. महाबळेश्वर, तुजी आवय भायर पडली. ही

पळय तार आयल्या. तांचीं तीं उतरां म्हजेर घण कोसळिल्लेवरी जालीं. म्हजी काग्यार वचपाची तयारी सुरू जाली. आवयच्या मरणाच्या चवथ्या दिसा हांव घरा पाविल्लों. आवयची मगळी मरणक्रिया आटापून हांव परत सैन्यांत बतना घराक कुलुप मारूनच गेल्लों. ह्या सगळ्या घटनां खातीर हांव मानसीक नदरेन कांय प्रमाणात खचिल्लों. निर्शेणी येताली. हे खातीर हांवें सैन्य सोडून वचपा खातीर अर्ज केलो. म्हज्या घरा कडेन कोण नात हें त्या अर्जांत म्हणिल्लें. मात वर्सा हांवें सैन्यांत नोकरी केली.

सुशांत : गांवांत आयलें उपरांत तुमी कितें केलें ?

महाबळधरबाब : गांवांत परतले उपरांत परतय तोच प्रस्न उबो रावलो. एक शेत करपाचें वा खंयचीय नोकरी करपाची. म्हजे शिक्षणय व्हडलेंशें नासलें. तेन्नाच येळ्ळापूर हांगा लायटीचे लांकडांचे खांबे तयार करपाचो एक प्रकल्प चलतालो. हे खांबे तयार करपी कंत्राटदारा कडेन हांवें सुपरवायझराची नोकरी केली. यल्लापुरचें तें अटगें रान. उजवाडाचो एक कुडको लेगीत भुंये मेरेन पावना अशा गच्च रानांत मैलान मैल अंतर आमकां सायकलीन वच्चें पडटालें. त्या रानांनी कुणबी, शिंदी बी रावताले. दैवज्ञ ब्राम्हण रावताले. एकंदर गूढ अशें वातावरण आसतालें. पयस रानांनी कोण उलयलोसो, गोरवां हामुडलेलोसो आवाज येतालो. पावसांत तर झंजाळ आवाज घुमतालो. अशा वातावरणांत हांवें देडेक वर्स काम केलें. रानांतलो खुबसो

अणभव घेतलो. फॉरेस्ट खात्यांतले लोक, तांचो सांगात... जायते अणभव आयले. ह्या रानांत फॉरेस्टाचो एक नाको आसलो. ह्याच नाक्यार म्हाका विनायक फॉरेस्ट गार्ड मेळ्ळो. ह्या नाक्यार तो रडतसो बशिल्लो. आठ दिसां आदींच ताची बायल रानाची फाळणी लागून मोंपिल्ली. बरीच वर्सा हो विनायक म्हजे तकलेंत घर करून आशिल्लो. ताकाच माथ्यार दवरून हांवें 'अदृश्ट' ही नवलिका बग्यली, हेच नवलिकेचेर आदारून उपरांत 'पलतडचो मनीस' हो कोंकणी सिनेमाय आयलो. अदृश्ट हे नवलिकेंत विनायकाचें जिवीतच न्हय जाल्यार पुराय रान जितें जालां. ह्याच विनायकाक ह्याच नाक्यार एक पिशी बायल मेळटा. पिशी पूण तरणाटी. मागीर थंय तांचें सुरू जाता भावभावनांचें, मोग आनी तिरस्काराचें नाट्य. म्हजी 'अरण्यकांड' कादंबरीय रानां संबंदीच आसा. अजाप म्हणल्यार हांव केन्नाय अटंग्यां रानांत शणूक ना, तरीय राना वांगडा आशिल्ली म्हजी संवकळ, राना विशींचें ज्ञान आनी प्रत्यक्ष घेतिल्ले अणभव हाका लागून हे कादंबरीक उबारपण आयलां.

सुशांत : तुमी गोंयांत कशे पावले ?

महाबळधरबाब : म्हजी जीण जे तरन सरताली तातूंत फुडें थविश्य ना अशें म्हाका दिसपाक लागलें. ते खातीर नोकरे खातीर गोंया वचपाचें थारायलें. 22 जून 1967 ह्या दिसा हांव गोंयांत आयलों. वाळपयच्या पोलीस प्रशिक्षण केंद्रांत हांव दाखल जालों. थंय हांवें स म्हयने प्रशिक्षण घेतलें. त्या

ट्रेनिंगांत हांव ऑल रावंड कॉन्स्टेबल. पासिंग आवट परेडीक तेन्नाचे मुखेलमंत्री भाऊसायब बांदोडकार आशिल्ले. तांचे हस्तुकीं म्हाका पांच तस्वीपो मेळिल्ल्यो. ही खबर तेन्नाच्या गोमंतक दिसाळ्याचेर फोटो सयत छापून आयिल्ली. मागीर हांव केपें पोलीस ठाण्यार आयलों. केप्यां आयले उपरांत म्हाका दिसपाक लागलें, म्हजें तुटिल्लें शिकप फुडें व्हरपाक जाय. तेन्नाचे होली क्रॉस हायस्कुलाचे हेडमास्तर केशव हेगडे देसाय हांकां हांव मेळ्ळों. म्हाका एससीसीची परिक्षा बसपाक मेळची हे खातीर ताचे कडेन उतर घालें. पूण होली क्रॉस इंग्लिश माध्यमाची शाळा. तांणी म्हाका मडगांवा दामोदर हायस्कुलाचे र. वि. जोगळेकर हांचे कडेन धाडलो. जोगळेकरान म्हजी बरी तयारी करून घेतली. ती एसएससीची परिक्षा हांव 65 टक्के गुणांनी पास जालों. 1969 तली गजाल ही. पूण पोलीस सेवेंत म्हजें मन रमनासलें. दुसरे कडेन खंय तरी वचपाक जाय अशें दिसताले. हांवें एम्प्लॉयमेंट एक्स्चेंजान नांव घाल्लें. एक दीस म्हाका पोस्टल डिपार्टमेंटाचो कॉल आयलो. हांवें म्हजीं सगळीं शिक्षणीक प्रमाणपत्रां बरोबर व्हेलीं. हांव सिलेक्ट जालां अशें म्हाका पत्र आयलें. हांव टपाल खात्यांत पावलें. खरें तर म्हाका क्लार्क म्हूण घेतिल्लो. पूण टपाल खात्याच्या 33 वर्सांच्या काळांत हांवें 31 वर्सां पोस्टमास्तर म्हणूनच काम केलां.

सुशांत : ते मेरेन तुमची साहित्य साधना चालू आशिल्ली ?

महाबळेश्वरबाब : ना. पोस्टांत पावसर हांवें सैन्यांत आसतना एक कथा बरयिल्ली तें सोडून कांयच बरोवंक नासलें. पूण पोस्टांत टेलोग्रामाचें ड्राफ्टिंग कशें करचें हाचें प्रशिक्षण घेवपा खातीर म्हाका पुण्यांत धाडलो. आनी थंयच्यान म्हजें लिखाण सुरू जालें. त्या वेळार हांवें पुण्यांतल्या नामनेच्या वाचपघरांनी वचून वाचन केलां. पुण्यांतल्या ह्या नामनेच्या नगरवाचनालयांत थंयचे कर्मचारी म्हाका पुस्तकां दिवपाक अडोवन दाखयताले. मात त्याच वाचनालयान 42 वर्सा उपरांत 2014 वर्सा म्हजे 'तांडव' हे कादंबरीक पुरस्कार दिवन म्हजो भोवमान केला. म्हजे खातीर हो एक विरोधाभासच आसलो. सुमार देड वर्स हांव पुण्यांत आसलों. शाळा सोडले उपरांत हांवें खरें तर पुस्तक हातांतूच घेवंक नासलें. पूण पुण्यांतल्या त्या वातावरणांत म्हाका परत पुस्तकां कडेन ओडलो. म्हजे बाबतींत सांगपाचें म्हळ्यार म्हजें पयलें बरप सदांच बरें थारलां. 'काळी गंगा' ही म्हजी पयली कादंबरी. वाचप्यांनी ती उखलून धरली. म्हजी पयली मराठी कथा पुण्यांतच आसतना बरोवन जाली. त्या वर्सा 'नवयुग' ह्या पुण्यांतल्या गाजिल्ल्या मासिकांत आचार्य अत्रे स्मृती दिवाळी अंक काडिल्लो. अत्रे हांची चली शिरीष पै ह्यो ह्या मासिकाच्यो संपादक. ह्या अंका खातीर पुराय महाराष्ट्रांतल्यान कथा मागयिल्ल्यो. हांवें म्हजी पयली कथा 'कोंडमारा' ह्या अंका खातीर धाडली आनी पुराय महाराष्ट्राच्या कांय वेंचीक कथां मदीं हीय कथा त्या अंकांत छापून आयली. ते

उपरांत हंस, सत्यकथा, स्वराज्य, माणूस ह्या अव्वल दर्जाच्या म्हयनाळ्यांनी म्हज्यो मराठी कथा उजवाडा आयल्यात. 'नको जाळू माझं घरटं' हें म्हजें पयलें नाटक. ताचेंय गांवागांवांनी शेंकड्यांनी प्रयोग जाल्यात.

सुशांत : मराठींतल्यान कोंकणी कडेन कशे आयले?

महाबळेश्वरबाब : म्हजें पुण्यांतलें ट्रेनिंग सोंपले उपरांत हांव परत गोंयां आयलों. तेन्ना म्हजें पोस्टींग जालें माजोड्ड्यां. माजोड्ड्यां आसतनाच म्हजी वळख दामोदर मावज्या कडेन जाली. हांव सदांच ताचेसरी खबरांक वतालों. मावज्याक लागून हांव हळूहळू कोंकणी साहित्यिकां कडेन लागीं आयलों. सुरवेचें म्हजें दीस मराठी जवानां वांगडा गेले. मागीर हांव पुण्यांत आयलों. तेन्ना हांव मराठी वाचतालों, मराठी बरयतालों. तेन्ना म्हाका ते सांगताले, तुजी मायभास मराठी. पूण म्हज्या गांवांत ती कोण उलयनासली. म्हजें सातवी मेरेनचें शिक्षण कानडींत जाल्लें. तेन्ना थंय आमकां सांगताले, तुमची मायभास कानडी. आमच्या कारवारांत सगळेच कोंकणी उलयताले. पूण तिका भास मानून घेवपाक कोणूच तयार नासलो. हांव मराठी बरयतालों खरो. पूण म्हाका तें बरोवप नैसर्गीक अशें दिसनासलें. हांव कितें तरी अणकार करून बरयतां अशें म्हाका दिसतालें. म्हजो मायभाशेचो मोद चालूच आसलो. भाशामोगी मनशाक आपलो मायभास खबर नासप हाचें परस दुसरी लजेची खबर

नासली. जेन्ना योगायोगान 1979 त म्हजी बदली माजोड्ड्या जाली तेन्ना मावज्याच्या सहवासान म्हाका गोंयांत चलतले कोंकणी चळवळीची वळख जाली. त्या वेळार कोंकणी साहित्यीक इतल्या प्रामाणिकपणान आनी तळमळ्यान वावुरताले, भाशणांनी आपली बाजू मांडताले. तें आयकून हांव भारावन गेलों. तेन्ना छापून आयिल्लीं कांय कोंकणी पुस्तकांय वाचून काडलीं. म्हाका म्हजी मायभास मेळिल्ली. हांवें कोंकणींत कथा बरोवपाचो धडाको सुरू केलो. जाग आनी कुळागर ह्या नेमाळ्यांनी म्हज्यो कथा येवंक लागल्यो. 1982 ते 2007 ह्या 25 वर्सांत हांवें खंड पडूंक न दितां 'जाग' दिवाळी अंकांत कथा बरयल्यात. भारतीय भाशांतल्या नेमाळ्यांत घडये हो विक्रम आसूं येता. मजगतीं म्हज्या 'तरंगां' ह्या कथाझेल्याक 1994 वर्सा साहित्य अकादमीचो पुरस्कारय मेळ्ळो.

सुशांत : इतले मेरेन तुमची वळख कोंकणीचे प्रस्थापीत कथाकार अशी जाल्ली. तुमकां कादंबरी बरोवची अशें कित्याक दिसलें?

महाबळेश्वरबाब : : खरें सांगपाचें म्हळ्यार हांव मराठी भाशेंतलो प्रस्थापीत कथाकार आसलो. उपरांत हांव कोंकणी कडेन वळ्ळों. शेंकड्यांनी कथा बरयल्यो. पूण म्हज्या लिखाणाची फावो तशी दखल घेनात अशी कितें तरी खंत आसली. वेगळे कितें तरी करपाक जाय अशें दिसपाक लागलें. हांवें दीर्घ कथा बरोवपाक सुरवात केली. कांय जाण म्हणपाक लागले तुजी कथा

पसरट जावंक लागल्या. 1992 वर्सा हांवें 'काळी गंगा' ही कादंबरी बरोवंक घेतली. काळी गंगेचो वाठार म्हजे संवकळीचो. सामको स्वताच्या पायांनी माडयिल्लो. हे न्हंयेंतल्यान लांचीत भोंवताना न्हंयेविशींच्यो कितल्योशोच दंतकथा आयकल्ले. ही कादंबरी बरयतना हांव कांयशी मुक्तताय अणभवतालो. ती म्हाका जमली. लोकांक मानवली. ते खातीर मुखार हांव कादंबऱ्योच बरोवंक लागलो. उपरांत ही कादंबरी इंग्लीश आनी मराठींत अणकारीत जाली.

'अदृश्ट आनी अरण्याकांड' ह्योय कादंबऱ्यो गाजल्यो. 'जागा'चे सुमंतबाब केळेकार आनी माधवी सरदेसाय हांणी ह्या कादंबऱ्यांची खूब तोखणाय केल्या. सुमंत बाबान तर ताका महाकाव्याचें सर्ग म्हणिलें. म्हज्या कादंबऱ्यांनी अस्तुरी खूब प्रभावीपणान उबी जाल्या. 'काळी गंगा' हे कादंबरेत अस्तुरेच्या तांकीचो दिश्टावो घडता. 'खोल खोल मुळां' ही कादंबरीय अस्तुरेच्या तांकीचे मळबायेदे उन्मेश दाखयता. ख्रिस्ती गावडा बायलेचें विश्व हे कादंबरीत चितारलां. हे कादंबरीसयत 'युगसावार', 'विकार विळखो' ह्या कादंबऱ्यांत शेतकी अणभवाचे आयाम आसात. कोंकणी साहित्यांत म्हजे खाशेलेंपण म्हणजे, हांवें कोंकणींत खूब तऱ्हेचे अणभव हाडले. हावे नवकथाय बरयल्यात आनी 'गेबोटीक वॉरफे' म्हूण एक विज्ञानकथाय बरयल्या. म्हजे खुबशे सैनिकी अणभव हावे कोंकणीत हाडले. म्हजी शैली कारवारी अशें काय जाण म्हणटात. पूण म्हजी शैली फकत

कारवारी न्हय तर, कारवारी कोंकणीतल्या वेगवेगळ्या बोलयांचे सौंदर्य हांवें म्हज्या लिखाणांत हाडलां. ह्या लिखाणाखातीर म्हाका मोगय मेळ्ळा. कुमठा जाल्ल्या साहित्य संमेलनात हांव अध्यक्ष आसतना म्हजी गांवांत सोबायात्रा काडली. असो मान आनी मोग थोड्याच जाणांक लाबला आसुंये.

सुशांत : तुमची सगल्यांत गाजिल्ली कादंबरी म्हणजे 'युगसावार'. ही कादंबरी कशी तयार जाली?

महाबळेश्वरबाब : हांवें सगळ्यांत बरोवंक अवघड विशय हातात घेतिल्लो तो 'युगसावारांतलो' धर्मांतराविशींचो. ह्या विशयाचेर बरोवचें काय ना हेच थारावपाक खूब वर्सांचो काळ गेलो. विशय धर्मांतराचो. तो हाताळपाक खूब संयम आनी तटस्थता जाय आसली. तो विशय घेवं इतलो आत्मविस्वासय नासलो. इल्लें अशें तशें जाल्यार कादंबरी कांसळपाची भिरांत आसली. धर्ममोग्यांच्या रागाकय बळी पडपाची भिरांत आसली. साडेचारशीं वर्सां फाटले समाजीक घोर्लींत रिगपाचें तें धाडशी काम आसलें. धर्मांतरा विशीं आख्यायिका बऱ्योच आसात पूण प्रत्यक्ष इतिहासीक पुरावे साप उणें हाताक लागतात. ते खातीर अभ्यासाची खूब गरज आसली. सतत तीन वर्सां हांव ह्या विशयाचेर अभ्यास करतालों.

म्हाका मुळात मावन ह्या विशयाची उमळशीक आशिल्ली. आमच्या कारवारा 'फुलूबाग' म्हणून एक जागो आसा. ह्या वाठारांत धर्मांतरीत लोक रावताले. तांचें

धर्मांतर जाल्लें मात तांकां धर्मदिक्षा मेळूंक नासली. हे खातीर तांकां 'अडेबाटगी' म्हणटाले. तांची संस्कृती विचित्र अशी. ते केन्नाच खंयच्या देवळांत वचनासले आनी चर्चीतय. तांच्यो बायलो साडी न्हेसताल्यो. गळ्यांत मंगळसुत्र घालताल्यो पूण कुकूम लायनासल्यो. ल्हानपणा सावन म्हाका तें कितें वेगळेंच दिसतालें. उपरांत कांय वर्सांनी सुनापरान्तान काडिल्ल्या दिवाळी अंकांत उदय भेंब्रे हांचो ह्याच विशयाचेर एक लेख आयिल्लो. इन्क्वीझिशना वेलो तो लेख. ह्या लेखान म्हजी उमळशीक आनिकूय वाडयली. हो कादंबरीचो विशय जावं येता अशें म्हाका दिसलें. हांवें हे विशीं खूब जाणां कडेन चर्चा केली. मात इतिहासीक पुगावे लागनासले. तरी जाती कडेन उबगल्लो, पोखरिल्लो समाज म्हजे मुखार उबो आसलो. 'युगसांवार' ही खरें तर इतिहासाच्या वास्तवाचेर बरयिल्ली ललित कादंबरी. इतिहास लोका मेरेन पावोवपाक ललित साहित्य हें बरें साधन. तरीय 'युगसांवार' बरयतना ताका धर्मांतर हे एकच आयाम नासलें. कुटुंबीक, समाजीक, राजकीय, अध्यात्मीक अशे जायते आयाम आसले. धर्मछळ आशिल्लो. हिंसा आशिल्ली, मनशांक मुळा सावन तुटून उडोवन गांव - देशा भायर करप आसलें. ह्याच विशयाचेर हांवें उपरांत 'तांडव' ही कादंबरी मराठींतल्यान बरयली. मराठींतलें हे कादंबरीक हिंसा भायर येवकार मेळ्ळो. महाराष्ट्रांतले नामनेचे पुरस्कार हे कादंबरीक मेळ्ळे. 'युगसांवार' हे कादंबरेक जितलो

गोंयांत येवकार मेळ्ळो ना ताचे परस 'तांडव' हे कादंबरेक महाराष्ट्रांत येवकार मेळ्ळो. उपरांत इंग्लिशींतय ही कादंबरी आयली. खरें म्हळ्यार सरस्वती सन्मानाचे निमाणे फेरयेंत ती दोन वेळा पाविल्ली.

सुशांत : आनी 'हावठण' हे कादंबरी विशीं ?

महाबळेश्वरबाब : हांव एकाद्रे कादंबरेचो विशय घेतां तेन्ना दोन गजाली पळयतां. एक तर त्या विशयाची म्हजी आस्था आनी त्या विशयाची म्हज्या अणभवा वांगडा संवकळ. कुंभाराचो हो वेवसाय हांव ल्हानपणा सावन पळयत आशिल्लों. रातचें थंडायेंत कुंभार मडकी पेटपाक हातांत घेताले तेन्ना तो टोक टोक आवाज म्हज्या घरा मेरेन आयकूंक येतालो. चवथीच्या दिसांनी ते गणपती करताले. मूर्ती थापपा सावन ते मूर्तीक नेत्रां काडपा मेरेन सगल्यो अवस्था हांव तेळटालों. म्हाका दिसतालें जांच्या हातांतल्यान हे देव तयार जातात ते देव हांची गरिबी पयस कित्याक करिनात ? स्टीलाचीं, प्लास्टीकाचीं आयदनां आयले उपरांत ह्या कुंभारांची परवड आनीकय वाडली. जर कुंभारांक मातीच मेळूंक ना जाल्यार तांचें जावप कशें ? तांणी जगप कशें ? अशा शंकांनी म्हाका घेरलो. तातूंतल्यानच ही कादंबरी तयार जाली. हे कादंबरेन कुंभाराच्यो वेवसायांतल्यो बारीक सारीक गजाली आयल्यात. एके तरेचें ह्या वेवसायिकांचें आनी वेवसायांचें डॉक्युमेन्टेशनच तें.

सुशांत : हे कादंबरेक सरस्वती सन्मान

मेळटलो अशें दिशिल्लें?

महाबळेश्वरबाब : ना. कारण कितें म्हळ्यार, म्हजी 'युगसांवार' कादंबरी दोन वेळा ह्या पुरस्काराचे निमणे फेरयेंत येवन भायर पडिल्ली. ते खातीर हांवें आशा सोडिल्ली. हो पुरस्कार मेळप बरोच कठीण अशें म्हाका दिसपाक लागिल्लें. हांवें ह्या पुरस्काराची आशाच सोडून दिल्ली. 'हावठण' ही प्रक्रियेच्या निमण्या पांवड्या मेरेन पावतली अशेंच म्हाका दिसतालें. कारण हे कादंबरेचें कथानकूच वेगळें. त्या कथानकांत कोण नायक ना, नायिका ना असल्यांतलें. आसा ती प्रत्येक मनशाची व्यथा. पूण हें पुस्तक वाचून एस. डी. तेंडुलकार ह्या समिक्षकान म्हाका म्हणिल्लें, हें एक 'क्लासिक' म्हणून. हावठणाचेर तशो बऱ्यो प्रतिक्रिया येताल्यो. पूण युगसांवराक पुरस्कार मेळना थंय हावठण खंय, अशें म्हाका दिसतालें. सरस्वती सन्मानाच्यो कोंकणी भाशेच्यो किरण बुडकुले ह्यो वांगडी आशिल्ल्यो. तांणी हें पुस्तक धाडलें. ह्या पुस्तका खातीर आनीक एक गजाल फायद्याची थरली ती हें पुस्तक हे आदींच इंग्लिशींत अणकार केल्लें आसा. सरस्वती सन्मानाची प्रक्रिया खूब दीर्घ अशी, वेगवेगळ्या साहित्यांचीं पुस्तकां हाताळ्ळे उपरांत चार तीं पांच पुस्तकांच निमणे फेरयेत पावतात. कांय वेळा हे सर्तींत राष्ट्रीय नामनेचे लेखक आसतात. अशा वेळार कोंकणी भाशेच्या लेखकाचें नांव अंतिम परिक्षकांक प्रभावीत करपाक शकप कठीण. मात ह्या पुस्तकाचो विश्व कोंकणी प्रतिष्ठानां पयलींच KILN

ह्या नांवान इंग्लीश अणकार केल्लो. बस्ती वामन शणैन ह्यो इंग्लीश प्रती ह्या परिक्षकां मेरेन पावयिल्ल्यो. ह्या सगळ्यांचो एकत्रीत परिणाम म्हणचे म्हाका हो पुरस्कार मेळ्ळो. बिर्ला फावंडेशनाचे संचालक सुरेश ऋतुपर्णा हांचो म्हाका १३ मार्चाक दनपरां तिनाक फोन आयलो. ताणें म्हाका पुरस्काराची खबर दिली. म्हजे खातीर ही आनंदाची खबर आसली.

सुशांत : तुमी इतलें साहित्य बरयलां. आत्मचरित्र केन्ना बरयतले?

महाबळेश्वरबाब : कांय जाण म्हाका हो प्रस्न विचारतात. खरें तर म्हजें जिवीत, म्हजे अणभव म्हज्या साहित्यांत ठांय ठांय आयल्यात. 'माती आनी मळब' हे कादंबरेंतय ते खूब आयल्यात. हांव म्हज्या अणभवांचेर उलयतां तेन्ना म्हाका दिसता हांव म्हज्या साहित्याचेरच उलयतां आनी साहित्याचेर उलयतां तेन्ना म्हाका दिसता हांव म्हज्या अणभवाचेर उलयतां म्हण. म्हजें साहित्य हेंच एके तरेन म्हजें आत्मचरित्र.

सुशांत : कोंकणी साहित्या विशीं तुमचें मत कितें?

महाबळेश्वरबाब : कोंकणींत दर्जेदार साहित्य निर्माण जाता. मात ह्या अशा साहित्याची संख्यात्मक वाड जावंक जाय. कोंकणींत बऱ्यांतलें बरें साहित्य निर्माण करचे खातीर साहित्यिकांनी प्रयत्न करपाक जाय. कोंकणी साहित्य हेर भाशांनी येवपा खातीर बरे अणवादक तयार जावपाक जाय. बरे समिक्षकय तयार जावपाक जाय. कोंकणींत हे प्रमाण बरेंच उणें आसा. तातूंत वाड जावंक जाय.

कथामंच

गजानन जोग

घ-डा-मो-डी

सकाळीं सकाळीं चांफ्याच्या मुळांत अनिकेताक एक दीस नाजूकशी रोंपली रुजिल्ली दिसली. अंकितान घोस्तान हाडून लायिल्लो कलमी तांबडो चांफो तो. ताच्याच मुळार ती रोंपली रुजून आयिल्ली. कावळ्यान खंयच्यान तरी बीं हाडून उडयिल्लें आनी माती ओलसाण मेळिल्ल्यान तें रुजून आयिल्लें. तीं सामकीं बारीक आनी लांबचे लांब पानां सुरवातीक फुटलीं तेन्ना कसलो रोंपो कांयच कळना जालें. मागीर ल्हव ल्हव पानां वाडलीं आनी म्हयन्याभरांत अनिकेताच्या लक्षांत आयलें - आरे हो म्हाका जाय आशिल्लो हळडुव्या रंगाचो, अत्तरा सारक्या पूण मंद वासाचो करवीर. स्कूटरान येतना वतना ताणें वाटेर कितलेशेच कडेन तसले रोपें पळयिल्ले पूण ते कोणाल्या ना कोणाल्या दारांत आसले. घरांतल्यांक त्रास दिवप, रोंपो मागप ताच्या जिवार येतालें. जें काम करप कशें अशी चिंता ताका पडिल्ली तें काम कावळ्यान अचळय केल्लें. सामको ताच्या दारांत तो रोंपो ताणें रुजयिल्लो. करवीर म्हळ्यार कंड्याचो भाव आसूं येता. कंड्याची वाल भयण आनी हो बारीक नक्षेच्या पानांचो, धवसार आंगाचो अपुरबायेचो भाव.

गजानन जोग : जल्म : 1952, कथाकार, अनुवादक, 'रूद्र', 'सोद' आनी 'खांद आनी हेर कथा' हे कथासंग्रह तशेंच 'गोपी' आनी 'वर्स फुट वचूंक ना' ह्यो बालनवलिका प्रकाशित. गोवा कोकणी अकादेमीच्या आनी साहित्य अकादेमीच्या बालसाहित्य पुरस्कारान सन्मानित. संपर्क : मुक्ता कामत कन्या एड्युटेड, आर्वाइथल हायस्कुला लागीं, ताळगाव, गोंय - 403002. मो. : 9421246655.

जेन्ना तांबड्या चांफ्याचीं पयलींच फुलां फुल्लीं तेन्ना ताणें अंकिताक भायर आपोवन तीं दाखयलीं. तीं नाजूक फुलां पळोवन अंकिताचेय मूख फुल्लें आनी तें फुलांक अचळय स्पर्श करीत नाका कडेन वाच्यान येता तितलो वास घेयत रावलें. अर्दवर तीं दोगांय त्या निमतान केन्ना न्हय तीं वांगडा बागेंत एक वेगळ्याच मुडांत भोंवतालीं.

मेकळें निळें मळब, सकाळचें चकचकीत वत आनी निकतोच सुरू जाल्लो तडवो वारो.

मागीर एक दोन फुलां फुलत रावलीं. गुलाबी रंगाच्यो कितल्योशोच शेडी त्या फुलांनी सददां दाखोवच्यो. पयल्या दिसा फूल फुलता तेन्ना तें कळीच कशें दिसता आनी गुलाबी रंग गडद. इल्लोसो भिंडांच्या आगळांत बुडोवन काडिल्ले भशेन. दुसऱ्या दिसा तीं सारक्यो फुलतात आनी फुडें दोन दीस ल्हव ल्हव रंग फिको, धवसार पडून सामकीं लवलवीत जावन गळून पडटात. तेन्ना तिणें म्हणिल्लें, “असल्या कलमी फुलांचो घोस्त देवाक नासता म्हण्टात न्हय रे?”

“हांव तसलें कांय मानीना. दोन फुलां व्हरतां आनी देवाक घालतां. पूण त्या फुलांचो वास मात हांव घेना.”

“तूं जाणां, हांव तेंय करिना. त्या अर्थान हांव देवूच मानीना. हांव एक मर्त्य मानव आनी म्हजो एकूच स्थायिभाव म्हळ्यार म्हाका खंयचीय गजाल पटपाक जाय. पट्टा तेन्नाच ती हांव आपणायतां आनी दुसरी गजाल म्हाका जल्मभरूय दुबाव मारीत आसतात. कोणाकूच हांव दोळे धांपून, विस्वासान जाव अंधविस्वासान स्विकारूंक शकना - देवाक लेगीत. देवान आपणालो दाखलो दिवचो आनी मागीरूच म्हजे कडल्यान भक्ती घेवची. पूण ताका भक्ती जाय अशें सांगलें तरी कोणे...”

अनिकेत तेन्ना कांयच उलोवंक नासलो. ताका अंकिताच्यो कितल्योशोच

गजाली पटनात. पूण पटनात त्यो कुशीक दवरून पट्टोत त्या गजालींच्या सयत जगप लेगीत कितलें सुंदर आनी सुगंधीत जावंक शकता अशें ताका दिसता.

एक दीस त्या चांप्यार कवाथ्याचें व्हडलें चुडत पडलें तेन्ना तीं जेवतालीं. आवाज आयकून उश्ट्या हाताची मूठ वयर करून भायर गेलो आनी पळय जाल्यार चांफो लागीं लागीं दिसच नासलो. चुडटान ताच्या आंगार सामकें घालून घेतिल्लें. बेगिबेगीन जेवून तो तेरासार गेलो. चांफो आनी वणत हांचे मदें उबें राविल्लें चुडत ताणें कुशीक करून आड्याक तेंकोवन दवरलें आनी मनांत चुडटाचें कितें करचें तें मागीर पळोवया अशें म्हणत तो सकयल देंवून चांप्या कडेन गेलो. एक खांदो तुटिल्लो आनी दुसरी एक ल्हानशीच फुलां-कळ्यांची खांदी अदीशी मोडिल्ली आनी तुटनासतना चांप्याकूच हुमकळटाली. तिचीं दोन ताज्जीं फुलां आनी दोन कळयो तश्शो आसल्यो.

कित्याक कोण जाणा पूण दुसऱ्या दिसा सकाळीं अनिकेताक जाग आयले बराबर ते हुमकळपी खांदयेची याद जाली. पेस्ट लावन ब्रश तोंडांत घालून दांत घाशीत तो बागेंत पावलो. अचळय ताणें खांदयेक स्पर्श केलो. मोडके खांदेचीं तीं दोन फुलां सारक्यो फुलिल्लीं आनी कांयच घडूंक ना अशे तरेन तीं हांसतात काय कितें अशें ताका दिसलें.

उरिल्ल्या कळ्यांचें कितें जालें तें पळोवपाची ताका उमळशीक लागिल्लीच. दुसऱ्या दिसा सकाळीं तो चांप्या कडेन

पावलो. रंग इल्लो काळसणले भशेन जाल्लो. तो पिराडो आनी हें व्हडलें उदरें पडिल्लें नक्षीदार चुडत. पिराड्या कडल्यान इल्लीं इल्लीं व्हडल्लीं व्हडल्लीं जायत गेल्लीं दोनूय वटांनचीं चुडटा फुडें शिवडे कडेन पावतना परत्यो लयदारपणान ल्हान ल्हान जायत गेल्लीं. तो एक लांबसार वांटकुळो असो नक्षीदार आकार. मोराच्या फुलयिल्ल्या शेंपाड्यांतली रंगांची नवलाय सोडली जाल्यार आनीक कसलेच बाबतींत ती नक्षी उणी पडनासली. कोयतो उखलून त्या चुडटांचे कुडके करपाची कल्पनाच ताका नाका दिसली. ताचें कितें करपाचें तें मागीर पळोवया असो विचार करून तो ते खांदये कडेन पावलो. सगलीं फुलांच दिसतालीं. आयज उरिल्ल्यो दोन कळयो फुलिल्ल्यो. फुलां मात्शीं बारीक, रंगान इल्लीं लेव दिसतालीं. तीं तितलीं रंगार येवंक नाशिल्लीं हें तांचेर पडिल्लें सूर्य किरण सांगतालेंच, पूण तीं फुलिल्लीं. अशे तरेन ते मोडिल्ले खांदयेन सगलीं फुलां फुलयिल्लीं वा त्या फुलांनी फुलपाचो धर्म पाळिल्लो. काय चांफ्यान तीं फुलां फुलचीं देखून जशें जमता तशें आनी तितलें सत्व ते खांदयेक पावयिल्लें? एक आवाज करीत, खांदी मोडीत चुडत पडपाची खिणा भितर जाल्ली घटना आडवाद काय कितें आनी कसलीच सुलूस लायनासतना त्या कळ्यांचें फुलप ही नित्याची सभावीक घडणूक? घरांत भितर सरतना पावसा खातीर लायिल्ले कापोती कडेन पळोवन ताच्या मनांत एक याद जागी जाली. गांवघरा चुडटां, मोटी

खोंप, मांगर शिवपाक वापरताले. झड बांदपाक वापरताले. सान्नी, मल्लां, मल्लयो करपाक वापरताले. आपणेंय एक फावट मल्ल विणिल्लें पूण गांठी मारपाक घुस्पल्लो म्हणपाची ताका याद जाली.

फुडें ती खांदी सुकत गेली आनी एक दीस अनिकेतानूच ती सुकी खांदी अचळय मात्शी ओडतकच सकयल पडली. आनीक चार दिसांनी पळय जाल्यार थंय मुयो बोवाळटना दिसल्यो. मागीर फाटोफाट वाळटेन ल्हवू ल्हवू पूण निश्चितपणान ते खांदयेचें मातयेंत रुपान्तर करपाचो प्रकल्प सुरू केलो.

त्या दिसांनी तें दीस भरिल्लें माजर बागेंत आनी भायल्या मेकळ्या सीट-आवटांत येवन बसतालें. ताका जाता तितली मजत करपाचें दोगांनीय थारायिल्लें पूण दीसभर दोगांय भायर आसतालीं आनी सांजचीं घरा येतालीं. रातीं न्हीद मेरेन तीं घरांतूच भितरले भितर उरतालीं. एक दीस सकाळीं अंकिताक दिसलें, मुखारच्या बंद आसपी घराचे बाल्कनेंत पोटल्यांच्या आनी दाळून दवरिल्ल्या हेर सामानां मदले सांदीत पांचेक पिलांक जल्म दिला. ताणें अनिकेताक आपोवन ताका तीं दाखयलीं पूण दोगांकूय थंय आनीक वेळ रावपा इतली फुरसत नासली.

पांच पिलांक जल्म दिवन माजर सामकें जारमार जाल्लें. भुकेन ताचो जीव वेता काय जाल्लो पूण पिलांक निवळ करपाचें काम दोळ्यां मुखार दिसतालें.

तातुंतूच ताचो कितलोसोच वेळ गेलो. सगल्यांकूच ताणें सादारणशीं निवळ केलीं आनी जमना तसल्यांनीय तांकां दूद दिलें. तीं जशीं जशीं आंचळां ओडटालीं, तशी तशी आड पडिल्ले कडेन इल्ली इल्ली उर्बा तांच्या आंगांत येयत गेली. पांचूय जणांक ते घोली सारके खांचींत एकामेकांक खेटूनी दवरून तें मात्शें कुशीक गेलें. कारण ताका मरणाची भूक लागिल्ली. तें हेवटेन तेवटेन वास घेयत, सांसपीत, रांगशीत रावलें आनी इल्लोसो हाडा कुडको ताका मेळ्ळो. कावळ्याचे चोंचींतल्यान सुटिल्लो आसूंक जाय. तो चाबडायतकीर ताच्या पोटांतलो उजो मात्सो उणो जालो आनी पिलांची रगद जाली आनी तें साद घालीत घालीत धांवत धांवत येवन पावलें. आवयची सुलूस लागून पिलांनी चिंव चिंव केलें खरें पूण दोन पिलां उणीं आसात हें एकेच नदरेन ताका कळ्ळें आनी तें तिडकीन दोळे मोटूटे करून त्या काळेच्या बुकल्याचो सोद घेवपाक लागलें. तो लागीं खंयच दिसनासलो, ताचो वासूय येनासलो पूण तें ताचेंच काम हातूंत मात पूण दुबाव नासलो.

आतां खंयूय कांयच उपेग नासलो हें ताका कळटालें. आशिल्ल्या तिगांकूय परतीं दुदाक घेवन ताणें तांकां परतींय चाटून काडलीं. फाटले वटेनूय शेंपडेच्या मुळांत चाटून तांकां बेस बरीं निवळ केलीं. इतल्या श्रमांनी ताका लकणी आयली आनी केन्ना तें न्हिदलें कळ्ळेंच ना.

रात जाली आनी तें परतें पोटा फाटल्यान थंयचे थंय भोंवपाक लागलें.

पूण तांकां कांयच मेळ्ळें ना. सकयले व्हाळकुटेर वचून ताणें कोपांतलें इल्लें उदक घोटलें आनी येवन पिलां कडेन बसलें. तेन्नाच बुकल्याचो वास आयलो आनी फाटोफाट तो येवन पावलो. ताणें आड्डून ताका धमकायलो पूण ताका खबर आसलें, ताच्या मुखार आपलें कांयच चलपाचें ना आनी जालेंय तशेंच. ताणें आनी एकल्या नराक उबारलो तेन्ना तें ताचे फाटल्यान बरो वेळ मेरेन धांवलें पूण तोंडांतल्या पिला सयत तो हुडकी मारून एका घराच्या नळ्याचेर चडलो आनी मागीर दिसनासो जालो.

चार दिसां भितर कसल्या ना कसल्या निमतान तें आशिकुशीक गेलें आनी बुकल्यान ताच्या चारूय नर पिलांक उबारलीं. निमाणें एक ताचे सारकेंच चानी रंगाचें मादी पील उरलें आनी आनीक दोनूच दिसां भितर तें बुकल्या वांगडा झगडपाक आनी फाटीर न्हिदून ताका नाखटां लावपाक शिकलें. तें मादी पील जाल्ल्यान ताका बुकल्याचो भंय आसचो ना अशें माजराक दिसलें. आतां तें पील आपल्या आपणाक राखतलें म्हणपाचें ताका समजलें. पांच जाणांचो सगलो मोग ताणें त्या एकाच पिलाक दिलो आनी ताका चाटून चाटून ताचे वेलो मोग परतो परतो उक्तायलो. मागीर ताका दुदाक घेवन, ताचेर हात दवरून तें सुस्त न्हिदलें. पांच जाणांचें दूद एकल्याक पडटलें आनी तें बरें टुणटुणीत जातलें हातूंत आवयक दुबाव नासलो. मदींच बुकलो आड्डत आयलो पूण आतां तो पिलाचे वाटेक वचपाक येवंक नासलो जाल्यार तो ताका आपयतालो.

बुकल्याक फाव ते तरेन आड्डून ताणें जाप दिली आनी निमाणो तो माओ माओ करीत थंयच्यान कडसरलो. ताका दिसलें, आतां ह्या पिलाक कोणूच व्हरूंक शकना. ताका जिवाफुडें सांबाळटलें आनी बरें व्हड जाल्लें पळयतलें.

चवथीक अनिकेत एकलोच घरा आयलो कारण अंकिताक जिवाक बरें दिसनासलें. आवयक उले मारीत तो रांदचेकुडींत पावलो आनी तिका थंय व्हडलें लाटफळें घेवन चटचट पुरयो लाट्टना पळोवन अजापांत पडलो. तिची ती उमेद पळोवन अनिकेताक दिसलें. दोनूच म्हयन्यां आदीं जाल्लें बाबाचें मरण खरेंच काय तें एक सपन... हातांतलें काम ती उपाट उमेदीन करताली. तिची नदर अशा वेळार स्निग्ध जाताली. तशीच ती आयजूय आसली. ते नदरेंत बाबाच्या मरणाची, दुख्खाची मात लेगीत सुलूस ताका दिसली नात. ताका ती अकस्मात परकीशी दिसली... कांण ही सनरेक वर्साची बायल - ही म्हजी आई? बाबाक वचून धड तीन म्हयने जावंक ना आनी ही चवथीचे परबेक मार उमेदीन रांदपाक लागल्या... हे चवथीक बाबा आमचें मदीं आसचो ना हे गजालीचें तिका कांयच दिसना काय... तो आमकां आतां केन्नाच दिसपाचो ना हाचेंय तिका पडून वचूंक ना काय...

“एकलोच रे. सून खंय तर म्हजी अपुरबायेचो?” अशें चलपी हात मात्सो ल्हव करून तिणें विचारलें.

ताणें कांयच जाप दिवंक ना. त्या दिसा

ताचे तकलेंत तीच एक गजाल वचून घट्ट बसली. एक दीस ती गजाल ताणें तिचे मुखार काडलीच.

एका कामाक लागून थोड्याच दिसां भितर ताका गांवांत एक काम जालें. तें करून दनपरां घरा जेवपाक गेलो. जेवणां बिन जाले उपरांत ताणें ती गजाल काडली.

“आई, तुका कशें जमलें गे? बाबाच्या मरणाचें दुख्ख दोनूच म्हयन्यां भितर पोरणे जालें गे... काय नाच्च जालें गे. तूं चवथी दिसा रांदचेकुडींत नेटान आनी उमेदीन वावुरताली मगे...?”

तिणें अविस्वासान ताचे कडेन पळयलें. घडये तिका तो अशें विचारीत अशें केन्नाच दिसूंक नासलें जावये. मागीर तिचे नदरेंत एक वेगळोच भाव उदेलो. ताचे कडेन थीर नदरेन पळयत ती उलयली, “हें पळय, पयलीं सादी ती गजाल सांगतां, मदीं उलोवं नाका. हालीं देडूच दीस चवथीचे परबेचो. धा - बारा जाणांच्या तोंडांत कितेंय बरें पडटलें जाल्यार तशे तरेन रांदचेकुडींत बायलांक वावुरचेंच पडटा. नातरां आसात, सुनो आसात, पूत आसात, येतो वेतो आसा. तुका खबर ना, चवथी दिसा घरचीं सोडून आनीक चार पांच जाणां जेवपाक आसतात. त्या भायर शिन्नू-कातून दिवपी सुद्धा आसात. ताच्या घरच्यां खातीर वाडून दिवपाक जाय. घर घेवन बसलां, ताका ही घराची रीत चुकना हें तुकाय बेस बरें खबर आसतलें, शाणो भुरगो मरे तूं. च्याच्या पोंतान आनी चटणेच्या पोंतान - करमच्या पोंतान आनी कसायाच्या पोंतान

आमकां तिगींग सगलें करचें पडटा. तीं तीं कामां त्या त्या वेळार तशीं तशीं करीत गेले बगर वेळार पानार पांच नग पडनात हें तुका दादलो जालो तरी खबर आसपाक जाय.”

“तें खरें गे तुजें, हांवें खंय कितें म्हणलां तर...” तो मदीं बेठोच उलयलो. तिचो स्वर मोव जाल्यार बरें जातलें, देखून..

“आतां भितरली आनी तूं सोदता ती गजाल सांगतां. तूं बरो शिकिल्लो, मॅनेजर आनी नांवाजतो मनीस. पूण म्हाकाय कळटा ह्या जगाची नदर आनी कोणाच्या मनांत केन्ना कितें चलता तें. जेन्ना ते म्हजे नदरेक नदर दिवन उलयतात. कळ्ळें? आनी नदर चुकयतात तेन्ना तांच्या मनांत कितें आसता हाचोय अदमास येता म्हाका करपाक.”

तिच्या उतरांनी तो चपापलो आनी उलोवपाक उगडिल्लें तोंड बंद करून तो आयकत रावलो.

“फुडलें आयक म्हजें, मदीं उलोवं नाका! आतां म्हाका सारकें चिंतून सांग हां, तुका कितें दिसता ते गेले म्हण्टकच हांवें रडत बसपाचें? तेंय चवथी दिसा आनी सगल्यांचे उमेदीर उदक ओतोवपाचें?”

तिका उमाळो आयलो आनी तिणें आंवडो गिळ्ळो. आंगठो आनी पयल्या बोटान तिणें दोळ्यांतलीं दुकां अचळय पुसलीं. मागीर ती ताका तेळीत उलयली.

“जाणा मरे अनी, ते आसतना हांवें तांचे सेवेंत कसलेंच उणेपण दवरूंक ना ही गजाल म्हजे दुस्मान लेगीत मानून घेतले. तूं जाणा, ते सामके हांतथरूणार अशे दोनेक वर्सां उरले तांचें गू - मूत

कोणें काडलें रे? तकली विरार जाताली तेन्ना. बसल्यात थंयच्यान हाताक मेळटा तें तें शेंवटून मारताले... तुका पळोवपाची आसा म्हजे तकलेक जाल्ले कोंकेची मांव जाल्यार असो लागीं यो... तुजे हे नाका जाल्ले आवय कडेन यो आनी पळय तिच्या कपलार तुका कितें दिसता तें.. ही पळय तुज्या बापायन शेंवटून मारिल्ल्या तांबयाची निशाणी... आनी ही ओंठा वेली मांवूय पळय... हांव हालीं हालीं तांकां आरत्याक परतें सांगपाक लागिल्लीं हें मात खरें. केन्ना तांच्या तोंडांतल्यान आयकूंक नात तसलीं उतरां तांणी म्हाका दिलीं. कोणाक खबर, तीं उतरां उलोवन तांकां समाधान भोगलां जावये त्या त्या वेळार... एक मात कळ्ळें, मनशाच्या मनाचो, मागीर तो मनीस तुजो कितलोय लागींचो जावं, थाव मात लागना हां केन्नाच. मनशाचें मन म्हळ्यार इतली विचित्र बांय, तिच्या पोटांतल्या काळखांत कितें कितें भरिल्लें आसता हें खासा तिकाच खबर आसत काय कितें देवाक खबर... तांकां परत्या पूण रजावांन दिल्ल्या उतरांक लागून हालीं तांणी कशायकशें उलोवप बंद केल्लें. म्हाका खबर आसा, तुमी ते गजालीकूय म्हाकाच जापसालदार धरतलीं... सुनांनी म्हळें लेगीत... बावडे खंय तोंड धांपून सोंसतात सगलें.. कितें करतले. एक उलयल्यार धा आयकुचीं पडटात न्हय लग्नाचे बायले कडल्यान... जावं म्हण तूं, तुमचो तो अपुरबायेचो बापूय - बाबा. आतां तो मेलो न्हय, मेल्ले म्हशीक खंय बारा शेर दूद. पूण तुका सांगतां

रे अनी, हांवें म्हजें कर्तव्य पुरें केलें हां. तांकां हांवें कांयच उणें पडूंक दिलें ना हें लक्षांत दवर तूं. तांच्या मरणा उपरांत - जें कोणाकूच चुकूंक ना - कसलें म्हूण रडें हांव रडत बसूं रे... लागीं लागीं णव्वद वर्सांचें अपरंपार आयुश्य जगिल्ल्या त्या आनी हांतरुणार दोन वर्सा लोळून निमाणे कडेन 'व्हर रे म्हाका, व्हर रे म्हाका' असो जप जपपी जाण्टेल्याचें? घरांत काय बरो चवथीचो सण जाता आसतना, म्हूर्त पुजेक लावपाची जाल्या असल्या पवित्र दिसा हांवें काळखाचे कुडींत भुस्कट मारून रडत बसपाचें अशें जर तुका दिशिल्लें आसत तर हांव सांगतां, हांवें म्हजें काम केलें आनी आतां हांव ती गजाल विसरून म्हजें उरिल्लें थोडेंच आयुश्य शांतपणान जगूंक सोदतां. तांच्या मरणाचो कोळसो जाय जाल्यार तुमी झगयत बसात... जांकां तें बरें दिसता तांणी तें करचें. पुतांच्या आनी सुनांच्या संवसारांत गुल्ल जावन हांव म्हजीं उरिल्लीं वर्सां समाधानान सारतलें आनी म्हजो वेळ आयलो, म्हूर्त घटका भरली म्हण्टकीच अचळय हांव येतां रे म्हणत वतलें. खुबूच उलयलें हांव.'

अशें म्हणीत लागींच आशिल्लो तांबयो घेवन तिणें घटाघटा उदक घोंटलें. अनिकेताक तिचें ते संवयेंचें सदांच अजाप दिसतालें. मरळ तांबयो घेवन उब्यांनी जाल्यार उब्यांनी ती घटाघट अर्द तांबयो तरी उदक पिताली.

"आतां इल्लेंशेंच उरलां तेंय सांगतां. जाणा मरे अनी, तुजी एक तरा. तूं सामको

हो. तुजें काळीज शब्दुलेचें फूल. पूण एक फावट फाट जाली म्हण्टकच तूं सगलेंच विसरता. जाल्यार तुजे बायलेची तरा वेगळीच... तुमी आतांच्या नव्या जगांतलीं भुरगीं. तुमकां सगलेंच जाय, बेगीन जाय, आत्तां जाय आनी त्रासां बगर जाय. भुरग्यांचें तें गू - मूत काडपाचे त्रास नाकात, आवयांक आंगार पाजोवपाक नाका, म्हणून भुरगींच नाकात."

"आगे, तशें ना गे, अंकिताचें तरी तशें ना हां."

"कोणाक सांगता रे तूं. हांवें ह्या कानांनी आयकलां ताणें असलीं उतरां उच्चारतना, प्रसंग सांगूं तुका... फकत तारीख, वार सांगूक शकचें ना हांव."

"आई, आतां तें बदल्लां, एक तरी भुरगें जाय अशें ताका दिसपाक लागलां."

"खरेंच तशें जालां जाल्यार देव पावलो. आरे हें जग, तातूंतल्यो घडामोडी त्यो सगल्यो आमकां जाय नाका म्हणून घडनात. त्यो घडपाच्यो तेन्नाच घडटात. तो व्हडलो घडा-मोडीकार वयर बसला. तुमी मानात ना जाल्यार मानूं नाकात. पूण तो करता तें अंती सारकेंच करता अशेंच मनशाक म्हणचें पडटा. काडिल्ल्या त्रासांच्यो यादी सुकिल्लीं वासाचीं ओंवळां जावन सदांच स्मरणांत उरतात मूं? जीं मनशां मरणान वतात, तीं आमकां सांगतात, पळय, आतां हांव तोंच मनीस - जाय जालो मूं तुमकां... तेन्ना तुमी हो केन्ना मरता काय वाट पळयतालीं..."

"आमी बाबाक तशें केन्ना म्हणूंक ना, चिंतूक ना गे."

“आरे तुज्या बाबाची गजाल न्हय ही, एक चाल सांगली तुका.”

तो घरा आयलो तेन्ना एका वेगळ्याच जगांत वावुरतालो. आईची उतरां ताका परतीं परतीं तोपतालीं आनी तिका तशें विचारिल्ले खातीर वायटूय दिसतालें. कंपावंडाची गेट उक्ती पळोवन ताका अजाप दिसलें. तीं बंद करून तो भितर आयलो जाल्यार अंकिताची स्कूटर गॅरेजींत आसली. तें ह्या वेळार घरा कशें... ताका जिवाक बरें दिसना जालें काय कितें... देखून हाफ डे काडून घरा आयलां... ताणें वरां पळयलीं.... साडेचार जाल्लीं. बोलसांतली चावी काडून दार उगडपाक हात गेलो तेन्ना दार उगडलें आनी मुखार हांसत्या तोंडान अंकिता - सामकें आदले भशेन ल्हान भुरग्या सारकें हांसत आनी भुंवयांनीच ताका विचारीत, कशें दिसतां हांव हांसतना... ती ताची स्टायल आसली.

“आगो, तूं हांसता तें पळोवन सू जालें. म्हाका दिशिल्लें. तुका बरें - बिरें ना जालां आनी तूं सुटी घेवन घरा आयलें काय कितें?”

“आरे, दार बंद करून भितर यो आनी विचार म्हाका कितें जालें?”

“कितें जालें?”

“तशें न्हय, सारकें, लागीं धरून!”

“बरें, आतां सांग कितें जालें?”

“जावंक ना, पूण जावपाचें आसा!”

ताणें हातांची झोळी कशी केली आनी ती झेलयत रावलें.

“खरें, खरेंच, खरेंच?”

“हय... तो पळय रिपोर्ट...”

“वा वा, तुका उखल्ल्यार जाता मगो?”

“सध्यां उखल, जाय जाल्यार उखलून आपटी, पूण मागीर तें आनी तें सगलें बंद हां.” अशें म्हणत अंकिता ताचें तें खास, ताच्या बिछान्यांतलें हांशें हांसलें. त्या हांशान अनिकेताचें आंग फुल्लें.

“तें तें आनी तें सगलें बंद?”

“आनीक कितें तर...” हांसत हांसत तें भितर च्या करपाक गेलें.

अनिकेतान आईक फोन लायलो आनी अजाप म्हळ्यार तो त्या गांवांतलो चुकूनूच लागपी फोन लागलो.

“आई, तुका गुड न्यूज म्हळ्यार... बरी गोड बातमी आसा.”

“खरेंच, खरेंच सांग कितें रे अंकितान हय म्हळां रे?”

“हय खंयचें, ताचो रिपोर्ट पॉझिटिव्ह आयला, ताका बाय जातलें.”

“आरे, बाबू जातलो काय बाय जातलें तें मागीर कळटलेंच. पूण मदीं णव म्हयन्यांचो गुरवाचार आसा हां, सांबाळपाक जाय ताका सारकें. हे फावट तसलें कांय घडपाक नाका. तूं एक कर, ताका बेगिनांत बेगीन हांगा हाडून पावय. जमल्यार आयजूच यो. ताचें सगलें सारकें जावपाक जाय. केन्ना हाडटा ताका.” तिच्या आवाजांतली उमेद ताका जाणवली आनी ताणें मनांत म्हळें, ‘आई, म्हाका माफ कर.’

कथामंच

[अनन्य]

वसंत भगवंत सावंत

वावराडी

“तो लिला वावराडेलो चलो न्हय गे? श्रावणबाळ जाल्लो तो?”

“हय वय. एकलोच तो तिगेलो. वावराडेलो जावन सोबलो मात बरो आं!”

...आनी कावडींत घातिल्ल्या आवयबापायक कशी उबारलीं पळय ताणें!”

“उबारपाक किदें जालां? वावराडेलो चलो मगे तो.”

‘वावराडेलो चलो’ हें उतर कानार पडना फुडें लिलावतीले दोनूय पांय जड जाल्ले भशेन तिका दिसलें. गॅदरींग सोंपून रस्त्यान चलत येतना धा पंदरा बायलांच्या घोळक्या फाटल्यान ती चलताली. गॅदरिंगांतल्या निमाण्या नाटकुल्यांत तिगेल्या गंगाधरान श्रावणबाळाचो पार्ट केल्लो. आंगार फकत एक पंचोच न्हेशिल्ल्यान ताचें गोरें आंग आनी मदीं भांग काडिल्ल्या केंसांनी तो खऱ्यांनीच श्रावणबाळ कसो सोबलो. ताणें पार्ट केल्लोय दिश्ट लागपा सारकोच. घरांत कुड्ड्या आवयबापायची मन लावन सेवा करपी पूत, तांची इत्सा पुण्य करपाक तांकां कावडींत घालून तिर्थयात्रेक व्हरपी पूत आनी निमाणें दशरथरायालो बाण लागना फुडें आपूण मरतलों हें जाणा जावनय आपली पर्वा करिनासतना आपल्या आवयबापायक उदक व्हरून दियात म्हणून काकुटेक येवन सांगत प्राण सोडपी श्रावणबाळ पळोवन गॅदरिंगाक आयिल्ल्या सगळ्यांच्या दोळ्यांत दुकां दाटिल्लीं. बशिल्ले थंय दंव पडटा म्हणून माथ्या वयल्यान साडयेचो पदर ओडून नाटकुलें पळयतले लिलावतीक तर सामकें घुसमटून रडपाक येताशें

वसंत भगवंत सावंत : जल्म 1960, कथाकार आनी नाट्यकर्मी ‘निवल काणयो’ हो कथासंग्रह तशेंच ‘कीर-मोर’ हो बालकवितांचो संग्रह प्रकाशित. कला अकादमी, गोंय संस्थेच्या साहित्य पुरस्कारान सन्मानित. संपर्क : रवीन्द्र भवन, कुडचडें, गोंय 403 706. मो. : 9423058318.

दिसलें. “म्हाजो श्रावणबाळ तो.” अशें मनांतल्या मनांत म्हणत तिणें फुडले खुर्चेचेर आपली तकली दवरली आनी दुकांक वाट करून दिली. नाटकुलें सोंपलें आनी ताळ्यांचो गडगड जालो. गॅदरींग सोंपतगीर आपणाक भायर सरपाक अर्दवर लागतलें ते खातीर आपूण वांगडच्या बरोबर येतां म्हणून गंगाधरान तिका पयलींच सांगिल्लें ते खातीर ती एकलीच घरा वचपाक भायर सरली. घर धा मिण्टांचे वाटेर आसलें खरें, पूण वाटेर काळोख आशिल्ल्यान वाड्या वयल्यो बायलो चलताल्यो तांचे फाटल्यान लिलावती चलत रावली. पुतान इतलो बरो पार्ट केलां तें जाणात तीं, पूण सगळीं ताका वावराडेलो पूत म्हणून खेबाडां करतात तें पळोवन तिचें काळीज खंतीन भरून आयलें.

“तो वावराडेलो पूत कसो जाता? हांव वावराडी तर? हांव फकत बाळंतिणीक आनी भुरग्यांक न्हाणोवपाचें काम करतां. वावराडी म्हणपाक लोकांचो घश्टो काडपाक वचना. बाळंतिणीची आनी बाळकाचीं वस्त्रां धुलीं म्हणून कोण वावराडी जाता?” जड पावलांनी चलतां चलतां तिणें हे प्रस्न आपणाकूच विचारले.

आनी वावराडी जावपाक हांव कोण अन्नाडी तर? बरेंऽ इश्कोल शिकली हांव. लग्नापयलीं फॅक्टरींत कामाक सुद्धा वयतालें. घोवाक अर्बन बँकेंत नोकरी आसा म्हणून तेणेच सोडपाक लायली, हें हीं नकळो तर? नशिब पाडें म्हणून सांग... बँकेंत किदें भानगड केली म्हणून तेका घरा धाडलो... तितूंकच तेका काळजाचें जालें.

दोतोरान न्हिदोन राव म्हुणोन सांगलें. आठ वर्सां जालीं आतां, खाता, पिता, भोंवता बेस बरो... पूण काळजाचें निब करून काम करपाचें नांव काडिना. म्हाका किदें लोकांगेर कश्टुपाची गरज नासली पूण एकल्याच पुताची धांदळ जातली म्हणून भायर सरचेंच पडलें... लोकांचीं आयदनां घांशीना, आनी कायलीय उबारिना... बरें बाळंतिणीक तेल काडपाचें, न्हाणोवपाचें तकालसीचें काम करतां... लोक घरा कडेन येतात. म्हाका रेशपेदान आपोवन व्हरतात. जीव नाका जाता पूण पयशेय मेळटात घसघशीत. ह्या कामाक वावराडीपण म्हणटल्या बायलांक अक्कल ना पयलीं... हांगेल्या सगळ्यांच्या भुरग्यांक हांवेंच न्हाणयल्यांत... धेक ना तेंका... म्हाका वावराडी म्हणटात आनी म्हाज्या श्रावणबाळाक वावराडेलो पूत...” लिलावती आपणाकच समजायत घरा कडेन पावली. घोव हांतरूणार बसून टिव्ही पळयतालो. ताचे कडेन एकूय उतर उलयनासतना तिणें शेंदरी ओडली आनी माथ्या वयल्यान गोजडी ओडून आड पडली. परत परत तिका श्रावणबाळ जाल्ल्या आपल्या पुताची व्हडवीक दिसताली तर खिणांत ताका वावराडेलो पूत म्हणपी त्या बायलांची तिडक येताली. तिका न्हीद लाग नासली. पूत घरा येवन आपुणूच जेवण घेवन जेवता हें तिका कळ्ळें... पूण तिका उठनशें दिसलें ना. रातभर ती तळमळ्ळी... पूण तिणें एक निश्चेव केलो. “त्या बायलांचीं उतरां तेंच्याच तोंडांत घालपाक जाय... जाता नजो करून हांव

पुताक शिकयतलें, तेका सायब करतलें... मागीर तेका वावराडेलो पूत म्हणपाची कोणाक कापाझदाद जावची ना.” दुसऱ्या दिसा सकाळीं कामाक भायर सरतना तिणें पुताक उठयलो आनी “म्हाजो श्रावणबाळ तो” म्हणून घट वेंग मारली. आखळ्या गॅदरिंगांत तुजोच पार्ट बरो जाला... सगळेच म्हणटाले! बाबा... तूं मरे बरो शिक, फुडल्या वर्सा तुगेली धावी मरे? तुका कांयच उणे पडपाक दिवचें ना हांव... हीं तीं वाड्या वयलीं बायलां म्हाका वावराडी म्हणटात... हीं तेंचीं तोंडां बंद करपाचीं तुवें.” आवयलीं उतरां आयकून पुताच्याय दोळ्यांत दुकां आयलीं. ताणें म्हणलें, “आई पळय तूं, हांव शिर्विशेक लागलो काय तुका काम सोडून घराच दवरतां.” त्या दिसाच्यान लिलावतीन गरजे भायर एकूय पयसो मोडपाचें बंद केलें. धावेचे परिक्षेंत गंगाधराक तितले बरे मार्क मेळ्ळे नात. म्हणून ताका सायन्सीक वचपाक मेळ्ळें ना... ‘आर्टस म्हणटात तेंवूय वायट न्ही - आर्टसाक वचुनूय व्हडलो सायब जावपाक जाता.” हें गंगाधराल्या सरान तिका सांगतकीर तिणें पुताक आर्टसाक नांव घालपाक लायलें. पुस्तकां, चोपड्यो, युनिफॉर्म, फीयेक तिणें फाटीं फुडें पळय नासतना पयशे मोडले.

इकरावेक बरे मार्क घेवन तो बारावेक पावलो. “तुका सायब जावपाक आनी कितलीं वर्सां लागतलीं?” हो प्रस्न ती आतऱ्या-पयऱ्यान विचारताली आनी... “आसात गे आनीक जायतीं वर्सां” म्हणोत

गंगाधर तिका थातारतालो. त्याच दिसांनी एका बोटलेराले बायलेक आनी चल्याक न्हाणोवपाचें काम तिका मेळ्ळें. जायत्याच वर्सांनी बाब जाला म्हणून भुरग्यांचो बापूय बोटी वयल्यान घरा आयिल्लो. उमेदीन ताणें वाड्या वयल्या दर एका घरांत कसल्यो कसल्यो वस्ती पावयल्यो आनी सगळीं बायलां ताचे गूण गायतात हें तिणें पळयलें. त्या बोटलेरान हाडलेलें सामान पळोवन लिलावतीचे तकलेंत वेगळेच विचार येवपाक लागले. पूत शिकून सायब जाता म्हणल्यार वर्सां वयतलीं... त्या परस ताका बोटीर धाडल्यार कसो, हो प्रस्न तिचे तकलेंत हुळहुळपाक लागलो. तिणें त्या बोटलेरा कडेन खबर काडली. तो बोटीर इंजीनियरींग डिपार्टमेंटांत काम करतालो खंय. ताणें एक दीस गंगाधराक आपोवन हाडलो आनी एक स म्हयन्यांचो कोर्स केल्यार डेकार सादीशी नोकरी मेळूं येता म्हणपाचें सांगलें. सुरवातीक फकत पन्नाशेक हजार पगार मेळटलो पूण ओवरटायम केल्यार चड पयशे मेळटात आनी अणभव घेवन घेवन बऱ्या बऱ्या पोस्टा खातीर अप्लाय करपाचीय संद आसता म्हणपाचें सांगलें. स म्हयन्याच्या कोर्साक साठ हजार पडटात म्हणून गंगाधर पयलीं तयार जालो ना पूण सुरवातीकूच पन्नाशेक हजार पगार मेळटलो हीं उतरां आयकल्ले लिलावतीन कॉर्साचे पयशे भरले आनी गंगाधरान बारावी अर्दयार सोडून कॉर्स पुराय केलो. बोटीर वचपाक किदें किदें लागता हाची खबर ती अर्दी मदीं कोणाकोणा कडेन काडीत आसताली.

पासपोर्टा सयत सगळ्यो सर्टीफिकेटी तयार जाल्ल्यो तेन्ना तिणें त्या बॉटलेराक फोन करपाक लायलो. ताणें सुचयल्ले एके कंपनींत अर्जी धाडीना फुडें ताका पंदरा दिसां भितर इंटरव्ह्यूक आपोवणें आयलें. “तुका निकतींच इकुणीस सोंपल्यांत, त्या मानान तुजी पिराय उणी आसा म्हणून सुरवातीक एकाद्रें सादें काम मेळटलें पूण वर्सां वतात तसो घसघशीत पगार मेळटलो.” हें ताका इंटरव्ह्यू वेळार समजलें आनी मात्सी उमेदूय आयली. कंपनींत सांगिल्ले देड लाख उबे करपाक लिलावतीक म्हयनोभर लागलो. पयशे भरून देडेक म्हयन्यांनी गंगाधराक बोटीर रुजू जावपाचो रकाद आयलो. बोट केन्ना खंयच्या पोर्टार पावतली ते खातीर ताणें विमानान खंय वचपाक जाय हाची म्हायती कंपनीन वेवस्थीत दिल्ल्यान पयली फावट आसूनय गंगाधराक व्हडलेशे त्रास जाले नात.

विमानतळार ताका पावोवन येतना लिलावती एक सपन पळयताली. पुताक बरी शिर्वीस मेळ्ळ्या, तो म्हयन्या म्हयन्याक घसघशीत पयशे धाडटा, आपूण सगळीं रिणां फारीक करतां, वर्सभरान पूत परत येता आनी आवयक सांगता, “आई, आतां तुजे त्रास सोंपले, आतां तुका लोकांगेर कश्ट काडपाची गरज ना. हांव जोडटा तें खूब जालें, आनी तुवें घराच रावपाचें, तुका कोणेय वावराडी म्हणिल्लें म्हाका मात आवडपाचें ना... मागीर ती पुताक घट वेंग मारता आनी म्हणटा, “माझो श्रावणबाळ तो.”

आपूण कामार रुजू जाला म्हणपाचें तीन दिसांनी गंगाधरान फोन करून सांगलें. तीन चार दिसांनी ताचो परत फोन आयलो तेन्ना तो मात्सो पिरंगताशें तिका दिसलें. काम चड पडटा, हवामान वेगळें, न्हिदपाची वेवस्था सारकी ना, रातीं आंग मात्शें गरम जालें, असल्यो कागाळी तो सांगतालो. पूण लिलावतीन ताका फुसलायलो... पळय लोकां कडेन रिणां काडून तुका धाडला... कश्ट पडूं, मात्शें सोंस, पयशे जोड आनी गांवांत यो... गांवांत तुका मान मेळपाक जाय आनी म्हाकाय! अदीं मदीं आवयबापायची खबर घेवपाक तो फोन करतालो तेन्ना आपणाक त्रास जातात म्हणपाचें सांगले बगर रावं नासलो. देडेक म्हयन्यान ताणें फोन केलो तेन्ना ताणें आवयच्या एकांवटांत पस्तीस हजार रुपया घातले म्हणपाचें सांगलें. लिलावतीन धांवत देवाकुडीन वचून देवा मुखार दिमी मारून तकली तेंकयली. मागीर तो म्हयन्या म्हाल पंचवीस तीस हजार रुपया आवयच्या एकांवटांत घालपाक लागलो. आवयक फोन करून कोणालें रीण घेतलां, कॉप्रींत भांगर दवरून पयशे काडल्यात ते फारीक कर म्हणून चुक नासतना सांगतालो. एकदां ताणें जाय जाल्यार पांच म्हयन्यांनी परत येवपाक मेळटा म्हण फोन केलो तेन्ना लिलावतीचेर कलकल आयलो. “आजून लोकांले पयशे फारीक जावंक नात आनी तूं असोच परत येतलो जाल्यार कशें जातलें?” अशें म्हणून ताका आनी दोन चार म्हयने कशे तरी काड म्हणून काकुळटेक येवन सांगलें. बोटीर वचून धायेक म्हयने

जायत आयले तेन्ना आपूण चाळीस दिसा खातीर घरा येतलों म्हूण सांगलें. येना फुडें आपणाक एक स्कुटर घेवपाक जाय ते खातीर बापायक स्कुटरीच्या शो रुमांत वचून नवी स्कुटर घेवपाक किदें किदें लागता, स्कुटरीक कितले पयशे पडटात हाची वासपूस काडपाक लायली. लोकांलीं रिणां पावोवन लिलावतील्या एकांवटांत तेन्ना सत्तरेक हजार आसले. स्कुटर घेवपाक पूत येवपाची वाट पळयनासतना तिणें घोवाचे फाटीक लागून पुताचे आवडीची स्कुटर हाडून घेतली. गंगाधर घरा आयलो तेन्ना सगळ्यांत पयलीं आवयक वेंग मारून खूब रडलो. येतना ताणें दोन बॅगां भरून सामान हाडिल्लें. तातूंतलें एक बॅग आवय कडेन दिवन तुका कोणाक किदें दियनशें दिसता तें तूंच दी म्हूण सांगलें. पुतान हाडिल्ली बरेली घड्याळ घोवाच्या हाताक बांदतना तिणें घोवाच्या कानांत हळूच म्हणलें, “पळयली आमगेल्या श्रावण बाळाची माया?” बारीक बारीक सामान तिणें जायत्या जाणांक दिलें आनी आतां आपलां पूत बरोड जोडटा... म्हाका आतां असले कश्ट काडपाची व्हडलीशी गरज ना म्हणून चुक नासतना. सगळ्यांक सांगलें. स्कुटर पयलींच हाडून दवरिल्ली पळोवन गंगाधराक उमेद जाल्ली पूण स्कुटरीक कितले पयशे पडले म्हणून ताणें विचारलें ना आनी “तुवें मोडले मगे पयशे... हे घे” म्हणूनय आवयक कांयच काडून दिलें ना.

दीस वतात तसो गंगाधर स्कुटर घेवन चडसो घरा भायरच आसता. रातचो

फकत जेवपाक आनी न्हिदपाकूच पावता हें पळोवन लिलावतीक मात्सो हुस्को जावपाक लागलो. घरांतलें सामानाचे दुसरे बॅगय दिश्टी पडलें ना तेन्ना तिका मात्शें खटकलेंच.

“आई, असली स्कुटर मगे बायलांक चलोवपाक बरी, तुका भुरग्यांक न्हाणोवपाक हांगा थंय हेडचें पडटा, तूं कित्याक शिकं ना गे स्कुटर?” अशें एक दीस पुतान विचारतगीर तिका भुरगेपणाच्यो यादी आयल्यो. इश्कोलांत आपूण कबड्डी खेळटालें, हात सोडून सायकल चलयतालें ताची तिका याद जावन भितरले भितर हांसपाक आयलें. सध्याक पुताक स्कुटरीची गरज आसा. तो परत वयतगीर घोवाक सांगून स्कुटर चलोवपाक शिकल्यार बरें, असो एक विचार तिचे तकलेंत येवन गेलो. आपणाक त्रास जातात तें पुताक कळटा हांचें तिका एके वटेन सुख शें दिसलें आनी त्रास जातात म्हणून स्कुटर शिक म्हणचे परस पुतान ‘आतां पुरो गे तुवें काडल्यात ते त्रास’ अशें म्हटिल्लें जाल्यार चड बरें दिसतलें आसलें, अशेंय दिसले बगर रावलें ना. एक दीस कोणागेर न्हाणोवपाक गेल्ले कडेन “आगे, तुवें सुन हाडपाची तयारी केल्या काय कितें गे? ह्या दिसांनी तुगेल्या पुताचे स्कुटरीर फाटल्यान सदांच एक चली बशिल्लीशी दिसता मगे.” अशें एके बायलेन म्हणलें. तेन्ना तिका कल्ल जालें. “अजून लग्नाचो जाला खंय तो? आसतलें कोणूय वळखीचें,” अशें म्हणून तिणें आपल्या मनाची समजणी घातली. सुटी

सोपून परत वचपाच्या आदल्या दिसा ताणें ती स्कुटर व्हरून आपणाल्या व्हंकलेगेर पायल्या म्हणपाचें समजलें तेन्ना तिका मात्शें वायट दिसलेंच... पूण एका उतरान पुतान आपणाक सांगलें ना म्हणून मात जबर खंत जाली.

दुसरे खेपे गेल्लो गंगाधर मेजून चौदा म्हयन्यानी परतलो. अदीं मदीं तो फोन करून खबर घेतालोच, पूण हे खेपे धा हजारांवयर एकदांय ताणें एकांवटांत घातले नात. “सगळ्या लोकांची रिणां पावोवन जाल्यांत... म्हाका म्हणून किद्याक जाय इतलें पयशे” अशें म्हणत मनाची समज घातली. आनी तिणें भुरग्यांक, बाळंतीणीक तेल काडपाचें काम चालूच दवरलें.

दुसरे खेपे आयलो तेन्ना ताणें दुसऱ्याच दिसा शिरडीक या म्हणून सांगलें तेन्ना लिलावतीक सुमरा भायर खुशी जाली. सगळ्यांगेर वचून आपूण चार-पांच दीस पावचें ना म्हणून उमेदीन ती सांगून आयली. आपलो पूत श्रावणबाळा भशेन आपणाक तिर्थयात्रेक व्हरता आनी तेखातीर फाटल्या धा-बारां वर्सांत आपूण पयले खेपे कोणागेरूच वचं नासतना पांच दिसांची सुटी घेवपाक पावतां हाची तिकां एके तरेची मजाच दिसली. फांतोडेर जीप दारांत पावचे पयलीं तीं तीगांय भायर सरून तयार आसलीं. जीपीन हॉर्न मारीना फुडें लिलावतीन घोवाच्या हातांतली कपड्यांची बॅग घेतली. जीपींत बसपाक दार काडना फुडें जीप लागीं लागीं भरल्या म्हणपाचें लक्षांत आयलें. जीपींत पयलींच बसून आसात तीं

गंगाधराली जावपा आसा ती व्हंकल, तिगेले आवय-बापूय आनी भाव-भयण म्हणपाचें तिणें रोकडेंच पारखीलें. गंगाधर येवन फुडल्या सिटार बसलो. जीपींत बशील्ल्यांक हांसलेल्या भशेन करून लिलावती आनी घोव आंग चोरूनशीं बसलीं. तीन दीस दोन राती ती एकठांय उरलीं, वांगडा जेवलीं खालीं, देवस्थानाच्या रुमांनी रावलीं पूण एकामेकांकडेन व्हडलेशें उलोवप जालेंच ना, ना म्हणल्यार ती आपणाली जावपाची मांय म्हणून व्हंकलेनय लिलावतीक व्हडलो सो रेषेद दिलो ना. पुतान आपणाक आनी आपणाल्या घोवाखातीर पयशे मोडले ताचेपरस मावोडेच्या लोकांक चड मोडले अशें लिलावतीक दिसले बगर रावलें ना. वचपाक वीसएक दीस आसले तेन्ना गंगाधरान तिका आपूण एक फ्लॅट विकतो घेतां म्हणून सांगलें, व्हंकलेलो बापूय रिटायर जाल्ल्यान ताका थोडे पयशे मेळ्ळ्यात, तांतूत आपणाकडेन आशिल्ले आपूण घालतां... थोडे उणे पडटात... तुज्या एकांवटांत किदेंय आसल्यार पळय अशें म्हणून सांगलें तेन्ना तिका किदें तरी वेगळेंच घडटाशें दिसलें. आपलो पूत आमच्या जाण्टेपणांत श्रावणबाळा भशेन सेवा करतलो अशीं सपनां ती पळयताली, पूण आतां तो फ्लॅट घेता म्हण्टगीर आमची खबर घेवपाक पूण येतलो काय? हो प्रश्न तिकां आफडून गेलो. पुतान धाडिल्ल्या पयश्यांवांगडाच आपणे कश्टांनी जमोवन दवरील्ले सुमार देड एक लाख रुपये तिणें फाटीं फुडें येवजींय नासतना पुताच्या हातार

दवरले. तीन - चार दिसां भितर गंगाधरान फ्लॅट घेतलो आनी भटाक हाडून सवाय भितर होमूय घालून घेतलो. फ्लॅट घरा कडल्यान बरोच पयस आशिल्ल्यान ताणें होम घालता त्या दिसा जीप धाडून आवयबापायक फ्लॅट पळोवपाक मुजरत आपोवन हाडलीं, त्या दिसा उपरान्त परत वच मेरेन एकेय रातचो तो घरा कडेन न्हिदपाक आयलो ना. तो फ्लॅटार एकलोच रावता काय आमकां कळ नासतना लग्न बी जालो ना मूं? हो प्रस्न लिलावतीक हुलपावपाक लागलो.

हे खेपे परत वचपाच्या दिसा सकाळीं फुडें तो घरा कडेन आयलो आनी आवयबापायक पांयां पडून गेलो. “तुका त्रास जातात गे? तूं कामाचें किदें करता?” अश्या साद्या उतरांनी लेगीत ताणें आवयक विचारलें ना. हे खेपे खर्च चड जाल्ल्यान ताणें आपणाल्या कामाचो विशय काडलो ना आसतलो अशें चिंतून तिणें मनाची समजूत घातली.

तो तिसरे खेपे गेलो आनी पंदरा दीस जाले तरी ताचो फोन आयलो ना म्हणून लिलावतीक हुस्को जावंक लागिल्लो, पूण कोणा कडेन ते संबंदान कांयच उलय नासतना ती आपणाल्या कामाक वचत रावली. केन्ना पूण आपणाल्या पुताक आपली काळकूट येतली आनी केन्ना पूण आपणालो वावराडीपणाचो स्राप ना जातलो हेंच चिंतीत ती दीस काडटाली.

आनी सादारण म्हयन्याभरान रातच्या इकरांच्या सुमाराक फोन वाजलो. घडये एकावंटांत पयशे घातल्या आसत म्हूण ताणें फोन केला आसतलो अशें लिलावतीक त्या खिणाक दिसलें. पुतालो आवाज आयकून तिच्या मनाक खऱ्यांनीच थाकायशी मेळ्ळी. पुतान सगळ्यांची खबर घेतली आनी आपूणच उलयत रावलो, “आई म्हजें मात्शें काम कर मगे... आमी फ्लॅट घेतला तो जाणां तूं... ऑफीस लागीं पडटा म्हणून तुगेली सून त्या फ्लॅटांत रावता. आपूणच रांदता, जेवता, खाता, आयदनां घांसता, कपडे उमळटा. त्रास जातात खंय गे तिका... तूं एक काम कर मगे... तूं तीं तुगेलीं भुरग्यांक न्हाणोवपाचीं कामां सोड आतां... हांव तुका म्हयन्या म्हयन्याक पयशे धाडटाच न्ही... तें रडून रडून सद्दां म्हाजो जीव खाता... कितल्याश्याच जाणांक सांगलां खंय ताणें... पूण अजून कोणच वावराडी मेळ ना खंय ताका... तूं सद्दां वचून काम कर मगे तागेलें.”

एकूय उतर उलय नासतना तिणें फोन दवरलो. न्हिदिल्ले कडल्यान घोवान उलो मारून तिका विचारलें...

“कोणालो फोन गो?”

“म्हज्या श्रावणबाळालो.” अशीं उतरां ओंठार येतात अशें खीणभर लिलावतीक दिसलें.. पूण तिणें आपले ओंठ घट्ट अंदून धरले.

कथामंच

(कथा)

माया अनिल खरंगटे

काळजांतलो फोड

- “हें पळयात, तुमकां हांवें फाटल्या म्हयन्यांत सांगिल्लें, अमेरिकेचे युनिव्हर्सिटींतलीं थोडीं भुरगीं भारतांतल्या वृद्धाश्रमाचो अभ्यास करूंक येवपा आसलीं. तीं आयल्यांत. फाल्यां तीं आमच्या आनंदभवनांत येतलीं. तीं कितें विचारतात तें बरें करून सांगात. तुमची माहिती अमेरिकेक पावतली.”

- “तांची ती फॅट फॅट इंग्लीश म्हाका कळचीना हां. हांव म्हजे कॉग्लींशीन तांचे कडेन उलयन.”

- “आं, काका उलयलो मूं? आतां कितेंय जायत.” शांतीन हांसून म्हळें. ते बरोबर सगळींच हांसलीं.

- “दांत दाखोवन हांसपा गरज ना, हांवें म्हजो प्रस्न सोडयला.”

- “हय काका, बरोबर आसा तुजें. कोणाक भिवपाची गरज ना. आमी सगळीं तुमचे बरोबर आसतलीं. आमी तांचे प्रस्न तुमकां कोंकणीन सांगतलीं. तुमचें उलोवप तांकां सांगतलीं.”

- “जावं बाये, म्हजोय होच भंय आशिल्लो.” तार्इन म्हळें.

- “चलात आतां, तुमच्यो कुडी निवळ करून दवरात. हांगाचीं कामा हांवें कोणाकोणाक दिल्यांत तीं लागात तयारेक. हांव आनी प्रिता ऑफिसांत पळयतात.”

दुसऱ्या दिसा सगळीच गडबड आशिल्ली. सगळीं जाणां च्या पियेवन बरोबर तिनाक हॉलांत येवन बसलीं. थोड्या वेळान चार - पांच भुरगीं आनी तांचो गायड आनंद भवनांत आयलीं.

माया अनिल खरंगटे : जल्म : 1956, कवयित्री, बालसाहित्यकार, कथाकार, अनुवादक. तेन्नीस पुस्तकां प्रकाशीत. ‘कथपंजी’ हो कवितासंग्रह तशेंच ‘घोंटेर’, ‘मळबझेप’, ‘मृगजळ’, ‘काळीं कुपां रुपेरी देग’ हे कथासंग्रह चर्चीत. एनसीईआरटी, दिल्ली संस्थेचो बालसाहित्य पुरस्कार, केंद्रिय साहित्य अकादमीचो बाल साहित्य पुरस्कारान तशेंच गोवा कोंकणी अकादेमीच्या उत्कृश्ट साहित्य पुरस्कारांनी (2010, 2012) सन्मानित. संपर्क : पितुल कामत कॉऑपरेटीव्ह हावर्सिंग सोसायटी, एफ-3, पयलो माळो, आकें, मडगांव, गोंय 403601. मो. : 9420685278.

गायडान तांची वळख करून दिली. ते बरोबर के. अँन उलोवंक उबें रावलें. दुसरो मायक घेवन प्रिता उबें रावलें. - “म्हज्या मोगाच्या आज्यांनो आनी आज्यांनो, अँनाचो तुमकां मायेमोगाचो नमस्कार.”

अँनाचें उलोवप आयकून सगळीं अजापीत जालीं. तांणी एका बरोबर म्हळें, - “आं, तूं कोंकणी उलयता?”

- “हय, म्हजो डॅड गोंयकार, ताचो गांव पळोवपाची उमळशीक आसली म्हणून हो प्रॉजेक्ट आमी सिलेक्ट केला.”

- “मूळ गोंयकार जाल्यार कितें जालें? अमेरिकेंत रावन इतली बरी कोंकणी उलयता?” बायलो कुचकुचपाक लागल्यो. सुहासताईन दोळे मोट्टे करून पळयतकच सगळ्यो बायलो वोगी रावन मुखा वेली कार्यावळ आयकूंक लागल्यो.

तांचीं उलोवपां, वळख जातकर तांणी थोड्या जाणां कडेन उलोवप केलें. दुसऱ्या दिसा येवपाचे उतर दिवन तीं गेलीं.

तीं गेलीं आनी अनिताबायक अस्वस्थशें दिसपाक लागलें. अमेरिकेचे विद्यार्थी तांकां मेळूंक येतले हें आयकत साकून ती वोगीच सतरवितरशी जाल्ली. फाटल्यो यादी तिचे भोंवतणी आनाळ्यो गुनाळ्यो काडटाली.

सदांच तिळसांजची ती हेर बायलां बरोबर पासयेक वताली. आज बाकीच्यो बायलो पासयेक गेल्ल्यो. अनिताबाय मात भायल्या बांकार एकटीच बसली. परत यादींचो गुंगुल्लो तिचे भोंवतणी आनाळ्यो गुनाळ्यो काडूंक लागलो.

विशालाचो जल्म, ताचें भुरगेपण एकान

एक गजाल अनिताबायक याद आसली. विशाल पोटांत आसतनाच सव्या म्हयन्या साकून तिचें प्रेशर चडिल्लें. तिका न्हिदोवन दवरिल्ली. म्हयने भरून बरे भशेन भुरगें जाल्यार पुरो म्हणून तिची मांय, आवय देवाक आर्गां ओंपतालीं. आठवो म्हयनो लागतनाच विशाल जालो. त्याच वेळार दोतोरान सिताकांताक सांगिल्लें, - “आनी भुरगें जावंक दिवनाका. अनिताच्या जिवाक धोको आसा.”

विशाल वर्साचो जाले उपरांत सिताकांतान दोतोराली खबर अनिताक सांगिल्ली. तें आयकून अनिताक खूब वायट दिसलें. तरीय विशाला कडेन पळोवन ताणें मनाक थातारलें. काळजाच्या दोळ्यांत दवरून म्हणटात तसो ताका वाडयलो. तांणी शिस्तीचो कांटोय ताका दाखयलो.

आवयबापायच्या गोपांतल्यान सुटून विशाल केन्ना इंजिनियर जालो तांकांय कळ्ळें ना. अनिता ‘बाबूक हें जाय, बाबूक तें जाय, बाबून अशें सांगलां, तशें सांगलां.’ करत आसलें. म्हण्टासर ताचो बाबू विशाल, उच्च शिक्षणा पासत अमेरिकेक वचपाची तयारी करपाक लागलो. तेन्ना अनिता हाल्लें. “काल पयर म्हज्या पदराक धरून चलपी बाबू इतलो व्हड जालो?”

ताच्या मनांत खवदळ पडिल्लो. एक मन ताचे प्रगतीचेर खोशी आसलें. पूत सांगिल्ले सांगणेचो जाला, आपले हुशारेच्या बळग्यार ताणें इतलें शिक्षण घेतलां, आतां आनिकूय शिक्षण घेवंक अमेरिकेक वता, हें येवजून ताका एके वटेन खोस जाताली

जाल्यार दुसऱ्या मनाक तो इतले पयस वता म्हणून वायट दिसतालें. 'तो परत भारतांत येत मूं?' हाचोच ताका हुस्को जाल्लो.

त्या वेळार सिताकांतान ताका थातारलें, "अनिता, भुरग्याचे प्रगतीच्या आड आमची माया येवंक दिवूंक जायना. ताच्या पाख्यांत बळगें भरपाचें काम आमी केलें. आतां मळबांत झेप घेवप हें ताचें काम. मळब पांखांर पेलत घेवंदी ताका झेप."

अनिताचें एक मन हें मानूंक तयार नासलें. दुसऱ्या मनाक मात घोवाची सांगणी पुराय पटिल्ली. ताणें उश्णी उमेद हाडून ताची तयारी केली.

'आईचो बाऽबू' अशे विशालाचे इश्ट ताका चाळयताले. विशालाक ताचें केन्नाच वायट दिसनासलें. खऱ्यांनीच ताचें आवय बगर पान हालनासलें. इश्टांनी खंयूय वचपाचो बेत केलो, कितेंय थारायलें जाल्यार विशाल म्हणटाली, "राव हां, आईक विचारतां!" आवयक विचारले बगर तो कितेंच करि नासलो. म्हणून अनिताय सुखावतालें. आईचो बाबू अमेरिकेक गेलो खरो, पूण आई - बाबाक मातूय पातये नासलो. एका दिसा आड तो तांकां फोन करतालो, स्कायपार उलयतालो. अनिताक तो पयस आसुनूय म्हऱ्यांतच आसा सो दिसतालो.

पुताची प्रगती पळोवन तें मनांतल्यान खोशी जाल्लें. पूत पयस आशिल्ल्याचें दुख्ख आतां ल्हव जाल्लें. पूण आईचो बाबू हळू हळू बदलतालो. ताचे फोन कमी जाल्ले. अनिताक दिसतालें, "बाबूचो

अभ्यास वाडला जातलो म्हणून ताका फोन करूंक वेळ मेळना जातलो." सिताकांताक मात मनांतल्यान हुस्को जाल्लो. "खंय तरी पाल चुकचुकता." ताणें मनातच म्हणचें, पूण अनिता मुखार तो कांयच उलय नासलो.

आनी एक दीस विशालान बापायक आवयचे असवडी फोन केलो. ताका अमेरिकेंत एके बरे कंपनीत नोकरी मेळिल्ली. ताणे थंयच रावपाचो बेत केल्लो. ही नोकरी ताका ताच्या फ्रेंडाच्या बापायन दिल्ली, रावपाकय अपार्टमेंट दिल्लो. निमणें ताणें सांगलें, "बाबा, आईक म्हज्यान सांगूं नज. तूंच कळय कशें कळोवपाचें तें."

सिताकांतान उश्णी उमेद हाडून ताका परबीं दिलीं. "तुजे आवयक हांव समजायतां." म्हणून उतरय दिलें. पूण ही गजाल आयकतकर अनिता कितें करतलें हें येवजूनच तो कासावीस जातालो. सिताकांत थोडे दीस वोगी रावलो. पूण ताचोय घुस्मटमार जातालो. एक दीस हळूच ताणें ही गजाल अनिताक सांगली. अनिता रडलें ना, बोवाळ केलो ना, कांयच प्रतिक्रिया ताणें दाखयली ना, पूण म्हयनोभर सुमार तें कुडींत बसून रावलें. कोणाच कडेन एक अक्षरान कांयच उलयलें ना.

... पुताक फोन कर म्हणून घोवाचे फाटीकय लागलें ना. वावराडी येवच्या वेळार कोणूय घरांत आयल्यार कुडीचें दार बंद करून बसतालें.

विशालानय तांकां फोन करूंक नासलो. बायलेच्या हुस्क्यान सिताकांताकय विशालाचो फोन येवंक ना म्हणपाचें कळळें

ना. ते उपरांत ताचे फोन कमीच जाले. स्कायपाचेर तर तो चडसो उलयच नासलो.

ते उपरांत अनिता खूब बदल्लें. दिसांतल्यान कितलोसोच वेळ बाबू, बाबू करत पुताच्यो खबरी उलोवपाचो ताका घोस्त आसलो. पूण आतां मात तें पुताचें नांवच घेय नासलें. कोणेय ताचे विशीं कितेंय विचारल्यार लेगीत तें विशय बदलतालें.

एक दीस स्कायपाचेर उलयतना अनितान आनी सिताकांतान ताच्या घरांत एक चली बाबुरतना पळयली. तिचे विशीं विचारल्यार, “ती म्हजी इश्टीण.” इतलेंच सांगून ताणें स्कायप बंद केलो.

ताचे फोन बंद जाल्लेच, आतां स्कायपार लेगीत उलोवपाचें ताणें बंद केलें.

हा सगळ्या गजालींक लागून अनिता मनांतल्यान हाल्लां हें सिताकांताक कळिल्लें. पूण अनिता वयल्यान कांयच दाखयनासलें. विशालाची याद लेगीत काड नासलें. ताका फोन कर म्हणून सिताकांताकय धोंस नासलें. मात एकलें आसता तेन्ना रातचें मदींच उठून बुळबुळ करून रडत बसतालें.

तांचें ज्येश्ठ नागरिकांचें एक मंडळ आसलें. ताचीं तीं दोगांय पयलीं साकून वांगडी आसलीं. आतां अनितान त्या मंडळाच्या वावरांत आपल्याक घुस्पावन घेतलें. थंय एकामेकाचें सूखदुख तीं वांट्टालीं, कोणाक कसलो आदार जाय तो करतालीं. कोणाचें प्रस्न सोडोवपाचे आसल्यार भासाभास करून सोडयतालीं हाचें भायरय जायतीं कामां तीं करतालीं.

विशालाच्या विचारा पसून पयस वचूंक म्हणून अनितान आपल्याक कामांत घुस्पावन घेतिल्लें खरें पूण ताचो बाबू ताच्या तनामनांत भरसल्लो, ताका कसो वेगळायतलें तें? तातूंतच ताच्या लग्नाचीं सपनां दोळ्यां मुखार हाडून आपल्या मनाक उमेद दिवन थातारतालें.

त्या दिसा विशालान स्कायपार तांकां आपल्या लग्नाची बातमी दिली. दोगांय जोडयेन तांकां पांया पडलीं. “एक दीस आमी गोंयांत येतलीं.” इतलेंच ताणें सांगलें. पूण आयज मेरेन तो एक दीस केन्ना गोंयांत आयलो ना.

ताका चलो आनी चली जाल्या ही खबर तांणी दुसऱ्या कडल्यान आयकल्ली. तेन्ना सिताकांतान ताका फोन करपाचो यत्न केलो. “हो नंबर अस्तित्वांत ना” हें बरेच खेपे आयकतकर आनी आनी परत ताका फोन करपाचो यत्न तांणी केन्नाच केलो ना.

“खंय आसात थंय सुखान रावूं.” अशें एकामेकांक सांगून तांणी दोगांयनीय आपलें मन थातारलें. तरीय अनिता एकलें आसतना बाबूची याद येवन ताचे दोळे भरताले.

आतांय अनिताचे दोळे भरून आयले. तिणें पदरान बेगिबेगीन दोळे पुसले आनी मनांतच म्हळें - “एका पुतान फाट केली खरी, आतां हांगा कितलेशेच पूत आनी धुवो मेळ्ळ्यात. सामकीं रगता नात्या परस चड जीव करतात.

तांच्या ज्येश्ठ नागरीक मंडळांतल्या दोन जाण्ट्यांक बरोच त्रास जातालो. एकलेचो एकलो एकसुरो पूत मेल्लो. तिका

सोयरीं - धायरीं मातूय लागीं करनासलीं. आनी दुसरेक दोन धुवो आसुनय दोगय जाणां आवयक पळयनासलीं. जाण्ट्यांक घराची कितली गरज आसा हाचेर तांची जायते फावटी भासाभास जाताली. आतां ह्या दोगां जाण्ट्यांचो प्रस्न मुखार येतकर, सिताकांतान म्हळें, “आमीच जाण्ट्यांघर सुरू केल्यार कशें?”

अनिताबाय आनी ताणें हाचेर जायते वेळा विचार केल्लो. म्हणून सिताकांतान सरळ हो प्रस्न काडिल्लो. सगळ्यांत व्हड प्रस्न आशिल्लो तो जाग्याचो. सिताकांतान आनी अनितान तोय प्रस्न सोडयलो. तांणी आपलें घर आनी भोंवतणचो सगळो जागो जाण्ट्यां घराक दिवपाचो आपलो निर्णय सांगलो.

तांणी हो निर्णय घेतलो आनी दोगांयनीय घरा येवन हुश्यां केलें. तांकां आपल्या जाण्टेपणाचो हुस्को जाल्लो. आयज तीं आरोग्यान घटमूट आसलीं. पूण जाण्टेपणांत तांच्याय मुखार होच प्रस्न उबो रावतलो आसलो. जाण्ट्यां घर सुरू करतकच तो प्रस्न सुटावो जातलो आसलो. विशालान तांकां एकदांय फोन करूंक नासलो. ताची कसलीच खबर तांकां नासली. तांचे फाटल्यान घरदार, जमीन, भाटां, पयसो-अडको हाचें करप कितें, हाचीच तांकां चिंता जाल्ली. तांणी आपलें सगळें आश्रमाक दिलें आनी तांकां सुशेग जालो.

आतां बरोबरच्या वांगडा तीं बरे भशेन रावतालीं. पुताची खंत मदीं मदीं उसळी मारून वयर येताली पूण ती परत भितर

घालपा इतलीं तीं आतां घट जाल्लीं.

आयज ते अमेरिकेचे विद्यार्थी आयिल्ल्यान अनिताबाय फाटल्या यादींनी घुस्पली. आनी उदास जावन बशिल्ली. तेन्नाच पासय सोंपोवन सिताकांत आयलो. ताका अनिताबायचें कितें जालां तें कळ्ळें. ताणें तिका हांगाच्यो थंयच्यो गजाली सांगत हांसयत भितर व्हेली.

अनिताबायन मनांतूच म्हळें, “तुमी म्हाका फुसलावपाचो यत्न करतात खरो, पूण म्हज्या काळजांत विशालाची याद एक तटतट्टीत फोड जावन आसा. वयल्यान हांव कितलेंय हांसूं, कितलेय उमेदीन वावरूं पूण मात्शा वाऱ्यान लेगीत हो फोड दुखता. न्हय त्या जाग्या वेलें हें दुख्ख. तें ठसठसत उरपाचें, केन्नाच पेखपाचें न्हय.”

दुसऱ्या दिसा सकाळीं सगळीं नाशत्याक हॉलांत जमिल्लीं. नाशतो सोंपतकर चडशीं जाणां थंयच खबऱ्यांक बसतालीं. आजय तीं तशींच बशिल्लीं, पूण त्या भुरग्यांची वाट पळयतालीं.

तेन्नाच ते विद्यार्थी हॉलांत आयले. अँन आनी कॅन्ट सगळ्यां कडेन कोंकणींतल्यानच उलयतालीं आनी कितें कितें लॅपटॉपाचेर टायपय करतालीं. सिताकांत आनी हेर थोडे जाण तांच्या शिक्षकां कडेन आनी हेर भुरग्यां कडेन उलयताले. अनिताबाय मात एकलीच पेल्यान बशिल्ली. पूण तिचें सगळें लक्ष अँन आनी कॅन्ट उलयतात थंय आसलें.

उलयतां उलयतां अँन अनिताबाय म्हऱ्यांत पावलें. अनिताबायनच ताका जायते प्रस्न केले. अँनय अपुरबायेन तिका

जापो दितालें.

अँन आनी कॅन्टाचो बापूय गोंयकार. तो शिकपाक म्हणून अमेरिकेक गेल्ले कडेन ताची वळख नायक कुटुंबा कडेन जाली. मूळ गोंयकार आशिल्लें हें नायक कुटुंब दोन पिळग्यां पसून अमेरिकेक स्थायीक जाल्लें. तांचें चली कॅटी. ताचे कडेन अँनाच्या डॅडीची वळख जाल्ली. तिणें आनी तिच्या कुटुंबान ताका शिकपा वेळार आनी मुखार शिर्विशे वेळार रावपाक धरून सगळ्याच कामाक आदार केलो.

थंयच कॅटीचो आनी ताचो मोग जालो. तांणी लग्नय केलें. कॅटीक गोंय, भारत मात पसून आवडनासलें. लग्ना वेळार कॅटीन, “परत गोंयांत वचप ना, ताच्या कुटुंबा कडेन संबंद दवरप आं” अशी अट घाल्ली. डॅडांक दिशिल्लें, लग्न जातकर आपूण कॅटीचें मन वळयतलों. पूण आज मेरेन तो तिचें मन वळोवंक शकलों ना.

पूण कॅटीच्या पापान ताका आपल्या विजनेसांत ओडलो. त्या बिजनेसांत घुस्पल्लो डॅडी वयल्यान जरी गोंयाक, आवयबापायक विसरलो आनी कॅटीच्या बापायचो घरजांवय जाल्लो पूण ताच्या काळजांत मात गोंयचो मोग, आवयबापायचो मोग जागोच आसलो. कॅटीचो विरोध पत्करूनय ताणें आपल्या भुरग्यांक भारतीय पद्दती शिकयल्यो, भारत - गोंय हांची व्हडवीक सांगूनच तांकां वाडयलीं. कोंकणी भास शिकयली. तो दोगांय कडेन कोंकणीनूच उलयतालो. म्हणूनच अँन आनी कॅन्टाक भारतांत येवपाची ओड लागिल्ली.

ह्यो सगळ्यो गजाली सांगतना अँनान म्हळें, “जाणा आजी, आमचें घर ह्याच गांवांत आसा. आमचें हें स्टडीचें काम जातकर आमी तें सोदून काडटलीं. डॅडान अँड्रेस दिला. ममाक मात आमी कांयच सांगूना.”

अँनाचें उलोवणें आयकतना अनिताबाय सगळीच थरथरताली. तिणें थरथरत्या आवाजान विचारलें, - “बाय, तुजें सगळें नांव सांग.”

- “म्हजें नांव के मिन्स कामत अनिता आनी म्हजो ब्रदर कामत सिताकांत.”

- “कितें SS!” अनिताबायन व्हडान किळांच माल्ली आनी ती साबुद्ध वचून पडली. सगळीं जाणा धांवून तिचे म्हऱ्यांत आयलीं. अँन तिका पोशेतालें, “आजी कितें जालें?” कोणेतरी तिचेर उदक फाफुडलें, कोण वारें घालूंक लागलो.

सिताकांत वदोळच्यान अनिताबाय आनी अँनाचें उलोवप आयकतालो. तांचीं दोगांयचींय नांवां आयकून सिताकांतय चकासूर जालो. पूण फुरफुरून वचून तांकां वेंग मारचीशी तांकां दिसली ना. दुदाच्या घोंटान तोंड फकत भाजूंक नासलें, करपून गेल्लें.

तितलेसर अनिताबाय साबुद्दीर आयिल्ली. तिचें तोंड उमेदीन फुलिल्लें. पूण सिताकांतान तिका कुरू करून वोगी रावपाक सांगले आनी ताणें मुखार येवन तांकां विचारलें,

“अँन, बाय तुमी आतां डॅडाच्या गांवांत आयल्यांत, तांचें घर कित्याक

जाय तुमकां. आतां उल्लां आसतलें तें?
तीं म्हातारीं उरल्यांत आसतलीं शीं दिसता
तुमकां?"

- "ना, ना, आसतलींच ती बरे
भशेन, डॅडाक खात्री आसा. ताचीं माँम-
पापा तांच्या बाबूची वाट पळयत आसतलीं
म्हणून. आमकां तांकां मेळूंक जाय."

आतां कॅन्टय उमेदीन उलोवंक लागलो.
"खरेच आमकां आजो, आजयेक पळोवपाक
जाय. डॅडान तांच्यो खूब स्टोरी सांगल्यात.
तांच्या तोंडांतल्यान त्यो आयकुपाक जाय

तांच्या बाबूच्यो गजाली."

अनिताबायच्या दोळ्यांक धारो
लागिल्ल्यो. तिणें व्हडान म्हळें, "आमचो
बाबू आमकां विसरुना तर!"

- "आजी, यू मीन... आमची
आजी..." अँनाक फुडें उलोवप जमलें
ना. अँनान आनी कॅन्टान अनिताबायक वेंग
माल्ली.

सिताकांताच्याय दोळ्यांक धारो
लागिल्ल्यो.

000

कथामंच

(कथा)

नयना आडारकार

राखणदार!!

सांजेचीं स वरां जालीं तशें म्हजें काम आटपून हांव उठलें. सडसडीत पी. सी. शट डावन केलो. खांदाक पर्स लायली आनी ऑफिसांतल्यान भायर सरलें. बस धरूंक गेल्यार ही गर्दी. लोक सामके चेपणाक पडिल्ले. ते खातीर दोन बशी सोडल्यो. पूण तिसरेचीय तीच गत. मागीर झक मारीत त्या चेपणांत स्वताक कोंबून दिलें. एका तेंपार अशे गर्देंत दादल्यांच्या स्पर्शातलीं विखयाळीं कुसां तोपतकच भिरभिरा मारताली. कालांतरान त्या स्पर्शाचीय संवय जावन पडली.

बसस्टॅण्डा वयल्यान घरा वचपा खातीर आनीक एके बशीक झुटचें पडटा. ह्यो आमच्यो परफेक्ट गोंयकारांच्यो बशी. ह्या बशींनी लेडीज सीट, सिनीयर सिटीजन सीट बी फकत बरयिल्लें आसता, नांवाक. ताचो वापर चडसो जायना. दादले सिटांचेर बसतात आनी बायलां आनी जाण्टेलीं गर्देंत हुमकळटात. ताचें सोयर - सुतक कंडक्टराक ना तें ना. हुमकळपी पॅसेंजरांकूय ना. पूण म्हजें रेक्त मत. इफ यू वॉन्ट पीस, बी रेडी फॉर वॉर. हांवें थंय मातसो बदल केलो. इफ यू वॉन्ट सीट... हाचो म्हाका फायदोय जालो. हांव बशींत दिसताच लेडीज सीटा वयलो दादलो झक मारीत आपशींच उठ्ठा. बोकडी कशी जावन उठपी दादल्याक पळोवन म्हाका मागीर हांसूंक येता.... खुकSSS

आयजूय म्हाका सीट दिलें. जुस्त जनेला कडलें. बसलें आनी वागो घेवपाक तकली जनेला कडेन व्हेली तशी झुप्प करून फाटल्यान काडली. बशी भायर तें उबें

नयना आडारकार : जल्म : 1959, कवयित्री, बालसाहित्यकार, निबंदकार. सतरा वयर पुस्तकां प्रकाशीत. 'मनसांवर' (कविता), 'स्पंदन' (कथा) आनी 'पोंवनां' आनी 'चांफो' (निबंद) हीं म्हत्वाचीं प्रकाशनां. डॉ. टी. एम्. ए. चै फायदेशानाचो प्रशस्ती पुरस्कार, अखिल भारतीय कवयित्री संमेलनाचो डॉ. चंपाप्रसाद पुरस्कार, गोवा कोंकणी अकादमीचो उत्कृष्ट साहित्य पुरस्कारानी सन्मानित. संपर्क तिसरो माळो, फोर्थ इस्टेट, (कामत मॅट्रोपोलीस), मांत इनेड्ड, पणजी-गोंय, मो. : 9823537563

आशिल्लें. रागारागान आपल्या जाण्टेल्या मामाक तापयतालें. तो बावडो टिचरी मुखार राविल्लो भुरगो कसो हात फुडें बांदून ताची तापोवणी आयकतालो. चुकून ताची नदर म्हजेर पडली आनी ताणें पयरचीच गजाल म्हाका परती सांगली जाल्यार! पिसांट खंयचें कडलें.

तें आनी ताचो मामा. सदां वांगडाच भोंवतात. तें ल्हान आशिल्लें तेन्ना तातूंत ताचे आवयची भर आशिल्ली. ताचो बापूय ताच्या भुरगेपणांतूच खंय नाच जाल्लो. तेन्ना सावन ताचो मामा, ताचो आनी ताचे आवयचो सांबाळ करतालो. तांची राखण करतालो. आवय सामकी लांबरुंद पाटी कशी. हेंवूय तिचेच बडयेर गेल्लें. तें शाळे सावन हायर सेकंडरी मेरेन म्हाका एका वर्सान ज्युनियर. मागीर मात तें कॉलेजींत दिसलें ना.

म्हाका ग्रॅजुएट जावन बरी नोकरी मेळ्ळी तशी घरांत म्हजे सोयरिकेच्यो गजाली चलपाक लागल्यो. आतऱ्या - पयऱ्यान म्हणटात तशे पळोवपाचे आकत जाताले. म्हाका पळोवपाक येवपी भुरगे आपल्या वांगडा आवय बापूय, इश्टा - सोयऱ्यांचे आदार घेवन येताले म्हूण म्हाका हांसूंक येतालें. आपलें स्वताचें मत नाशिल्ले भुरगे ते. मागीर नक्षत्र, प्रसाद - पाकळेचीं फालां लावन सोयरिको मोडपाच्यो आसात हाची सुलूस म्हाका तेन्नाच लागताली. म्हणून हांव हांसतालें. घरच्यांनी अशें खुक करून हांसूं नाका म्हणून ताकीद दिवनय ती चूक म्हजे कडल्यान घडटाली. तशें लग्ना बगर उरलें

जाल्यार म्हाका कांयच त्रास जावचे नासले. न्हय, म्हाका ताचें पडूनच वचूंक नासलें. पूण म्हज्या आवयबापायक, सोयऱ्या धायऱ्यांक आनी चड करून शेजारच्या साळकाया - माळकायांक ताचो खूब पात्सो आशिल्लो. लग्ना बगर हांव बियांतूल उरत हाचो तांकां चड हुस्को (?) जातालो. म्हाका मात तांची काकुळट दिसताली. संवसारांत बायलमनशेक दादल्या बगर रावपाक जायना अशें तांकां दिसतालें जावये. म्हणून तर भुरगेपणांत खंयूय गेलें जाल्यार म्हज्या शेड्ड्या येद्या धाकल्या भावाक म्हजी राखण करपा खातीर म्हज्या वांगडा धाडटाले. तो म्हजी राखण सोडाच, वयल्यान म्हाकाच ताका वाटभर सांबाळून हाडचें पडटालें. पिरायेन वाडलें तरी ही राखण सुटली ना. खंयूय पयस वचपाचें जाल्यार म्हजो बाबा म्हाका राखण दिवपाक वांगडा येतालो. प्रवासांत ताचीं वखदां सांबाळीत ताकाच जतनायेन म्हाका हाडचें पडटालें. आतांय म्हणून म्हज्या फुडारांत म्हजी राखण करपा खातीर ते म्हजे खातीर दादलो सोदताले. सोदात, सोदात, म्हजे खातीर न्हय जाल्यार सोयरिको सोदून व्हाणो झरयिल्ल्या म्हज्या बापायक म्हजे आवयचीं त्रोंसां आयकुचीं पडचीं न्हय म्हणून तरी तो दादलो मेळुंदी म्हणून हांव मागतालें. कितलिंशींच वर्सां म्हज्या लग्नाच्यो गजाली उलोवन तोंडाची वाफ घालोवन थकिल्ल्या म्हज्या सोयऱ्या - धायऱ्यांक आनी शेजारच्या साळकाया - माळकायांक थाकाय मेळचे खातीर तरी त्या राखणदार दादल्याक आमडून हाड रे

बाबा म्हणून हांव देवा कडेन मागतालें.

त्या दादल्याचो सोद एकदांचो सोंपलो. म्हज्या फुडारा खातीर एका राखणदाराचो बंदोबस्त करपाक म्हजी घरचीं जैतिवंत जालीं.

राखणदार! म्हाका खुक करून हांसूक आयलें. म्हजे कुशीक बशिल्ली बशींतली बायल म्हाका दुबावान पळोवपाक लागलीं. 'ही पिशी बी काय?' अशे नदरेन ती म्हाका पळयताली. हांवें व्हडलें कॅर काडलें ना. म्हजे नदरे मुखार म्हजो राखणदार उबो जालो. जाच्या नांवाचें हांव मंगळसुत्र घालतालें ताचे खातीर म्हाका फांतोडचें उठचें पडटालें. ताका आवडटा असलोच नाशतो तयार करचो पडटालो. मागीर तो उठूकच ताचे फाटल्यान फुडल्यान धांवून ताका दूथपेस्टीच्या पोंतान न्हावपाक गरम उदक, तुवालो, ताचे फर् मारिल्ले कपडे सगळें सगळें तयार दवरचें पडटालें. ताका वाचपा खातीर वेवस्थीत घडी मारून दवरिल्लो पेपर तशेंच तो पेपर वाचतना ताचेच फाटल्यान आशिल्ले वण्टी वयलो फॅनाचो बटन दामपाक लेगीत म्हाकाच रांदचेकुडींतल्यान धांवत येवचें पडटालें. तो म्हजो राखणदार! ताचे खातीर ऑफिस सुटूकच अर्दवराची वाट माडोवन ताका आवडटा असलेंच नुस्तें आनी आवडटा असलीच शाकभाजी हाडची पडटाली. कितलेंय बरें रांदूनय ताचे आवयच्या हातांचो सुवाद कसो म्हज्या जेवणाक ना हेंवूय आयकुचें पडटालें.

बस म्हज्या घरा कडल्या स्टॉपर पावली तशें हांव देंवलें. खरें म्हणल्यार घरांतलें

आनी ऑफिसांतलें काम करून भेंड सामकें उसळटालें. घरा पावतकच बाम चोळचो अशें थारावन घरांत भितर सरलें. थंय म्हजो घरकार आनी फुडाराचो, जाण्टेपणांत राखण करपा खातीर हांवें म्हज्या रगता मामान शिंपून जल्माक हाडिल्लो म्हजो पूत विवेक बशिल्लो. हांव येतलें आनी च्या करतलें म्हण दोगूय वाट पळयताले. म्हज्या पुतान गरम भज्याची मागणी केली. म्हजे राखणदार, तांकां ती शक्त दिवपा खातीर म्हाका रांदचेकुडींत वचपाकच जाय आसलें. तांचे मुखार म्हजें उसळटलें भेंड 'किस झाड की पत्ती!'

च्या पिवन जातकच घरकारान सांगलें, "फुडल्या मंगळारा सुटी घे!"

"कित्याक?" हांवें विचारलें.

"पुजा थारायल्या. ताई, भावोजीबी येतलो. तुका सुटी मेळना जाल्यार आसूं."

म्हाका विचारून घरांत कितेंच थारायनात तें म्हाका संवयेन खबर आशिल्लें. तरीय हांवें विचारलेंच. "हांव नासतना पुजेक कशे बसतले तुमी?"

"तुजी गरज ना. किरंवटेक सुपारी लायल्यार पुरो." घरकारान म्हणलें.

म्हजें मोल सुपारे इतलें? तेंवूय सुके सुपारे इतलें?

"कांय हरकत ना. हे खेपे बसात तुमी सुपारी घेवन. फुडले खेपे हांव लायता किरंवटेक सुपारी." हांवे खुक करून हांसत फकांडां केलीं.

पाडपडूं म्हजें! म्हज्या दर फकांडांत दादल्याचो अहंम दुखावता. धर्माची

धजा उडटा अशें तांकां दिसता आनी मागीर कानसुलांनी राखणदार सळसळीत, जळजळीत उतरांचो आवाज काडटा. म्हाका हें सगळें खबर आसूनय म्हजो फकांडां करपाचो आनी खुक करून हांसपाचो सभाव वचना.

जेवण रांदतना सर्गांत आशिल्ल्या म्हज्या आवयबापायचेर उधळिल्लीं उद्धाराचीं फुलां म्हज्या काना मेरेन पडटालीं. पूण हांवें त्या फुलां खातीर म्हज्या काळजाचें दार मात केन्नाच बंद करून दवरिल्लें. म्हाका म्हज्या लग्नाचो दीस याद जालो. म्हज्या राखणदारान म्हजे उरिल्ले जिणेची राखण करपाचे जापसालदारके बदलाक म्हज्या बापाय कडल्यान दोट्टी गोट, पाटल्यो, चंद्रहार, तोडे, कांकणां अशो कितल्योश्योच वस्ती मागून घेतिल्ल्यो. जड जाल्लें वजें खंयच्याय दवरण्या तर दवरपाक जाय म्हणून मागीर म्हज्या बापायनय रीण बी काडून एकदांचो म्हाका जिणे खातीर राखण करपा खातीर सांगाती दिलो. लग्नाक भट मायकाचेर आड्डून मंगलाश्टकां म्हणटालो. माटवांतल्या कोणाकच त्या मंगलाश्टकांचो अर्थ खबर नासलो. म्हणून तर मंगलाश्टकां चलतना सगळ्याक गडबड बोवाळ चलिल्लो. म्हज्या घरकाराक कितलो ताचो अर्थ कळो कोण जाणा, पूण ताका खबर आसा, तूं फकत मम म्हणून ताच्या हाताक हात लाय इतलेंच काम म्हाका दिल्लें. मागीर म्हजे साडयेच्या पदराक आनी ताच्या खांद्या वयल्या उपरण्याक गांठ मारली. 'ही तुमची जल्मगांठ, कोण तरी जाण्टी उलयली. म्हजी

साडी स वारी आनी ताचें उपरणें एक वार, वा रे वा म्हजो राखणदार! म्हाका खुक करून हांसूंक आयलें. म्हजे आवयन म्हज्या हाताक बारीक चिमटो काडलो. घडये हांव हांसलें म्हूण आसत.

अग्नी भोंवतणी सप्तपदी चलतना पयलीं म्हज्या राखणदारान म्हाका आपले फाटल्यान भोंवडायलें. घडये हांव तुजो राखणदार म्हूण सांगपाची ती पद्दत आसत अशें म्हाका दिसलें. पूण मागीर भटान म्हाका मुखार चलपाक सांगलें. तो फाटल्या फाटल्यान चलपाक लागलो. ताचो अर्थ लग्ना उपरांत रोखडोच म्हाका कळो. सगळे निर्णय घेतना तो मुखार पूण घरच्या आनी भायल्या सगळ्या कामाक हांव फुडेंच आसतालें. मागीर हारीन मांडिल्ल्या सातमुठी तांदळा वयल्यान म्हज्या आंगठ्याक धरून ओडपाचो आक्त तर जीणभर ताचे फाटल्यान कशें फरफरीत ओडत वचपाचें हाची सुलूस दिवपी. ताणें म्हजो आंगठो सर करून ओडलो तेन्ना म्हजो मातसो तोल गेलो. आशिकुशींचीं सगळीं हांसलीं. पूण म्हाका मात तेन्ना हांसपाक आयलें ना. फुडली जीण ह्या राखणदारा फाटल्यान कशी फरफटत वच्ची पडटली हाची जाणीव जावन हांव तेन्ना गंभीर जाल्लें.

तांदळाचें माप उमथून घर भरवणी जाली. म्हज्या फाटोफाट खाट, गादी, शेंदरी, उशाच्या पोंतान आलमारी, पिंप, आयदनांनीय घर भरवणी केली. सगळ्यो देण्यांतल्यो वस्तू हारीन मांडून दवरिल्ल्यो. सगळीं जाणां अपुरबायेन त्यो वस्तू

पळोवपाक लागलीं. म्हजी आजी आयतार बुधवार वाठारांतल्या राखणदेवान आमची सगळ्यांची राखण करची म्हूण सूर - रोट दवरताली. आमी तें सूर - रोट अपुरबायेन पळयतालीं ती याद जावन हांवें खुक करून हांसत त्या सगळ्यांक फकांडांनी म्हणलें, “हें म्हज्या घरच्यांनी म्हजी राखण करपाक दिल्लें सूर - रोट.” घे, त्या उपरांत त्या घरांत जाल्लो उतरांचो सांवार हांव केन्नाच विसरचें ना. तरीय परतीं फकांडां करपाची चूक जाताच.

जेवणां जाता मेरेन घरांतलें वातावरण मातशें निवळिल्लें. दोगूय राखणे म्हाका गोरवाक कामाच्या दाव्याक बांदून आपापल्या हांतरूणार घोरेवपाक लागले. सगळें आटपून आनी दुसऱ्या दिसाची तयारी करून दवरून हांतरूणार येता म्हणल्यार कितलीं वरां जालीं देव जाणा! कमरेक बाम चोंळपाक जाय आसलो. पांयांकय तेल हून करून लावपाक जाय आसलें. पूण कूड सामकी थकिल्ली. ‘फाल्या पळोवया’ म्हणत हांव हांतरूणार पडलें. पूण तशें गाड न्हिदपाचें सूख म्हाका केन्नाच मेळ्ळें ना. पयलीं तेंपार म्हाका दोळो लागपाक सुस्त न्हिदिल्ल्या म्हज्या घरकाराची वासना चाळवताली. आतां रिटायर जाल्ल्याक ताच्या धोंपरांची दूख चाळवता. म्हाका जुस्त दोळो लागपाक तर ती खूब दुखताच. मागीर म्हाका ताका तेल चोळचें पडटा. तेन्ना मातशी लेगीत लकण आयिल्ली ताका खपना. “लकण आनी काडटा. तिकली वचपाचो वेळ आयला आनी अब्रगत

न्हिदो काडटा.” अशा तीख उतरांची म्हज्या दोळ्यांक झणझण लागता. मागीर ताचीं धोपरां थांबसर दोळे मोट्टे करून बशिल्ल्या म्हाका फांतोडेर केन्ना तरी हयन्हयसो दोळो लागता लागतांच दुसऱ्या दिसाचें कर्तव्य म्हाका उठावन घालता.

म्हजो पूत आतां लग्नाचो जाला. ताच्या लग्नाचीं उलोवणीं चलतात, म्हजे असवडी. तो, ताची ताई, भावोजी बी सगळीं ह्या कर्तव्यांत भागीदार. हांव फकत दुडवांचो आदार. पुजेचोय आकत ताचे खातीरच आसतलो. म्हणून म्हजी गरज किरवंटे पुरती. म्हजो पुतूय कोणाचो राखणदार जातलो. फांतोडेर हांतरूणार उठून बसतकच म्हाका बेश्टोच केन्नाच पळोवंक नाशिल्लो, ठणठण असो दांड्याचो आवाज करीत आमच्या घरा कडेन रातीचो भोंवपी राखणदार याद जालो. तशें कच्च करून हांवें आंग काडलें. म्हाका मडगांवच्या कदंबा बसस्टॅण्डा वयले ते रातीचो प्रसंग याद जालो. ताचे ताईगेर गेल्ले कडेन रात जाल्ली. म्हाका रातीं कडेन कोणागेरच रावपाचें परमिशन नाशिल्ल्यान म्हाका रातचेंच परतुचें पडलें. ताईचो पूत म्हाका रातचे निमाणे बशींत बसोवपाचो आनी म्हजो पूत विवेक म्हाका बशींतल्यान व्हरपाक येवपाचो. इतली म्हजे राखणेची वेवस्था बेस बरी केल्ली. ताईच्या पुतान गाडयेंतल्यान देंवोवन म्हाका बशी कडेन व्हेलें इतल्यांत फाटसून कोणे तरी म्हाका उलो मारलो. “बंदन, ए बंदन. एक मिनीट.” वळून पळयल्यार तें आनी ताचो हात मुखार बांदून उबो आशिल्लो

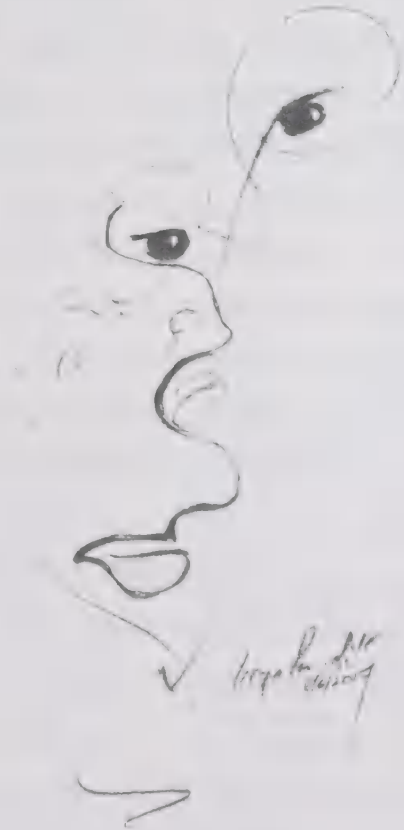
मामा. 'वंदन, म्हाका तुकाच मेळपाक जाय आशिल्लें.' ताणें म्हणलें. हांवें एकेच नदरेन ताका बारीकसाणीन पळोवन घेतलें. म्हजे परस एक - दोन वर्सांनी ल्हानूच तें. म्हाका पंचावन जाल्लीं पूण तें मात साठींतलें दिसतालें. "बेगीन सांग. बस सुट्टली." हांवें म्हणलें. "वंदन, म्हाका आतां एकलें रावपाक जायना गो. सामको भंय दिसता. कोणूय दादलो सांगात दिवपाक मेळटा जाल्यार पळय गो. कोणूय चलता. खंयचेय जाती - कुळांतलो उपकारता."

ताईचो चलो ताका विचित्र नदरेन पळोवपाक लागलो. म्हजेरूय तशीच नदर मारून ताणें म्हज्या हाताक धरून ओडलें.

"मामी. चल बेगीन बस सुट्टली." म्हणत ताणें म्हाका ओडीत कशे भशेन बशी कडेन व्हेलें. "आरे, तेंवूय एक दादलो सोदता. ताचे राखणे खातीर राखणदार." हांवें फकांडां केलीं. बसींत म्हाका सीटार वेवस्थीत बसोवन तो देंवलो. ताणें भायर रावन म्हज्या पुताक फोन केलो. "विवेक, वेळारूच बसस्टॅण्डार पाव रे. मामीचें चाळवलां दिसता. म्हाका तेन्ना फुटिल्लो तसोच हांसो आतांय फुटलो "खुऽऽक."

"अबरगत सकाळींफुडेंच चाळवली!" म्हणीत म्हज्या घरकारान कूस परतिली.

000

कथाभंच

(कथा)

वल्ली क्वाड्रस

बंद

वल्ली क्वाड्रस : जल्म : 1967, कथाकार, कवी, कादंबरीकार, बालसाहित्यकार आनी पत्रकार. कन्नड आनी कोंकणी भाशेंतल्यान लेखन. 200 वयर कथांचें लेखन. 'आशावादी' (कथा, 2001), 'खिळो' (कथा, 2003), 'कंगाल आनी ताची कुंकेहळ्ळी' (कथा, 2005), 'सतां आनी कथा' (कथा, 2007), बंद (कथा, 2017), 'संघर्श' (कादंबरी 1991), 'मोगा म्हज्या' (कादंबरी 1988), 'पाटीं गांवांत' (ई कादंबरी-2004), 'चारमुखां' (कविता, 2002), 'कठपुतळी' (कविता 2004), 'दरबारांतली पिरगण' (कविता, 2006), 'बाजार' (कविता, 2017) हीं तांचीं कांय प्रकाशित स्वतंत्र पुस्तकां. 'विसाव्या शेंकड्याच्यो कोंकणी कथा' ह्या कर्नाटक साहित्य अकादेमी प्रकाशित कथासंग्रहाचें संपादन. 'पयणारी डॉट कॉम', हे इंटरनेटचे संपादक. कर्नाटक साहित्य अकादेमीच्या साहित्य पुरस्कारान दोन फावटी सन्मानित. तशेंच दिव्य नेमाळ्याचे वतीनय सन्मानित. संपर्क- 1801, स्कायलार्क, सेक्टर-15, घांसोळी, नवी मुंबय, 400701, मो. 07738038980-07021967880.

‘बंद’ जशें सव्ध सांगता, एका रितीचें कुडुंपण, जो एक मनीस आपले जिणेंत, अपल्याच लागीं आसोन अपणाचोच इतलोय निःस्वार्थी मापान मोग करतल्याचो खरो मोग समजोंक शकनासल्या एका साहितीक समजावंक प्रयत्न करत जैत जोडल्या एका चलियेच्या जिणेचेर गुंतल्ली काणी.

प्रस्तावनांत हीं उतरा दाट अक्षरांनी बरयिल्ली.

बंद असलीचच काणी. जो रानांत रुकां मधें जियेवनी रुक म्हळ्यार कितें म्हळळेंच नेण्णा जाल्ल्या, गिन्यान वांटूक उबो जावन खुद्द रितेंपण भोगतल्या साहितीक शिक्षकाची. कांय वीस-पंचवीस वर्सांतली ही काणी एका अस्वभावीक पूण ठयरावंत चेडवाची, जी सतान, नितीन जियेवंक आशेताली, अपलें सोभीत चिंताप घेवन, ह्या क्रूर संवसाराक आनी ताच्या कराळ चिंतपाचेर असो धरूंक प्रामाणीक प्रयत्न केल्ल्या एका चलियेची काणी. आज ह्या बुका रुपार तिका समर्पीत!

बुकाचे उगतावण जातकच लेखकाचीं दोन उतरां, उचारल्या म्हज्या उतरांक ताळियो सयत पडल्यो.

‘पत्र समाजाचो दोळो तर साहित्य मत’

अजून उगडास आसा म्हाका, साहीत शिकंवच्या पयल्या क्लासेंत सुर्वात केलेल्या उतरांचो.

‘सर, मत न्हय दीश्ट.’

म्हाका पाटी जवाब दीवन तिद्वण केल्ल्या त्या विद्रूप चेडवाचो कर्कस आवाज कित्याकी चाबूकेचे मार दितोल.

‘मत नातल्ली दीश्ट तीन कासांक्या उपकाराक पडनासची.’

हांवेंयी तेच्च प्रकार जाप दिल्ली.

पयलेच क्लासेंत हो अक्मान म्हाका नाकासल्लो.

तें तोंड काळें करीत अपलेसतर्की हांसोन व्हगो रावलें.

कामाच्ये सोदनेर मायानगरीक नासल्ल्या म्हाका काम जाय आसलें. तें सारकें शिकाप जावं अनभोग ते वेळीं म्हाका नासल्लो. हव्यासाक लागोन कांय थोडें बरयिल्लें. जावं तें मौलीक. मापाचे नदरेन पळेल्यार कांय तीन कासांचे म्हण म्हाका केदीच भगनासतल्लें हां. व्हय... कांय थोड्या बरपांनी इनामां जोडल्लीं. पत्रांनी तस्वीर छापल्ली. गांवार वळकेचो जाल्लो.

“इतल्यांतच पोट भरतायिरे?... वोंटार मिशियो फुटल्यो तरी तकलेर जबाबदारेचें वोर्जे ना, कितलो तेंप आवय- बापायच्या गुसत्यार जियेतलोयरे?”

जिविताचें मौल्यमाप ‘मनश्यान मोलावचे दुडवान मेजच्या समाजेक’ कितें पडोन गेलां खंचें नैतीक आनी खंयचें अनैतीक? वार्जीक करूंक म्हजेलगीं कितेंच नातल्लें.

दीसभर काम करून सांजेर एक ग्लास सोरो पियेतेच्च सदांय आनाचे पुपुर् तडवोंक जायनासतां, मांयन आपल्या हाताचीं कांकणां, आडोव घालन थोडो दुडू दीवन म्हळें “अळे पुता, आनाक चूक

समजानाका, तुका तुजेर आसच्या फिकिरेंत हें सर्व सांगता. रीत चुकल्या जावेत, पूण तो नीत चुकना.. तू हे पयशे घे आनी तुजो फुडार तूंच सोदून बरो जावन येत, तेदना कांकणां सोडय. बोंबोयत आमच्या विलफिची आंगड आसा. आनी ताचिच्च म्हळ्ळी एक कोट्टीय आसा खंय, तुकाय तो त्या कोट्टेंत रावयतलो.”

अशें मायानगरीक हजार सपणां घेवन देंवतेल्ल्या लाखों लोकां पयकित हांवय एकलों.

एका संतान कुटमाचो न्हय तरीय, आमच्याच गांवचो विलफी मोवाळ, प्रायेन म्हाका म्हज्याकी चार. पाच वर्सा वर्सा व्हड पूण हंबाकी न्हय.

“भिंयेनाकारे... तुका काम मेळानासतां आनी कोणाक मेळचें... धैर्य घे... कसलीय गरज पडली तर हांव आसां.”

विलफिचीं धैर्याचीं उतरां म्हज्या कुसकोन वच्या मतीक नवें त्राम दिवंक सकलीं. देखून सदांय दिसाळीं घेवन खंयचर कामाचो आवकास आसा म्हळ्ळें सोदून आसलो. चडवातांनी म्हाका अनभोग ना देखून काम दिवंक जायना म्हण तोंडार सांगलें तर थोड्यांनी म्हाका फकत कमिशनाचे (सेल्सम्याचे) काम करूंक सल्लो दिलो. पुरतो नागडो आसच्याक एक सुस्ती कांय इल्लो मान धांपूंक सक्ता म्हळ्ळें चिंतेन हें काम कऱ्यां म्हळ्ळी अलोचन कर्तासतां, एक जायरातार ‘संगीत, भास, साहीत शिकवंक टिचरां जाय’, म्हळ्ळे वाचून भोव आतुरीत जालों.

“संवसारांत जायती विद्या आसा जी शिकोन, समजोन घेवंयेता, पूण साहीत एक देण, जी त्या त्या व्यक्तीच्या चंताप उदेता आनी एक शिक्षक जावन ह्या चिंतपाचेर आसो मात्र घालुयेता शिवाय, कोणाचेंय चिंताप बदलूंक असाध्य. तुजी अभिप्राय? जायरात दिल्ल्यान इंटरव्हू करचे वेळार म्हाका विचारलें.

कितें जाप दितलों? म्हाका काम जाय आसलें.

“व्हय... व्हय... जरूर... एक शिक्षक जावन, हांवें हें चिंताप मात्र दिवं येता, जशें घोड्याक उदाक दाखोवचें, पूण उदाक त्या घोड्यान मात्र पियेवंक साध्य.”

म्हजी जबाब आयकोन तो आपल्या मनांत कितें आटोव करिलागलो तें नेणां.

“तुका ह्या आधीं साहित्य शिकवन व साहित्याविशीं आसच्या अनभोगाविशीं मटव्यान सांगशिगी?”

“हावें एदोळ कोणयकी साहित्य शिकवंक ना, पूण कांय थोडें बरयलां, थोड्या बरपाक इनामां लाभल्यांत, साहित्य शिकची किंवा समजोंची उमेद आसा, देखून शिकयतलों म्हळ्ळो भगवसो आसा, कित्याक म्हळ्यार साहित्य म्हजो हव्यास.”

“हांगासर वेगवेगळ्यो प्रायेची भुरगीं साहित्य शिकोंक येतात. थोडी दिसाक काम करपाचीं सगळीं वेगीं या सांजेर तडव कर्नक्लाशेक येतात, देखून... तसल्यांक तूं साहित्य शिकवंक आसतलें.”

म्हाका भितरले भितर संतोस जालो. म्हाका काम जाय आसलें.

“तुका आमी एक हजार रुप्यां थावन सुरवात करात, थोडे म्हयने तुजें काम पळेतच उपरांत तुजो सांबाळ कितलो चडयजाय म्हळ्ळें उपरांत निघट कन्या, कितें म्हणताय?”

हांवे ‘जायत’ म्हळ्ळे अर्थान गोमटी हालयली.

“केदनां थावन काम सुरू कन्येत?”

“फाल्यांच थावन.”

मुंबयच्या पोवायांत विलफिची आंगड आसली, आनी लागसार्च एक ल्हान कोट्टी. त्या कोट्टेंत ताची आंगड चलंवचो, तशेंच हेर दोग रावतालो. तांचेसवें म्हजीय रावपाची विलेवारी विलफीन करून दिली. सद्याक भाडें म्हण कितेंच दिवंक नातल्लें. देखून मेळच्या एक हजार रुप्यांत म्हजो खर्च काडूंक आसलो, तशेंच आवयचीं कांकणां सोडवंक थोडो थोडो दुडू जमवंक आसलो.

विल्लेपारलेच्या इरलांत एक कमर्शियल खांदपांत सभार रितिच्यो क्लाश्यो जाताल्यो. कोण भायल्या गांवच्यो भासो शिकयताले, कोण विविध रितीचें संगीत शिकयताले. हाकाच मायनगरी म्हणतात कोण्णा. हांगासह विखचेय धाराळ आनी घेंवचेय धाराळ. त्या त्या मनश्याच्या अवकातेक सरी जावन.

बगलेन कोलेज्यो आसात, इंग्लीश, हिंदी तशेच मराठी माध्यमाच्यो. देखून सभागां ट्यूशन दितालीं. म्हजी पयली क्लाम सकाळीं सात वोगां थावन नोव वोगां पन्यांत मात, आनी पयलें फकत तेगां आसलीं.

थोड्डेच दिसांनी अन्येकलें सेर्वल्ये सिंतिया दाबरे.

म्हाका पयले क्लाशेंतच ह्या विद्रूप चेडवाचेर कांठाळो उदेल्लो. कांय प्रायेन पंचवीस वर्सांचें, सुकोन कांटो जाल्ली भारीक कूड, काळें विद्रूप तोंड, गोमटेचेर एक धवें शीब. दोळ्यांचेर दाट ग्लासाचें चेस्मा आनी विचित्र नडतें.

तेच बिलडिंगाच्ये बगलेन आसली आंगलो इंडियन चाल, आनी त्या चालिच्ये बगलेर एक ग्रोडो आसलो. हांव सदांय त्ये गोदूच्या समोर वचोन हात जोडून, दोळे धांपून म्हज्या आवयचो उडास काडन तिच्ये पासत सदांय मागतालों.

बगलेन आसच्या एक सात माळियेच्या बिलडिंगांत भोवशा रावतालें सिंतिया. म्हाका तें समजोंक्यी नाकासलें.

पयले क्लासेंत एकामेकाची वळोक करचे संदर्भार, म्हाका कळ्ळें ना, हांकां कशें उलो करचो म्हळ्ळो, देखून हांव मेडम म्हण उलो करूंक लागलो.

“सर, तुका कशें कळीत हांव्यी टीचर म्हणोन”

कसलें अवासतवीक आनी पिशें सवाल जितलें विद्रूपकी, तितलेंच कर्कस आवाज ताचो. म्हाका ताच्या सवालाचेर मात्सो राग आयिल्लो तन्ही, हासोन जवाब दिली. म्हाका गतच्या सुन्नपणांत आज भडवो दिश्टीक पडलो आनी ताणें सांगलें की, फाल्या सिंतिया दाबरे म्हळ्ळी टीचर साहीत शिकच्या क्लासेक सेर्वतली म्हण.

सर्वा हासलीं, तरी ह्या लज्मांडी चेडवाक लज ना. म्हाकाच पळेतेच परत सवाल करिलागलें. आनी कितें सगळें त्या भडव्यान सांगलें.

म्हाका कित्याकगी हें उलवणें मुखार व्हरूंक नाकासलें.

तें अजून म्हाकाच पळेवन आसलें पूण ताची मत कंयगी आसली.

“साहित्याचे वेगवेगळे प्रकार, आनी एकेका प्रकाराचेर आमी समजव्येता, चर्चा कन्यात, पूण हांव हांगासर कोणायकी साहित्य रसचें कशें म्हळ्ळें शिकवंक सकासोना. तें सृजनात्मक चिंतपाच्या वेक्तीच्या अभिव्यक्तीचेर आसा.

म्हाका कित्याकगी कंठाळो येतालो, ज्या मापान हें विद्रूप चेडूं म्हजेर पळेतालें देकून.

दोन वोरांची क्लास संपच सर्वा वेच्याधीं, एक सवाल विचारन गेलें “सर, तुमकां कितले भाव भयण्यो” हांवें जापच दिलीना.

अशें सकाळीं सात वोरां थावन सांजेर चार वोरां म्हणासर काम जातेच, हांव बी एसटी बस्सार पोवाय वेतालो. सकाळीं कांय हून चायेसवें सुको ब्रेड खावन येतालों. दनपारां जेविनातल्लो, देखून सांजेर गेल्लोच परत एक ब्रेड खावन उदास पियेतालों उपरांत कांय इल्ली तरकारी हाडन, चिमणे तेलाच्या स्टोवांत पेज शिजवन, तरकारी आनी लोणच्या सवें जेवतालों.

दीस संपलेपरिच ही म्हजी सदांची सवय.

यांत्रीकृत जाली, जशें बगलेन जियेतेल्या सभारांपरीं, आपलीं सर्व कामां खुद्द करुंक शिकल्लो वांचलो ह्या मायानगरींत.

सकाळीं उटोन डबो घेवन पबलीक खाकुसाच्ये लायनीर उबो रांवचे. उपरांत येवच्या धा मिनुटांच्या उदकाच्या नळा सकला बसोन न्हांवचें, वेगीं वेगीं न्हेसोन बी एसटी बस्साच्या लायनेर रांवचें.

म्हाका दिसाक फकत तीन क्लासी घेवंक आसल्यो. सकाळीं सात थावन नोव म्हणसर, उपरांत इक्का थावन एका पन्यांत आनी एका थावन तिना पन्यांत.

हेच वेळार, सांजेर सात वोरा थावन नोव पोरा पोऱ्यांत क्लास आसा तर तर त्या क्लाशेंत येवंक म्हण दोगांयनी विचारण केल्लें देखून, म्हका विचारलें, जर हांव तयार आसां तर म्हळ्यार सकाळीं सात वोरा थावन सांजेर नोव वोरा पन्यांत काम.

एकोदळच म्हजो सांभाळ एक हजार आसलो देड हजार केल्लो, आनी आतां तर सांजेर सयत क्लास घेवंक सकतलों तर परत पांयशीं रुपय चडयतांव म्हळ्ळें आयकोन म्हाकाय उमेद चडली आनी हांव खुशेन ओपवल्लों.

‘जिवीत एक रंगमंच, मनीस एक कटपुतळी, मोग एक रंग, संबंध एक गांच...’

सर, जायत्या बोलिवूड फिल्मांनी हें आयकलां. काय नवे सांग.

म्हाका मदेंच कावून, तेंय चाबूकेच्या मारापरीं तोंडाचे सांगच्या त्या विद्रूपी

चेडवाचें धैर्य पळे कितलें एका घडये म्हाकाच अज्याप जालें, पूण म्हाका जें कितें बुकार आसा तें सांगोंक आसलें.

आतातां संवयशी जाल्या...

हांवें कितेंय सांगलें तर... संतियाचें उल्टे उलवप तयार आसलें. देखून कशें तरी एक पावटीं हाका बूद शिकयजाय म्हळ्ळ्या. इराद्यान संतियाक पाटीं सवाल केलें.

“संतिया तू सांग. मनीस जितलो विशाल जावंक आशेता, चंद्रेमाचेर चडता, दन्याच्या गर्भांत रिगता, वाऱ्यार सयत उभता तरी, आपलेंपण, आपलीं पेलीं हाचेर मनशाचें चिंताप संकीर्ण कित्याक जाता?

“सर, मनश्याच्या चिंताप आनी अत्रेगा मधलो अंतर चडोन वेता देखून.”

“वॉट नोन्सेन्स” हांवें एदोळच आयती केल्ली जवाब ताका दिली, म्हाका जाप नाकासली, संतियाक कशें सकयाल घालचें म्हळ्ळें जाय आसलें.

“सर, अत्रेग काल्पनीक, हाका विग्यानाचो आधार घेवं येता आनी सुफळ कऱ्येता... पूण आपलीं पेलीं म्हळ्ळीं चित्नां आनीं विचार मात्र भौतीक संवसारांत हांकां मोल ना, संवसार रंगमंच न्हय, एक बाजार हांगासर जें दिखता तेंच विखता, हांगां रंगाक मोल शिवाय आत्म्याक न्हय, हांगा भायलें रूपच सोभाय, भितलो अत्मो न्हय.”

ताचें राजांव म्हाका समजोंकच नाकासलें. कशें तरी ताका दुखोवन तऱ्ही चूप करिजाय म्हणच्या इराद्यान हांवें विचारलें,

“तुका शेर्माव दिवंक सांगोंक ना. ते तुजे विचार. हांवें फकत एक निर्दिष्ट विशयाचेर सवाल विचारलें, तुवें जवाब दिली. आनी म्हाका ती साकीं म्हण दिसोंक ना.”

“सर, तर म्हाका तिदून सांगा... खंचें सारकें”

“समजोंक सकतल्यांक समजावचें पिशेंपण... समजानातल्यांक समजावन फायदो ना. सत सांगचें तर म्हाकाच हांवें विचारल्या सवालाची जवाब कळीत नातल्ली, आनी साकीं जवाब दिल्ल्या ताची जवाब स्वीकार करुंक म्हजेभितरलो इगो सोडिनातल्लो.

आयलेवार नवो संगीत शिक्षक जावन केरळ थावन आयिल्ली तोमस लूकस भर्ती जालो. संगीत शिकच्या भुरग्यांचो संखो व्हड आसलो, तेच प्रकारान तोमसाचो सांभाळ्यी म्हज्याकी दोडतो आसलो. बोंबोयक तो नवो देखून म्हजें हांव दनपाराचें खंय जेवतां हें विचारतालें.

मायानगरींत हर रितीचे मनीस जियेताले, आपापले जिणेरीतीन आनी ह्या सर्व लोकांच्या सपणांक हकीकत करचीं स्थायी ह्या मायानगरीक आसली तेच देखून मयन्याक पायशी रुपया जोडचे जियेताले, तेचप्रकारान म्हयन्याक हजारांनी जोडतेले सयत जियेताले.

पन्नास मिटार अंतरार आसच्या मेन रोडार जायत्यो हातगाडियो आसल्यो आनी सभार लोक थंय वचोन वडापाव, समोसा, व हेर खाणां खातालो. सवायेंत तशेंच वेगीं

खाण मेळतालें देखून, हांवय तवळतवळ चडताव हांगाच्या वचोन वडा. पाव खातालों आनी पोटभर उदाक पियेतालों.

थोडो दीस तोमस सयत म्हजेसवें ह्या गाडयेर विखचे वडा पाव खातालो. पूण ताका हें खाण कित्याकगी रुचानातल्लें. कोण रुचीक खातात, हांव मात भुकेक खातालो. सकाळी सात वोरा थावन सांजेर नवो वोरां म्हणासर हांवें रावोंक आसलें देखून हाच्याकी चडतीक खावंक म्हज्या बोलसांक स्थायी नातल्लीं.

दीस गेल्लेपरींच कशेंगी तोमसाक सिंतियान वळोक करून घेतली आनी सिंतियान तोमसाक, लागशिल्या एका घरचो पत्तो दिलो. थंयचर म्हयन्याक शंभोर रुप्यांक बरें जेवन मेळता म्हणोन सांगलें.

हावें लोक घालें, दिसाचें एक वडापाव आनी एक चाय पियेलों तर अडेच रुपया दिसाचे, म्हळ्यार म्हयन्याक सतर आनी पांच रुपय. पूण हांगासर शंभर रुप्यांक जेवण मेळता तर तें बरेंच हांवें मतींत आटोव घालो.

एका दनपारां तोमस आनी हांव सिंतियान दिलेल्या पत्याचेर गेल्यांव लागिंच आसली ल्हान कोटरी, भितर भोवशा दोन कुडां. आनी ही कांय पन्नास उतरल्ली मुस्लीमन बायल, आमकां हांसोन स्वागत दिलो, आनी म्हणाली.

“तुमकां फूल जेवण वा दाल रोस. फूल जेवणांत दोन चपाती एक गोडशें. शीत, दाळ मेळता, दाल रोसांत फकत दाल आनी शीत.”

आमी एकामेका पळेवन चिंतूंक पडल्यांव. तोमसान अपणाक फूल जेवन जायत म्हणताना तिचें तोंड फुल्लें. तिणे मुखासिलें फूल जेवणाक अडेयशीं रुपय, दाल रोसाक देडशें रुपय म्हयन्याचें.

तोमसान आतांय जायत म्हळें, पूण हांव अज्याप पावलॉं, पूण आमकां म्हयन्याचें शंबर रुपय मात सांगल्लें देखून हांगासर आयिल्ल्यांव.

“आयच्या मार्गायेंत शंभरांत कितें जाता, आमी कांय चालू वर्गाचें तेल, तर्कारी वापारिनांव.” हांवें जायत म्हळें. अशें आमच्या जेवणाची विलेवारी जाली.

तोमसाक पयली प्लेट, आनी पयलें जेवाण. म्हाका उपरांत प्लेट आनी उपरांत जेवाण. आमी दोगांय जेवन सांगता वेताल्यांत एका दिसा अवचीत म्हळ्ळेंपरीं बोंबाय बंद.

आमकां रजा नातल्ली, देखून आमी सदेशेपरीं सदांच्या वेळार जेवणाक गेल्यांव, तिचीं काम करचीं भुरगीं आज रजेर घराच आसलीं. भितरले कुडांत बोसोन आसलीं आमकांच पळेवन आसलीं.

आज कित्याकगी आमकां दोगांयकी एकाच वेळार जेवण आयलें. तोमसान आपली प्लेट घेवन एका कदेलार बसोन जेवाण सुरू कलें. आनी हांवें म्हजी प्लेट घेवन एक घास शीत तोंडाक घालतां कितें पळेतां. कालची दाळ जायजाय बळशेल्ली. जितली भूक लागलिल्ली, तितलोच निरासलों. पूण उलोवंक उपाव ना. कांय उलयलों तर ती परत पुर्पुरत तुवें दिवच्या

शंभर रुप्यांक आनी कितें जाय, म्हळें भियांत वगोच जेविनासतां रावलॉं.

तोमसान जेवणा संपयलें तरी हांवें जेविनासता आसचें, भितरले कुडांत बँकांत काम करपी तिचे धुवे पळेले, आनी भायर येवन ‘सर तूं कित्याक जेविनाय? काय हाडूं? म्हण विचारलें.

म्हजें पोट कित्याकगी सारके ना. भुकच लागना. देखून म्हाका इतलें पुरो. म्हण प्लेट तिच्या हातीं दिली. तिणें दोनी प्लेट घेवन भितर वचोन म्हज्या प्लेटीक हुगोन पळेताना तिका सत कळ्ळें. आमी दोगी हात तोंड धुवन वेताना भितरल्या कुडांत आपल्ये आवयचेर धेंकणो घालच्या धुवेचीं उतरां म्हज्या कानार पडलीं,

“तुका कित्याक असलोय अंगालाप? तुका साध्य ना तर शीदा सांग जेवणा दिना म्हण, अशें कित्याक शंभर रुपयां खातीर अल्लाचो शिराप मागोन घेता?”

तोमसाक बिलकूल अंदाज नातलो तरी म्हज्या काळजाक हीं उतरां आयकतांली.

दुसरे दिसा थावन हांवें हांगासर जेवणाक वेचें रावयलें.

थोड्या दिसां उपरांत, हांवे तोमसाक समजायलें हकीगत कितें म्हण. तोय हांसलो. ही मायानगरीची हकीगत. एका देनपारां हांव हर्शचेपरीं हात गाडियेर विखच्या वडा पाव खावंक वेची अलोचना करताना एक पोतें घेवन आयिल्ल्या सितियाक पळेवन अज्याप जालों. सितियान आपणा खातीर भुती हाडल्ली. विज्मीत पावलॉं, एका

वाटेप अज्याप, अनेका वाटेर भूक.

‘सर, बेजार करिनाका. कित्याकगी हांवें आज तुमकां जेवण दिजाय म्हण भगलें देखून हाडलें. दयकरून आतां नाका म्हणोन म्हाका निरास करिनाकात.’

हांव कितें करचें कळीत नासता. जायत म्हण ताचे हातांतलें पोतें घेवन भितर वचोन जेव्या म्हण भुती सोडयली. एका डब्यात मांस, अनेका डब्यात चपात्यो, मांसाच्या पर्मळाक म्हज्या तोंडांतून शिंपी गळोंक लागली देखून चपात्यो काडतां तर कितें पळेतां, दाट चपात्यो, पिटाचो मुदो, चडताव कर्पाल्यो भाकरी, कोण खायत असलें जेवण?

हांव तें खाण व्हरून कचऱ्या डब्याक घालन, कोणाकच कितेंच सांगिनासता डबो प्याक करन पोत्यांक दवरलो.

दुसरेदिसा सकाळीं कलाशेक आयिल्ल्या सितियाक पळेवन म्हजे दोळे रागान तांबडे केले, तें कितेंच उलंवच्या स्थितेन नातल्लें.

बरें साहित्य रचूंक एका साहितीक बरें वाचाप जितलें प्रमुखगी, बरें चिंताप्यी तितलेंच गर्ज. मनिस्यी तसोच बरें खाण खातेले मात्र बरी भलायकेत जियेवंक सक्तात, कर्पाल्यो, भुकटेल्यो भाकऱ्यो खावन न्हय. वाग कितलो भुको जाल्यारी तण खायना, हें पयलेंच समजवचे गरजेचें.

कित्याकगी म्हज्या ताळ्यांत आसचो राग, एकाका उतरांत सितियाक तोपतालो म्हळें ताच्या दोळ्यांनी देंवचीं दुखां सारकीं दिसताली. सितियाची दुखां हांवे मतिंतच आटोव केलो.

थोडे दीस सरतच म्हाका तोमसा थावन आयकोंक मेळ्ळें की, सितियान दिल्ल्या पत्त्याचेर वचोन बेळशेल्लें जेवाण पळेवन हांव दनपारां सारके जेविना देखून आपल्या खुद्द हातांनी ताणें भाकऱ्यो करून हाडल्यो. आनी भाकऱ्यांसवें ताणें आपले हात सयत लासून घेतिल्ले म्हण.

म्हाका हें आयकोन ताचेर एकारितीन भिर्मत्सी दिसली. पूण ताच्याकी चडीत चडीत रितीन अज्याप भगलें. हें कोण सितिया, कित्याक अशें करता, नाका नाका म्हळ्यारी ताका एक साहितीक हव्यासी जावन एक फावटीं समजव्यां, म्हळ्ळीं चितनां मतींत आयलीं. जे दिसा थावन कित्याकगी सितियाचेर इल्ली मोवाळाय दाखयली.

कसलें वीपर्यास हांव तिका कविता शिकयतालों आनी तें माका जिवीत शिकयतालें. एका सकाळीं क्लास जातेच तें म्हजेलार्गीं उलवंक आसा म्हण रावलें.

सर, येवच्या हाप्त्यांतल्या सन्वारा (शेनवारा) आमच्या घरांत मरियेची इमाज हाडतात, देखून घरांत मागणें आसा. देखून आमीं तुमकां आपवणे दिवंक आशेतांव, तोमस सराक सयत आपवणें दिलां, तुमी येश्यात तर तोय येता कंय म्हाका अज्यापशें भगलें.

“तुजो गांव खंय आसा”

“मनोहीर आयलेंड... मलाड ओरलेम उत्रोन वेताना तुमकां एका ल्हान बोटिचेर उतरांत आसा, आनी मनोही आयलेंडार

आमचीं सर्वां सयरीं सर पूण दय करन तुमी जरूर येजय.”

सितियाक समजोंक हाच्याकी वतों आवकास दुसरो ना म्हळ्ळें चिंताप मतिंत रिगले. हांव जायत पळेया म्हळें.

तोमस आनी हांव दोगांय मेळोवन सितियाच्या गांवाक वेची अलोचन करन नम्यारलेल्या दिसा तांच्या घरा पावल्यांव.

कांय पन्नास लोक एकोदळच हाजर आसलो, शेजारचो लोक सयरीं मेळोन. सांजेच्या चारांक मरियेची इमाज हाडली आनी सर्व लोकांनी मागणीं, तेर्स भेटयलो. उपरांत गडदायेचें जेवाण.

तोमस आनी म्हाका सितियान आपल्या आवय-बापायची वोळाक करून दिली. तें मालघडें चेडूं आनी ताचे फाटलीं दोंगां चेडवां आनी निमाणो भाव. आनी सांजेर आमकां तें आपल्या पांदोर्निच्या घरा आपवन वता म्हणालें.

जी चली, जिका तुज्या बंध काणयेंत प्रमुख पात्रार पित्रालां, तिची मोगाची काणी अधुरी कित्याक सोडल्याय, कांय दुसरो भाग काडचे तयारेंत पुणी न्हय मूं?

“बरें, तुका थोड्यो संगतो कळयतां”,

“तुवें तुज्या काणयेंत पित्रायिल्ल्या चलिचेची काणी, म्हज्या व्हड भयणीच्या काणयेक ताळ पडता, जी सदां अपणाक इनफीरियर म्हण समजातील. गरजेभायर आपणाक आपल्या भयण्यांसमोर कुरूपी म्हण समजातली. पूण आमी सर्वांनी तिचो इतलो मोग केल्लो, केला, पूण जिणेंत

तिणें भोवशा मोग केल्लो एका परकी शिक्षकाचो, जो कांय वीस-पंचवीस वर्सां दीतिका साहित्य शिकयतालो.

हांव जाणां, हांतूंत त्या शिक्षकाचो कांय गुन्यांव ना. कित्याक म्हळ्यार तो दोळो आसोन्यी कुड्डो जावनासल्लो, इतलो तेंप ताणे समजावचे प्रयत्न केले. पूण केदींच समजोचें न्हय, केल्लें तर ताचे जिणेंत एदोळ कोणेच करिनातल्लो मोग करचे एकलें ताच्याच संवसारांत जियेंतालें म्हण. तेंच भयण म्हजे हाचे पासत दीस रात गुपीत दुखां गळयतालें, ताच्या हन्येका गरजा पासत खंत करतालें.

एका दिसा तो आमगेर आयिल्लो, सर्वांक मेळल्लो. आमकां सर्वांक तो पसंद जाल्लो, कांय त्या अधुरी मोगाच्या काणयेक परिपूर्ण कर्तल्यो म्हळ्ळो भरवसो सर्वांक आमकां आसलो. हेच भरवंश्यान आमी आमचे भयणीक आपल्या काळजाचे उमाळे व्यक्त करूंक प्रेरीत केलें आनी तिणें ते एका ल्हान कागदांत बरवन ताका दिलें, तातूं इतलेंच बरवन आसलें, जिणेंत केदींच मोगार पडोंक ना, आतां तुजेशिवाय म्हाका संवसार दुसरो ना, तुंच म्हजो उस्वास तुंच म्हजें जिवीत. एक आवकास दी, तुज्या जिण्ये पयणाच्या वाटीर केदीच बावनांतल्या फुलांनी सजयतां.

आनी त्या येमकुळ्यान दिल्ली जबाब, ‘तूं म्हजें जिवीत तर, हांव मरण स्वीकार करतां. तुजेर एका मनशापणाच्या चिंत्यान उलयतां तरी म्हाका तूं खंयचेर नदरेन मनीस म्हण भगाना, सत सांगचें तर तुजेविशीं

चिंतानांच म्हाका जिविताचेर कांठाळो येता.
बरे हें आसतें, तूं म्हाका तें कागाद बरंवच्या
बदलाक कांय वीक घेतेंय.

संवसारात कितलें विरप्यास घडजता
न्हय ते भितर इतलें सोभीत आनी तो भितर
इतलो कुरूपी, पूण संवसारान देखची रीत
वेगळी न्हय?

हाणेंय तेंच केलें ज्यें ताणें फर्मायिल्लें,
आपले जिणेंन समजोन सकानासचें भोवशा
आपलें मोर्न समजायत म्हळ्ळे पिश्यान
वीक घेवन आपलें जिवीत संपयलें. आनी

कित्याकगी म्हाका भगले, हें तुका बरवंकच्च
जाय, न्हय हें वाचून म्हजी भयण जिवंत
जातली म्हणोन, बगार तूं एक फावटीं तरी
तुजें बंद आसचें गिन्यान उगड म्हणोंक.

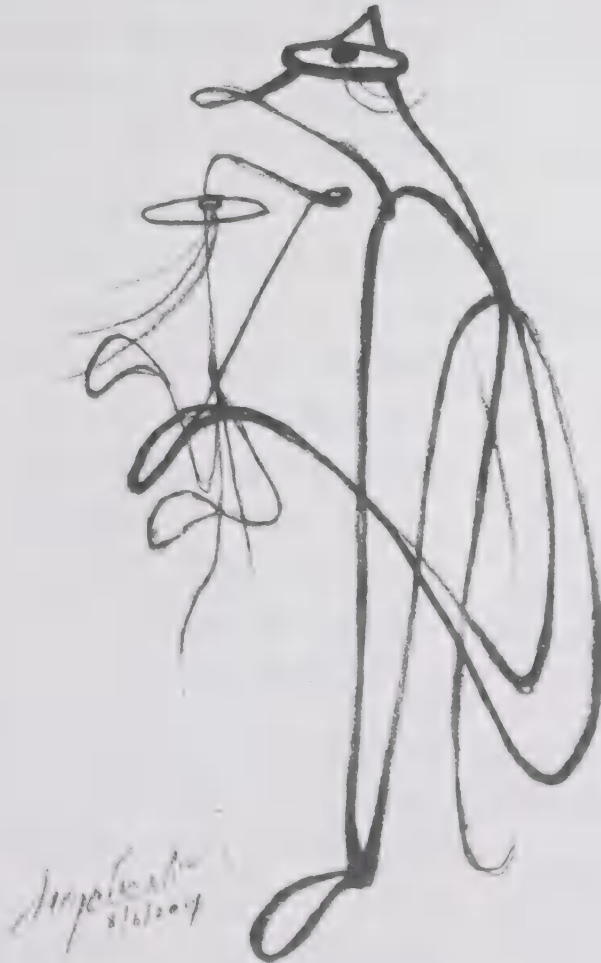
तुका, तशेंच तुज्या बुकाक बरें मागतां.

....

....

वाचून आतां हांवें म्हज्या कुडाचें दारय
बंद केले.

000

कथामंच

रजनी अशोक भेंब्रे

मायेचो पाझर

ममता खूब तेंपान चंद्रिका व्हनयेगेर पावलें. पावलें म्हणचे परस मुद्दामच गेल्लें. ताका सदांच दिसतालें चंद्रिका व्हनयेगेर वच्चें. पूण कामाच्या आनी अन्य अडचणी मुखार वचप फाटीं - फाटीं उरतालें.

केन्नाय मेकळो वेळ मेळटालो तेन्ना यादींचो करंड उकतो जातालो. ममताच्या घराब्याचें आनी चंद्रिका व्हनयेचें नातें सामकें घरचेंच कशें जाल्लें.

ममताचो बापूय कंपनीचे शिर्विसेक लागतकच तांचो घराबो शारांतल्यान मळार पावलो. मळार ममताच्या आज्यान तांकां एक ल्हानशेंच घर पळोवन दिल्लें. सगळ्यांक शार सोडटना वायट दिसलें.

नवो गांव, नवीं मनशां, शारांतल्यान अचकीत गांवगिऱ्या वाठारांत पावल दवरिल्लें. बापूय सकाळीं सात वरांचेर भायर सरून कंपनीच्या कामाक वतालो तो सांजवेळचो स वरांचेर घरा परततालो.

सगळें वातावरण वेगळेंच आनी नवें. सगळ्यांक चुकिल्लेवरी जातालें. ममता आनी भावंडांचो इश्ट-परिवार शारांत उरिल्लो आनी गांवात नवे इश्ट मेळसर वेळ आशिल्लो. नवें इशकोल सुरू जावपाक कळाव आशिल्लो. कारण सगळी मांडावळ सारकी जावची म्हूण बाबान मे म्हयन्यांतच बिराड गांवांतल्या मळार हाडिल्लें.

अशा वेळार खऱ्या अर्थान आदार करपाक मुखार आयली ती चंद्रिका व्हनी आनी तिचो घरकार बापू. प्रसन्न मुखामळां. हांसऱ्या मुखामळां वेल्यान नदर उंवाळून उडोवची अशीं व्यक्तीमत्वां. गोरीपान, जिवाक धादोसकाय

रजनी भेंब्रे : जल्म : 1946,
कथाकार, बालसाहित्यकार, 'धुस्मट'
हो कथासंग्रह आनी डजना वयर
बालसाहित्याची पुस्तकां प्रकाशीत.
'हांणी घडयलें गोंय' आनी 'गोंयचीं
माणकां - मोतयां' हीं तातूंतली दोन
भोव म्हत्वाचीं. गोंय सरकाराच्या
समाज - कल्याण खात्याचो
'यशोदासिनी' आनी 'कला आनी
संस्कृती' खात्याचो 'कला गौरव' ह्या
पुरस्कारांनी सन्मानित. कोंकणी कला
साहित्य केंद्र, कुडचडें संस्थेच्या
बालसाहित्य पुरस्कारानय सन्मानित.
मो. : 9822486955.

लाबिल्लो आंगलोट आनी म्होंवाळ उतरां. दोगांय एकामेकांक पूरक अशीं.

ममताचो घराबो मळार पाविल्लो ताच्या दुसऱ्याच दिसा सकाळींफुडेंच चंद्रिका व्हनी ममतागेर आयली आनी ताचे आईक म्हणूंक लागली, “पळय, आमी घरांत दोगांच रावतात. आमचे पूत परदेशांत आसात. धुवो लग्न जावन गेल्यो. तुमकां कसलीय अडचण आयली जाल्यार आमगेर येवपाक फाटींफुडें जावं नाकात.”

चंद्रिका व्हनयेन ममताचे आवय कडेन सगळी वासपूस केली आनी तिका कळून आयलें. बापूय एकलोच जोडकार पूण खावपी तोंडां चड आनी त्या शिवाय सगळींच शिक्षणाचीं भुरगीं. ती कितें समजुपाचें तें समजली.

तिसऱ्या दिसा सकाळींफुडेंच तिची वावराडी एक खोंटलो भरून आंबे आनी वेंगेंत एक पणसूल घेवन आयली आनी चंद्रिका व्हनयेन धाडलां म्हण सांगून घरांत दवरून गेली. जांणी बाजारांतल्यान विकते हाडिल्ले पांच आनी धा वयर आंबे पळोवंक नासले, ते खोंटलोभर पिके हळडुवेच आंबे पळोवन ममताचीं भावंडां खुशालभरीत जालीं.

आंबे, पणसान मुरवात जाले उपरांत चंद्रिका व्हनयेगेर जें जें भाटांतल्यान वा पोरसांतल्यान घरांत येतालें तांतलें ममतागेर पावतालेंच. ममताचे आवयक तें बरें दिसनासलें. एक दीस ममताचे आवयन तिका तशें म्हणलें. तर चंद्रिका व्हनयेन सांगलें, “पळय, म्हजे पूत आनी नातरां

परदेशात आसात. पयलीं दिसलें, परदेशांत आसप म्हणल्यार व्हडविकाय. पूण जेन्ना एका फाटोफाट सगळेच पूत परदेशांत गेले, तेन्ना पूत पयसावपाचें दुःख कळ्ळें.”

“म्हज्या घरांत भल्लां. हांव तांतलें थोडें तुज्या भुरग्यांक दितां तें म्हाका समाधान मेळचें म्हणून. तुजीं भुरगीं धादोस जाल्लीं पळोवन म्हाका जें समाधान मेळटा तांतूंतच हांव सूख मानतां. म्हज्या पोरसांतलीं फळां, भाटांतलीं पिकावळ तुज्या भुरग्यांच्या तोंडांत वता ताका तूं केन्नाच न्हयकारूं नाका.”

“आनी एक तुका मनांतली गजाल सांगतां. तुज्या पुतांक परदेशांत केन्नाच धाडूं नाका. वतना रोखडेच येतले म्हणून सांगून वतात. पूण याद धर, परदेशांतल्या सुखाक ते इतले चटावतात की तांकां आवय बापूय याद उरनात.”

चंद्रिका व्हनी भावनाविवश जावन उलयताली. दोळे दुकांनी भरिल्ले. ममताची आवयबी चंद्रिका व्हनयेच्या उतरांनी भारावली. “चंद्रिका व्हनी, रडूं नाका. आज ना फाल्यां येतले तुजे पूत, नातरां तुजे सरी.”

“फट - फट - हें. अशीच आमी वाट पळयली. आनी पळयत आसात. जाणा मगे, ममताचे आवय, आमकां पयशांनी न्हाणयतातूय पूण - पूण तांचे मायेक आमी आशेतात. नातरांक वेंगेंत घेवपाक हे हात शिवशिवतात.”

“तुमचीं अपुर्बायेचीं भुरगीं आनी तुमी जेन्ना हांगा आमच्या शेजरा रावपाक आयलीं तेन्नाच आमी थारायलें, असो

धादोशी घराब्याचो आमकां जो सांगात मेळ्ळा तो आमी वगडावचो न्ही.”

“सकाळींफुडें घरकाराक जेवणाचो डबो, भुरग्यांची च्या - पाणी आनी भुरग्यांचीं, बापायचीं, आवयचीं मनमेकळीं उलोवणीं, एकामेकांक मजत करपाची तरा पळोवन मन सामकें धादोशी जालें. सूख म्हणटा तें आमकां तुमचे मदीं दिसलें.”

“तुमचें ल्हानशा बिराडांतलें विश्व आमी पळयलें आनी आसा तातूंतच सूख मानपाची वृत्ती पळयली. आनी चिंतलें, तुमचें सुख तें आमचें. तुका म्हजें पयशांचें मोटेंपण सांगना. पयशांनी सगळें सूख लाबता अशें म्हजे भुरगे चिंततात जावये म्हणून आमकां पयशांचे राशीर बसयतात.”

“पूण तुका सांगतां, तुका तुज्या सुखी घराब्याचें मोटेंपण लाबलां तें तुका सासणाचें लाबूं. म्हजे कडेन कितें ना? सगळें सगळें आसा पूण आमकां समाधान ना. जें तुजे कडेन भरभरून आसा. आनी आमी दोगांय मागतात की तें तुमकां सदांच लाबूं. आनी तुमचो सांगातय आमकां लाबूं.”

ममताची पिराय ल्हान आशिल्ल्यान. ताका चंद्रिका व्हनी कितें उलयताली ताचो कांयच अदमास लागनासलो. पूण जशें जशें तें पिरायेन वाडूंक लागलें तेन्ना चंद्रिका व्हनयेची तळमळ, माया, मांग जाणवूंक लागलो. ममता आनी ताच्या भावंडांचेर तिणें भरभरून मोग केलो. तिचें घर तें तांकां आपलेंच दिसतालें.

जेन्ना परिक्षा लागीं पावताल्यो तेन्ना चंद्रिका व्हनयेगेर अभ्यासा खातीर सगळीं

जाणां आलटून पालटून वतालीं. रात रात जागरणां करतालीं कारण तिचें घर अयसपयस आशिल्लें. कितल्योश्योच कुडी. वेगवेगळ्या कुडींनी बसून अभ्यास करून परिक्षेची तयारी करतालीं.

अशे तरेन तांच्या घराब्याच्या सांगातान खूब वर्सां सारतकच ममताचीं भावंडां शिक्षण, - लग्नां, ह्या कारणाक लागून पयस - पयस पावलीं. एक - एकली बिराड सोडून नव्या राबित्यांत रावूंक लागलो. कुडीन पयस गेल्लो पूण मनांन पयस पावूंक नासलो. चंद्रिका व्हनी आनी बापून सगळ्या भुरग्यांच्या मनांत घर केल्लें.

जण एकलो आपल्याक फावता तसो तांची खबर घेतालो. कारण त्या जोडप्यान सगळ्यांक भरभरून माया दिल्ली. ती माया आयच्या जमान्यांत विरळ. जशे जशे दीस गेले तशे तशे जण एकले आपल्या वेव्हारांत घुस्पून उरिल्ल्यान पयलीं सारकें चंद्रिका व्हनयेगेर वचप जायना आसलें.

मनांत खूब दिसतालें, कारण चंद्रिका व्हनयेन केल्ली माया सगळीं जाणां काळजांत रिगोवन आसलीं. मदीं ममताचेंय लग्न जालें. भुरगीं जालीं. आनी पयलींवरी चंद्रिका व्हनयेक वचप जायना जालें. याद खूब येताली पूण वचप कमी - कमी जायत गेलें.

त्या दिसा ममताच्या मनांतच आयलें. चंद्रिका व्हनयेक मेळून येतलेंच. घरकाराक सांगाताक घेवन ते मळार पावलें. केन्ना काय बापूक आनी चंद्रिका व्हनयेक मेळनशें ताका जाल्लें.

पळय जाल्यार कितें? घराक सामकी अवकळा आयल्या. जें घर सदांच घासून पुसून चकचकीत आसतालें, त्या घराचेर नदर घालूंक जायना अशी ताची अवस्था जाल्या. दारांत आंब्या - पणसाच्या पानांचो थर मांडून घराचीं सोंपणां लेगीत दिसनात. घर पळोवन ममताच्या काळजांत चर्र-चर्र जालें.

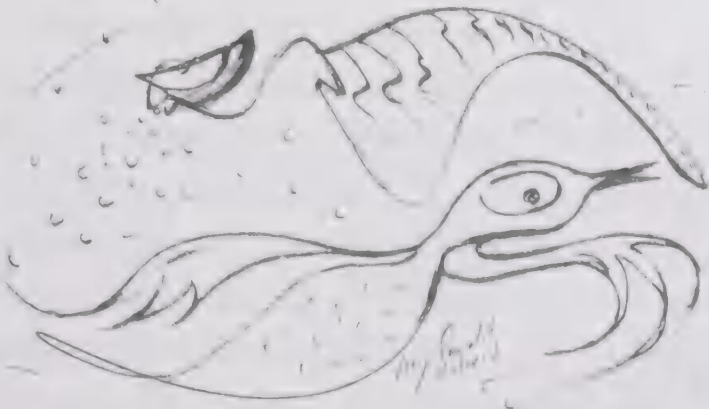
घरकार ममताक पळयतच उरलो. ताका दिसलें ममता सामकें सैरभैर जालां. ममतान धीर केलो आनी अळंग दार धुकल्लें. दाराक खिळी नासली. अशेंच आड केल्लें. ममताक भितर पळयतनाच धस्स जालें. एके खाटीर चंद्रिका व्हनी आनी दुसरे खाटीर बापू. अस्थिपंजर स्थितींत. दोळे निर्जीव, हातापांयांच्यो दोकल्यो.

ममताच्यान तांची ती अवतीकाय सामकी पळोव नज जावन ताका हुंडको आयलो आनी ताच्यान कशेंच रावूं नज जालें. ताणें 'व्हनी' म्हणून तिका वेंग मारली.

इतल्यांत भायल्यान एक कुळवाडी बायल भितर सरली. तिणें सांगलें, की तीच तांची सगळी वेवस्था पळयता. घरांत सान्न मारून कोयर निवळ करता आनी तांचें जेवण - खाण पळयता. तीन वर्सां जालीं तांची भलायकी इल्ली - इल्ली पिड्ड्यार जायत वता. दर सप्तकांत तांच्यो धुवो आलटून - पालटून येवन वासपूस घेतात आनी तिकाय पगार दितात. ते कुळवाडे बायलेन सांगलें की तिणें तिच्या पुतांक पळोवंकच ना.

जे बायलेन केन्ना परक्यांच्या हातांतलें उदक लेगीत घेवंक नासलें, ते बायलेची - चंद्रिका व्हनयेची स्थिती पळोवन ममताक हुंडक्या - हुंडक्यांनी रडूंक येवंक लागलें. भुरग्यांक जल्म दिलो. लहानाचीं व्हड करतना तरेकवार खस्ती खाल्यो. निमणें पदरांत कितें? होच विचार मनांत येवन ममताचेर माया केल्ले चंद्रिका व्हनयेचे हात ममता सांसपीत उरलें, सांसपीत उरलें...

000

कथामंच

[अजय]

अजय बुवा

अळम्यांचो डबो

अंदूं पावस बरो घोण्यांनी रकतालो. सगळीं धरणां भरून गेलीं. जुलय सुरू जावचे पयलींच पावसान शेकंडो हुपिल्लो. न्हंयो - बांयो भरून व्हांवताल्यो. 'देवा, केन्ना धाडटा रे पावस' अशे म्हणपीच लोक म्हणपाक लागिल्ले 'देवा, पुरो कर रे आतां.' लोकांक पावसाची चिंता भेश्टायताली. सप्टेंबराच्या पयल्या सप्तकांत चवथ आशिल्ली. वजें धाडप गरजेचें आसलें. आबोल्याच्या घोवाक भायर पडल्यार तीन म्हयने जाल्ले. तो आसल्यार खंयसरून मानायपण करून जोडत आसलो आनी वज्याचें वजें कमी करता आसलो. पूण आदारूच गेल्ल्यान आबोलें चिंतनांत पडिल्लें. हांगा थंय वावराडीपणां करून ते दोन पयशे जोडटालें पूण ते सगुणाले शाळेक शिक्षणा खातीर आनी घरच्या सामानाक खर्च जाताले. सगुण अंदूं आठवेक पाविल्लो. शिकपाक हुशार. वेव्हार ज्ञान सामकें खर.

आबोलें खळयांत लाकडां फोडत आशिल्लें. इतल्यांत सगुण दोन हातांनी अळम्याचीं दोन फुलां घेवन आयलो. मेजून दोन. "आवय, अळमीं हाडल्यात गे. तोंडाक किदें केला तातूं उडय. एक तुका, एक म्हाका'."

"खंय मेळ्ळीं रे हीं तुका?"

"दामूल्या बारां कडेन. शांतो बेबदो हातांत पुडो घेवन वतालो तेन्ना दोन फुलां पडलीं ताचे पुडयेंतल्यान. हांवें उखल्लीं. घे, घाल तोपात" अशें म्हण ताणें दोनूय अळम्यो आवयचे हातीन दिल्यो. बरीं जातीचीं अळमीं तीं. मोटींच. धवीं फुल्ल. आबोल्यान बरीं धुवन तीं पिसडायलीं आनी दोडक्याचे भाजयेंत उडयलीं. दोनूच अळम्यांनी बरो वास

अजय बुवा : जल्म : 1973. कथा, कविता, एकांकी असा प्रकारांत साहित्य निर्मणी. कोंकणी तशेंच मराठी भाशेंत लेखन. एस. एम. एस. (कथा), बांवरी राधिका (कथा), 'प्रस्नचिन्नां सासणाचीं' (एकांकी) आनी म्हज्या 'कवितांची डायरी' हीं पुस्तकां प्रकाशीत. कौलकताच्या भारतीय भाशा परिशदेचो युवा कथाकार पुरस्कार (2011), गोवा कोंकणी अकादेमीचो उत्कृष्ट ग्रंथ पुरस्कार तशेंच सगोस्त मेघश्याम नायक स्मृती युवा पुरस्कारान सन्मानित (2017). संपर्क : ड/3, गिश्वा रिसीडन्सी, कला मंदीरा फाटल्यान, दुर्गाभाट, फोंडें, गोंय 403506. मो. : 9890205265, 9822581384.

गाल्यो. गरिबांचे खोंपयेंत रितो उजवाती
डो दवरलो तरी परमळ सुट्टा खंय.

दोगांय जेवण करून आड पडटा थंय
सासात, आबेल्याक किदें तरी येवजलें
आनी ताणें सगुणाक हालयलो.

“किदें गे आवय, किदें जालें?”

“सगुणा, एक काम कर फाल्यां मात्सो
गरीन ऊठ आनी त्या रानांत वच. आयज
अळम्यांचो पावस पडला. फाल्यां रोयणीक
अळमींच अळमीं आसतलीं. मात्सो
काळखांनच चल. हेर कोणूय उठचे पयलीं.
ग्रज्याची तरतूद जावपाक शकतली.”

“हय मगे, बरी आयडिया. म्हाका
काडपाक कळटा अळमीं. आबो वांगडा
जायते फावटीं गेलां हांव. रोयणीय म्हाका
बरोबर आसात. सकाळीं हाडटां आनी
तेठ्यार विकपाक बसतां.”

“शाणो म्हजो तो. रोखडोच समजून
घेता. चल न्हीद आतां. बेगीन उठपाक
जाय.” अशें म्हणत आबोल्यान दिवो
मालयलो.

सुमार साडेचाराक सकाळींफुडें, सगुण
रानांत वचपाक तयार जालो. बापायचे
‘गमबूट’ ताणें पांयांत चडयले. ताचो बापूय
सर्दीच सांगतालो ‘गमबूट’ आसल्यार
सोरपाचो, मुयांचो आनी विंचवाचो भंय ना.
हातांत बॅटरी आनी एका हातांत साकाटो
आनी कोयतो घेवन साक्षात बापायचें रूप
घेवन सगुणान रानाची वाट धरली. आबोलें
ताका कवतुकान पळयत रावलें.

वाटेर घे म्हण काळोख आसलो. पावस
मात्सो कमी आशिल्ल्यान सगुणाक चलपाक

बरें पडपाक लागलें. वाटेर तोंडा मुखार
येवपी झाडांच्यो आनी झोंपांच्यो खांदयो तो
कोयतेन सप करून जमनीर उडयतालो आनी
फुडें पावलां मारतालो. सुमार अर्दवर चल्ले
उपरांत ताका एक रोयण दिश्टी पडली.
पूण ते कळे खूब ल्हान आसले. आतांच
गोमटी दिसपाक लागिल्ली. तो फुडें सरलो,
मनांत म्हळें “देवा, हीं फाल्यां उरल्यार
पुरो रे. पाडपडिल्ले लोक रोयण खणून हे
कळे काडटाले. तूं सांबाळ तांकां.” बरो
फुडे आयले बरोबर ताका दोन रोयणी
बन्यो धव्या फुल्ल अशा अळम्यांनी गच्च
भरिल्ल्यो नदरेक पडल्यो. रोयणी कडेन
पावले बरोबर ताणें बापूय घालतालो तशें
आपले परीन गाराणें घालें आनी अळमी
कळे खुटपाक सुरवात केली. एका बरा
भितर चार पांच रोयणीचे सुमार चारशी -
पांचशीं कळे ताणें पुंजायले, साकात भरले
आनी परतच्या वाटेक लागलो. आतां
मात्सो मात्सो उजवाड पडपाक लागिल्लो.
गांवांत कोल्याच्या सादाचो आवाज येवपाक
लागलो. वाटेर ताका तांच्याच गांवचे
कांयजाण, अळम्यांक वता ते दिश्टी पडले.
“आमकां दवरलां मरे? काय सगळ्यो
रोयणी मातये भरवण केल्यांत.” एकट्यान
ताका म्हळेंय.

“हांवेन दोनूच रोयणीचे हाडल्यात. भंय
दिसपाक लागलो म्हण देंवलो बेगीन.”

“इतल्या काळखाचो एकलो कित्याक
गेलो तर?” आनीक एकल्यान म्हळें.

“रामचंद्र, सावरेचे रोयणी कडेन वचूं
नाका रे, बरो व्हडलो वेटाळो घालून बसला.

तांच्या भयानूच देंवलो हांव बेगीन.” सगूण वतां वतां कळे आशिल्ले रोयणीची राखण करून गेलो. फाल्या ताका गेल्या बरोबर अळमी जाय आसलीं देखून ताणें तांकां सोरपाचो भंय घालो.

दोंगरा सकल पावल्या बरोबर ताणें थंयच फातराचेर बसकण मारली आनी आंगार किट्ट्यो बी लागल्या काय म्हण एक नदर मारली. कुशींच्या सायलाचीं धा - पंदरा पानां सकयल उडयले उपरांत लागशिल्ल्या कुमयाच्यो खांदयो मारपाक घेतल्यो. धवो फुल्ल दोर आनी धवीं फुल्ल अळमीं, मेळ बरो जुळून आयिल्लो. शंबर नगाचे ताणें पांच बरे पुडे बांदून घेतले. बापाय वांगडा वतना ताणें सगळें कशें शिकून घेतिल्लें. तें आतां उपकारा पडटालें. मना सारके पुडे बांदून ताणें साकाट्यात उडयले. दोनशीं रुपयाक एक ह्या कोंतान आयज हजार जातले. चार पांच दिसां भितर तांयुच्या वज्या वांगडाच आपल्यो चवथीचो खर्च एकठांय करपाक मेळटलो अशा सपनांनी तो गुल्ल जालो. पयलो दीस ताचो खन्यांनीच बरो गेलो. ताणें थारायलें चवथी मेरेन सदीं येवपाचें, अळमीं मेळूं ना मेळूं. गांठीक पयशे एकठांय करपाचे आनी नववे आनी धावेक बरे गायड हाडून बरो अभ्यास करपाचो. आतां प्रत्येक पावसान येवपी अळम्याच्या जिवार फुडलें पुराय शिक्षण करपाचें अशें ताणें थारायलें. सध्या गांवांत सगळ्यांत गरीब आमीच आसात. बरें शिकपाचें आनी गांवांत पयलीं मोटार आपणेंच हाडपाची, अशा सपनांनी तो गुल्ल आसतनाच,

“ये भुरग्या, हीं अळमीं तुवें खंयच्यान हाडलीं?” एक कडक असो आवाज ताच्या कानार पडलो. सगुणान तकली वयर काडून पळयल्यार खाकी ड्रेसेंतलो एक मनीस ताचे कडेन दोळे मोट्टे करून पळयतालो. आनी हातांतलो दांडो जमनीर आपट्टालो. कांय खीण वोगी रावले उपरांत सगुणान म्हळें.

“थंय रानांत वचून हाडल्यांत हांवें ती.”

“तें रान किदें तुज्या बापायचें काय आज्याचें रे?”

“रान देवाचें न्हय? रानाक कोण मालक आसता तर?”

“ह्या रानाचो मालक सरकार. हांगा अळमी काडप हो गुन्यांव.”

“सायब चुकलों हांव.”

“तुकां आतां भितर उडोवचो पडटलो. आतां जीप येतली. राव आतां आठ दीस कादयें त’ अशें म्हणीत हातांतल्या दांड्यान तो साक उस्तुपाक लागलो.

“गांवांतले सगळे लोक वतात न्हय? तांकां तुमी केन्नाच धरले नात. हांव आयजूच आयलां. आनी म्हाका भितर उडयता म्हणजे किदें? हो खंयचो न्याय?”

“चड उलयता! नांव खबर आसा म्हजे? परब गार्ड म्हण्टात तो हांव! ह्या रानाचो सरकारी मुखेली. हांगा हांव सांगतां तो कायदो. राव, तुका आतां हांगाच बांदून घालतां पयलीं.” अशें म्हणीत ताणें कुमयाचो दोर हातांत घेतलो. आतां आपणाक हो खन्यांनीच बांदून घालतलो हें चिंतून सगुणाच्या दोळ्यांत दुकां व्हांवपाक

लागलीं. पांयांक थरथरो भरलो. “तायुच्या चवथीच्या वज्या खातीर हीं अळमीं पुंजायल्यांत. जाय जाल्यार फाल्यांच्यान पांय दवरिना, पूण म्हाका सोडात. जाय जाल्यार एक पुडी तुकां दवर. तुमच्या पांयां पडटां सायबा.” अशें म्हणत सगुण खरेंच ताच्या पांयां कडेन धांवलो.

“अळम्याचो राखणदार हांव. हें रान म्हजें. म्हणजे हीं सगळीं अळमीं म्हजीं. आनी तूं म्हाका एक दवर म्हण्टा, चोरा?”

हीं उतरां आयकून सगुण चडूच नेटान रडपाक लागलो. “रडों नाका. म्हाकाय काळीज आसा. चल, तुका सोडटां आतां. आनी वज्याचें कारण सांगलें म्हण एक पुडी व्हर तुका. चार म्हाका जप्त करच्यो पडटल्यो आनी फाल्यांच्यान ह्या रानांत दिश्टी पडपाक जायना हां, सोमतोच काडयेंत घालतलों.” अशें म्हणीत उपकार केल्या सारकें ताणें साकांतली एक पुडी काडून ताच्या हातार दवरली.

सगुणान रडप थारायलें आनी दिल्ली एक पुडी हातांत घेवन घरची वाट धरली. येदोळ पांच पुडयो ताका पांच फुलांच्या वजनाच्यो लागताल्यो आनी आतां एकूच पुडी ताका शंबर किलाची कशी दिसपाक लागली. आपलीं सगळीं सपनां मातये भरवण जातात तें पळोवन ताका वायट दिसपाक लागलें. ताणें थारायलें, आवयक घडलें तें कांयच सांगप ना. घरा वचून च्या घेवपाची आनी तिठ्यार विकपाक रावपाचो. शारांतल्यो खुबशो गाडयो त्या रस्त्या वेल्यान वताल्यो. गिरायकांक एकूच

पुडी उरल्या म्हण सांगपाचें आनी तिनशीं सांगून दोनशांक दिवपाची. जड पावलांनी ताणें आंगण हुंपलें.

“कितलीं मेळ्ळीं रे.” साकाट्या कडेन पळयत आबोल्यान विचारलें.

“एकेच रोयणीक आशिल्लीं. शंबर मेजून काडल्यांत थंय आसा, फुस्स फुस्स आवाज आयलो. शेंपडी तायट करून धांव मारली.” सगुणान म्हळें.

“आरे पिशा, कांय नज. पयल्या दिसा शंबर मेळ्ळे खूब जालीं. चल च्या घे आनी तिठ्यार चल.”

च्या घेवन सगुण तिठ्यार उबो रावलो. मजगतीं चार - पांच हेर गांवकार आपल्यो पुडयो घेवन थंय उबे राविल्ले. सगळ्या भितर भुरगो म्हण्टात तो सगुण एकलोच. खुबशीं गिरायकां येतालीं. पुडी सोडोवन दाखय म्हण्टालीं आनी बीस पन्नास रुपया खातीर परत वतालीं. सुमार अर्दवर रावले उपरांत एक मोटार रावली. गाडयेंतल्या मनशाक सगुणाली पिराय पळोवन काकुळट आयली आनी तिनशीं रुपयाक घेतली, ती पुडी, गाडयेत उडयली. स्वताच्या कश्टाचे पयले पयशे पळोवन सगुणालो जीव धादोस जालो. पयशे बोल्सांत उडोवन तो बदद घरा कडेन आयलो.

“आवय तिनशीं मेळ्ळे गो. घे, दवर तुजे कडेन.”

“पयशे म्हजे कडेन नाकात, सोमतो शिरोडकाराल्या पसऱ्यार वच आनी पांच नाल्ल, गरम मसालो, सुकी मिरसांग विकती घेवन यो.”

“कित्याक गे इतलें सामान? हे पयशे तायुच्या वज्याक सांबाळपाक जाय न्हय गे.”

“आरे, हे पयशे म्हाका परत मेळटले. तुका खबर आसा, तुजी सुलक्षणा काकी रेस्ट हावसांत कामाक आसता ती? आयज तिका बरें ना. आनी ऑफिसरान आयज थंय अळम्यांची पार्टी दवरल्या. सात - आठ फॉरेस्ट गार्ड येवपाचे आसात. काकीच्या जाग्यार आयज रांदपा खातीर हांव वतां.”

सामानाचें वट्ट दोनशीं रुपया जाले. बील घेवन तो घराचे वाटेक लागलो. दामूल्या बारा कडेन फॉरेस्टाची जीप आसली. दामूलो चलो बारा भायर उबो रावन दांत घांसतालो. सगुणान बारांत बारीकशी नदर मारली. जाल्यार येदोळचो तो गार्ड जाणें सगुणाच्यो चार पुडयो काडून घेतिल्ल्यो तो दामू कडेन किदें तरी उलयतालो. सगुणान दामूल्या चल्याक विचारलें, “वीरेंद्र, गार्ड कित्याक आयला रे सकाळीं फुडें?”

“आयज रेस्ट हावसांत पार्टी आसा. बियरीची ऑर्डर दिवपाक आयला तो.” वीरेंद्रान पेस्टीचो फेस भायर उडयत सांगलें. वीरेंद्र फुडें किदें उलयतालो, इतल्यान शिटूक सगूण मोट्यान आड्डलो.

“वीरेंद्र आयज अमास न्हय रे? अमासेक भूतांचो वावर आसता न्हय रे? मसाल्यांचो वास बीन तांकां रोखडोच येता न्हय रे? तुमच्या बाराचे फाटल्यान बीन चिकनाच्या वासान भूतां येतात आसतलीं न्हय?” अशें उलोवन सामानाची पिशवी घेवन सगुणान झपाझप पावलां मारलीं.

वीरेंद्राक निमणें मेरेन कळ्ळें ना सगुणान मदींच भुताचो सो विशय कित्याक हाडलो.

“कोण रे तो येदोळ भुताच्यो आनी अमासेच्यो खबरी करतालो?” गार्डान भायर येयत वीरेंद्राक विचारलें.

“चिंचे कडलो सगुण तो. आमी दोगूय आठवेक आसात.”

“भियाड्डो दिसता. ताचे चड लागीं रावं नाका. तुवूय भियाड्डो जातलो.” अशें म्हणीत परब गार्डान जीप स्टार्ट केली.

आवय कडेन सामानाची पिशवी दीत सगुणान म्हळें, “तू कितल्याक रेस्ट हावसांत वतली?”

“तुका जेवपाक वाडून दनपारां वतली. तुका येतना एक बारीकसो डबो घेवन येतां. तूं पाव हाडून दवर. ताच्यांनीं आठा मेरेन सगळें तयार दवर म्हळां. चारशीं अळमीं तीं, सोलपाकूच दोन वरां वतलीं, मसालो काडटां. सोय वाडटां म्हळ्यार सात तरी जातलीं.”

“अळमीं बरीं मोठी आसात. सोलपाक चड त्रास पडचो ना.” सगुणान म्हळें.

“तुका कशें कळ्ळें?”

“कळ्ळें म्हणजे, ते गार्ड न्हय? ते बरीं तींच अळमी हाडटले न्हय?”

“बरो हुशार तूं. चल अभ्यासाक बस.” अशें म्हणीत आबोलें रांदपा खातीर रांदनींत उजो घालपाक लागलें. अभ्यासाक बसचो सोडून सगुण सरळ मुसाले बेकरेचेर पावलो.

“मुसा चाचा, म्हाका सांजचे शंबर पाव जाय हां. हे पन्नास रुपया अँडवान्स दवर.”

“आयज किदें पार्टी काय किदें रे? घरा कडेन बापायक मरून अजून तीन म्हयने जावंक ना. आनी पार्टी?” मुसान म्हळें.

“पार्टी न्हय रे चाचा, आयच्यान हांव बारीकसो धंदो सुरू करपाचो आसा. भाजी - पावाचो. तूं म्हाका आदार कर. उरिल्ले पयशे तुका फाल्यां दितलों.”

“बरी गजाल. गांवचो सगळ्यांत शिटूक भुरगो तूं. तुका मजत करचो ना जाल्यार कोणाक करतलों? पाव खंय पावोवपाचे?”

“दामूच्या बारा कडेन, सारके आठांक घेवन यो.”

“चल तूं, पावयता हांव.” अशें म्हणींत मुसा पीठ मळपाक लागलो. बेकरे वेल्यान सगुण सरळ दामू कडेन पावलो. दामूच्या बारांचेर खावपाक चडशे किदें मेळनासलें. फक्त आयतारा चिकन. हरशीं चकऱ्यो आनी चणे. लोक ताका सदीं म्हण्टाले, “उकडलेलीं तांतयां तरी दवर मरे.” पूण आसा तातूंत दामू खोशी आसलो, कोण त्यो प्लेटी काडटलो आनी धुतलो, असो ताचो विचार.

“दामूकाका, म्हाका तुजो आदार जाय. हांव आयच्यान भाजी - पावाचो गाडो सुरू करतां. म्हाका बारां मुखावेली सुवात जाय. तुजें एक टेबल जाय.” सगुण उलयलो.

मुमुख्यांनी हांसत दामू म्हणपाक लागलो, “बरी गजाल. बापूय नाशिल्लो भुरगो तूं. आतां सावनच कश्ट करपाक जाय. तुका हांव सगळें दितां रे पूण म्हाका किदें फायदो?”

“काका फायदो तुका आयज बार बंद

करतना कळटलो.”

“घाल बाबा घाल. कर सुरू धंदो. आवयक तितलोच आदार.”

दामूच्या बारां वेल्यान सगुण परत पसऱ्यार गेलो, प्लास्टीकाचे चमचे आनी कागदाच्यो सिल्वर कव्हर आशिल्ल्यो पन्नास प्लेटी ताणें घेतल्यो आनी थेट घरा गेलो. ताका जेवण वाडून आबोल्यान आपुणय वाडून घेतलें.

बरोबर स वरांचेर रेस्ट हावसांत एक एक जाण येवपाक लागलो. परब गार्ड सगळ्यांत पयलीं पाविल्लो. आबोलें भितर अळमी शिजोवपाच्या वावराक लागिल्लें. मसाल्याचो वास, सुरबूस परमळ सगळेकडेन पातळिल्लो. एकलो एकलो येतालो आनी आपलो ग्लास घेवन भायर लॉनार घातिल्ल्या खुर्च्यांचेर येवन लकतालो, सगळ्यांचो एक एक पेग जातकच तांकां. पावसाची याद जाली. “ये परब, गाराणें घालुया. हांगा यो.” एकल्यान म्हळे. “गाराणें कित्याक?”

“आरे, हांगा लॉनार बसून पिवपाक मजा येता. गाराणें घालून आयची रात तरी पावस नाका अशें मागुया.” शेवटाक हांसत - खेळत गाराणें जालें आनी परत पिवपाक नेट आयलो. आठा मेरेन सगळे तरेर जावपाचे वाटेक पाविल्ले.

“सायब, अळमीं तयार आसात. पळोवन वचात. रूच घेवनय पळयात, हांव वतां.” आबोल्यान भितरल्यान उलो मारलो. आवाजा सरशीं परब मान्सो लकत लकत भितर गेलो. आबोल्यान चमचोभर अळम्यां

मसालो फूक मारून ताच्या तळहातार उडयलो. परबान जिवेन तो चाखलो आनी कुरू करून 'सुंदर' अशें म्हळें.

“फाल्यां सकाळीं यो आनी सगळें निवळ कर. आनी ह्या सामानाचे आनी तुजी करणावळ म्हण पांचशीं रुपया दवर.” पयशे पळोवन आबोल्याचे दोळे भरून आयले आनी बोवाळांत सगुणाक अळमीं व्हरपाक तें विसरलें. परबान एक मोटी बशी भरली आनी रूची खातीर म्हण भायर घेवन आयलो.

“वा! कितलें रूचीक रें. मसालो म्हळ्यार मसालो हां.”

“सारकें तुजें. गांवांतल्यो बायलो मसालो मात बरो काडटात.”

“आमच्या बायलांक धाडपाक जाय हांचे कडेन.” ग्लास खाली करत एकलो एकलो उलोवपाक लागलो.

“परब, अळमीं खंयचे रोयणीर मेळ्ळीं रे तुका?”

“रोयणीक न्हय, एक ल्हानसो पोर पयलेच फावटी अळमी पुंजावपाक गेल्लो. पांच पुडयो केल्यो पोंगान. घेतल्यो काडून चार आनी शिजयल्यो तुमचे खातीर. तुमी पोटभर खायात आनी घरा वतना घेवनय वचात.” सगळे मोठ्यामोठ्यान हांसपाक लागले.

आबोलें घरा भायर सरचे पयलींच सगुण रेस्ट हावसाच्या मार्गिलदारा लिपून राविल्लो. आबोल्यान वतना दार फक्त आड करून घेतिल्लें. परब सोन्या नेटार दाराक खिळी घालपाक विसरिल्लो आनी

खिळी घातल्यारूय सगुण ती काडपाचो. काकी वांगडा खूब फावटीं तो येतालो. ताका खिळी काडपाकय कळटाली आनी दार लायले उपरांत बोटां घालून खिळी लावपाकय कळटाली. सरकारी दाराक त्या, फटूच तेदी आसली.

भितर सरल्या बरोबर ताणें अळम्यांचो तोप हाडिल्ल्या तोपांत रकयलो. अळम्याच्या तोपांत उदक घालें आनी वांगडा हाडिल्ल्यो वडाच्यो ताळयो रांदचेकुडीत पातळनव उडयल्यो. दारा भायर येवन ताणें दार ओडलें आनी बोटां घालून वेवस्थीत खिळी घाली.

“परब, खावया मरे अळमीं? रातचीं धा जावपाक आयलीं.”

“इतले बेगीन? आनी डॅवीड सायब खंय आयल्यात अजून? ताचे हातीन उद्घाटन करया मरे अळम्याच्या रोसाचें.”

“पूण आमी उद्घाटन केलें न्ही रे. चमचो चमचो खावन!”

“तें उद्घाटन न्हय रे बाबा. ताका रूच घेवप म्हण्टात.” सगळ्यांच्यो व्हडीं बऱ्योच हालपाक लागिल्ल्यो. इतल्यांत सवा धा वरांचेर डॅवीड सायब पावलो.

“सायब, बियर काय व्हिस्की?”

“आतां नाका, बराच वेळ जाला. भूक लागल्या.”

“ना ना सायब. सिझनाचीं पयलीं अळमीं. तीं लेगीत येददीं व्हडलीं. आज बियर तरी जावपाकूच जाय.”

सगळ्यांच्या आप्पाखातीर डॅवीडान एक बियर घेतली आनी पंदरा मिनटांनी काबार केली.

“चलात, या मरे भितूर आतां? थंय टेबलार बसून जेवपाक सुरवात करुया आनी उरिल्लो कोटा थंय सोंपोवया.”

परबा वांगडा सगळे झेलत झेलत भितर आयले आनी टेबलार बसले. आपलो ग्लास टेबलार दवरून परब रांदचेकुडींत गेलो आनी थंयसरलो अवतार पळोवन बोवाळ मारत भायर आयलो. ताच्या पुराय आंगाक कडकडो भरिल्लो. सोरो खंयच्या खंय नाच्च जाल्लो.

“परब, जालें किदें...? तुवें भितर किदें पळयलें?” अशें विचारीत चार जाण वांगडाच रांदचेकुडींत गेले. पळय जाल्यार रांदनीर दवरिल्लो तोप उकळी काडटालो. सगळे कडेन वडाच्यो खांदयो आनी गवत. चार - पांच चिखलांचे परते पाय. चारूय जाण धांवन भायर आयले.

“अमासेक खंय मसाल्याच्या वासान भुतां येतात. आमचें चुकलें. पयलीं तांकां भायर दवरपाक जाय आसलें.” परब बडबडपाक लागलो. भुताच्या नांवान दोगां - तिगां बारीकसो कडकडो भरलो.

“आरे, भूतां नासतात रे पापयांनू.” डॅवीड उलयलो.

“ना, हें काम भुताचेंच. मनशाचें आशिल्लें जाल्यार तो अळम्यां वांगडा पाव लेगीत व्हरपाचो. पाव तशे आसात. दार पळयात भितरल्यान बंद आसा.” परब कडकडत उलयलो. दाराची बंद खिळी पळोवन सगळ्यांचो सोरो मात्सो मात्सो देंवपाक लागलो. सगळ्यांनी आसा तितलो सोरो ग्लासांनी ओतलो आनी उदक बीन

घालचे शिवायच ताळया सकयल रकयलो. सोऱ्याची नशा मस्तकाक परत मारतकीर, “आता पोटांत किदें तरी पडपाक जाय. सुके पाव खावन कांयच जावपा ना.” एकलो म्हणपाक लागलो.

“दामूच्या बारार या आनी तांतयां उकडपाक लावया. पाव आमचे कडेन आसात.” दुसरो म्हणपाक लागलो.

शेवटाक सगळे दामूच्या बारार भायरूच गर्दी करून रावले. भायर आनि भितरूच गर्दी. नवो प्रकार किदें म्हणून पळय जाल्यार एका टेबलाचेर सगुण लोकांक अळमीं आनी पाव खावंयता. पन्नास रुपया प्लेट. अळमींचो बरो घमघम सुटला. परब येजमान आशिल्ल्यान तो फुडें सरलो.

“आरे, तूं तो सकाळचो भुरगो न्हय रे?”

“हय सायब. तुमी दिल्ले एके पुडयेचो मसालो करून हाडला आयज. तायुच्या वज्याची तयारी करपाक जाय न्हय?”

“बरें आसा. आमकां आठ प्लेटी दी. पाव आमचे कडेन आसात.”

सगुणान बरो कांदो मारून आठ प्लेटी तांकां दिल्यो. सोऱ्याच्या नेटार सगळ्यांनी दोन - दोन तीन - तीन प्लेटी सोंपयल्यो.

“रूच मात्शी वळखीचीशी लागली न्हय रे.” एक गार्ड.

“म्हजे आवयचो मसालो तो. आयज तुमच्या रेस्ट हावसांत लेगीत तिणेंच केलां. रूच तशी आसतलीच न्हय.” सगुण.

“आरे, तूं तिचो चलो? बरी रूच आसा हाताक तिच्या.”

“गार्ड सायब, रेस्ट हावसाचे पार्टेक तुमका आमंत्रण ना?”

“आसलें... पूण थंय सगळे मोठे सायब म्हण आमी हांगा आयल्यांत.” परब उलयलो. सगळे एकमेकां कडेन पळोवपाक लागले.

सगळ्यांनी मेळून सुमार तीस प्लेटी अळमीं खाल्यो.

कितले जाले रे भुरग्या?”

“पाव तुमचे न्हय. म्हाका प्लेटी फाटल्यान चाळीसूच दियात.”

“बाराशीं जातात. आमी फारैस्टाचे मनीस म्हण दोनशीं रुपया आमकां वजा करपाचे. हे घे हजार रुपया.” परबान एक हजार रुपया सगुणा कडेन दिले. मुमुरख्यांनी हांसत. सगुणान ते बोल्सांत उडयले.

“फाल्यां परत येतात हां. आमकां प्लेटी सांबाळून दवर.”

“ना सायब. तुमीच सकाळीं सांगलां न्हय, रानांत वचप ना म्हण. फाल्यांच्यान संत्रा, रोसा आम्लेट.”

“तूं यो रे. तुका जाय तितलीं अळमीं काड. आमी हेरांकूच धांवडावन घालतात. यो तूं फाल्यांच्यान. पूण सांजची आमकां अळम्या प्लेट फ्री हां.” मोटो तीर मारिल्ले सारको परब उलयलो.

“बरो सायब. तुमचे पयशे हांव घेवचो ना.” सगुणान हांसत हांसत म्हळें.

“बरो शिटूक भुरगो आसा हां. ह्या वयांत जर इतलो हुशार तर फुडें बरीच पावलां मारतलो हो.” डॅवीड सायबान म्हळें. रातच्या सुमार बारा वरांचेर सगुणालो पयल्या दिसाचो गाडो बंद जालो. बारां भितरल्यो आनी बारां भायल्यो मेळून सुमार

शंबर प्लेटी ताणें विकल्यो. दामूच्या बारां हरशीं खावपाक मेळना म्हण एकूच बियर मारप्यांनी मसाल्याचे रुचीन तीन - तीन बियरी मारल्यो. टेबल आनी हेर सामान जेन्ना सगुण भितर दवरपाक गेलो तेन्ना दामून स्वता म्हळें. “सगुण, तुजो गाडो असोच चलूं रे. आयज म्हजो सगळो स्टॉक सोंपलो. फाल्यां कागदाच्यो नाकात, म्हज्योच प्लेटी वापर, आबोल्याक आपय मजत करपाक.”

अळमीं विकून चडांतचड हजार रुपया मेळपाचे पूण आयज रातचे घरा वतना सगुणाच्या बोल्सांत सुमार पांच हजार रुपया आसले.

एका दिसा भितर सगुणान वज्याचो प्रस्न सोडयिल्लो.

“आवय, फाल्यांच्यान सकाळीं हांव रानांत वचपी आनी अळमीं हाडपी. तुवें सांजचीं तीं करपाचीं. शाळेंतल्यान आयल्या बरोबर हांव म्हजो गाडो सुरू करपी. अळम्यांचो सिजन सोंपचे पयली अंदूं लाखभर तरी जोडून दवरूया.”

जिवीतभर लाखभर हो शब्द आयकूंक नाशिल्ल्या आबोल्याक आपल्या आठवेच्या पोगाची शिटूकसाण पळोवन दोळ्यांत दुकां आयलीं. दीस वताले, तशी तशी सगुणाच्या अळम्याची खबर हेर गांवांनीय पावली. ताचे आवयच्या मसाल्याची खबर ल्हवू ल्हवू फामाद जावपाक लागली. अळम्यांचो सिजन सोंपेपाक आनी परबाच्या बदली आदेशाक एकूच वेळ मेळ्ळो. गांव सोडून वच्चे पयलीं परब मुद्दाम पयशे दिवन सगुणा कडल्यान अळमी खावन गेलो.

सुमार पंदरा वर्सा उपरांत परब बडटी

आनी बदली घेवन परत त्याच गांवांत एक दीस रानाचे देखरेखे खातीर आयलो. गांव पुराय बदलून गेल्लो. मोटी - मोटी घरां जाल्लीं. पसरेय मोटे जाल्ले. चार - पांच हॉटेलां जाल्लीं. पयलीं दामूचें एकूच बार् आशिल्लें. आयज गांवांत सुमार वीस बार् जाल्लीं. मुखेल गजाल म्हळ्यार तीं आतां 'बार अँड रेस्टॉरन्टां' जाल्लीं. दोन चायनीज गाडेय 'वेज नुडल्स' विकपाक लागिल्ले. गार्डाक घेवन परब दामूच्या बार् कडेन पावलो. पळय जाल्यार थंय मोट्टें हॉटेल उबें आशिल्लें तीन माळयांचें. गांवचीं लग्नां आनी हेर कार्यावळी थंयच जाताल्यो. दामूक मेळपा खातीर भितर सरून ताणें गल्ल्यार बशिल्ल्या मनशाक, पात्रांव खंय आसा काय विचारलें.

“पात्रांव अजून येवंक ना. तुमी बसात. आनी अर्दे वरान ते येतले.”

अर्दवरा उपरांत हॉटेला सामकार एक बीएमडब्ल्यू उबी रावली आनी एक तरनाटो भायर आयलो.

“आयलो पात्रांव.”

“हो चलो ताचो?” परबान विचारलें.

“ना. ना. होच पात्रांव.” त्या मनशान सांगलें.

गाडयेंतल्यान भायर सरिल्ल्या शिटूक तरनाट्यान भायर फारैस्टाची गाडी पळयली आनी भितर सरलो. खाकी ड्रेसार लायिल्ल्या नांवाच्या तकट्या वेल्यान तरनाट्याचें विचारचक्र धुंवपाक लागलें.

मुळांत पंदरा वर्सां हो व्हडलो काळ न्हयच. दोन खिणां भितर ताणें उलो मारलो, “आरे परब सायब, कशे आसात तुमी? पंदरा वर्सां उपरांत आमची शी याद काडली?” तरनाट्यान म्हळें.

“शाण्या, हांव तुका वळखलो ना. दामू खंय? तूं चलो ताचो? ल्हान आसतना भायर दांत घांशीत उबो रावतालो तो?”

“परब सायब हांव सगुण. अळमेकार.” परब कांय खीण ताका पळयतूच उरलो.

“दामूकाका कडल्यान हांवें ताचें बार् विकतें घेतलें. तें आतां जाण्टे जाल्यात. वीरेन्द्राक हांवेंच फारैस्टांत कामाक लायला. देवाच्या आशिर्वादान आयज हांव हे पंचक्रोशींतलो सगळ्यांत गिरेस्त मनीस, सगुण आपल्या मोट्या अशा मास्कोता कडेन खेळत उलयलो.

“पूण पंदरा वर्सां भितर अशें केलें किदें तुवें?”

“भितर म्हजें मोट्टे देवघर पळयात. तुमका जाप मेळटली.”

वेळ वगडाय नासतना परब उठलो आनी देवघरा कडेन गेलो. पळय जाल्यार थंय आलीमिनाचो एक डबो पुजेक लायला. ताकाच हार घाला.

“सगुण, ह्या डब्याची किदें भानगड?”

“डब्याची न्हय परब सायब, ही खरें म्हळ्यार तुमचीच कृपा. तुमी म्हजे कडल्यान काडून घेतिल्ल्या चार अळम्यां पुड्यांची भानगड ही.”

भाशाभावकी

(मूळ : गोपाळकृष्ण पै)

अणकार : अलका सिनाय असोळडेकार

सोंपणां चडपाच्या बोवाळांत सत्री विसरिल्लो

गोपाळकृष्ण पै : जल्म : 1947, नामनेचे कन्नड कथा आनी कादंबरीकार. कन्नड तशेंच कोंकणी सिनेमाखातीर पटकथा लेखन तशेंच संवाद लेखन केलां. 'तिरूवू,' 'हारुव हक्किय गूडिन दारी,' 'मुरु मतिष्ठु' हे कथासंग्रह तशेंच 'स्वप्न सारस्वत' ही कादंबरी प्रकाशीत. केंद्रिय साहित्य अकादेमी पुरस्कारान सन्मानित.

अलका सिनाय असोळडेकार : जल्म : 1965, कवयित्री, अनुवादक, बालसाहित्यकार. 'काव्यकुंज' (कविता संग्रह 2006), 'चेतन आनी परी' (बालसाहित्य 2012), 'सुचलें तशें' (निबंद 2015) आनी 'शीम हुपतना' (अनुवाद 2007) हीं पुस्तकां उजवाडाक आयल्यांत. कोंकणी कला साहित्य केंद्र अनुवाद पुरस्कारान (2007) आनी साहित्य अकादमी दिव्ही अनुवाद पुरस्कारान (2010), सन्मानित. संपर्क : द नेस्ट, मद्रास ऑटो सर्विसां कडेन. बर्डे, मडगांव, गोंय - 403601. मो. : 9822981107

सात्तीस वर्सां जालीं. उल्हास देशपांडेचें अजून मेरेन लग्न जावंक नाशिल्लें. पूण ताका ताचो पश्चाताप जावंक नाशिल्लो. ह्या देशाची सामान्य समस्या म्हळ्यार जातिवाद. घाण राजकारण, बारीकसारीक कारणांक लागून मारामारी, वर्सानवर्सा न्याय मेळोवपा खातीर कोर्ट कचेऱ्यांनी धांवधपटी मारपाच्यो, हक्कान नागरिकांक मेळपाच्यो सवलती लेगीत लांच दिवन घेवपाच्यो. सादें उदक, दूद आनी वीज हांची सोय करपाक अमसर्थ आशिल्लें आमचें सरकार आंतरराष्ट्रीय पांवड्याचेर सर्त करपाची भास उलयता. तातूंत भितर हाची कसलीच गरज नासतना करतात ते फॅशन शो, अर्थ नाशिल्ले सिनेमा करप, पळोवप, ह्या वायट सपनांच्या सर्गांत वावुरपी लोकांक पळयतकीच ताका आंगाक चिमटे काडिल्लेवरी जातालें. हो देश सोडून कायमचो पयसुल्ल्या देशांत स्थायीक जावपाच्या निर्णयाचेर तो पाविल्लो.

उल्हास देशपांडे कडेन एमबीए ही पदवी आशिल्ली. तेरा वर्सां मुंबय एके फामाद कॉर्पोरेट कंपनींत फायनान्स शाखेंत काम केल्ल्याचो अणभव आशिल्लो. इतल्या ल्हान वयांत इतली साधना आशिल्ल्यान हाका भारतांतूच उज्वल भविश्य आसा अशें सगळे उलयताले. इतल्यांत ताणें घाल्ल्या पयल्याच अर्जाक जर्मनीचें एके मल्टीनॅशनल कंपनींत निवड करून ताका खूब पगार दिवपाचें हांगस दाखोवन ताका ओडून व्हेलो. स्टुटगार्टन हेडक्वार्टर्स, सेंट्रल एशियाचो मुखेली, आंगान शिडशिडीत, सौम्य हास्य आशिल्लो, गोमटेक फांस लायिल्लेवरी टाय बांदिल्लो. पळयत जाल्यार तो खऱ्यांनीच एक कॉर्पोरेट

एक्युक्युटीव्ह दिसतालो. ताचें मुखामळ पळयत जाल्यार ताचीं वर्सां सात्तीस आसून लेगीत तो चोवीस वर्सांचो कसो दिसतालो. ताच्या वांगडा आशिल्ल्याक ताची नसाय जाताली. अशें आसून लेगीत सवकासायेन ताका तांणी आपणायलो आनी मागीर व्हिसा, पासपोर्टाच्या निमतान जेवणाक, रातचे जेवणाक आपोवपाक तांचे भितर सर्त जाताली. कंपनींतलो एकलो सिनियर कर्मचारी बियराचो घोंट घेत म्हणूंक लागलो, “वच्चें पयलीं लग्न जावन वच न्ही. म्हजी एक भाची आसा. व्हाय नॉट सी हर वन्स?” अशें म्हणपाक सुरवात केली. उल्हास देशपांडेन ताचीं उतरां आयकल्लें नाशिल्लेवरी केलीं.

तीन - चार दीस अशेंच भायलें, सदांच दिसाचें - रातचें जेविल्ल्यान पोट डबडबलेवरी जालें, म्हणून परेलच्या आपल्या सोयऱ्याच्या घरांतल्यान भायर सरतकीच टॅक्सीन वच्चे परस लोकल ट्रेन धरून गेल्यार बरें अशें उल्हास देशपांडेन थारायलें. ट्रेनींतले गचमुड्डेंत मात्सो व्यायाम जावन पोट सारकें जातलें अशें येवजून परेलच्यान ट्रेनीन अंधेरीक आयलो. थंयच्यान बस धरून वर्सोवाक, बस स्टॅण्डा वयल्यान ताच्या फ्लॅटा कडेन पावपाक फक्त दोन मिनिटांची वाट. रातच्या साडे धा वरांचेर काळखांत, वाट माडयत जांगडांचेर हात दवरून न्हिदिल्ल्या रस्त्या वयल्यान वांकडो तिकडो चलत आपल्या फ्लॅटाचेर आयलो. आपूण काम करता ते कंपनीचें घेतिल्लें घर आनीक कांय दिसांनी सोडून

वचपाचें आसा अशें म्हणत चावी काडून लायट पेटयतकीच मुखार जमनीर धव्या रंगाचो लखाटो ताका पडिल्लो दिश्टी पडलो. लाखाट्याचेर वयर फकत नांव बरयिल्ले. पोस्टांतल्यान आयिल्लें जाल्यार पोस्टाचें नांव आसतलें आशिल्लें.

वाचपाची उमेद नाशिल्ल्यान शेजरा मेजार वडोवन सकाळ सावन घालून आशिल्ले कपडे काडून थंड उदकान तोंड धुवन, घरांत घालपाचे कपडे घालून सोफ्याचेर आड पडून लाखाटो उक्तो करता म्हणसर रातचीं इकरा वरां जालीं.

“पयलींच सांगनासतना मेळपाक आयिल्ले खातीर माफी मागतां. तुमची सुमार 2 वरां वाट पळयली. म्हजो नंबर हांगा बरोवन दवरून वतां. फाल्यां कितल्या वरांचेर आयलो जाल्यार तुमी मेळपाची शक्यताय आसा? हें कळोवचे खातीर मात्सो त्रास घेवचो. चिदंबर दामले.” उल्हास देशपांडेक ह्या नांवाचे व्यक्तीची वळख आशिल्ल्याची याद जायना जाली. तरी लेगीत कित्याक चिदंबर दामले ही व्यक्ती आपल्याक मेळपाक सोदता? अशें दिसलें. एकाद्रें लग्नाक वाडिल्ली चली आसा दिसता. ते खातीर हांव फारैनाक वतां म्हण सोदूंक आयला आसतलो. असो विचार मनांत ताची येवन तकली सुन्न जाल्लेवरी जाली.

उल्हास देशपांडे कडेन चिदंबर दामलेक उलोवणीं करपाचें कारण किदें आसतलें हें मात लेगीत लक्षांत आयलें ना. दुसऱ्या दिसा सकाळीं ऑफिसांत वचपाच्या वेळार,

घर राखपी गुरखो म्हणूंक लागलो, “सायब, काल तुमकां एक मानेस्त सोदताले. खूब वेळ तुमची वाट पळोवन परतले. तुमकां तातडीन मेळपाकूच जाय म्हूण हांगा पासयो मारताले.” अशें ताका यादीन सांगलें. उल्हास देशपांडेन सवकासायेन “किदें म्हणटालो?” अशें विचाल्लें. गुरख्यान म्हळें, “किदें म्हणून कांय सांगलें ना. जाल्यार सायब विदेशांत बायल - भुरग्यांक घेवन वतले काय एकलेच वचपाचे, अशें विचाल्लें. सायबाचें लग्न जालें ना. इतलेंच सांगिल्लें. मात तो सामको विचारांत पडलो. तशें जाल्यार सोयरीक करपाच्या उद्देशाक लागून ताची भेट नाशिल्ली हें हाचें वयल्यान कळ्ळें. तेन्ना ताची कॉर्पोरेट बुद्द काम करूंक लागली. ऑफिसांत हांव नासतना खूब कॉल येतात, सेक्रेटरीन मेजार दवरिल्ल्यो मॅसेजी पळोवन आपूण जावन टेलिफोन करता, तें आपलेंच कर्तव्य जावन आसा अशें येवजून, आपणें कॉल केलो ना जाल्यार चुकीचें थारतलें. म्हण कार ड्रायव्हराक भायर दवरून परतो फ्लॅटाचेर आयलो.

मेजार चिदंबर दामलेचें पत्र आशिल्लें. लाखाटो तसोच पडिल्लो आशिल्लो. तातूंतलें पत्र काडून, ताचेर आशिल्लो नंबर डायल केलो. ते वटेच्यान चलयेचो आवाज आयकूंक आयलो. चिदंबर दामलेचें नांव घेतकीच “एक मिनीट, तांकां आपयतां प्लीज होल्डऑन” अशें गोड आवाजांत ताणें म्हळें. खूब वेळान फोनाचेर ताणें परतें येवन सांगलें, “सारी अंकल, ते घरांत

ना, कितेंय मॅसेज आसा जाल्यार तांकां कळीत करतां.” अशें ते चलयेन म्हळें. उल्हास देशपांडेन आपलो कॉल करपा फाटलो उद्देश सांगलो. “ओके सांगतां जाल्यार ते आयज येवचे ना. अशें आंटीन सांगलां” उल्हास देशपांडेक तिडक मारली आनी ‘शीट’ अशें म्हणून रिसीव्हर सकयल दवरलो. घराक कुलप लावन भायर सरलो. कारींतल्यान बसून भायर सरिल्लो आनी दिसाचे धांवपळींत तो चिदंबर दामलेक साप्प विसरूनच गेल्लो.

सध्याक तरी काम सोडून वचपाचो आशिल्ल्यान उल्हास देशपांडेक ऑफिसांत आतां चड काम नाशिल्लें. एक - दोन आयिल्ल्या पत्रांचेर सय मारपाचें आसतालें. सय करून जाता थंय आसा, सेक्रेटरीन इंटरकॉमाचेर ‘सर, चिदंबर दामले हांकां भितर धाडूं?’ अशें विचाल्लें. ताका अजाप दिसलें.

“काल तुमकां फ्लॅटाच्या दारा पोंदच्यान घाल्लें पत्र मेळ्ळां आसतलें” दार धुकलून भितर आयिल्ली वयस्कर व्यक्ती अजाप जावपा इतली मोटवी आशिल्ली. महाराष्ट्रीय ट्रेड मार्काची काळ्या कपड्याची तोपी आनी सकयल तुकतुकीत वेवस्थित खाड केल्लें मुखामळ. काळी आटी आशिल्लें वकल. धव्या फुल्ल पुडव्याचेर इसी मारिल्ली घडी आशिल्लो शर्ट, घड्याळ नाशिल्ल्या हाताक चाळींतल्या चलयानी विजयादशमीच्या दिसा बांदिल्ली राखी, कोल्हापुरी जोतें, अशे हे चिदंबर दामले.

उल्हास देशपांडेन ह्या वयस्कर

मनशाच्या सामकार नमळायेन उठून उबो रावन 'बसात' अशें म्हूण कदेल दाखयलें. दामले मात्सो अनमनलो आनी आपलो (शिथील) देह कदेल्याच्या कोनशाक तांतें दवरिल्लेवरी दवरलो. मुखार बशिल्ल्या सायबाक अपॉयन्टमेंट घेनासतना आयिल्ले खातीर उलोवंक वेळ नासतलो अशें गृहीत धरून, कांचवेंत सरळ दुसऱ्या विशयाचेर आयलो. आमगेलो चलो स्टटगार्टात रावता...

“ओह” उल्हास देशपांडेन आपलो तर्क सारको जालो ना म्हूण नकळत तोंडांतल्यान उद्गार काडलो. चिदंबर दामलेन आनीक शॉक दिलो. “तुमी रूजू जावपाचे कंपनीतूच सिनियर इंजिनियर आसां!”

उल्हास देशपांडेन तांकां सुसेगाद बसपाक सांगलें. बॅल मारून भुरग्याक च्या हाडूंक लायली. आपल्या उलोवपांत फावो तितली सभ्याताय हाडून “म्हाका तुमची वळख ना.” अशें सांगून आपली भावना उक्तायली. तागेल्या उलोवप्यान उत्तेजीत जावन चिदंबर दामले आपल्या कदेल्याचेर तेंकून बसले. बोल्सांतल्यान लेंस काडून वक्लाची कांच पुसून परतें वक्ल घालें. “हय, माफ करात. हांवें तुमकां म्हजी वळख दिवपाची. सर, हांव रिटायर्ड स्कूल मास्टर माहिम सरकारी शाळेंत सात्तीस वर्सां शिकोवप करून इकुणणव्वदांत रिटायर्ड जालों.” अशें व्हडा गर्वान तांणी सांगलें. च्याचो घोट घेतां घेतां, “म्हजो चलो, यशवंत ताचें नांव व्हाय. सी. दामले -

स्टटगार्टांत गेलो, तेन्ना हांव रिटायर्ड जावंक नाशिल्लो. आतां ताका थंय गेल्यार तेरा वर्सां जालीं. वच्चे पयलीं ताचें लग्न करून दिल्लें.”

“अशेंSS? आतां पूत - सून थंयच आसात काय किदें? कितलीं भुरगीं तुमकां?” अशें विचारलें तेन्ना उल्हास देशपांडेचें तोंड पळयनासतना ते मुखार उलोवंक लागले. “ना, यशवंत आपले बायलेक जर्मनीक घेवन गेलोच ना. पुण्यांतली चली. खरें म्हळ्यार ती पयसुल्ली सोयऱ्यांची लागता. मांय - मांवा वांगडा रावचे परस आवयबापाय म्हऱ्यांत रावपाची ताणें आपली इत्सा उक्तायली. एकलेंच रावचें पडटा म्हूण तें नोकरेक वता.” अशें सांगून तांणी आंवडो गिळ्ळो.

उल्हास देशपांडे कांयच उलयलो ना. अशें दिसता, हो व्हाय. सी. दामले जर्मनीक वतकीच थंयच एके चलये कडेन लग्न जाला आसतलो. ते खातीर हांगा येना. म्हूण ताचें मन वळोवन भारतांत येवपा सारकें करूंक जाय अशें सांगपा खातीर हो जाण्टेलो हांगा आयला आसतलो अशें दिसलें. तांणी परत मुखार उलोवपाक सुरवात केली.

“यशवंत बुदवंत भुरगो. आयआयटी त मॅकानिकल इंजिनियरिंग पास जाला. मॅरीटांतल्यान ताणें आयआयटींत प्रवेश मेळयला. थंय लेगीत वर्सान वर्स डिस्टीक्शनान पास जाला. शाळा मास्तराचो चलो न्हय? शिस्तीन वाडिल्लो. आपली जापसालदारकी खबर आशिल्लो. आमी ताचेर कसलींच बंदनां घालून दवरलीं ना.

तागेली इत्से आड आमी आयलीं नात. आठवड्यांतल्यान एक फावट इश्टा वांगडा सिनेमा पळोवपाक वतालो. शाळेंतल्यान येतकीच सांजवेळचो शिवाजी पार्काच्या मळार क्रिकेट खेळटालो. आपले आवयक रांदचेकुडींत तशेंच भाजी हाडून दिवपाक मजत करतालो.

“गूड . गूड” चिदंबर दामलेच्या उलोवपांत गर्व दिसपा सारकें अशें कांयच नाशिल्लें. तरीकूय उल्हास देशपांडेन मनांतल्या मनांत म्हळें, पूण तो बायलेक जर्मनीक मात घेवन गेलो ना, हो प्रस्न मनाक खटकलो. मात भायल्यान दाखोवन दिलें ना. “बरें मिस्टर दामले, हांव ताची भेट घेवपाचो यत्न करतलों अशें तुमकां उतर दितां आनी तुमी म्हाका मेळून गेल्ले हें लेगीत ताका मुजरत सांगतां.”

चिदंबर दामलेचें तोंड देंवलें. संकोचान आंग आनिकूय आंवुळिल्लेवरी जालें. हें उलोवप इतल्याचेरूच सोंपलें. आतां तुमी हांगाच्यान वचूंक शकतात असो इशारो दिल्ले भशेन तांकां भास जालो. ‘सर’ तुमकां खूब कामां आसतलीं. हांव तुमचो विनाकारण वेळ वगडायतां. माफ करात. म्हाका आनीक पांचच मिनटां दिल्यार पुरो उलोवपाक. काकुळटेंक येवन चिदंबर दामलेन विनवणी केली. उल्हास देशपांडेन म्हळें, “सांगात, हांवें किदें करपाचें?” अशें विचित्र निशेवणेन तो कदेलाचेर तेंकून बसलो.

“यशवंत, आतां खूब पयसुल्ल्या देशांत एकलोच रावता. ताचे खातीर कितें

तरी धाडून दिवचें अशी तागेले आवयची इत्सा आसा. इत्सा विंगड अशी कांय ना. सगळ्या आवयांक आपल्या भुरग्याक आपल्या हातची उंडी खावोवपाची इत्सा आसता काय ना? इल्लीशी चटणीपूड आनी लोणचें इतलेंच. पूण व्हरतलो आनी पावयतलो कोण? खूब पयलीं दोन फावटी पोस्टांतल्यान धाडून दिल्लें. जाल्यार तें मदींच नाच्च जालें.”

“बरें मिस्टर दामले, हांव स्टटगार्टाक वतां हें तुमकां कळोवपी कोण?” अजापीत जावन उल्हास देशपांडेन विचाल्लें.

“स्टटगार्टाक भारतांतले, मुंबयच्यान खूब जाण वतात. जाल्यार आमचें काम करपी मेळपाक जाय न्ही सर. जर्मन अंबेसींत काम करपी एके चलयेक विचारून दवरलां. कोणूय स्टटगार्टाक वचपाचें आसल्यार सांगचें. ताणें जाण्टेल्या - जाण्टेलेक तुच्छ लेखलें ना. तेन्ना कोणाचोय पत्तो दिताले. जाल्यार सर, मनीस मनशाचेर विस्वास दवरपाचो काळ न्हय हो. वायट प्रवृत्तीचे लोक कांयच खबर नाशिल्ल्यांक फटोवन कितेंय धाडून त्रासांत उडयतात. कस्टम कावंटराचेर व्हडलो बोर्डच लायला, ‘अनवळखी व्यक्तीकडल्यान कसलेंच पार्सल घेवं नाकात घातपाताक तें दार उक्तें करून दवरतले.’ अशें जरी आसलें तरी ह्या जाण्टेल्याचेर तुमी विस्वास दवरूंक जाय सर, एके आवयचो काळजातलो मोग तुमी समजून घेवंक जाय सर. एक लोणच्याची बाटली आनी चटणीपूड दोनूय नग तुमच्या सामकारूच पॅक (बंद) करून

दितां. तुमगेल्या हातांतली बॅगांत दवरपाक जाय. कृपा करून तुमी हांगाच्यान सोडून वचचें पयलीं एक फावट घरा कडेन येवंक जाय. तिच्या जिवाक बरें दिसतलें. तिच्या जिवाच्यान जायना. तिका बरें दिसना. तरी लेगीत तिणें लोणचें करपाचें थारायलां. चटणीपूड लेगीत कुटपाचें तिणें थारायलां. तुमी घरा कडेन आयले जाल्यार तुमचे मुखारूच बांदून दिवपाक जातलें. कृपा करून सर, ना म्हणनासतना तुमी येवंक जाय. घर सोदपाक व्हडलेशे त्रास जावचे नात. शिवाजी पार्काचे पश्चिमेक आशिल्ल्या कॅडल रोडा कडेन येवन दामले मास्तराचें घर खंयचें म्हूण विचाल्लें जाल्यार कोणूय सांगतलो. शंबरेक भुरग्यांक हांवें त्याच घरांत ट्युशन दिलां.

अशें आपलेपणाच्या सुरांत उलयतकीच उल्हास देशपांडेन वयले वयर 'येतलों, येतलों' अशें ताका उतर दिलें. "म्हाका वचपाक आनीक पंदरा दीस आसात. ताचे पयलीं एक दीस मुजरत तुमगेल्या घरा कडेन येवन वतां." अशेंय म्हळें.

चिदंबर दामलेन उमेदी जांवन दोनूय हात जोडून "थॅक्स, थॅक्स सर" अशें खूब फावटी म्हळें. "येवपाचो दीस पयलींच सांगलो जाल्यार सगळें तयार करून दवरतां. तुमचो वेळ वगडावचो न्हय हाची जापसालदारकी आमी घेतात. शेजरा रावतात तांणी टेलिफोन वापरपाक ह्या जाणट्या जोडप्यांक पुराय स्वातंत्र्य दिलां." अशें सांगलें. वचपा खातीर दारा कडेन गेल्ले परत फाटल्यान वळून जाता तितलें

बागोवन सामकें काकुळटेक येवन "सर, घरा कडेन यशवंताचे आवयची परिस्थिती इतली नाजूक कित्याक म्हळ्यार, तिणें तेरा वर्सां जालीं चल्याचें तोंड पळयलें ना. उठून शेजरा वचून टेलिफोन करप तिका मानवना. आमचे सारकेले मध्यमवर्गियांचें जिवीत बरें जातलें हे आशेन यशवंताक जर्मनीक धाडलो. चार - स वर्सां जोडून दुडू सांठोवन प्रतो आयिल्लो जाल्यार रिटायर जातकीच सुसेगाद दीस सारपाक मेळटले अशें येवजून उमेदीन ताका आमी धाडलो. यशवंत प्रतो येवंक तयार जायना जालो. तागेली आवय दुयेंत आसा अशें सांगलें जाल्यारूय ताचेर कांयच परिणाम जायना. ताचें मन मात लेगीत विचलीत जायना. ती चड तेंप जगची ना अशें म्हाका दिसता. तिची निमणी इत्सा कितेंय तरी करून पुराय करपाक जाय. अशें म्हज्या मनांत दिसता. ते खातीर कृपा करून चुकोव नाकात. नाजाल्यार एके आवयचें काळीज तोडिल्लेवरी जातलें." अशें म्हणून आपलीं उतरां अर्दकुटीं तशींच दवरून, उतरां हाचे मुखार व्हरपाक जायनात अशें दिसूंक लागतकीच सट्ट करून थंयच्यान उठून गेले.

चिदंबर दामले निमणीं उतरां उलयतना तांच्या दोळ्यांतल्यान दुकां व्हांवतालीं हाचो अदमास उल्हास देशपांडेक खूब फावटी आयला. ताकाय आपल्या भुरगेपणाची याद जाली. आवयबापायची याद जाली. नागपूर लागसारूच एक गांव, व्हडली काळी जमीन. आतां लेगीत तागेलो बापूय थंय जमनीची देखभाल करता. सांजच्या वेळार

गांवांतल्या बल्कांवाचेर बसून मराठी दिसाळें वाचून राजकी चर्चा करताले. उल्हासाक 24 वर्सां जाल्लीं तेन्ना नागपूरांतल्या एम. एल्. ए. चे चलयेकडेन तागेलें लग्न थारिल्लें. तोच स्वता आवयबापाय वांगडा वचून पळोवन उलोवणीं करून आयिल्लो. जाल्यार लग्नाक एक म्हयनो आसा म्हळ्यार आपलो दुसरे कोणाचेर मोग आसा आनी म्हाका ह्या लग्नाची आवड ना अशें म्हूण तागेलें पत्र आयलें. ताचें मन तुटलें. मागीर उल्हास देशपांडे मुंबयंत आयलो. आपल्या करियराक वेळ दिवन व्यक्तीमत्व घडयलें. इंडियन इन्स्टीट्यूट ऑफ मॅनेजमेंटांत डिस्टींक्शन. एम. बी. ए. डिग्री मेळटकीच जायत्यो कंपनी ताका आपलेकडेन नोकरेक दवरपा खातीर यत्न करताल्यां. भरपूर पगार, रावपा खातीर फ्लॅट, चाफियर ड्रीवन कार आनी हेर.

लग्न मोडटकीच तो मुंबय आयलो. तेन्ना सावन तो गांवांत गेलोच ना. तागेलीं आवय बापूयच जायते फावटीं तागेल्या फ्लॅटार रावन जायत्या सोयरिके विशीं उलोवणीं करतालीं. पूण ताणें न्हयकार दिलो. चल्याचें मन तुटलां. बळजबरी करून कांयच फायदो ना अशें येवजून तीं परतीं गावांत गेलीं. आतां लेगीत तागेलो बापूय बल्कांवाचेर बसून देशाचे समस्येविशीं वाचता. आतां लेगीत तागेली आवय म्हशी पाळून दूद, धंय, लोणी विकता. असले तरेची आवड सहजताय ताका उमेदीत करून उडयताली. अशें तरेची आवड आनी वागणूक नेट मारपी चल्यांच्या आंगांत जल्माक येवप शक्यच ना. हें येवजून ताणें लग्नाचो विचार सोडून दिलो. सांगपाचें

म्हळ्यार लग्न जायनासतना रावप बरें अशें म्हूण तो प्रमोशन घेत रावलो. ताका जर्मनींत नोकरी मेळ्ळ्यां अशें सांगतकीच तागेल्या बापायन नकाशो हाडून स्टटगार्ट खंय आसा हें सोदलें. तागेली आवय थंय लेगीत दूद-बीद मेळटा काय हाची वासपूस करूंक लागली.

उल्हास देशपांडेक सुरवातीक चिदंबर दामलेची जाल्ली भेट सवकासायेन मनांतल्यान काडून उडोवंक सोदल्यार लेगीत ताका विसरप शक्य जालें ना. ताका एकूच ध्यास आशिल्लो, तो दितलो ती पोटली तागेल्या हातांत दिवपाचें अशें केल्यार शिक्षणाचें सार्थक जातलें ही भावना मनांत बाळगून तो गेलो. ह्या आठवड्यांत ताका दोन-तीन फावटी चिदंबर दामलेन टेलिफोन करून याद केल्ली. ते खातीर बुधवारा दनपरां तागेल्या घरा कडेन वचपाक भायर सरलो.

दनपारचीं चार वरां जाल्लीं. शिवाजी पार्काच्या खेळांमळार भुरग्यांचो आवाज आयकूंक येतालो. कॅडल रस्त्याचेर दामलेचें घर सोदून काडपाक व्हडलेशे त्रास जाले नात. पयलींच माळो लागिल्ल्यान सोंपणां चडत गेलो. दोन कुडींचें घरा मुखा वयलें दार उक्तेच आशिल्लें. व्हडल्या ड्रॉईंग रुमांत दोडपाक जायनाशिल्लीं लोखणांचीं कदंलां सोडलीं जाल्यार आनीक कंसलेंच फर्निचर नाशिल्लें. भितरले कुडींत बाज्जेर पोंग घालून न्हिदिल्लो एक जीव दिश्टी पडलो. बाज्जेच्या लागसारूच जनेलाचेर वखदांच्यो बाटल्यो वळीन दवरिल्ल्यो. दार उक्ते आशिल्लें. तरी लेगीत बॅल दामून उल्हास देशपांडे हुमच्या कडेन मुखारूच

उबो आशिल्लो. बाज्जेर न्हिदिल्लो जीव धर्तरी घुंवता तशी घुंवत “कोण?” अशें म्हळें. उल्हास देशपांडे सांगपाक सोदतालो. इतल्यांत रांदचें कुडींतल्यान दामलेच भायर आयले.

पुडव्याचेर कपड्यान शिविल्लें अर्दे हाताचें बानियन, हातांत कुटपाची लोखणाची पारय, माघ म्हयन्यांतल्यो सकाळच्यो घामाच्यो पांवळ्यो देंवताल्यो. “येयात, येयात, सर.” अशें म्हूण आदरान येवकार दिवन ताका बसयलो. “घर सोदपाक त्रास जालो ना न्हय? ही यशवंताची आवय. तिका चड हालचाल करपाक जायना ते खातीर कामाची जापसालदारकी सगळी म्हजेरूच.” उल्हास देशपांडेन भोंवतणीं नदर मारली. घर वेवस्थित दवरिल्लें. रांदचेकुडींत कोनशाक दिसपी कांय आयदनां, चपातीचे कुडके पयसुल्ल्यान चकचकताले. जनेलाक पड्डे नाशिल्ले. मुखा वयले वण्टीचेर सूट टाय घाल्लो एके व्यक्तीचो फोटो आशिल्लो. पासपोर्ट सायजीची निगेटीव दवरपाची सोडून इतली व्हडली प्रिन्ट काडपाचें कारण तरी किदें, फोटो काळो आनी धवो दिसपा बदला तांबसो रंग ताका मारतालो. खरें म्हळ्यार मुखा वयले वण्टीचेर चिदंबर दामले हांचो लग्नाचो फोटो आसूंक जाय आसलो.

उल्हास देशपांडेचें भितरले कुडींत न्हिदिल्ले यशवंताचे आवय कडेन लक्ष गेलें. वयार आसतना फोट्यांत बारीक दिसताली. पूण मागीर सुरू जालेल्या चिंतेन आनी आतां दुयेंसान आंग सामकें मोटें उदक भरिल्लेवरी जालें. व्हडली कापसाची पोटली बाज्जेर पडिल्लेवरी दिसताली.

हँडलुमाच्या चवकोनी डिझायनाचे चादरीन तिका धांपिल्लें. वखदांचो तीव्र वास “ती गाड न्हिदल्या, काल खूब त्रास जाल्ले तिका. दोतोरक आपोवन हाडचें पडलें. वखदांचे खरसाणेन तिका न्हीद लागल्या. ते खातीर तुमकां दिवपाचें पार्सल तयार करूंक मेळ्ळें ना, सर. लोणचें करपाचें रद्द केलां. दोन चटणीपूड दिवपाचो निश्चेव केला. ते खातीर सकाळीं दादरच्या बाजारांत वचून सामान हाडलें. तुमकां त्रास दितां सर.”

उल्हास देशपांडे कांय वेळ ओगळी रावलो. कांय वेळान “तुमकां वर्सां कितलीं?” अशें विचाल्लें. “72 जावन गेलीं” तांणी म्हळें. म्हाका 36 वर्सां. तुमच्या अर्दान म्हजीं वर्सां. तुमकां म्हजो येदोच चलो आसा. तुमी म्हाका ‘सर’ म्हूण भोववचनान असो उलो मारूंक जायना. म्हाका कशें तरी जाता” अशें थंडसाणेन सांगलें. “तुमी मास्तर आशिल्ले ते खातीर हांवेंच तुमकां सर म्हूण उलो मारूंक जाय. म्हजी ही कॉर्पोरेट बुद्द कशीच म्हजी फाट सोडची ना.” अशें म्हणून तो हांसलो.

“ना, ना, अशें खंय आसा? वयान जाणटो म्हूण हांव तें स्वातंत्र्य काडून घेवं? तुमी खूब शिकल्यात. व्हडलें पद भुशयतात. खरें सांगपाचें म्हळ्यार म्हजे सारकेल्या मनशान हें दोन चटणीपिठीचें पार्सल तुमचे कडल्यान म्हज्या चल्याक धाडप हेंच म्हजें सुबेजपण. ते खातीर तुमी म्हाका माफ करचें. बाज्जेर न्हिदिल्ले हे जाणटेलेची निमणी इत्सा पुराय करपा खातीर हांवें हें पावल उखल्लां. हांव फाटो घेवंक शकचों ना.” अशें म्हणून दोनूय हात जोडून उबें रावले.

“किदें जालें?” अशें उल्हास देशपांडेन विचाल्लें. तागेल्या आवाजांत एके तरेचो भंय कसो जाणोवंक लागलो. “बोन कॅन्सर, तिसरें स्टॅजीचेर आसा.” यशवंताक हाचे विशीं कांयच सांगलें ना. कृपा करून तुमी ताका सांगू नाकात. तुमचेलागीं हेंच मागतां सर. पयसुल्लो देश. किदें कात कोण जाणा, नाकाच तें सांगप.”

उल्हास देशपांडेक थंयच्यान उठून धांवून वचनशें दिसलें. जाल्यार पांय जमनी भितर रुतिल्लेवरी जाले. लोखंडाच्या कदंलाक कमराचो फाटलो भाग दशिल्लेवरी जालो. “कॉफी करूं?” अशें चिदंबर दामलेन विचाल्लें. ताणें नाका म्हूण तकली हालयली.

“अशें कित्याक करतात? यशवंत दामलेक एक फावट येवन वचूंक सांगपाक जातालें न्हय?” अशें म्हळें. तांचें तोंड सामकें पडलें. “सांगिल्लें सर, तो येना, भारतांत घाणीं येतात अशें तो म्हणटा.” वण्टी वयल्या फोट्याकडेन बोट दाखोवन ‘होच तो यशवंत, जर्मन कंपनींत एक येसस्वी इंजिनियर. दोन वर्सांतल्यान निश्चितूच तो प्रमोशन घेताच. वळख जातकीच खऱ्यांनीच तुमकां ताचो अभिमान दिसतलो.”

चिदंबर दामलेन उल्हास देशपांडेक आपले बायलेची वळख करून दिली. नाका नाका म्हणिल्लें आसतना च्या केली. उल्हास देशपांडेक ती च्या पिवपाक जाली ना. सामकी कोडूकोडू जाल्ली. आनीक एक घोंट घेत जाल्यार थंयच ओंकारो येत काय कितें ह्या भंयानूच हातांत कप धरून बसलो. ‘तुमी म्हाका माफ करपाक जाय.

सर. चटणीपूड अजून मेरेन तयार जावं ना. काल तिची अवस्था पळोवन हांव खू भियेल्लों. तिगेलीं वखदां आनी पिवपाक निवळ, हे धांवधपटींतूच उरलों. आत हांवेंच कुटचें पडटलें. दोन लाग्वाट्यांत घालून दिवंक जाय. तुमी मंगळाराक वचपाचें आसात न्हय? सोमारा सांजवेळ मेरेन तुमचे कडेन पावयतां. खऱ्यांनीच पावयतां सर. तुमी परतें हांगासर येवपाक नाका.” अशें माफी मागपाच्या आवाजांत म्हळें. उल्हास देशपांडेक तागेल्या घरांतल्यान भायर सरत म्हणसर सांजवेळ जाल्ली.

हाचे पयलीं केन्नाच, ताचें मन अशें विचलीत जालें ना. आपलें लग्न मोडलें तेन्ना लेगीत जालें ना. तो सेंटीमेन्टल जावप बदला एक कॉर्पोरेट एक्झिक्युटीव जालो. तागेल्या ऑफिसांत एक लग्न जाल्ली बायल आपूण जावन आंगार पडिल्ली. ह्या विशयांत लेगीत ताचो अलिप्त मनोभाव. काय जाणांक हाचे विशीं कळिल्लें. तांचे विशीं कितें तरी उलयत रावताले. जाल्यार हो विशय उल्हास देशपांडेन केन्नाच भावनावश जावन मनाक लावन घेतलो ना. एकतरेचो लागीं येवपाचो हो येत्न, तिच्या तशीच आशिल्ली. आपल्या कामां मदेंकांत रिलॅक्स जावपा खातीर बाळगिल्ली एक गीत.

पूण ताका चिदंबर दामलेच्या घरा गेल्ली याद कशीच विसरूंक जायना जाली. एक ती ल्हान पोटली वाय. मी. दामलेच्या हातांत पावयली जाल्यार खूब बरें दिसतलें आशिल्लें असो तूंम भाव ताच्या मनांत आयलो. ह्या विचारानूच ताणें ऑफिसांतल्यान निमणो निरोप घेतलो. मुंबयच्यो निमण्या खिणांत

वचपाच्यो वस्तू विकत्यो घेतल्यो आनी गंदल्यो, टेलिफोन जांकां करपाचे आशिल्ले केले. घराचो चावी ऑफिसांत परती गेली. चिदंबर दामले सांगिल्ले तेप्रमाण ताका मेळूंक आयलो ना. ताका ताची वाट पळोवपाक तसो वेळूय नाशिल्लो. सोमारचो वेळ मुखार वता वता म्हणसर उल्हास देशपांडेचो भंय वाडूंक लागलो. रातची वाट पळयनासतना ताणेंच तांकां टेलिफोन केलो. पूण तांचो संपर्क जालो ना. न्हिदल्यार न्हीद पडना जाली. ताचे इत्सेप्रमाण त्यो वस्तू आपल्याक व्हरूंक शक्य जायना जाल्यार ही म्हज्या हातांतल्यान घडिल्ली व्हडली चूक जाल्लेवरी जातली. चुरचुरे दिसूंक लागले. मंगळारा सकाळीं परतो टेलिफोन केलो. रींग जायत रावली. खूब वेळ जालो तरी फोन कोणेच उखलूंक ना. उल्हास देशपांडेन पयल्या पयलीं हारिल्ले भावनेन यत्न करपाचो सोडून दिलो.

तो सहारा अ‍ॅरपोर्टाचेर तीन वरां पयलींच गेल्लो. तरी लेगीत तांचे वांगडा काम करपी ऑफिसांतले कर्मचारी थंय एकठांय जांवक फुलांचो हार घेवन उबे आशिल्ले. ऑफिसांतलो नोकर तांगेल्या बंगांची देखरेख घेतना पळयतना ताची नदर सहकर्मचार्यां मदल्यान चिदंबर दामलेच्या मोटवे आकृतीकडेन गेली. परते ते दिसनाशे जातकीच वायट दिसलें. ते दिवंक सोदताले तें पार्सल घेवन जर्मनीक वचूंक शकलो ना. हाची याद मुखार म्हाका याद जावन त्रास जातलें अशें मनांत म्हणत सहकर्मचार्यांचो परत एक फावट निरोप घेवन, आतां

आपल्याक आपशींच (अ‍ॅटोमॅटीक) उक्तें जावपी दारांतल्यान भितर वचपाक जाय. अशें म्हण येवजून, वचपाक सोदपाक...

पयसुल्ल्यान चिदंबर दामले धांवत येतात तें पळोवन तो ओगी रावलो. सोपणां म्हज्यात पाविल्लो दामले खरशेतालो "नमस्कार सर, काल येवपाक जमलें ना. सॉरी, तुमी वाट पळयत आशिल्लीं दिसता? माफ करात. दादरच्यान टॅक्सी करून आयलों." अशें दुखेस्तपणान सांगलें. उल्हास देशपांडेन मुकाट्यान हात मुखार व्हरून तांचो हात हातांत घेतलो. हात थंड लागले. ताका थरथरो मारपाक येतालो. इतल्यांत "यशवंताची आवय काल ह्या संवसाराक अंतरली" अशें निशें वन ताणीं सांगलें. "मरण तशें पळोवंक गेल्यार भयानक नाशिल्लें. वा आमकां तशें दिसूंक ना. तीन दीस ती बेशुद्ध (कोमा) आशिल्ली. जाग येताली तेन्ना यशवंताची खूब याद काडटाली. मरचे पयलीं तिणें म्हाका आवजून सांगिल्लें "तो ल्हान आसतना वापरताली ती एक सत्री ताका पावोवपाक जाय." ल्हान आसतना ही सत्री यशवंताक खूब आवडटाली. तीन फावटीं दोडपाची सत्री. सारकी तुमगेल्या बंगांत जातली. पॅक लेगीत केली ना. काल पुराय दीस म्हजो मसुंडेर गेलो. कृपा करून ताचे मेरेन ही सत्री पावयात सर. तुमकां खूब देव बरें करूं, तुमचे उपकार हांव केन्नाच विसरचों ना."

कळाव जालो म्हण मायकाचेर ताचें नांव घेताले. उल्हास देशपांडे अजापीत जावन थंयच उबो रावलो.

कव्यमंच

(कविता)

माधव बोरकार

त्रिभुवन

वस्त्रगाळ वत अमलताशाच्या घोंसांतल्यान
मंद वाऱ्याची व्हाळीक मोगरेच्या वासांतल्यान
जालीं निळ निळशीं कुपां दोंगरांतली धुंवरी
पालय फुटून चैत्राची हालता वाऱ्याची चंवरी
आकूळ पिकूळ पाण्याचो खोल उचंबळ तळ
खण्टा नदरेचें पातें म्हजें; तुजे मायेचें मूळ...

जालें वस्त्रगाळ वत म्हज्या रमारमांतल्यान
पोशांत त्रिभुवन जशें फूल आनी पान...

भरता तुज्या सुरांनी

(किशोरी आमोणकार हांकां)

माधव बोरकार : जल्म : 1954,
नामनेचें कवी, अनुवादक, 'चंवर',
'वताच्यो मावळ्यो', 'उजवाडाचो
रूख', 'परजळाचें दार', 'यमन',
'अव्यक्ताची गाणी' आनी 'सिम्फनी'
हीं प्रकाशित कवितांची पुस्तकां.
विश्व कोंकणी केंद्र मंगळूर संस्थेचो
श्रीमती विमला पै पुरस्कार, केंद्रीय
साहित्य अकादमीचो साहित्य
पुरस्कार (2001) तशेंच अनुवादाच्या
पुरस्कारान (2004) सन्मानित. संपर्क
: ग्रीन पीस हावसिंग बोर्ड सोसायटी,
नागळ्ळी, ताळगांव - गोंय, मो.
9420222876.

लायलें तुवें दुकांक
मायेचें मोवण
कर्पल्लें मातयेचो
ओलो कणकण.

फांतोडेंच्या माटवार
फुलता अहिर भैरव
घेता वेध दिश्टाव्याचो
तळ सोडिल्लो थाव.

शब्दां शब्दांक फुटले
 फुल्ल मोगरेचे कळे
 घेतले हुंगून खोल
 स्वास परमळिल्ले.

उरता रितें काळीज
 आनी रितो घट
 भरता तुज्या सुरांनी
 अवकाशाचो घुमट...

तूं जायसो
 तूं जायसो
 म्हज्या हातांक
 आनी ओठांक.

तुजी शिर्शिर
 म्हज्या आंगार
 तापिल्ली तार.

येता औंरून
 म्हजें गात्र गात्र
 पावसाळी पात्र....

000

रमेश भगवंत वेळुस्कार : जल्म :
 1947, जेश्ठ कवी. बालसाहित्य,
 निबंद, नाटक, अणकार ह्या
 प्रकारांतय लेखन, हिन्दी आनी मराठी
 भाशेंतय साहित्य निर्मिती, 21 वयर
 पुस्तकां प्रकाशीत, केंद्रीय साहित्य
 अकादेमी पुरस्कारान (2005)
 सन्मानित, एकोणिसाव्या अ. भा.
 साहित्य संमेलनाचें अध्यक्षपद.
 संपर्क : पाळें, शिरदोन, गोंय. मो :
 9420688461

रमेश भगवंत वेळुस्कार

हुस्कारांच्यो कविता

(1)

सांजवेळ

न्हंयंचे देगेवयली
 आमोरसुक्त
 केळयत वयताली

विस्तिर्ण पात्र
 सैमांतल्या पाचव्या रंगार
 अंधकाराची साय
 दाटत येताली
 पूण मन
 शांत शांतशें दिसतालें

दिसभराची थाकाय
 झडोवपाक आयल्ले
 कितलेशेच लोक

हांगा थंय दिसताले
 व्हांवते न्हंये खातीर
 सवन परिसरांत
 एक आगळीच
 व्यस्तताय
 जाणवताली...
 ती खंय धांवताली काय...?

हांवें तिका म्हटलें,
 मातशी थारशी...
 तर म्हणपाक लागली,
 व्हांवतां व्हांवतां उलोवया
 जाय जाल्यार
 व्हांवतां व्हांवतां
 तुज्या मनांतलें
 आनंद धुंद गीत गावया

हांवें म्हटलें...
 राव न्हय मातशी...
 तेंच तर जमना म्हाका

अशें तिणें म्हटलें...
 आनी म्हाका
 ओडीत व्हरपाक लागली
 आपल्या ओघा वांगडा
 आनी हांव
 बल्लकूट व्हांवत गेलों

आनी कितें सांगूं
 आतां ती
 म्हज्याच मनांतल्यान
 व्हांवूंक लागली

हांव हांसलों
 ती म्हज्यांतल्यान
 व्हांवता तें पळोवन

तेन्ना
 ती म्हणपाक लागली
 बरें जालें
 तुकाय
 तुज्या आंगांतलें
 व्हांवतलेपण कळ्ळें
 तें बरें जालें

आनी सांजवेळचें
 सांवळसूक्त
 खळखळत व्हांवत
 वचपाक लागलें

व्वाव!!!
 न्हंय कितली
 सुंदर दिसता न्हय...
 अशें एका भुरग्यान
 नाचत म्हटलें...

आनी म्हाका कळ्ळें
 की न्हंय त्याय
 भुरग्याच्या मनांतल्यान
 व्हांवपाक लागल्या म्हण.

(2)

काळोख

काळोख
 तडीक लायता
 ती फांतोड

फांतोड जावन
 जगूं येता
 उजवाड
 झडयत रावन
 मार्ग काडूं येता
 हो संदेश
 काळोख सद्दां दिता
 हेंच आमच्या
 ध्यानांतूच येना

आमी आपले
 आपल्या पिरंगपाचेरुच
 खूश

आपलेच पिरंगणेचेर
 मरपी लोक
 कांयच करुंक शकनात
 अशें फांतोड सांगत आसता

पूण...
 सैम संगीताक
 कान धांपून दवरतल्यांक

सवन संवसार भेड्डो दिसता
 आपलेंच धापूण
 हाका जबाबदार आसा
 हें लक्षातूच येना हांच्या...

फांतोड म्हण्टा
 की कावळ्याच्या श्रापान
 धोर मरना
 हें केन्ना कळटलें काय हांकां
 देव जाणा...

आपलेच मतींत
 भल्लेलो काळोख
 तडीक लायतांच
 चैतन्याच्या सर्गाचे
 देठे
 आपाप उक्ते जांव येता
 हें जितलें बेगीन कळत
 तितलें बरें
 अशें फांतोड
 मोन्यांनी सांगत वयता

सैमाचें एक बरें
 तें तुमकां
 दाखय दाखय दाखयता
 आनी दाखयता तें
 तुमकां दिसलें ना जाल्यार
 ताका जाय थंय तुमकां पावयता.

(3)

हुस्काराचो आविश्कार कोणें केलो ?

हुस्काराचो
 आविश्कार कोणें केलो
 कांयच खबर ना

आनी दर एक जीव खंय
 हुस्काराक
 हु
 म
 क
 ल
 त
 वयता

म्हटल्यार हें धन
 म्हटल्यार बंदन

हुस्कार
 चिमटेंत धरूंक येना
 पूण हुस्कार मात
 जिवांक चिमटेन धरून
 वचत आसता

भुरगेपणाचो
 एक खीण
 आजी म्हजी
 भाजी शिनताली
 आनी वांगडाच
 आपल्या धारेच्या
 उतरांनी
 आज्याक शिनीत
 वयताली
 तिणें ताका
 एक दीस
 सांगल्लें खंय
 की संवसारांत
 ईश्वर बिश्वर

आसा काय ना
तें तिका खबर ना
पूण फकत आसा
तो हुस्कार

आतां
जेन्ना जेन्ना
आजयेची याद येता
तेन्ना हांव तिका
हुस्कारांनीच
नमस्कार करतां

तुमकांय सगळ्यांक
म्हजो हुस्कार नमस्कार

000

नीला तेलंग

अव्यक्त

अव्यक्ताची ओढ आपयता अशी
अवाक् जातात उतरांच्यो राशी
दोळ्यांच्या दोण्यांनी भल्ल्यात आरती
स्पर्शांत पर्जळटात तृप्तीच्यो ज्योती
संकेतांतल्यान माया थपथपता गंधीत
अंतर्मनांतलें इंद्रधनू उले जागयत
संगिताच्यो पणट्यो व्हितात तेज
हड्ड्यांत दाट्टा धुंद सुवाशीक शेज

आज

हिरण्यगर्भात आज सुवर्ण कित्याक जास्त ?
स्वच्छंद पवन आज कित्याक परमळीत ?
फुलां कित्याक आज 'खुक' करून हांसतीत ?
आजच कित्याक सैमाचो साद घमघमीत ?
परिसर अचळय देवता मनांत ?
काय मन घुस्पलां परिसरांत ?

नीला तेलंग : जल्म : 1950, ज्येश्ठ
कवयित्री. 'काळजाची भरती'
आनी 'शून्यांतल्यान शून्या कडेन'
हे कविता संग्रह प्रकाशीत. संपर्क
: आडपय, फोंडें, गोंय 403 401,
मो. : 9823575072.

एक उदासी

दिसता केन्ना घेवचो संन्यास
इतल्यांत करतात पोटांतले धपके उदास
सत्य कोडू केन्ना घुस्मटायता स्वास
तरी अपकर्माचो सोंसना सहवास
अपुर्बाय कसली? फकत उज्याचो हुलोप
तरी ओडचेंच पडटा खिणांचें हुमकळप
दर्या पेल्यान चार अमृत कणांची ओड
हुपतकच करतात श्रम गोड.

000

परेश नरेंद्र कामत

कांय फुलां

कांय फुलां
लर्यीत लागलीं उलोवंक
आनी
गुंथीत रावलीं भास

कांय फुलां

तालार लागलीं गावंक
तांचें गाणें आयकून
सरसर चडत रावली वाल...

कांय फुलां

मनांतल्या मनांत रावलीं गुणगुणत
आनी पातळत रावली रानांत
गंध - सुगंध

पाकळ्यां पाकळ्यां वरी तट्टटून
म्हाका जायत रावलो
भास फुलांचो
सपनांत....

परेश नरेंद्र कामत : जल्म : 1968,
कवी. 'अळंग', 'गर्भखोल',
'शुभंकर', 'चित्रलिपी' हे चार
कविता संग्रह प्रकाशीत. कवितांचो
इंग्लीश तशेंच हेर भारतीय भाशांनी
अणकार, कला अकादमी साहित्य
पुरस्कार, जनगंगा साहित्य पुरस्कार,
गोवा कोंकणी अकादमी साहित्य
पुरस्कारान सन्मानित. संपर्क : पथलो
माळो, एफ-6, पराग को, हावसिंग
सोसायटी, शांतीनगर, फोंडें, गोंय
403401, मो. : 9422640210.

फुलपाख्यांच्या सपनांत

मोनेळींतूय
उलयत आसता पानां फुलां
वाच्या कडेन

वारो भिरभिरत आसता
शेवण्यांच्या
पांखां कडेन

भास कळना तेन्ना आसता
फकत
अदमास

भास जायत रावतात फुलांचे
फुलपाख्यांच्या
सपनांत

000

आर. एस. भास्कर

श्री राम पट्टाभिषेकु

(गोड्डे रामायण आदारीत एक पारंपारीक रचना)

आर. एस. भास्कर : जल्म
: 1947, केरळांतले कोंकणी
कवी, अनुवादक. कविते वांगडा
बालसाहित्याचीय रचना. धर्मीक
साहित्याचें संपादन. 'अक्षरां',
'अक्षतां', 'नक्षत्रां' हीं चर्चीत
पुस्तकां. केंद्र साहित्य अकादेमीच्या
अनुवाद पुरस्कार (2003)
सन्मानित. 21 व्या अखील भारतीय
कोंकणी साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष
(2013). संपर्क : 10/539,
राममंदीर, जनार्दन मंदिरालागीं,
जे. डी. सावथ लेन, अमरावती,
कोची, केरळ, 682001, मो. :
08891306123.

ओम नमो गणेन्द्रा पार्वती नन्दना गा
चौदाय विद्याचे स्वामी तुमी गजानन गा
राम सीता लक्ष्मोणु अयोध्ये लौटिले गा
विभूषणु रामासी अयोध्ये चलिलो गा
सुग्रीवु अंगतु, हनुमंतु पै चलिले गा
कपि परिवारु सग रामासी चलिले गा
राजा अभिषेकु देखपाक अयोध्ये चलिले गा

॥अयोध्ये नगरिये श्रीरामु लौटिलो गा॥
रामा वचन आयकोनु हनुमंतु चलिले गा

नन्दीग्रामान्त हनुमंतान भरताक भेटिले गा
 राम वृतांत हनुमंतान भरताक बोलिले गा
 भरताक हडध्यांतु आनंदु भरिलो गा
 शत्रुघ्नाक हडध्यांतु आनंदु भरिलो गा
 कौसल्याक हडध्यांतु आनंदु भरिलो गा
 कैकेयेक हडध्यांतु आनंदु पै जालो गा
 सुमित्राकय हडध्यांतु आनंदु पै जालो गा

॥आयकायाय जनांनो रामु आयलो अयोध्येन्त॥

भरतान राम सीतेक नमस्कारु केलो गा
 शत्रुघ्नान रामसीतेक नमस्कारु केलो गा
 राम सीतेन मातृजनांक नमस्कारु केलो गा
 राम सीतेन वसिष्ठाक नमस्कारु केलो गा
 भरतानी अभिषेकाक तयारी पै करिले गा
 शत्रुघ्नान अयोध्येचो अलंकार करविले गा

॥राम अभिषेकाची तयारी करिले गा॥

सुग्रीवा वचनी वानर भायर सरले गा
 चारीय सेमिद्रासी तीर्थ हाडिले गा
 राम सीतेक सुवर्णाचे सिंहासनी बैसिली गा
 वशिष्ठानी रामाक अभिषेकु केलो गा
 रामाक नवरत्न किरीट माळिले गा
 देवांनी आकाशासी फुलांवृष्टी केल्ली गा
 गंधर्वा गायकांनी सोबान गायिली गा
 अप्सरा स्त्रीयांनी नाचु करिलो गा
 वसिष्ठान राम सीतेक आशीर्वादन्न दिलो गा
 जनक रायान आशीर्वादन्न दिलो गा
 कौसल्यान राम सीतेक आशीर्वादु दिलो गा
 कैकेयी सुमित्रान आशीर्वादु दिलो गा

॥अयोध्ये नगरिये रामु जालो रायु गा॥
 पौढरीकु अश्वमेधु यागु मांडीलो गा

अयोध्ये नगरियेंत ऐश्वर्य भरिले गा
वेळा वेळा पावसांनी धरणेके थिंबयली गा
फूल फळ धान्यांनी गांवु भरिलो गा
सत्य धर्म नीतीन रायान प्रजेक राखीले गा
गांव गांवांनी अयोध्येची कीर्ती वाडिली गा
रामराज्य श्रेयराज्य बोलूंक लागले गा
रामा अभिषेक कथा ऐसे बोलितो गा
श्री राम चरणी नमस्कारु करितो गा॥

भांगरा रास

काल राती
सपनांत म्हाका
भूंय खणता खणता
भांगरा रास मेळ्ळो

आदीं म्हाका
अजाप जालो
उपरांत म्हाका
आनंद भोगलो

येवजून रावपाक
वेळ नाशिल्यान
वेगवेगीन हांवें
केल्ली वांटणी

देवाकडे फुडेंच
प्रसाद मागिल्लो देखून
पोसो भर भांगर
देवा सामकार दवरलो

बरें आवंडेवपी म्हजें
देवा भटाक म्होण
ल्हानशो कुटुको
पळेरांत घालो

चेडवाक फाल्या
 लग्ना वेळा दिवूंक
 फावोशें भांगर
 पेट्यारांत घातलें

भुकेतल्यांक चूकनाशें
 पेज दितले
 शेटीक दिल्लो
 व्हडलो कुडको

ल्हान ल्हान कुटुके
 सोयऱ्यांक दिल्ले
 ल्हान ल्हान कुटुके
 शेजाऱ्यांक दिल्ले

अप्रित कोणाक
 दिसूं न्हय म्होण
 मागतल्यांक मागतल्यांक
 इल्लें इल्लें दिल्ले

दारांत येतली
 चानयेक लोळपाक खातीर
 भांगरा पुडी
 सोपणावेल्यान वितरायली

मुखार म्हाका
 वागपाक जाय म्होण
 उरिल्ले भांगर हांवें
 गुटलावन दवरलें
 इतल्यान म्हज्यो
 घड्याळ वाजलो
 न्हिदेंतल्यान हांव
 सट्ट उठलो

संजीव वेरेंकार

म्हज्या दुकांचो सोरो

फाटल्या कितल्याशाच काळा सावन
 म्हज्या दोळ्यांतल्यान
 व्हांवतल्या दुकांचो
 सोरो करून तुमी पियेवन आसात
 म्हज्या असहाय्य वेदनांचें तूप
 तव्यार सारोवन
 तुमचे जिबेच्यो पचुट्टाणी
 तुमी भागयत आसात
 आनी आतां घुंवळटा म्हण्टात ?
 घुंवळपाचेंच
 म्हज्या नांवाचेंच तुमकां लागलां माणें
 आतां घुंवळतच रावपाचें...!

सुस्त न्हिदता

कवी, लेखक पत्रकार
 हीं सगळीं म्हजीं अडेचीं बिरूदां
 सांजवेळा घरांत भितर सरचे आदीं
 हांव तीं हुमन्या भायर दवरता
 आनी...

दुदाची पिशवी, साखर, च्या पालो,
 बिस्कुत्यो घेवन
 आवयचो पूत, बायलेचो घोव,
 भुरग्यांचो बापूय जावन
 घरांत भितर सरता
 देखून रातचो हांव
 सुस्त न्हिदतां...!

वेदनाचें अमृत

हांवें,
 म्हज्या वेदनाचें

संजीव वेरेंकार : जल्म : 1959, कवी,
 पत्रकार, अनुवादक. 'भावझुंबर',
 'मुंबर', 'गांवांतली सांज', 'पडवेवेलीं
 शेवणीं', 'चैतन्याच्यो पांवळ्यो' हे
 कविता संग्रह, 'मांड ओसाड जातना'
 आनी 'तिपय' हे एकांकी संग्रह,
 तशेंच 'हाडा - मांसाचीं देवळां' हें
 व्यक्तीचित्रांचें पुस्तक प्रकाशीत.
 आकाशवाणीचो नभोनाट्य पुरस्कार
 (2000) आनी विश्व कोंकणी केंद्र,
 मंगळूर संस्थेच्या तशेंच श्रीमती
 विमला पै पुरस्कारान सन्मानित.
 संपर्क : चित्रंगी रेसिडन्सी, मंगेशी,
 फोंडें, गोंय. मो. : 9422643629.

अमृत केलें
देखून तुमचें वीख
म्हाका चडना...!

मनाच्या तळ्यांत

तुमी,
म्हज्या मनाच्या तळ्यांत
खूब चिकोल केला
पांय मुंगरता,
मन बुडबुडटा
तरी पूण तळ्यांतल्यान
साळकांच वयर येतात.

000

आर. रामनाथ

खांद

थरथरत कुलप काडलें
आनी कलकलत दार उगडून
घरांत पावल घातलें
तशी घरांतली एकान एक वस्त
कच्च करून म्हज्या आंगार आयली
तशें ताचें वागणें स्वाभावीक आशिल्लें
हांवेंन तें उक्तें काळजान आपणायलें
हांव जडभार जालों
कांय खीण उब्या उब्याच वण्टीक तेंकलों
कोनट वातावरणांत गुदमरलो...

उपरांत हांवें
सगलीं दारां - जनेलां उकतीं केलीं
हात - पांय धुले
उदक पिलें
आनी आख्खें घर झाडलें

आर. रामनाथ : जल्म : 1956,
कवी, गीतकार, पटकथा लेखक,
कोंकणी आनी मराठी भाशांतल्यान
लेखन. 'मळब रंगमाची' आनी
'निसण' हे दोन कोंकणी कविता
संग्रह प्रकाशीत. कला अकादमी
साहित्य पुरस्कार, बिम्ब प्रकाशनाचो
पद्मश्री ए. वि. पंडित यादस्तीक
पुरस्कार, तशेंच गोवा कोंकणी
अकादमीच्या सर्वोत्कृष्ट साहित्य
पुरस्कारान (2014) तशेंच कोंकणी
कला साहित्य केंद्राच्या 'त्रनगंगा'
(2017) पुरस्कारान सन्मानित. संपर्क
: एम्. ओ-6, गोवा हावसिंग बोर्ड,
कुट्टी, कोंडें, गोंय - 403401. मो.
: 9850458763.

सान्न मारली... पुसलें
जाय तींच आयदनां धुलीं... कपडे धुले
परतून एक फावट घसघशीत न्हालों...
दनपार चडूच तापिल्ली
एकट्या खातीरूच रांदपाचो वावर बाकी आशिल्लो
निमणें पेजेचेरूच भागयलें...
आतां हांवें एकोड्यान रावपाची संवय करून घेतल्या
म्हजे वांगडा म्हाका खांद मारपी देवूय रावनात...

खरें म्हणल्यार
तिथार तिचें विसर्जन करतना
हांवें म्हजेंय विसर्जन केल्लें...
तशें पळयल्यार हांव आतां ह्या म्हज्या घरांत रावच ना...

**म्हजे कवितेच्या अर्दकुट्या
कादेर्नाचीं कोरीं पानां**

हालीं
हांव कागदार कविता बरयना
झाडार बरयतां....

हालीं म्हजी कविता
दिय्यार वाडटा
व्हड व्हड जाता....

पाचवेचार झाडांच्या वस्तींतल्यान भोंवपी
जण एकलो म्हजी कविता मुजरत वाचता
देव - देवंचार लेगीत...

आतां-
झाडांची म्हाका संवकळ जाल्या
आनी म्हजी झाडांक...

म्हजे कवितेच्या अर्दकुट्या कादेर्नाचीं कोरीं पानां
 केंच करून म्हज्या आंगार येतात
 हांव पाचवोचार जावन
 झाडामुळाक न्हिदिल्लो आसल्यार
 हो म्हजे कवितेचो अर्दकुटो कादेर्न
 आखवेंच्या आखवें झाड
 मुळासकट हुमटावन उडयता...

हालीं हें अशेंच घडटा
 दिसा ढवळ्याक लेगीत...

निमणो उपाय म्हूण
 हांवें हो म्हजे कवितेचो अर्दकुटो कादेर्न
 झाडाकूच घट्ट बांदला
 म्हजे सयत..

मरणविधी

दडकांनी पावस पडपाक लागलो
 म्हूण हांवें मळबाची सत्री केली
 तशे सूर्य, चंद्रीम आनी खूब गिरे
 म्हज्या हातां कडे आयले
 तातूंतल्या णव गिन्यांनी म्हाका आपल्यागेर आपयलो...

सध्या
 आमगेर दडकांनी दुकां झडटात
 आनी हे घडयेक
 म्हज्यो मरणविधी चल्ल्यात...

किरवंत

हांवें
 तुजे कडेन
 आरोग्य मागलें

तुवें
म्हाका
दुखत दिने.

हायें
तुजे कडेन
आयुश्य मागलें
तुवें
म्हाका
निसण दिला...

आतां
तु
आमगेर
किरवंत म्हण यो...

गादी
एक गादी जळटा
आनी जळटा
गू
मूत
घाम
लाळ
खडदां
एगल
सोरो
बीयं
सपनां
यादी
आनी खूब किदें...

एक रिटायर्ड वेदना जळटा...

आत्मो

हांव केन्नाच

म्हजे कवितेंत

दीस

तारीख

तिथी

वेळ

थळ

कांय कांय एक बरयना...

म्हूर्त बी तर हांव मानचना...

म्हजी ही कविता तुमी मुजरत वाचात

वाचतगीर जण एकल्यान

कवितेचेर कवितेची एकस्पायरी डेट मात अवश्य

घालची...

म्हजे कवितेंत म्हजो आत्मो आसता...

000

शरतचंद्र शेणै

तत्त्वार्थगीता

(श्रीमद् भगवद्गीतेचें हें एक प्रामाणीक सारसंग्रह. श्रीभगवंताल्या मार्गदर्शनाचें आनी तत्वदर्शनाचें अर्क हांतूं आसा.)

शरतचंद्र शेणै : जल्म : 1953, केरळांतले कोंकणी कवी. कोंकणी वांगडा मल्लयाळम, हिन्दी, इंग्लीश, संस्कृत भाशांचें ज्ञान. कवितांचीं स्वतंत्र तशेंच संकलन आनी संपादन केल्लीं पुस्तकां प्रकाशीत. 'अंतरनाद' हें चर्चीत पुस्तक. केंद्रीय साहित्य अकादेमीच्या साहित्य पुरस्कारान सन्मानित (2000). संपर्क : गोकुळ, वेस्टर्न नाडा, पल्लुसती, कोची, केरळ 682006, मो. : 9495012208.

कृष्णा, हे रणभुंयेर उबे
बंधू मिगेलें समस्त सगलें,
पूजनीय हे गुरु, आचार्य
दायजी आनीक स्वतः कुलाचे.

म्हज्यान जायना हत्या हांगेली,
घोर पाप मूं कुलाची हानी.
हीं दवरतां शस्त्रां मिगेलीं,

हत्ये परसूय मृत्यू मूं बरी!
 सोडि अर्जुना विकल भावना
 क्षात्रवीर तूं उठ धनुर्धरा!
 रणभुंयेचेर कसलें दुख्ख हें
 आंग अंतर दुर्बल करचें!
 चंचल चिंतन सोडि अर्जुना
 देही कदापि नाश पावना!
 सदा आशिल्लो, सदा आसतलो!
 उजो लाशिना, अस्त्र खोंबना! (4)

जन्म घेतल्लो मृत्यु पावतलो
 मृत्यु पाविल्लो दुशेर येतलो!
 आत्मो अनश्वर अविनाशी
 न्हेसता वस्त्रां नवीं नवीं!
 बाल्य धरून वार्धक्य कशी
 देहाक मेळता सहज जशी
 देहांतरांत वता देही
 स्वता अव्ययी अविनाशी!
 कृष्णा, चंचल मन मिगेलें
 मार्गदर्शन जाय तुगेलें!
 धर्म-श्रेया मार्ग कसलो
 सांग माका, हांव शिष्य तुगेलो!
 पार्था, जगाचें सुख दुख्ख
 थंडी उष्ण येवचे समान
 इंद्रियभ्रमांत पडूनाका
 जिक्कुका तांकां समचित्तान!
 इंद्रियांक लागून रागद्वेष
 विषयासक्तीन निपता ज्ञान
 स्थैर्य मेळोवंका मनाक बुद्ध्येन
 भितरचे शत्रूक करीं हनन.
 इंद्रियजनित समस्त जावो

आत्मसंयमा अग्नीत समिधा
सुख दुःख जैत पराभव
समभावान आपणावंका. (10)

समभावान कर्म करतना
पुण्य पाप दोनीय लागना
फलासक्ति ना तरी ते कर्मान
कर्मीक कसलेंच दीधन ना.
कर्म प्रवृत्ती तुगेली वृत्ती
कर्मफलांचेर ना अधिकार
आसूंक नव फलाची इच्छा
कर्मत्यागूय अस्वीकार!
यज्ञरूपान आत्मशुद्धीक
ज्ञानपूर्व जाय कर्म करूंक.
कर्मयोगीलें असलें कर्म
लीन जाता ब्रह्मांत सर्व.
लोकहिताक अवल मनान
कर्म करी कर्तव्य म्हणून
गमत्च सोडून भिजेर अपून
नव्ह हें बुद्ध धर्म म्हणून!
शास्त्रधर्माक श्रेष्ठ हें रण
धर्मपालन पुण्यप्रदायन.
धर्म चुकयल्यार निंदाकारण
अपयश अवमती मृत्युसम.
गणभुंयेंचेर जीव दिल्यार
स्थान मेळतलें स्वर्गाचेर.
गणांत जैत मेळ्ळें जाल्यार
गज्य करतलो भूमीचेर. (16)

स्वयं स्वताक उद्धारका
स्वताचो हात सोडुनाका.
स्वयं आपणूच स्वताचो बंधू

स्वयं आपणूच स्वताचो शत्रू!
 जैत स्वताचेर जोडल्यार बंधू
 हारवलो जाल्यार तो शत्रू.
 स्वताक जिकून प्रशांत तुष्ट
 स्थितप्रज्ञ जातात वरिष्ठ.
 ज्ञान आनी विज्ञान जोडून
 इंद्रियांचेर जैत जोडून
 सूख-दुख्खांत एक मनान
 आसता तो योगीक समान.
 फातर भांगर समान ताका
 कीर्ती अकीर्ती एक समान.
 मित्र सज्जन शत्रु दुर्जन
 बंधू गांवजन सर्व समान.
 विषयचिंतनान नातें उपजता
 नात्यान विषयासक्ती उपजता.
 ताचान क्रोध विवेकनश्ट
 स्मृती, बुद्धी तशी सर्वय नश्ट.
 ज्या इंद्रियार मन बेसता
 तें ताका ओडून गुलाम करता.
 इंद्रियदासाक बुद्धी आसाना
 काममोहिताक शांती आसाना. (22)

काम क्रोध लोभ हीं दारां
 नरका काळखा कडेचीं दारां!
 तृष्णा आसता नितांत शत्रू
 घोर पापांक मुखेल हेतू.
 काम क्रोध गर्व समत्व
 त्यजिल्लो प्रज्ञेन एकनिष्ठ.
 आशापाशांतुल्यान मुक्त
 अनास्कत तो अचलवरिष्ठ.
 सत्वगुणीक भेदभाव ना
 कर्म अहित म्हूण तिनिक द्वेष ना.

हितकर्माचेर प्रीती मोग ना
 कर्मफलाची करीना इच्छा.
 कर्मातुल्यान यज्ञ उपजता
 ज्ञानयज्ञ तें श्रेष्ठ आसता.
 जाता भस्म ज्ञानग्रीत
 चंचल संशय सवई समस्त.
 मनाक सुस्थिर करूंक दन्नष्कर
 अनासक्त निश्ठेन सुलभ.
 अविस्वास संशयांनी चंचल
 संशयात्म्याक नाश निश्चित.
 शुभकर्मीक सुलभ सद्गती
 सुस्थिर मनान रजोविमुक्ती.
 कर्मी ज्ञानी तपस्वी पशी
 कर्मयोगी तो उच्चस्थानी. (28)

जुळयता देहाक देहीलागीं
 सात्विक राजस तमोगुण.
 प्रभाव ना देहीचेर तांकां
 भोगूका पूण फल देहान.
 सत्वगुणाचें नातें आसता
 सुख आनीक ज्ञानालागीं.
 सत्वगुणी देवांक पुजीता
 जाता ताचो उद्धार वयरी.
 रजोगुणाक तृष्णेकडे
 सहज तराचें नातें आसता.
 यक्ष राक्षसगणांक भजून
 मध्य तलार तिष्ठत आसता.
 तमोगुणाचें नातें आसता
 आलस्था-माये लागी.
 भूत-प्रेतांक सेवा करून
 खंडित जाता अधोगती.
 फलेच्छेविणे विधी अनुसरून

याग केल्यार तो सत्वगुणाचो.
 फलेच्छेविणे श्रद्धेन निश्ठेन
 तप केल्यार तें सत्वगुणाचें.
 फलकांक्षेन नांवां महिमेक
 याग केल्यार तो राजसिक.
 फल इच्छून गर्व काडून
 तप केल्यार तें राजसिक. (34)

अश्रद्धेन आनी विधी चुकोवन
 याग केल्यार तो तामसिक.
 विमूढचिंता दुर्बुद्ध्येन
 तप केल्यार तें तामसिक.
 देवांची गुरुंची पूजा,
 अहिंसा, अशीं तप देहाचें.
 वेदपठन की हितसंभाषण,
 सत्यकथन बी वाङ्मय तप तें.
 पूर्ण मनान फलेच्छेविणे
 सुपात्रदान सात्विक आसता.
 कर्मफलाचो त्याग केल्यार
 त्याग तसलो सात्विक आसता.
 फल इच्छून अर्द मनान
 करचें दान तें राजसिक.
 दुख्ख क्लेश निमित्त करचो
 कर्मत्यागूय राजसिक.
 अनुचितवेळार अनादरान
 अपात्रदान तामसिक.
 मायेन, अविवेकान केलोलो
 कर्मत्यागूय तामसिक.
 अनेकजीवांत एकब्रह्म
 हेंच आसता ज्ञान सात्विक.
 फलासक्ती नातिल्लें कर्म
 कर्म तें आसता सात्विक. (40)

अनेक जीवांत अनेक जीव
 असलें ज्ञान राजसिक.
 फल इच्छून कर्म केल्यार
 कर्म तें आसता राजसिक.
 देहांत मग क्षुद्र असत्य
 तसलें ज्ञान तामसिक.
 मायेन अविवेकान केलेलें
 कर्म बीं आसता तामसिक.
 कसली प्रवृत्ती कसली निवृत्ती
 कार्य-अकार्य, बंधन-मोक्ष
 ह्या द्वंद्वांक सारखी समजुपी
 बुद्धी ती आसता सात्विक.
 ह्या द्वंद्वांचो समज ना तरी
 बुद्धी ती आसता राजसिक.
 समज पुरायेन उलटो जाल्यार
 तसली बुद्धी तामसिक.
 मनाचें इंद्रियांचें नियंत्रण
 करता तसलें धैर्य सात्विक.
 फलसक्तिकें धैर्य राजसी
 मदमात्सर्या धैर्य तामसी.
 पयलीं दिसता विषाचे वरी
 तेंच मागीर दिसता अमृत!
 आत्मज्ञानांत उपजून येवपी
 सूख तें आसता सात्विक. (46)

इंद्रियजन्य विषयासक्त
 पयलीं गोड रजोसुख.
 परिणामान तेंच मागीर
 जाता निजान कोडु वीख.
 आसता अशी तमोसुख
 आद्यवसान मोहदायक.

निद्रा आदी भ्रम रूपान
 निदायता तें आत्म्याक.
 स्थावर जंगम प्राणीसंचय
 नश्वर आनी क्षर बी आसता.
 ह्या क्षेत्रांक शोभित करता.
 आदी अंत नातिल्लो अव्वय
 परमात्मा पुरुषोत्तम हांव!
 अंश मात्र हो अनंत विश्व
 पळय अर्जुना चिन्मयरूप!
 अहो! विस्मय चिन्मयरूप
 अनुपम असुलभ दिव्यस्वरूप!
 सहस्र सूर्या सम चैतन्य
 अवअवर्णनीय विराट्स्वरूप!
 हे विश्वेशा, विराट्स्वरूपा,
 पुनःपुनश्च नमन तुका!
 दर्शन मात्रेन विह्वल जालां
 पूर्वरूप तूं घरी आतां! (52)

पार्था, हांव रे अव्यक्त रूपी!
 मिज्यान पूर्ण प्रपंच भरला!
 चराचरांचे भितर मात्र न्हय
 मिज्यांत सर्व चराचर आसता!
 आदी की अंतः नातिल्लों हांव.
 सर्वभूतांचो अधीश आसा.
 खंयचेय देवांक पुजता एकलो
 माकाय ती पूजा पावंता आसा!
 धर्म राकूक एकेक युगान
 जन्म घेतां हांव स्वंत मायेन.
 शिश्ट जनांक राकून घेतां
 दुश्ट जनांक ना करतां.
 धर्म केद्दाण निस्तेज जाता
 भुंयेर अधर्म वाड्डून येता

हांव तेदना परत जन्मतां
 पृथ्वीर धर्म पुनःस्थापितां.
 भक्त मिगेले चार वराचे
 तसलो आसा तांचो नियोगू
 ज्ञानी, दुख्खी, धनाचे कांक्षी,
 ज्ञाना खातीरचो जिज्ञासू.
 दिक्ता माका जो सर्वात
 तो मिज्यांत सर्व पळयता.
 माका वळखता तोच खन्यान
 थेट वळकता हांवय ताका. (58)

भक्तीपूर्व जो दिता माका
 दळ की फूल की फल की जल
 अर्पण तें स्वीकार करतलों
 भक्ति तागेली निजी निर्मल.
 जे माका भजतात थीर मनान
 करतात मिगेली उपासना
 निश्ठावंत भक्त तांगेलें
 क्षेम आनी ऐश्वर्य राकितां.
 नाश जावंचो ना केन्नाच तरी
 निजाच्या मिगेल्या भक्ताचो.
 निश्टेन भजपी दुराचारी तांय
 अंतीं शांती प्राप्त करतलो!
 असलो भक्त माका प्रियंकर
 अचल मनान माका भजूचो
 द्वेष नातिल्लो दया दाकोवंचो
 क्षमा गुणाचो तुश्ट भावाचो.
 असलो भक्त माका प्रियंकर
 स्वार्थ त्यजिल्लो गर्व नातिल्लो
 समदृश्टीन रामभावान
 आत्मसंयम स्वता जोडिल्लो.
 शरण माका जो पावंता पार्था

अचल मनान जो भजिता
ताचेर हांव प्रसन्न जातां
ताका भवाचे पार पावयता! (64)

पार्था, तुवें करचें समस्त
अर्पण करी माका सहस्त.
मिजेर दवर बुद्धी तुगेली
कर्म करी तूं माका आठयत.
समस्त धर्म त्याग करून शरण पांव तूं माका अर्जुना!
समस्त पापां थाकून मुक्ती
तुका दितलों हाव तेदना!
आयकून मिगेलीं उतरां आतां
उद्देलीं व्हय कीं ज्ञाना किरणां?
अज्ञान कारण उपजल्ली माया
निकळून गेलीं कीं सांग पार्था!
मायेचें पाश तुटून आतां
संदेह संशय गेलो सनातना!
उद्देलें ज्ञान कर्तव्य करतां
तुगेलीं उतरां पालन करतां! (68)

भगवद्गीतेक शतनमन
हृदयांतर्गत हरिकथन
शरतचंद्र कृत अनुकवन
गीतासार कृष्णार्पण...

000

किरण म्हांबरे

जीण

एका मोण्णार माथ्यार शिंवर
फुलांचो परमळीत
तेच वाटेर दुसऱ्या मोण्णार

किरण म्हांबरे : जल्म : 1952.
कथा, कविता, निबंध, बालसाहित्य
आदी प्रकारांत लेखन. 'अनपेक्षीत'
(कविता), 'सैमांगण' आनी
'दानाहकीम' (बालसाहित्य) तशेंच
'वेंचीक काणयो' (अनुवाद हीं
पुस्तकां प्रकाशीत. कोंकणी भाशा
मंडळ, गोंय संस्थेच्या 2015
वसांच्या बालसाहित्य पुरस्कारान
सन्मानित. संपर्क : 206, कैलास
दर्शन, बाबू नायकाच्या घरा लागीं,
आकें, मडगांव, गोंय, 403601,
मो. : 8007231075

पांयांक कांटे कुचकुचीत
जीण!

जिणेची वाट अपेक्षांक समांतर
अपेक्षा निरंतर
ना दिवचो जिणेक अंतर
जीण!

देगेर रांग सपनांची
वाटेर पेणीं हुपपाचीं
जिणेंत भोंवरे भोंवऱ्यांत जीण
कोणाचो राग कोणाचो शीण
जीण!

भावनेच्या भरांत
उठाबशो रातदीस
उपकाराच्या वज्यामुळांत
केन्ना जीव कासावीस
जीण!

एक फावट फाट वळून
जीण जोखता भूतकाळ
सोंशिल्ले पायं आनी
केल्ल्या वारांची खोलाय
हार जैत, जैत हार
हार जैताची करंदाय
मनाच्या क्षितिजार
एक काळीज रक्तबंबाळ
जीण!

जीण गायता म्होंवाळ गीत
जिणेचीं पाखां रंगीत
जिणेचे गर्भकुडींत
कांय यादी अबाधीत

म्हज्यो व्यथा

तुका आनी कितें सांगूं
 तूं तशें सगलेंच जाणां
 सांगून तरी कितें उपेग
 तुवें अज्ञान पांगुरलां
 बांदून घालां तुका
 दुर्बळतेच्या सरपळ्यांनी
 हांव नकळं हांव नकळं
 मंत्र जपलो
 मारूंक कुशीक
 कितलिंशींच भुतां
 घुस्पल्लीं कितल्याशाच प्रस्नांनी
 म्हाका भिरांत तुजे हारीची
 तेंच खरें म्हणटां म्हणटां
 आपल्याच मनाक फटोवशी
 केन्ना तरी जागो जाल्यार
 आपले चुकीक पस्तावशी
 जावं नये केन्नाच अशें
 सत्यापसून पळटना
 तूं धुक्यांत भरकटलो
 वा सुवार्थान घाली भूल
 आनी तूं वाट चुकलो

शांत राव!

नाचत नाचत देगेर येवन

रेवेंत लोळून

सुळळ करून

परत वचपी

दर्याच्या पाळांनी

फातराक आपटून उसळपी

ल्हाराक म्हळें,

‘शांत राव!’

अलका सिनाय असोळडेकार

नदर

नदरेन तुज्या दर्या पळयला
सळसळपी मोगाचीं ल्हारां
नदरेक नदर मेळत जाल्यार
जोगलावन पडटलो
मोगाचो पावस म्हज्या आंगणांत

म्हज्या सपनांतलें तारूं तूं
व्हलयतना मेळ्ळो एका मोडणार
येवजीत रावलें
होच दीत काय जिणेक
म्हज्या आकार

चंद्रीमाच्या नितळ चान्न्यावरी
म्होंवाळ तुजीं उतरां
शिरंतरांनी भरसून गेल्यांत
मधूर तुजीं कवनां

हावेस

मळबझेप घेवपी सुकण्याची
तुस्तें तोखणाय करत रावलों
पाखां लावन भोंवक सोदपी
मनाचो थाव मात
तूं घेवंक शकलो ना.

दर्याची खोलाय - अस्तमेचो सूर्य
तूं पळयत रावलो
उफाळून येवपी ल्हारांक
मात तुवें पळयलें ना.

अलका सिनाय असोळडेकार :

जल्म : 1965, कवयित्री, अनुवादक,
बालसाहित्यकार. 'काव्यकुंज'

(कविता संग्रह 2006), 'चेतन
आनी परी' (बालसाहित्य 2012),
'सुचलें तशें' (निबंद 2015) आनी
'शीम हुंपतना' (अनुवाद 2007)

हीं पुस्तकां उजवाडा आयल्यांत.

कोंकणी कला साहित्य केंद्र अनुवाद

पुरस्कारान (2007) आनी साहित्य

अकादमी दिल्ली अनुवाद पुरस्कारान

(2010) सन्मानित. संपर्क : द नेस्ट,

मद्रास ऑर्टो सर्विसा कडेन, बडें,

मडगांव, गोंय - 403601. मो. :

0822981107

सदांच चान्न्याची - नकेत्रांची
 तोखणाय करत रावलो
 घरांत मंद पेटत रावपी
 दिव्याक मात तुवें पळयलें ना.

मळबांतलीं नकेत्रां
 मेजपाचो हावेस तुवें बाळगिलो
 काळजाचे ठोके
 मेजूंक मात तुका जमलें ना.

अस्तित्व

तुज्या अस्तित्वाची जाणीव
 म्हळ्यार म्हज्या मनाचेर
 पडिल्लें तुजें पडबिंब
 आनी म्हजें म्हाकाच जाणवूंक
 लागिल्ली काळजाची धडधड
 तुज्या अस्तित्वाची जाणीव
 म्हळ्यार शेताभाटांनी
 खेळटा त्या वाऱ्याक पळोवन
 उत्स्फूर्त जावन
 मुमुख्यांनी हासूंक लावपी
 तुजी ती नदर

तुज्या अस्तित्वाची जाणीव
 म्हळ्यार काळखांत लेगीत
 चान्न्याचो भास
 आनी तुका मेळपाक
 लागिल्ली एक अतृप्त आस.

जनेल

जनेल घराची सोबितकाय
 कितलीं तरी नातीं जोडलीं

मनां वितळायलीं
 दार उक्तें करून
 भायर वचपाक
 आसता मनाय
 तेन्ना उपेग जाता तो
 जनेलाचो
 जनेल इश्ट - इश्टिणी कडेन
 कुरवांनी उलोवपाचो
 जिणेंतलो यादींचो मिलेर
 भुरगेपणांत आवयचे
 तापोवणेक लागून
 तोरां - बोरां जनेलांतल्यान
 भितर उडोवपाचो जागो.
 अभ्यासा वांगडा
 सैमाची ओड लावपी
 सवण्यांच्या चिंवचिवाटान
 सगळ्यांक म्हऱ्यांत
 येवपाची उमळशीक लावपी
 पयलींच्या तेंपार
 संदेश पावोवपाचें काम
 करपी संदेशवाहक.

000

अतुल र. पंडित

आमी चलत रावपाचें

हय, आमी चलत रावपाचें
 रातदीस धांवपाचें
 रातीचो दीस करून
 पोटा खातीर जगपाचें
 केन्ना पोदूय मारपाचें
 आमी चलत रावपाचें

अतुल पंडित : जल्म : 1964.
 कथाकार, निबंदकार, समिक्षक,
 पत्रकार, साबार पुस्तकांचें परिक्षण
 करपी लेखन. 'काळचक्र' हो
 कथासंग्रह प्रकाशीत. संपर्क : एच/
 एल-116, हावसिंग बोर्ड कॉलनी,
 घोगळ, मडगांव, गोंय - 403601,
 मो. 9623269013.

आमी चलत रावपाचें
 आमी मर मर मरपाचें
 तांणी खण खण खणपाचें
 मातयेचें भांगर करून
 दुडवां राशीर लोळपाचें
 आमी चलत रावपाचें

आमी चलत रावपाचें
 शिडांत वारें नासतनाय
 व्हडें ताणीत रावपाचें
 तांणी मात फुलू खुस्तार
 खोजने भाजीत रावपाचें
 आमी चलत रावपाचें

अर्द पोटार उपाशी रावन
 आमी सुको धेंकर दिवपाचें
 तांणी दुडू खावन खावन
 पोट आपलें भरपाचें
 आमी चलत रावपाचें

आमी चलत रावपाचें
 आमी धोल बडोवपाचें
 तांणी धोल वाडोवपाचें
 कोट्यांनी घोटाळे करूनय
 साव जावन भोंवपाचें
 आमी चलत रावपाचें

आमी चलत रावपाचें
 तांचे घोटाळे पळोवपाचें
 आंकड्या गणीत मेजपाचें
 300 कोटींक कितलीं शुन्यां
 शुन्यां मेजीत रावपाचें

शुन्यांक पळयत रावपाचें
 शुन्यांत पळयत रावपाचें
 आमी चलऽऽऽऽत रावपाचें
 धोल बडऽऽऽऽयत रावपाचें
 आमी चलत रावपाचें!

परिवर्तन

आदीं मनीस
 घराच्या दाराचेर
 दवरतालो गुरखो
 कुत्रो - बित्रो घरांत
 घुसचो न्हय म्हणून
 आयज
 घराच्या दाराचेर
 उबो आसता कुत्रो
 कोणूय मनीस घरांत
 येवचो न्हय म्हणून
 आदीं मनीस जेवण
 रांदनीर शिजयतालो
 मोग, मोयपासाचीं
 लांकडां घालून
 आपुलकेचीं फोडणां मारतालो
 घोस्तान जेवतालो
 मिटक्यो मारीत, ताव मारीत
 पोट भरतालें
 आयज बर्शन गॅसार
 रांदप जाता
 अर्द शिजता
 अर्द तशेंच उरता
 कितलेंय जेवलें तरी

पोट भरना
 पूण
 पोट भरपा खातीर
 मात जेवचेंच पडटा
 आदीं मनीस सायकल चलयतालो
 मोटारकार ताका चाळयताले
 गरीब म्हणून हिणसायताले
 आयज तो
 बोलेरो घेवन भोंवता
 गिरेस्त म्हणून मिरयता
 सायकलवाल्यांक चाळयता
 सगल्याक गाडयेनूच भोंवता
 गाडयेनूच जिमांत वता
 परत सायकलच चलयता
 आदीं मनीस
 खूब स्मार्ट आसलो
 फोनार उलयतालो
 वायरीचो फोन
 पयसुल्लीं
 मनशां जोडटालो
 आतां बिनवायरीचे
 मोबायल आयले
 स्मार्ट लोक पिशे जाले
 मोबायल मात स्मार्ट जाले
 नात्यांतले लोक
 पयस जाले
 पयसूल्या नात्यांचे
 धागेय तुटून पडले...
 सासणाचे!

गौरीश वेर्णेकार

जनमताचो कौल

वेंचणुकेचो वाजलो ढोल लोकशायेच्या मांडार
जनमताचो कौल येवंक उमेदवार आयलो दारार ॥धृ०॥

पांच वर्सांनी पांच दिसां भितर मतदार रे राजा
उगडून दोळे पळयत सगळे कुड्डी रे प्रजा
चिकन, मटण, सोरो आमचो उमेदवार बरो
सर्वांगीण विकासाचीं सपनां सगळीं मोरो
अदल, बदल घडोवपाक परत भायर सरा
जनमताचो कौल घेवंक उमेदवार आपलो दारार ॥०१॥

हें करतले, तें करतले, हे दितले खंय ?
हें बांदतलें, तें बांदतले, हें घडयतलें खंय ?
उतरां, वचनां, आस्वासनां, आरतीं - पोरतीं सपनां
योजनां फकत भाशणांनी उरल्या, रोजगार रे मेळना
जाहीरनाम्यांतच विकास दामून मत म्हजेर मारा
जनमताचो कौल घेवंक उमेदवार आयलो दारार ॥०२॥

मनीस बदल्ला, निश्ठा फुटल्या, करात पक्षांतरां
ह्या हातांतली नुथी गिळून रावात अधांतरा
अधांतरा दरबारांत राजा करतालो मस्ती
प्रकृती, संस्कृती वांगडा खेळून राज्यांत चल्ला कुस्ती
उदरगतीक रावतले जाल्यार सत्ते फाटल्यान रावा
जनमताचो कौल घेवंक उमेदवार आयलो दारार ॥०३॥

गौरीश वेर्णेकार : जल्म : १९७४.

कविता, गीत, एकांकी रचनाकार,
तशेंच एक कुशळ चित्रकार
आनी छायाचित्रकार. 'काशी
काशी कोतवा', 'शून्य' हीं
कवितांची पुस्तकां प्रकाशीत. गांवा
कांकाणी अकादेमीच्या युवा चैतन्य
पुरस्कारान सन्मानित. संपर्क :
पणसुलें, काणकोण-गोंय. मो. :

8208276361

शिक्षण आनी पदव्यांची ना रे हांगा अट
वट्ट मतां आनी वट्ट मतांचेर
गणितांत वाडी, नट
मनाचे कातीर घालूया जातीचें लेबल
तांबड्या दिव्याची गाडी शुअर, खुर्ची आनी टेबल
प्रामाणीक राजकारणाक नाका, ताका प्रचाराक व्हरा
जनमताचो कौल घेवंक उमेदवार आयलो दारार ॥०४॥

कोण जिखतलो? कोण विकतलो?

हाची पयलीं जाप जाय

हरतल्याक मत मेळचें ना, निश्ठा गेली तेल लायत

मत रे तुमचें, मत रे आसता कळून सगळे विसरल्यात

आवाज कोणाचो, प्रचार कोणाचो, ताचेर मतां थारल्यात

येता जाल्यार यो, प्रचाराक पांचशीं रुपया दिसवड्यार

जनमताचो कौल घेवंक उमेदेवार आयलो दारार ॥०६॥

फुकट नाका, विकत दी, दिता भांगरां - शिंगरां

स्मशान, देवळां, कोपेलांचीं वांटून पडटा सोंपणां

वण्टी वेल्यान काडून ताका कित्याक घातलो नोटीर?

वोटा खातीर वोट सोदपाक घुस्मट्टा रे हातीर

मत नाशिल्लो देव सुद्धां मागणी सांगणीं मागता

जनमताचो कौल घेवंक उमेदेवार आयलो दारार ॥०५॥

ही आमगेली माती...

आमी तुमगेलीं मनशां

ही आमगेली माती... आमी तुमगेलीं मनशां

अस्तित्वाच्या सोदांत... कोंकणी आमची भासा

शिमो हुपून येता... लोकवेदाचो नाद ब्रम्ह

बांदार आडोवन आसा... सोज्वळ व्हांवतो सैम

घुमटाचो नाद गाजता... गीत चारुय दिशा

ही आमगेली माती... आमी तुमगेलीं मनशां

सोंसत लिपयेचो वार... फातरार अक्षर कोरलें

ना आलतडेचे उरले... ना पलतडेन पडले

पुराव्यान सत्याची... सत्तेन बदलतली आशा

ही आमगेली माती... आमी तुमगेलीं मनशां

उपाशीं तिश्टून आमी... अन्ना खातीर रावले

भरिल्ल्या ताटा वेल्यान... पाट आमचे ओडले

भुकेक अजूनय हांगा लाबता... आंबली पेजे निसा
ही आमगेली माती... आमी तुमगेलीं मनशां

ओळ नाशिल्ले पाटयेर... अक्षरां आमी गिरयलीं
कलाकृती घडयतना... कल्पना आमची चुकली

विचारांच्या बंदनांत येता... घेवन काना - मात्रो - रेशा...
ही आमगेली माती... आमी तुमगेलीं मनशां

अथांग मंथनांतल्यान... साहित्याचें रत्न जोडलें
अमृत हाता लागता सर... मनशांत दैत्य गेले

आचार विचारांत सगळ्यांच्या... केन्ना मेळटलो मोक्ष
ही आमगेली माती... आमी तुमगेलीं मनशां

कोंकणी धर्म घेवन... कातीचें कर्म सोडलें
जातीचें नांव घेवन... थोड्यांक देव मेळ्ळे

शक्ती सोंपून देवा... भक्तिची जाली दशा
ही आमगेली माती... आमी तुमगेलीं मनशां

खांदे भडकावन कोणें... विकृतीचें कलम लायलां
प्रकृतीचेर करून मात... संस्कृतीचो कोंब आयला.

फुलतल्या आंकुराक... बेनुल्लेचीं लागलीं कुसां
ही आमगेली माती... आमी तुमगेलीं मनशां

तीन माकड

वायट म्हूण कळटकच

पुराय आयकून कान आमी बंद केले

सगळें पळेलें...

आतां बंड करचें पडटलें

म्हण दोळेच बंद केले
पोटांतली चळवळ तोंडार क्रांती हाडटली
बरें...! तोंडच बंद केलें

आतां...
कोणाचे तरी तीन माकड आयल्यात
नव्यान हेच परंपरेचो विचार लादूंक
आनी माकडां कडल्यान ते मनशांक पाजूंक

पयलीं खंय आमी माकडां
मनीस जावपाक, बरोच काळ गेलो
आतां वेळ - काळ वगडायनासतना
मनशाचो माकड जालो
चुकून खांद तुटून पडल्यार
कळपांत घेवचो न्हय!
ही रानांतली परंपरा गांवांतच
आमी तिगयल्या.
गिलाटी मारतना, किलाटी मारपाची कला
दाद नासतना
दांत चिड्डून आमी तोखेल्या

माकोड खंयचो ?
अशें जरी कोणें म्हळें
तरी सदांच तोखेले हारशांत पोले
आनी सोबितकायेन स्वताच मिरयले
स्वताचेच बुरशे कुले

बिळांत दपिल्ली लेपडी सोदपाक
दांगांत लिपयली सदांच शेंपडी
बुचको मारून बरेपणान खाली
सुकी म्हण वली पापडी

आतां...!

कांय माकड ह्याच विचारान प्रभावीत जाल्यात
उत्साहीत जाल्यात
हात खंय धरचो म्हण गोंदळून गेल्यात

माथ्यार धरलो, नाकार धरलो, केंसार धरलो,
फाटीर धरलो, पोटार धरलो...

जमना... सोबना...

निशेवन म्हजे कडेन पळेलें...

हांवें म्हळें, 'धरचें कितें कळचें जाल्यार,
विचारांचो गुरू धर
वायट कितेंय भोगचें पयलीं
बोमले सकयल हात धर!

सरस्वती नायक

शॉक ट्रीटमेंट

कुलूपबंद काळजा भितर
सुगूर नाशिल्ल्या आत्म्याक
जेन्ना मर्ण खेटून वता
तेन्ना त्या मनशाची
आवतिकाय पळोवची

देवा चुरचुरे कर म्हजे

आनी व्हर म्हाका

म्हणून खिणा खिणाक

देवाक शिणपी

असंतुश्ट आत्मो लेगीत

भंयान झेलपट्टा

आमकां जाग्यार हाडपाक

देवाची ही शॉक ट्रीटमेंट

बिन न्हय मूं?

सरस्वती दामोदर नायक : जल्म
- 1963, कवी, बालसाहित्यकार,
'मुक्तरंग' हो कवितासंग्रह तशेंच
'काणयाचें पेटूल', 'रानपिसां', 'भुरगो
आनी वास्वेल' हीं बालसाहित्याचीं
पुस्तकां प्रकाशीत, कोंकणी भाशा
मंडळ, गोंय संस्थेचो बालसाहित्य
पुरस्कार तशेंच अखिल भारतीय
कवयित्री संमेलनाच्या डॉ. चंपादाम
पुरस्कारान सन्मानित. संपर्क - श्री
स्वस्ती, सिंपाल, सांकवाळ, मो.
9405952985

माई

माई तुजो पितुळचो
 पानाचो डबो
 म्हणजे तुजें सर्वस्व
 पानां, चुनो
 कात, सुपारी, आडकित्तो
 आनी किदें किदें
 पयशे आनी केन्ना केन्ना
 किडूक मिडूक भांगरूय
 ह्या डब्यांत अस्त्यावस्त
 शिंपडून सांबाळिल्लें
 तुज्या सावळ्या तोंडार
 पान खावन काळपटलेले ओंठ
 ही तुजी वळख
 भायली
 तूं सगळ्या आवयां वरीच
 हुसको, राग करपी
 पूण कितली अलिप्त
 भुरग्यांच्या सपनांक
 गुलकंदाचो वर्ख लायत
 तांच्या संवसार पानाक रंगयतना
 तनमन ओंपिल्ली
 सोयऱ्याधायऱ्यांचे आडकित्ते
 तुजें काळीज कातरतनाय
 भुरग्यांच्या फुडाराचो
 मार्ग सुगूर करपी
 ही तुजी वळख खरी
 भितरली.

युगा आडारकार

हांव एक बंदिस्त न्हंय

गंगोत्रीच्या उदरांतल्यान
म्हासागराचे भेटेचे उमळशिकेन
निरंतर खळखळत व्हांवपी
आसलो हांव एक मुक्त पक्षी.

पूण तुमच्या आत्म्याचे मुक्ती खातीर
पुराणांतल्या मिथकांचेर तुमची भिस्त
तुमचें व्हडपण सिद्ध करपाक
निर्माल्य, मेल्लीं मडीं, कोयर - साऱ्यांत
तुमी केलें म्हाका बंदिस्त.

व्हांवतालीं एका तेंपार हांव निरंतर
आतां आडावन दवरलां म्हाका
राज्य, त्रिबुनाल - कोर्टाचे शिमे भितर

आतां हांव एक बंदिस्त न्हंय
तुमच्या मिथकांचे दोरयेंत आंवुळटां
अंधविस्वासाच्या फांसांत घुस्पून
इतिहासाच्या दारार हुमकळटां.

एक गुळी

म्हज्या हातांत आसलो एक गुलाब
तिका लग्नाची मागणी घालपाचो केल्लो विचार
आनी रावलो तिका भुरग्यांच्या गार्डनांत
तिणें तांबडोच सलवार कमीज घाल्लो
आनी तांबडींच कांकणां आनी कानांतलीं
तिच्या पोल्यार तांबसाण
द्याच खिणाची हांव पळयतालों वाट
हांवें लिपयलो गुलाब खोमसाच्या पड्ड्या फाटल्यान

युगा आडारकार : जल्म : 1995.
युवा लेखक. कविता, कथा आनी
निबंद प्रकारांत लेखन. मुनापरान्त,
जैत, बिम्ब, कोंकणी, कोंकण टायम्स
अशा मासिकांनी साहित्य प्रकाशीत.
'म्हज्या पावलांच्यो कुरबो' हें कुम
ए प्रवास वर्णन प्रकाशीत. संपर्क :
खोर्ली, तिसावडी-गोंय.

इतल्यांन तिणें दिलें पिश्टोल म्हज्या हातांत
तिच्या लग्नाचें कार्ड
उक्तें करताच तें
एक गुळी- त्या कोणाच्या नांवाची
छेदीत गेली म्हज्या काळजाक
आनी गुलाब हळूच पडलो सकयल

000

ज्ञानेश्वर कमलाकांत तारी

रुंदायल्लीं रुदनां

कसता ताची जमीन
शेता- भाटांक राखण
कश्टांच्या घामान
पिकयता बांयगण

कसवटीचो काळ
मुंगरलो मुंडकार
गाय - बैलांक उरूंक ना
चरपाक कुरणां

ट्रॅक्टराच्या रुपान
हाडलीं आवतनां
तंत्रगिन्यानाची कास धरूंक
भाटकारालीं रिणां

जिविताक देख
शेतांत अस्थापनां
बांदल्यात व्हड
राबित्या थळां

कसता कसयता
कसपी कश्टता
रोवून रोवून
रुंदायल्लीं रुदनां

ज्ञानेश्वर कमलाकांत तारी : जल्म
:1961. कविता आनी निबंद प्रकारात
लेखन. 'ऋतुमती' हो कविता संग्रह
प्रकाशीत. संपर्क : घर क्र. 2025,
प्लॉट नं. 302, हावसींग बोर्ड
कॉलनी, हरवळें, सांखळी - गोंय -
403505. मो. : 9823816511

स्वातंत्र्य देवते, गोमंत माते
स्वातंत्र्य देवते, गोमंत माते
नमन तुका आयज आमी करतात ॥धृ.॥

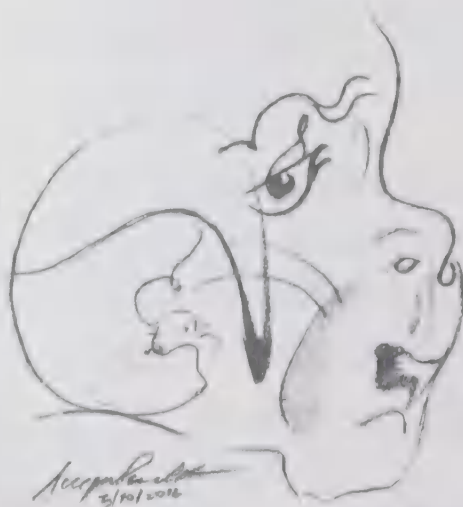
मुक्ततायेखातीर दळ थापून
झुजले स्वातंत्र्य झुजारी ॥1॥

बंदखणीचे पास तोडून
वाजल्यो रण तुतारी ॥2॥

इतिहासाचीं पानां बरवया
भांगरा उतरांनी ॥3॥

जवानाची कीर्त गावया
म्होंवाळ शब्दांनी ॥4॥

जैत आमचें गोड करुंया
एकचाराचे भाशेनी ॥5॥

नाट्यमंच

महेश नायक

ऑपरेशन डबल ए

(अभय भियेत भियेत फाटल्यान नदर मारीत येता. बोलसांतलो लेंस काडून घाम पुसता. फ्रिजांतलें उदक पियेता आनी सोप्यार बसता. कोण तरी ताचे फाटल्यान येवन उबो रावता. अभय ताका पळोवन उठ्ठा)

अभय : तूं... तूं परत आयलो?

कोण तरी : हय.

अभय : कित्याक?

कोण तरी : कित्याक म्हणल्यार? म्हाका कोण आडावंक शकना म्हण.

अभय : कितें जाय तुका म्हजे कडल्यान?

कोण तरी : जें मेळोवपाचें आशिल्लें तें मेळयलें. आतां तुजे कडल्यान कांयच नाका.

अभय : मागीर, कित्याक म्हजे फाटल्यान लागला? सावळे सारको म्हजो फाटलाव कित्याक करता? घरांत, बाथरूमंत, घरा भायर, रस्त्यार, कॉलेजींत इतलेंच न्हय, हांव खंयूय गेल्यार म्हजे फाटल्यान कित्याक येता?

कोण तरी : आरे, हांव फकत तुजोच फाटलाव करिना, तुजे सारक्या कितल्याश्याच मनशांचो हांव फाटलाव करतां. सध्या तुजे फाटल्यान आसा.

अभय : पूण कित्याक? हांवें असो कसलो गुन्यांव केला? तुजें कितें चोरलां हांवें? कोणाक

महेश नायक : जल्म : 1975.
एकांकी, नाटक प्रकारांत लेखन. 25
वयर नाटकाचीं पुस्तकां प्रकाशीत.
कुडचडेच्या कोंकणी कला साहित्य
केंद्राच्या नाट्य लेखन पुरस्कारान
सन्मानित (2015). संपर्क : घ.
क्र. 293, गणेश देवळा मुखार,
सांतिनेज, पणजी-गोंय 403001.
मो. 7350305588

फटयलां हांवें? कोणाचो खून केला हांवें? तुजें हांवें कितें वायट केलां? कसलो बदलो घेवंक सोदता तूं?

कोण तरी : तुवें म्हजें कांयच वायट करूंक ना. खरें सांगूं, तूं म्हजें वायट करूंकच शकना.

अभय : हांवें तुजें कांयच वायट करूंक ना जाल्यार म्हाका तूं असो छळटा कित्याक? सुसेगाद खंय बसपाक दिना, न्हिदपाक दिना, खावंक दिना, पियेवंक दिना. तुजे खातीर म्हजें अभ्यासा कडेन लक्षूच लागना. एका भिरांकूळ राकेस सारको तूं म्हजे फाटल्यान फुडल्यान आसता. म्हाका नाका शेवट केला तुवें म्हजें जिणें कठीण करून उडयलां तुवें. म्हाका जगप कशें तेंच कळना.

कोण तरी : म्हजो तुका इतलो त्रास जाता जाल्यार म्हाका कित्याक पळयता? हांव दिसलो काय म्हजोच विचार कित्याक करता? तुका दुसरें आनीक कांयच सुचना? कितलेशेच वायट विचार तुजे तकलेंत घुंवतात. सारकें न्हय?

अभय : फट, सामकें फट. हांव तुजो केन्नाच विचार करिना. फकत तूं म्हजे फाटल्यान आशिल्लो नाका म्हाका. म्हाका तुजो त्रास जाता. तूं असो मुखार उबो राविल्लो म्हाका आवडना.

कोण तरी : कित्याक? म्हजो भंय दिसता?

अभय : भंय? ना रे बाबा. हांव तुका भियेना, पूण तुजे सारक्या अनवळखी मनशाच्या अस्तित्वाचो त्रास जाता म्हाका.

कोण तरी : आरे, हांव अनवळखी कसो? सगळे लोक म्हाका वळखतात. सगळ्याक म्हजेंच नांव. म्हज्याच नांवाचो प्रचार. दूरदर्शन, आकाशवाणी, दिसाळीं हीं लेगीत म्हजोच प्रचार करतात. वता थंय म्हजेंच नांव दिसता म्हाका.

अभय : तुका सगळे वळखतात आसत, पूण हांव वळखना.

कोण तरी : तूं म्हाका बरे भशेन वळखता, पूण तुका वळख दाखोवपाची ना. तुज्या मनांत एक भंय आसा आनी होच भंय तुका म्हजी वळख लिपयता.

अभय : तुका सांगलें मरे हांवें, हांव तुका वळखना.

कोण तरी : म्हजी वळख विसरपाचो यत्न करिनाका. म्हजें नांव याद कर. ... जाली याद? काय हांव सांगूं म्हजें नांव?

अभय : नाका, नाका. म्हाका तुजें नांव आयकुपाचें ना.

कोण तरी : भियेलो? म्हजें नांव आयकतकच आंगार कांटो येयलो?

अभय : हांव तुका भियेना आनी तुज्या नांवाकूय भियेना.

कोण तरी : तशें जाल्यार म्हजें नांव कित्याक आयकुपाचें ना तुका?

अभय : हांव तुका वळखना म्हणटकच वळख नाशिल्ल्या मनशाचें नांव जाणून

घेवपाची संवय ना म्हाका.

कोण तरी : तूं जर म्हाका वळखता जाल्यार तुवें म्हाका हांगा येवपाचें आमंत्रण कित्याक दिलें?

अभय : कितें? हांवें तुका आमंत्रण दिलां?

कोण तरी : हय. तुवेंच म्हाका आमंत्रण दिलां.

अभय : म्हाका दिसता सेर्त तुजो कसलो तरी गैरसमज जाला.

कोण तरी : ना.

अभय : हांव तुका आमंत्रण कित्याक म्हूण दितलों? तुजो म्हजे कडेन कसलो संबंद?

कोण तरी : कसलोच ना.

अभय : मागीर हांवें तुका आमंत्रण दिला हें खंयच्या आदाराचेर म्हणटा तूं?

कोण तरी : कित्याक? म्हूण नजो?

अभय : संबंद नाशिल्ल्यांच्या सहवासांत रावपाची संवय ना म्हाका.

कोण तरी : तुजे कोणा कडेन संबंद आसात?

अभय : जे म्हजे आसात तांचे कडेन.

कोण तरी : म्हणल्यार कोण?

अभय : कोण म्हणल्यार? म्हजो डॅडी, म्हजी मम्मी, म्हजो इश्ट, म्हजो शेजारी.

कोण तरी : इश्ट? इश्ट म्हणल्यार कोण? चेडे काय चेडवां?

अभय : दोनूय.

कोण तरी : तुजे लागींचे संबंद कोणा कडेन आसात? चेड्यां कडेन काय चेडवां कडेन?

अभय : चेडवां... ना ना चेड्यां कडेन.

कोण तरी : तूं चेडवां कडेन म्हणपाक गेल्लो, रायट?

अभय : ना. म्हाका चेड्यां कडेनच म्हणपाचें आशिल्लें.

कोण तरी : कित्याक? तुजे चेडवां कडेन लागींचे संबंद नात?

अभय : लागींचे म्हणल्यार कसले संबंद? कशे तरेचे संबंद म्हणपाचें आसा तुका?

कोण तरी : आतां चेडवांचो प्रस्न आयला म्हणल्यार ऑफकोर्स मोगाचे, स्पर्शाचे, शरिराचे संबंद आयलेच.

अभय : कित्याक? दोन चेड्यां मदीं मोगाचे संबंद आसूंक शकनात? मोग फकत चेडो आनी चेडवानूच करपाचो? दोन चेडे एकामेकांचेर मोग करूंक शकनात? तो मोग जायना?

कोण तरी : कोणें ना म्हणलां? दोन चेड्यां मदीं मोगाचे संबंद आसूंक शकतात. पूण ते कुडीचे संबंद दवरूंक शकनात.

अभय : वाय नॉट?

- कोण तरी : दवरतात जाल्यार ते अनैसर्गीक म्हणप. तूं असल्या संबंदा विशीं कित्याक उलयता? म्हणटकच तूं लेगीत...
- अभय : यू... (ताचो गळो अंदिता) तुका कितें दिसता हांव तसले संबंद दवरतां?
फालतू समजला म्हाका.
- कोण तरी : आरे, तसले संबंद अनैसर्गीक आसतात इतलेंच म्हणलां हांवें. तुका इतली तिडक येवपाक कारण कितें?
(अभय ल्हवू ल्हवू हात सोडटा.)
- अभय : ओह. आय एम सॉरी.
- कोण तरी : तूं ह्या विशयाचेर इतलो सिरियस कित्याक जालो?
- अभय : हांव नकळ.
- कोण तरी : तूं म्हाका कितें तरी लिपयता.
- अभय : तुका सांगलां न्हय हांवें काय ना म्हणून.
(अभयाचो इश्ट प्रशांत येता.)
म्हाका परत परत एकूच प्रस्न विचारूं नाका.
- प्रशांत : हांवें खंय तुका प्रस्न विचारला. हांव तर आतांच आयलां.
- अभय : आरे, प्रशांत तूं?
- प्रशांत : कितें जालें? कोणा कडेन उलयतालों तूं?
- अभय : हाचे कडेन.
- प्रशांत : कोणा कडेन? हांगा तर कोणूच ना.
- अभय : आरे, हाचे कडेन उलयतालों.
- प्रशांत : म्हाका तर हांगा कोणूच दिसना.
- अभय : हें पळय, म्हजीं फकांडां करूं नाका.
- प्रशांत : अभय, खऱ्यांनीच हांगा कोण ना. पिशें लागिल्ले भशेन करूं नाका.
- अभय : हें पळय, तुका हांव निमणें सांगतां.
- प्रशांत : अभय, कितें जालां तुका? हालीं तूं खूब बदल्लासो दिसता म्हाका. कॉलेजींतल्या कॅण्टीनांत तूं विचित्र वागता. इश्टांक ओगीच चाळयता, लॅक्चर चालू आसतना मदींच उठून वता आनी आतां तर तूं एकलोच बडबडटा. अभय, खरें सांग, कितें जालां?
- अभय : हय, म्हाका पिशें लागलां हेंच म्हणपाचें आसा न्हय तुका? हय. हांव मॅड जाला. अभय इज मॅड.
- प्रशांत : कूल डावन, अभय (उदक दिवन) अभय, आर यू ऑल रायट?
- अभय : (स्वताक सांवरीत) एस, आय एम ओके.

- प्रशांत : आयज तुवें फोन करूंक ना मरे.
- अभय : हय, विसरलों.
- प्रशांत : हांव तुका सकाळच्यान फोन करतालों.
- अभय : घरांत कोण नाशिल्लो. बरें तें सोड. तूं आयज अचकीतसो आयलो?
- प्रशांत : ह्या दिसांनी तूं मातसो डिस्टर्ब आसा अशें कानार पडिल्लें. म्हणलें तुका मेळचें आनी तुजें मनोरंजन करचें. आयचे राती खातीर एक सॉलीड म्हाल पळोवन दवरला.
- अभय : शू... कितेंय बडबडूं नाका. कोणेंय आयकलें जाल्यार...
- प्रशांत : कोण आयकतलो? आयकुपाक घरांत आसा कोण? या न्हय आयज? येतलो मरे तूं? खरें सांगूं अभय, नव्या म्हाला विशीं म्हजो इंटरेस्ट वाडत चल्ला. सदां तीच तीच मजा घेवन उबगण आयल्या. आयज नवो अणभव घेवया. कितें म्हणटा?
- अभय : हें पळय, म्हाका कांयच विचारूं नाका, म्हाका कांयच उलोवपाचें ना.
- प्रशांत : अभय, कितें जालां तुका?
- अभय : खंय कितें जालां?
- प्रशांत : आयज तुजो मूड बरो ना. आयचें प्लॅनिंग कॅन्सल करुया? पूण फाल्यां मात शुयर वचपाचें. कारण तो म्हाल परवां परत वता.
- अभय : प्लीज स्टॉप इट. तुका हांव येदोळूच सांगलां कितेंय बडबडूं नाका म्हणून. आयकुप्याक कितें दिसतलें?
- प्रशांत : तूं कोणा विशीं उलयता? कोण आयकतलो? आनी असल्यो गजाली आमी पयलीं उलयनाशिल्ले?
- अभय : पयलींची गजाल वेगळी आसली. आतां...
- प्रशांत : आतां कितें? अभय, तूं म्हाका कितें तरी लिपयता. वॉट्स राँग विथ यू?
- अभय : नथिंग.
- प्रशांत : तूं फट उलयता. हालीं तुज्यांत खूब बदल जाला. तूं विचित्र वागूंक लागला. अभय, खरें सांग, कितें जालां?
- अभय : तुका आतां खंयचे भाशेंत सांगूं? म्हाका कांयच जावंक ना.
- प्रशांत : तशें जाल्यार तूं इतलो भियेला कित्याक?
- अभय : हांव कित्याक भियेतलों? आनी कोणाक?
- प्रशांत : मागीर तुका इतलो घाम कित्याक आयला?
- अभय : मनीस भियेल्यारूच घाम येता?
- प्रशांत : घाम येवपा सारकें आनीक कांयच करूं नाका. ओके?

(प्रशांत हांसता)

अभय : प्रशांत, प्लीज म्हजे कडेन आनीक कांयच उलयनाका. म्हाका एकलो सोड.

प्रशांत : म्हणल्यार खऱ्यांनीच तूं येवचो ना?

अभय : ना.

प्रशांत : कित्याक?

अभय : ह्या प्रस्नाची जाप हांव तुका दिवंक शकना.

प्रशांत : पूण म्हाका कारण कळ्ळे बगर...

अभय : दर एके गजालीक तुका कारण दिवंकच जाय?

प्रशांत : अभय, हांव तुजो सामको लागींचो इश्ट. सांग म्हाका, म्हज्यान मजत करूं येता जाल्यार जरूर करतलों.

अभय : सध्या म्हजेर एकूच उपकार कर. तूं हांगाच्यान वच. लीव मी अलोन.

प्रशांत : अभय?

अभय : प्लीज.

प्रशांत : ओके, एज यू विश. फाल्यांय तुका येवपाचें ना जाल्यार कळय म्हाका. आनी... कसलीय मजत जाय पडल्यार म्हाका फोन कर.

(वता)

कोण तरी : हो कोण इश्ट तुजो?

अभय : हय.

कोण तरी : कितें सांगतालो तो?

अभय : कांय ना.

कोण तरी : पूण तो कोणा विशीं कितें तरी सांगतालो न्हय?

अभय : ना, तो कोणा विशीं कांयच सांगिनासलो.

कोण तरी : तो नव्या म्हाला विशीं उलयतालो न्हय? म्हाल म्हणल्यार कितें रे?

अभय : तुका कित्याक तें जाणून घेवंक जाय? तें कळून तूं कितें करतलो?

कोण तरी : सहज विचारतां. तो खंय वचपाचें म्हणटालो.

अभय : खंय ना.

कोण तरी : तूं ताच्या वांगडा कित्याक वचूंक ना?

अभय : तो म्हजो प्रस्न. हांवें खंय वचप हें हांव थारायतलों.

कोण तरी : तें तर जालेंच, तुज्या जिविताचो निर्णय तुवेंच घेवपाचो. पूण तुका खंय वचपाचें आशिल्लें?

अभय : तें तुका कित्याक पडलां?

कोण तरी : ना, सहज विचारलें... तो खूब लागींचो इश्ट तुजो?

- अभय : हय.
- कोण तरी : कितलीं वर्सां जालीं तुजे इश्टागतीक ?
- अभय : भुरगेपणा सावन आमची इश्टागत.
- कोण तरी : भुरगेपणा सावन ? तशें जाल्यार हीं इतलीं वर्सां तुमी खूब कितें केलां आसतलें न्हय ?
- अभय : हय, खूबशो गजाली केल्यो.
- कोण तरी : उदाहरण दिवन सांगशी ?
- अभय : आमी वांगडा खेळ्ळे, शिकले, भोंवले आनी...
- कोण तरी : आनी कितें ?
- अभय : कांय ना.
- कोण तरी : तुका आनीक कितें तरी सांगपाचें आशिल्लें ?
- अभय : ना.
- कोण तरी : शब्दांची दोरी ओडप तुका बरें जमता.
- अभय : कितें ?
- कोण तरी : कांय ना. तुका एक प्रस्न विचारूं ?
- अभय : इतलो वेळ प्रस्नांचो दोंगर उबो करीत आसा आनी आतां कसली परवानगी मागता ?
- कोण तरी : (हांसून) तुका मोगिका आसा ?
- अभय : पूण हांव तुका हें सगळें कित्याक सांगूं ? कोण तूं ? म्हज्या जिवितांत कोण आसा हें तुका कित्याक ?
- कोण तरी : म्हाका सांगपाचें ना तुका ?
- अभय : ना.
- कोण तरी : तुवें सांगलें ना तरी तुजे विशीं म्हाका कांयच खबर ना अशें दिसता तुका ?
- अभय : कितें खबर आसा तुका ?
- कोण तरी : हेंच. तुका मोगिका आसा काय ना ती. तुज्या जिवितांत कितलीं चेडवां आयलीं आनी खूब कितें...
- अभय : तुका म्हजे विशींची म्हायती कोणें सांगली ?
- कोण तरी : सांगपाक कित्याक जाय ? म्हाका असल्यो गजाली खबर आसतात.
- अभय : म्हणल्यार ?
- कोण तरी : खंयच्या चेड्याचे खंयच्या चेडवा कडेन संबंद आसात हें पयलींच कळटा म्हाका.
- अभय : कशें ?

कोण तरी : तातूंतल्यानच म्हजो जल्म जाता.

अभय : (हांसून) म्हणल्यार कोणें चेडवां कडेन संबंद दवरले जाल्यार तुजो जल्म जाता ?

कोण तरी : एका निरोगी चेडवा कडेन संबंद न्हय. सादूरताय बाळगिनासतना दवरिल्ले कुडीचे संबंद. हे संबंदूच म्हाका जल्म दितात. आमचो घराबो जगाचे फाटीर चलतालो. आमचे पूर्वज खूब वर्सां पयलीं माकडाचे कुडींत आशिल्ले. मनीस जातीन स्वता ताका आपले कुडींत ओडून घेतला. आमचे पूर्वज आशिल्ले कुडीचेर जांचो कुडीचो वा रगताचो जेन्ना संबंद आयलो तेन्ना आमची नवी पिळगी जल्म घेत रावली. अशें करतां करतां आमचें जाळें संवसारभर पातळ्ळें. हांवूय तेंच पिळगेंतलो एक.

अभय : आर यू मॅड ?

कोण तरी : यू कॅन से सो. तूं म्हाका पिसो म्हणूंक शकता, पूण आयज हें सत्य तुका स्विकारचेंच पडटलें.

अभय : हांव ? हांव कित्याक म्हूण स्विकारूं ? म्हजो त्या सत्या कडेन कितें संबंद ?

कोण तरी : सांगतां, आयज हांव हांगा उबो आसा तो अश्याच एका संबंदाक लागून. असोच संबंद एका चेड्यान एका चेडवा कडेन दवरिल्लो. त्या वेसनान तो पुराय बुडलो. ताका सादूरताय बाळगप जमलें ना. तातूंतल्यान तो केन्ना सोंपलो तें ताका कळ्ळेंच ना. ताचें तें वेसन वाडत गेलें आनी त्या वेसनातल्यान म्हजो जल्म जालो. आतां आमी दोगूय एकूच. तो म्हणल्यार हांव, हांव म्हणल्यार तो. तो खंय वता थंय हांव ताचो फाटलाव करीत आसतां. उठ्ठना, बसतना, न्हिदतना, सगळो वेळ हांव ताच्या वांगडा आसतां. हांव ताका सोडूंक शकना आनी तो म्हाका. तो कितलोय पयस गेलो तरी म्हजें अस्तित्व ताच्यांत आसताच.

अभय : कोण... कोण तो ?

कोण तरी : तुका आयकुपाचें आसा ताचें नांव ?

अभय : ना. ना. म्हाका जाणून घेवपाचें ना. हय... हय... सांग तूं.

कोण तरी : आयक. ताचें नांव आसा अभय.

अभय : नो... नो...

कोण तरी : एस्स. अभय म्हणल्यार तूं, तूंच तो. जाका लागून म्हजो जल्म जाला.

अभय : यू बास्टर्ड. (गळो अंदूपाचो यत्न करता) हांवें चेडवा कडेन कुडीचे संबंद दवरले अशें तुका म्हणपाचें आसा ? सादूरताय बाळगिनासतना मजा लुटली आनी तातूंतल्यान तुजो जल्म जालो ? दैट मिन्स आय एम सफरींग फ्रॉम

एड्स? म्हज्यांत एचआयव्ही वायरस आसा?

(कोण तरी हांसता. अभय हात ल्हवू ल्हवू सोडटा.)

कोण तरी : इतलो वेळ तूं म्हणटालो, तुका हांव वळखना, तुजो आनी म्हजो संबंद कितें आनी तुवेंच म्हजी वळख करून दिली. देट मिन्स तूं म्हाका वळखतालो. रायट? (हांसता) एस्स, आय एम वायरस. एचआयव्ही वायरस. थॅक्स फोर गिविंग मी रिबर्थ, मिस्टर अभय. थॅक्स फोर गिविंग मी रिबर्थ. (हांसता)

अभय : स्टॉप इट... (कोण तरी हांसत रावता) स्टॉप इट आय सेड.

वायरस : कित्याक ? सत्य इतलें कोडू आसता?

अभय : आय विल किल यू, आय विल किल यू.

(अभय भितर वचून पिश्टोल हाडटा)

हांस, आतां हांस पळोवया, कितल्या मोट्यान हांसता तो पळोवया. म्हाका सोंपोवपाक आयिल्लो. आरे, म्हाका सोंपोवपाक आदीं तूं जितो उरूंक जाय. ह्या पिश्टोलांत स गुळयो आसात. हातूंतली एकूच गुळी पुरो तुजो जीव घेवपाक. आतां मागपाची आसल्यार जिविताची भीक माग.

वायरस : म्हाका कोणा कडेन जिविताची भीक मागपाची गरज ना. कारण दुसरेच म्हजे कडेन जिविताची भीक मागतात. तुका म्हाका सोंपोवपाचो आसा न्हय? सोंपय म्हाका. बेश्टेंच पिश्टोल घेवन म्हाका भेष्टायनाका.

अभय : तुका कितें दिसता, हांवें हें पिश्टोल अशेंच हातांत घेतलां. म्हाका तुज्या जाळांतल्यान मुक्त जावपाचो आसा. तुका जितो मारून मुक्ती मेळयतलों हांव.

वायरस : तशें जाल्यार मार म्हाका. घे म्हजो जीव. कित्याक उलोवन वेळ पिड्ड्यार करता. मार, मार, मार म्हाका मार.

(अभय गुळयो मारता. पूण वायरस मरना. तो हांसत रावता.)

म्हाका पिसो म्हणटालो. आरे, खरो पिसो तूं. पिश्टोलाचे गुळयेन म्हाका मारूंक सोदता? सगळ्यो गुळयो सोंपतल्यो पूण हांव मरचों ना. खंयचेच गुळयेचो म्हजेर परिणाम जावचो ना. जे मेरेन तूं जितो आसा ते मेरेन म्हजें अस्तित्व आसतलें. म्हजो जल्म तुका लागून जाला आनी मरणूय तुज्याच वांगडा जातलें. पूण हांव सासणाचो मरचो ना, म्हजो पुनर्जल्म जातलो. तुजे सारको असोच कोण तरी म्हजो उत्तराधिकारी आसतलो. जे मेरेन ह्या संबंदाचो शेवट जावचो ना ते मेरेन हें चक्र घुंवत रावतलें. जे मेरेन ह्या संबंदा विशीं सादूरताय बाळगुचे नात ते मेरेन कितल्योश्योच वायरसाच्यो पिळग्यो जल्म घेत रावतल्यो आनी हांव येत रावतलों. (हांसता)

अभय : (रडटा) कितें केलें हांवें? स्वताच्याच मरणाक आमंत्रण दिवन बसलों. कितें उणें आशिल्लें म्हाका? मम्मी, डॅडीचो मोग, गाडी, पयसो सगळें कितें म्हाका आशिल्लें. कसलीच उणीव नाशिल्ली. हांव कित्याक ते वाटेन गेलों? कित्याक कुडीच्या बाजारांत पांय दवरलो? कितल्या जाणां कडल्यान कुडीचें सूख मेळयलें हाचो हिशेब लेगीत दवरलो ना. आनी आयज म्हजे हे चुकीक लागून मरण म्हजें दार धोडायता. पूण म्हाका मरपाचें ना, म्हाका मरपाचें ना. म्हाका जगपाचें आसा. म्हाका जगूंक जाय. आय वण्ट टू लीव, आय वण्ट टू लीव.

वायरस : कित्याक जगपाची आशा दवरता? इतलीं वर्सां जगून कितें केलें तुवें? जाका जिविताचो अर्थ खबर ना ताका जगपाचो अधिकार ना. यू हॅव टू डाय मिस्टर अभय. यू हॅव टू डाय. दॅर इज नो आल्टरनेट ऑप्शन.

अभय : कितलो घट काळजाचो रे तूं. तुका म्हजी मातूय काकुळट येना?

वायरस : काकुळट येवन फायदो कितें? आतां कळाव जाला. पूण खरें सांगूं अभय, तुजे सारक्या अविचारी भुरग्याक लागून म्हजो पुनर्जल्म जाला हे खातीर म्हाका आनंद जावंक जाय आसलो पूण हांव खूश ना. कारण म्हज्या दर एका जल्मा वेळार कोणाचें तरी मरण आसता. मरणा वेळार त्या मनशाची जाता ती तडफड, ती तगमग, ती वेदना आनी ती व्यथा म्हज्यान पळोवंक जायना रे. तें मरण खरेंच भिरांकूळ आसता. म्हाका लागून कितले जाण आपलें जिवीत अर्द्यारूच सोडून हो संवसार सोडून गेल्यात आसतले देवाक खबर. अभय, म्हाका हें खंय तरी थांबोवंक जाय. शेवट हो तुमचो न्हय, म्हजो जावपाक जाय... सासणाचो... अभय, तुका दिसना अशें जावंक जाय म्हण?

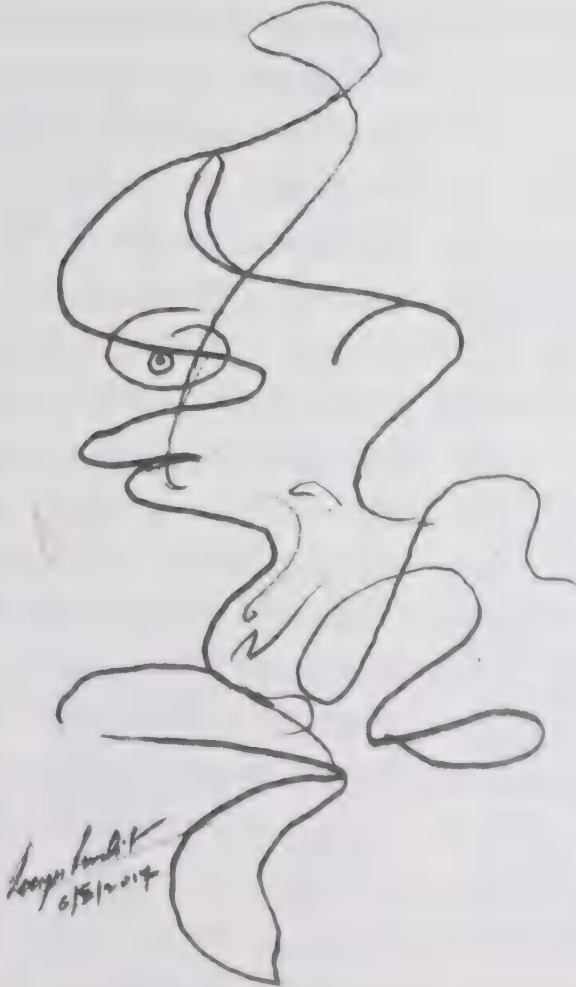
अभय : दिसता तर, खूब दिसता पूण आतां ताचो कांयच फायदो ना.
(अभय रडटा)

वायरस : अभय, खंती जायनाका, दुख्खी जायनाका. आरे, तुजें नांव अभय. जो खंयचेच गजालीक भियेना ताका अभय म्हणटात. ताका भंय आफडूंक फावना, भंय दिसूंक जायना. अभय, तूं घडये मरणाच्या जाळांत अडकला आसत तरी स्वताक सांबर. तुजे कुडींत अजूनय चैतन्य आसा. नवें कितें तरी करपाची जिदूद आसा, चिकाटी आसा, धमक आसा. आतां तुज्यान एकूच करूं येता. जे तरनाटे विनाशाचे वाटेक लागल्यात तांकां आडावं येता. मरणा कडेन झुजप हें कितलें भिरांकूळ आनी कितलें दुखदिणें आसता हाची तांकां जाणविकाय करून दी. तांकां सतरवितर जावंक दिनाका. तांकां तुज्या आदाराचो खांदो दी. तांचे फाटल्यान खंबीरपणान उबो राव. म्हजो पुनर्जल्म

आडाय. हें सगळें तूं करूंक शकता, अभय. आतां ऑपरेशन डबल एक सुरू कर... ऑपरेशन एड्स अवेरनेस.

अभय : एस, आय कॅन डू इट, आय विल डू इट. आतां ऑपरेशन एड्स अवेरनेस. आयच्यान हांव हें ऑपरेशन एड्स अवेरनेस सुरू करतां. (लोकांक) ह्या वावरांत म्हाका तुमचो आदार जाय. आसात न्हय तुमी म्हज्या वांगडा? दितले न्हय तुमी सांगात म्हाका? चलात तर करुया ऑपरेशन डबल ए... डबल ए... डबल ए.
(सोंपता)

000

ललीत

(निबंध)

शीला कोळंबकार

म्हजी बाल्कनी

‘देवी - निवास’ पयलीं दोन माळयेची आसली. तेन्ना आमचो पत्तो 7-ए, देवी - निवास आशिल्लो आमी दुसरे माळयेर रावतालीं. आमचो एक हॉल, बेडरूम आनी किचन अशी सुवात आसली. हॉल आनी बॅडरूम एक एक बाल्कनी आसली. ह्यो बाल्कन्यो केन्ना कोठये कूड जाताल्यो, केन्ना थंय आमी तुळस, सदाफुली आनी करवील लावन ताचें गार्डन करतालीं. वत येता तेन्ना कितेंय सुकोवपाची ती सुवात आसली. नाका जाल्ल्यो वस्तू लिपोवपाचीय सुवात आसली. खेरीत दोनय बाल्कनी भायर कपडे सुकोवाच्यो दोरयो आसल्यो. पावसांत कपडे सुकोवपाक भितर दोरयो आसल्यो. सदा सकाळीं घरचे दादले कामाक आनी भुरगीं शाळेंत गेलीं काय आमी बायलो बाल्कनींत उबीं रावन गजाली करतालीं. कोणागेर कितें शिजलें, करपलें ताच्यो गजाली. अर्दवर सुमार गजाली मारून मुखा वेल्या कामाक लागतालीं. एक - दोनदां भौ. रवीन्द्र केळेकार आनी दो. दत्ताराम सुखठणकार आमगेर आयिल्ले. आमचें घर दाखोवन हांचे दोताराक म्हळें, दोतोर, आमी सदा सकाळीं बाल्कनींत उबीं रावन गजाली मारतात. ‘बरी गजाल’, दोतोरान म्हळें. मुखार तांणी सांगलें, ‘एक खेपो इंग्लंडांत बिल्डींगो बांदल्यो. तातूंत बाल्कनी दवरल्यो नात तेन्ना थंय रावपी बायलांक मानसीक दुयेंसां जाल्लीं खंय. अशें कित्याक लागून जालें काय हाचें तांणी संशोधन केलें तेन्ना लक्षांत आयलें, बाल्कनी नाशिल्ल्यान बायलांक मानसीक दुयेंसां जालीं, तेन्ना सावन त्या लोकांनी

शीला कोळंबकार : जल्म : 1945. नामनेची साहित्यीक. कथा, निबंध, बालसाहित्य आदी प्रकारांत लेखन. ‘ओली सांज’, ‘गेर’ आनी ‘कथाशील’ हे कथासंग्रह, ‘भुंयचाफी’ हो व्यक्तिचित्रांचो संग्रह, ‘शीला-लेख’ हो निबंध संग्रह आनी चार बालसाहित्याचीं पुस्तकां प्रकाशीत. केंद्रीय साहित्य अकादेमीचो पुरस्कार (1997), सॅमसंग इलेक्ट्रॉनिक्सचो टागोर पुरस्कार (2011), विमला पै पुरस्कार (2012) आदी प्रतिष्ठेच्या पुरस्कारांनी सन्मानित. चवदाव्या अ. भा. को. साहित्य संमेलनाच्या अध्यक्षपदाचो (1997) भोवमान. संपर्क : देवी निवास, चंदन बाग रस्तो, बँक ऑफ इंडिया लागीं, मुलूंड (पश्चिम), मुंबय - 400080, मो. : 09819315307

घरांक बाल्कनी कम्पल्सरी केल्यात खंय. खऱ्यांनीच आमच्या घरची बाल्कनी म्हळ्यार म्हजी मैत्रिण जाल्ली. सांजेर बाल्कनींत हांव उबें रावतालें, येत्या वत्या लोकांक पळेतालें. शाळा सुटली काय आवयां वांगडा घरा वचपी ल्हान ल्हान भुरगीं पळोवपाची म्हाका संवय जाल्ली. केन्ना पावस जुस्त शाळा सुटच्या वगतार पडटालो. आवयांची धांदळ जाताली. भुरगीं खोशेन पावसांत भिजूंक सोदताली. तांची खोशी पळोवन हांव खूश जातालें. आमचे बिल्डिंगे भायर एक पिंपळ आसा, ताका येतना वतना नियाळप हो म्हजो छंद आसलो. केन्ना केन्ना ताचीं पानां झडटालीं. फक्कत ताचीं ताडां उरतालीं. अकस्मात एक दीस फुगांव आयिल्लेवरी ताचेर फळां येतालीं. म्हणटा म्हणसर इल्लीं, तांबशीं, लांब जिबेचीं सिल्काचींशीं पानां येतालीं. म्हणटा म्हणसर तीं पानां पोपटीं जातालीं, सॅटीनाचीं कशीं. तेन्ना ताचेर कितलिंशींच शेवणीं येवन बसतालीं. ह्या पिंपळाचीं कितलिंशीं रुपां. पावसांत चिप्प भिजिल्लो पिंपळ वेगळो. भिजिल्ल्या पिंपळापानार दंव पडटकीच चकचकपी पिंपळ वेगळो. चान्न्यांतलो, सळसळपी पिंपळ वेगळो. ह्या पिंपळाचें लावण्य हांव हेच बाल्कनींत उबें रावन निरखितालें. खूश जातालें. बिल्डिंगेच्या कंपावडांत सोनमोहराचीं दोन झाडां आसात. सोनमोहर फुल्लो काय हळडुव्या फुलांचो गालीचो घाला काय दिस. हांगाय तरेकवार शेवणीं येतालीं. कावळे घोंटेर बांदताले. हे बाल्कनींत

बसून हांव कावळ्यांचें निरीक्षण करतालें. कावळे बरे बरमुडा पॅन्ट घाल्लेवरी म्हाका दिसताले. कावळ्यांचेर जें कितें हांवें बरयलां तें सगळें म्हाका बाल्कनीन दिस. ह्या झाडारच हांवें तांबट, बुलबुल, साळोऱ्यो पळेल्यो. कोगूळय लागशिल्ल्यान हांगाच पळेली. नर कोगूळ काळोकिट्ट हळडुवे चोंचीचो जाल्यार मादी कोगूळ बरी रुपेरीं ठिपके आशिल्ली. ती क्लॉक क्लॉक आवाज करता. फाटल्यान कोगूळ कुहू कुहू करीत वता. दुसरे बाल्कनीच्या कोनशाक एक झाड आसलें ताचें नाव खबर ना. मेलें बावडें. सादारण एप्रीलांत ताका बरीं फुलां येतालीं. हाच्या वयल्या हातभर खांद्यांक फुलांची फांतीं घाल्लेवरी फुलां फुलतालीं. सकाळीं हीं फुलां गुलाबी दिसतालीं. दनपरां हींच फुलां गाड गुलाबी जातालीं जाल्यार सांजेर तीं जांबळी दिसतालीं. त्या फुलांक मंद परमळ येतालो. तीं फुलां फुल्लीं काय हांव शंबर खेपे बाल्कनींत वतालें. दोळे धांपून दीर्घ स्वास घेवन म्हजे भितर तो परमळ भरून दवरूंक सोदतालें. तेन्ना ती बाल्कनी म्हाका हांसताली. थंय एक पेर आसली. पेरां लागलीं काय ताचेर पोपट येवन बसताले. एका पांयान खांदयेक घट धरून दुसऱ्या पांयान पेर धरताले. तें पेर सोलून तांतल्यो बियो फोडून, ते खातालें. एक दीस बाल्कनींत वचत जाल्यार हवेंत कितें तरी हुमकळटना दिसलें. कितें म्हण पळेल्यार ती कीड आसली पोपटी रंगाची. तांबूस काळ्या ठिपक्याचे दोळे, पोटा कडेन

धवीशी. एक इंच लांबयेची. तिका पळोवन हांव अजाप. आरे, ही हवेंत अशी कशी उफेता? पळेल्यार ती एका कापड्याच्या धाग्याक घुस्पल्ली. कापड्यो तिका वयर ओडटालो. ती सुटपाक धडपडटाली. तितली ती सकयल येताली. तो तिका परतून वयर ओडटालो. हांव तिची ही धडपड पळेतालें, परत परत येवन तिचो थाव घेतालें. दोगांय एकामेकांक कशींच आयकनासलीं. निमाणो फोर्सान वारो आयलो. ते बराबर तो धागो झाडाचे खांदयेक आदळ्ळो. मागीर कीड आयकता? तिणें धागो तोडलो आनी ती नाच जाली. म्हाका सूड जालें. कितल्योशोच चानयो ह्या झाडांच्या आंगाखांदार खेळटाल्यो. सकाळीं जुस्त सातांक चपाती खावंक येताल्यो. बऱ्यो बसताल्यो. दोनूय हातांनी चपातेचो कुडको धरून खाताल्यो. चपाती घालिना जाल्यार आड्डताल्यो. केन्ना केन्नाय एक हळडुवें शेंवणें दिसतालें. सादारण साळोरे येदें. ताचे दोळे मात भरतनाट्यम करपी कलाकाराच्या दोळ्यां भशेन काजळान भरिल्ले. काळे किट्ट पाखांचे रूंद काळे पट्टे. म्हज्या घरकारान सांगलें, 'आमी कारवारी कोंकणींत ताका केळयो म्हणटात.' कित्याक जाल्यार, ताचो रंग पिकिल्ल्या केळ्यावरी आसता म्हूण. घरकार, भुरगीं भायर सरून वतालीं. येवपाक तांकां कळाव जालो जाल्यार तांची वाट पळोवपाक बाल्कनी आसली. बाल्कनींतल्यान बिल्डिंगेची गेट दिसताली. घरा येवपी मनीस गेटीर दिसलो काय सू

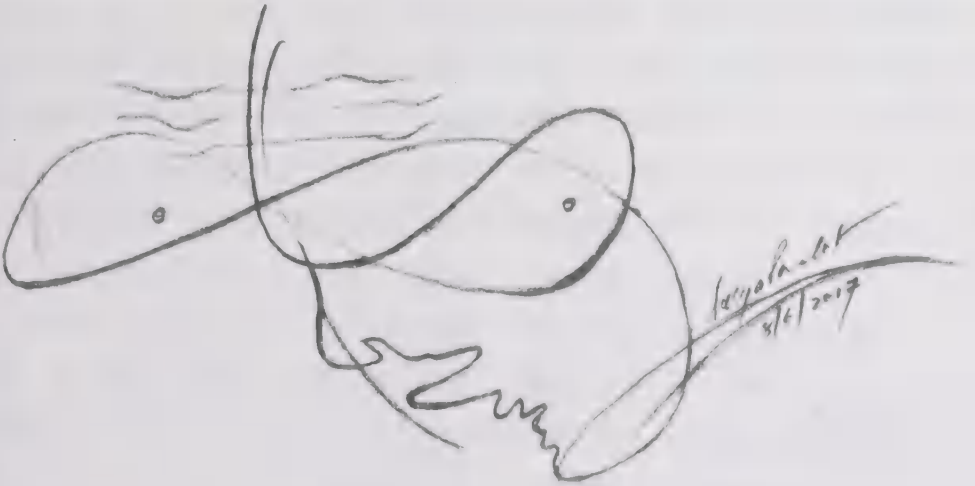
जातालें.

आठवे णवक पावतकीच म्हज्या दोगूय पुतांनी ह्यो बाल्कन्यो वांटून घेतल्यो. ते आनी तांचे मित्र रद्देच्या दुकानांत वताले, स्पोर्टस स्टार विकते घेताले. तांतल्या खेळगड्यांचीं चित्रां कापून बाल्कनींतल्या वणटींक दसयताले. वणतभर तांणी अशे फोटो लायिल्ले ते पळोवन ते खूश जातले. खेळगडे भुरग्यांचे आदर्श म्हूण आमी खूश जातालीं. आमचे शेजारी मात म्हणटाले, 'किते बाये तुमी भुरग्यांक सवलत दिल्या. तांणी तुमचे बाल्कनीच्या वणटींची वाट लायल्या. शी! कितल्यो बुरशो दिसतात वणटी.' हांव हांसतालें. वगी रावतालें. भुरगीं भुरगेपणा करचींना जाल्यार कोण करतलो? भुरगीं व्हड जालीं तांणीच ते फोटे काडून उडयले. पावसांत बाल्कनींत उबें रावन वावझड आंगार घेवपाक म्हाका खूब आवडतालें. पावस पडून वतालो, पानांच्या तोंकार उदकाचे थेंबे हुकळटाले. म्हाका सदांच दिसतालें, ते वज्रावरी चकचकीत थेंबे एकठांय करचे, गुंथचे, गळ्यांत, हातांत, कानांत घालचे. अशा थेंब्यांच्यो माळो करच्यो हे कल्पनेनूच हांव सुखावतालें. म्हजी बरोवपाची सुवात ही बाल्कनी. म्हजें वाचप, विणप, पर्सी करप, रांगोळेची प्रॅक्टीस करूंक सामील आशिल्ली बाल्कनी, म्हज्या सूखदुख्खात सामील आशिल्ली ती बाल्कनी. चान्योचे रातीं बाल्कनींत पडिल्लें चान्नें पोशांनी घेवन हांव पितालें. म्हजीं हीं पिशेपणां खबर आसलीं ती हे बाल्कनीक. सकाळीं, दनपरां, सांजेर

मळबाचे तरेकवार रंग नियाळूंक मेळटाले ते बाल्कनीक लागून. एकेक खेप सांजेर एके लायनींत वचपी वटवागळां म्हाका दाखयलीं तीं हे बाल्कनीन. म्हजी प्रायव्हसी म्हाका बाल्कनीन दिली. म्हजे हांसप, रडप, अस्वस्थ जावप, म्हजे तळमळे, म्हजे हुलहुले, म्हज्या सपनांचे रंग खबर आशिल्ले ते बाल्कनीकूच. सैमाचीं कितलिशींच रुपां म्हाका बाल्कनीन दाखयलीं. म्हजे हांव म्हाका जितलें वळखना, तितली बाल्कनी म्हाका वळखताली. मागीर एका दीस ही बिल्डींग तोडली थंय आतां सात माळयांचो टॉवर उबो जाला.

आतां आमचो पत्तो लेगीत, निवास 503, देवी - निवास असो जाला. जागो व्हड मेळ्ळो. सगळें कशें चकचकीत. नवें घर पळोवंक येवपी म्हणटालीं, आवय्स, काय बरो तुमचो फ्लॅट गो. तांच्या उलोवपांतल्यान दुस्वासाची धग म्हाका लागताली. सगळीं आमचें घर बरें म्हणटाली. म्हजें मन मात हे सुवातेर रमलें ना. कित्याक काय म्हूण चिंततालें तेन्ना लक्षांत आयलें, हे सुवातेर फ्रँच विंडो आसात पूण म्हजी सखी बाल्कनी ना.

000

दलीत

(निबंद)

कृ. म. मुखटणकार

म्हजी कथा आनी व्यथा

‘आड्या कडली नदर’ हो कवितां झेलो हाता वेगळो करतकच हांवें कथेक हात घालपाचें थारायलें. म्हजो पिंड कथाकाराचो अशें म्हाका दिसता. कित्याक तर कथाकाराक जावं कांदबरीकाराक एके सुवातेर आसरमांडी घालून बसपाचें जें पासियेंस जाय पडटा तें म्हजे कडेन आसा, अशें म्हाका दिसता. रातचो हिशेब करपाक लेगीत हांव सालांत एक ते दोन वरां सहज बसतां. दुसरी गजाल, म्हजे तकलेंत एकदां कथेचें बीं रुजलें म्हणटकच ताचो रुख जाले बगर रावना. म्हाका हरशीं लेगीत खंयचेय गजालीचे मुळा कडेन वचपाची पयलीं पासून संवय. आतां ही संवय बरी काय वायट हें हांव नकळं पूण अशे रितीन हांव खूब मुळां मेरेन पावलां. सोड.

हांव विद्यार्थी दशेंत पंचवीस वर्सा उरलों. हे दशेंत आसतना म्हजे कडल्यान एक बरी कादंबरी बरोवन जातली आशिल्ली. कथेचें बीं जें म्हज्या मनांत रुजिल्लें तें अशें आंशिल्लें. एक विद्यार्थी (रमेश) रॅड लायट एरियेंत चाळींत रावता. तो चाळी सकयल्या नळार उदक भरता. थंयच एक तेच वस्तींतलें चली (शीला) उदक भरपाक येता. उदक भरतां भरतां तीं मोगांत पडटात. मागीर तो (रमेश) ते दलदलींत फुलिल्ल्या कमळाक (शीला) घेवन पळ काडटा. मागीर रमेशाचे फामिली कडल्यान जो विरोध जावपाचो आसता तो जाता. हेवटेन शीला फाटल्यान गुंडूय लागिल्ले आसतात. असो आंगार कांटो हाडपी प्लॉट म्हजे कडेन आशिल्लो. आतां कादंबरी बरयतलो जाल्यार कादंबरीकारान स्वता ते सुवातेर वचून अभ्यास

कृ. म. मुखटणकार : जल्म : 1963. निबंद लेखक. लेखनाक विनोदाची झालार. ‘चिमटे धुमके’, ‘धंयार धुमके’ ‘धुमक्यां धुमके’ हीं निबंदांचीं पुस्तकां प्रकाशीत. कोंकणी कला साहित्य केंद्राच्या जनगंगा पुरस्कारान सन्मानित (2016). मो. 9850530756

करप गरजेचें हें हांव जाणा आसलों. सगळे कादंबरीकार तशेंच करतात. जाल्यारूच ते कादंबरीक वजन येता. म्हाका ते खातीर रॅड लायट एरियेंत वचून रावप गरजेचें आशिल्लें. हांवें आईक तशें म्हणलें लेगीत. तिणें ताचो भलतोच अर्थ काडलो. दत्तान म्हाका सकयल नळ आशिल्ले बिल्डिंगेंत रुम लेगीत पळयिल्लो. म्हजें रॅड लायट एरियेंत वचप जालें ना पूण तें बीं मात म्हज्या मनांत तशेंच आसा. तुमच्या नशिबांत ती कादंबरी आसल्यार तुमका ती मेळटली. आईन मनार घेतिल्लें जाल्यार तें काम तेन्नाच जातलें आशिल्लें. सोड.

म्हजो पिंड कथाकाराचो हें म्हाका शाळेंत आसतना पाटील गुरुजीन सांगिल्लें. गुरुजीन हांवे बरयल्ली 'फातर मारला झाडावर' कथा वाचिल्ली. ही कथा वाचून पाटील गुरुजी सामको इम्प्रेस जाल्लो म्हणल्यार जाता. "बाबा पुढे तू मोठा कथाकार होशील" अशें ताणें भाकीत केल्लें. हे कथेचो नायक झाडार फातर मारता आनी कथेची सुरवात जाता. आनी शेवटाक तो 'फातर मारला झाडावर, पडलं तर फळ नाही तर गेला फातर' अशें म्हणटा आनी कथा सोंपता. हांवे, ही कथा, मदीं बरेऽ प्रसंग घालून फुलयल्ली. दिसाल्याक जर ती हांवे धाडिल्ली जाल्यार 'फुडें चलता' म्हणून दिसाळें तीन ते चार आयतार तरी पानां भरतलें आसलें. बरो लेखक जातलो जाल्यार विद्यार्थी दर्शेंत आसतना शिक्षक बरो मेळपाक जाय. पु.ल. न आपलें सगलें श्रेय आपल्या शिक्षकांक दिलां. हांवूय हे

बाबतींत नशीबवान थारलों कित्याक तर मुळावें शिक्षण घेतनाच म्हाका पाटील गुरुजी मेळ्ळो. पाटील गुरुजीन आमचे भितर भाशे बदल रुची निर्माण केल्ल्यान आमचे कडल्यान सान पिरायेचेरूच साहित्य निर्मिती जावपाक लागली. दत्ता तर एक नाटककार म्हणून नांवा रुपाक आयलो. ताणें बरोवन माचयेर हाडिल्लें 'शिवराक जेवलो तरी' हें नाटक त्या तेंपार बरेंच गाजलें. बायलो दिवजां पेटोवचीं सोडून नाटक पळोवपाक बसलीं म्हणून तांचेर टिकाय जाल्ली. प्र. के. अत्रेन (तो मी नव्हेच फेम) 'मी असा झालो' हें पुस्तकांत आपूण कसो घडलों हें सांगलां ते धरतेर फुडें फाटीं 'हांव कसो जालों' असें बरोवपाचें म्हजे मनांत आसा. तकली जाग्यार आसा तो मेरेन बरोवन काडटलो म्हणटां. पळोवया कशें जाता तें.

आमच्या पाटील गुरुजीचें वाचन आकांताचें आसपाक जाय, कित्याक तर वर्गान येतालो तेन्ना लेगीत ताच्या हातांत कादंबरी आसताली. ते कादंबरींत बॉट घालुनूच तो वर्गांत भितर सरतालो. आनी एकदां वाचपाक लागलो की ताका कसलेंच भान उरऽ नाशिल्लें. आमकां शिकोवपाचें सोड. मदीं साडे अकरांक मावा खावपाक लेगीत तो विसरतालो (म्हाका तो मावा मळून दिवपाचें भाग्य लाभलें.)

"गुरुजी, तुमची मावा खायची वेळ झाली हो, नंतर कग वाचन." अशी दत्ता ताका याद करून दितालो. एक दीस पाटील गुरुजी एका पुस्तकांत बॉट घालून भितर आयलो आनी खुर्चेर बसतकच मान

सकयल घालून झपाटिल्लेवरी तें पुस्तक वाचपाक लागलो. तें पुस्तक आशिल्लें 'मांडवी तू पेटलीस' चंद्रकांत काकोडकार हांची कादंबरी. हांगाच आमच्या वाचनाचो बुन्यादी फातर पडलो म्हणल्यार जाता. मागीर आमी केन्नाच फाटी वळून म्हणटा तें पळयलें ना. आमी पुस्तकां (चंद्रकांत काकोडकाराचीं) वायटी कशीं खालीं. तेन्ना वातावरण वाचनाक पोशक नाशिल्लें. म्हाका ह्यो कादंबऱ्यो सावरकराच्या पुस्तकांनी घालून वाचचें पडटालें हें हांवें तुमकां हाचे आदीं सांगलांच. हाका लागून म्हजी सावरकराच्या साहित्या कडेन वळख जाली. हांवें जरी तीं पुस्तकां वाचलीं नात तरी तांच्या पुस्तकांचीं नांवां म्हाका पाठ जालीं. 'काळे पाणी', 'माझी जल्मठेप', '1857चे स्वातंत्र्य समर' आदीं. थोडे कुच्छित्री हांगा हांसतले, हांव जाणां पूण कितल्या जाणांक हीं नांवां खबर आसात हाची जाप तांणी म्हाका दिवची. 'हुतात्मा', 'महापौर', 'दिग्दर्शक', 'षटकार', 'साप्ताहीक', 'संसद', 'दूरध्वनी', 'टंकलेखन' हीं उतरां तांची आमकां देण (Neologism) हें कितल्या जाणांक खबर आसा? जरी चंद्रकांत काकोडकाराचीं पुस्तकां हांवें सावरकराच्या पुस्तकांनी घालून वाचलीं तरीय म्हाका तांचो (दोगांचो) बऱ्या पैकीं अभ्यास आसा हें तुमकां पटलां आसतलें.

बरयतलो जाल्यार लेखका कडेन शब्द भांडार आसपाक जाय. हांगाय आमकां पाटील गुरुजीच पावलो म्हणल्यार जाता. कित्याक तर ताच्या तोंडांतलीं उतरां यत्ता

पयली पासून आमच्या कानार पडटालीं. म्हजी प्रगती पळयतकच 'काय हे तुझे गूण बाबा? माझ्या अंगावर सुध्दा शहारा आला तुझ्या घराण्याला तू काळीमा फासशील!' असलीं अळंकारांनी भरिल्लीं उतरां ताच्या तोंडांतल्यान भायर पडटालीं. मागीर तीं उतरां आनी प्रगती पुस्तक घेवन हांव घरा येतालें. तेन्ना म्हाका वायट दिसतालें, ना न्हय पूण तेन्ना म्हाका नकळत म्हजे भितर एक लेखक घडटा हाची म्हाका जाणीव नाशिल्ली. हें सगळें 'हांव कसो जालों' ह्या पुस्तकांत येवपाचें आसा. आतां म्हाका उगतें जायन दिसलें म्हणून सांगलें (काळ, थळ, परिस्थिती पळयनासतना, नाका थंय उगतें जावप ही व्हड लेखकाचीं लक्षणां अशें सावळो म्हणटा). हांव मदीं मदीं आमच्या पोरसांत जाताल्यो त्यो पोपायो, केळीं, आंबाडे, सांगो, बिमलां, करमलां बी घेवन पाटील गुरुजीगेर वतालों. तांगेर वतकच पाटील बाईच्या तोंडांतल्यान अळंकारांनी भरिल्लीं उतरां म्हज्या कानार पडटालीं. 'ईश्र्यऽऽ आज पोहे कुठले पिठलं खावा.' म्हज्या कानाक हीं उतरां गोड लागतालीं म्हणटकच तांची मनांत खोल खंय तरी नोंद जाताली. खंयचेंय नवें उतर वा म्हणन अशें कितेंय कानार पडलें म्हणटकच ताचो वापर हांव म्हज्या लिखाणांत वा उलोवपांत रोखडोच करतां. ह्या म्हज्या गुणाक घरा तरी फावो तशी पोसवण मेळ्ळी ना. सगळ्या लेखकांचें, कविंचें अशेंच जाता. बाकीबाब कितें तो बोरकारांक कळपाक कितलीं वर्सां लागलीं तें तुमीच पळयात. 'नुस्तें आसल्यार

गोंयकार वीर नाजाल्यार व्हीर' ह्या कवनां फुडें आमी अजून पावूंक नात. आसूं. एक दीस आईन म्हाका केंसांक तेल घाल म्हणलें तेन्ना हांवें 'ईशशऽ गडे आज कुठलं तेल आज बिरेस्तार' अशें म्हणलें (तेन्ना हांव दर आयतारा केंसांक तेल घालतालों आतां आयतारा तेल घालपाक केंस उरूंक नात तुमचे म्हायती खातीर). आई बेजार जाली. "बायजणा, ही ती मराठी तुजे शाळेंतूच दवर आं. दोन पानान हांकां बुध्द शिकयली तरी हे सुदारपाचे नात." ओपीनियन पोल जावन वर्सां जालीं तरी आई तातुंतूच घुसपून उरिल्ली. हांवें म्हणलां तशें घरचें वातावरण म्हजे प्रतिभेक खत पाणी घालऽ नासलें तरी म्हजी प्रतिभा शक्ती खर आसल्या कारणान ती सगळ्यांक पुरून उरली. बरोवपी खंयचेय भाशेन व्यक्त जावंक शकता हें आईक समजलें ना. म्हाका ज्या वेळार जे भाशेन व्यक्त जावचें शें दिसता ते भाशेन हांव व्यक्त जावन मेकळों जातां. बरोवप्यान आपले भोंवती केन्नाच भाशेची वंय घालची न्ही ह्या मताचो हांव. संत नामदेव मराठी, हिंदी, पंजाबी ह्या भाशांनी व्यक्त जाल्यात हें कितल्या जाणांक खबर आसा? आमकां फकत मराठींतल्यान 'नामा म्हणे' इतलेंच खबर आसा.

नाव लेत सनकादिक तारे
पार न पायो तास हरी
नामदेव कहे सुनो रे संतो
अब मोहि समझि परी

हें संत नामदेवान बरयलां म्हणल्यार तुमकां फट दिसतलें हें हांव जाणा पूण

तुमी संतांचेर दुबाव घेवन तुमच्या पापांच्या खात्यांत आनीक भर घालूं नाकात हें म्हजें तुमकां नमळायेचें सांगणें. तांचे वाणीचो गुरु ग्रंथ साहिबांत आसपाव आसा हें तुमी दुबाव घेवचे आदीं मतींत दवरचें. सांगपाचो मुद्दो हो की नामदेव महाराज खूब भाशांनी व्यक्त जाल्यात.

अमर अकबर अँथनी हो सिनेमा पळयतना मध्यांतरांत म्हजी प्रतिभा अचकीत जागी जाली आनी म्हाका व्यक्त जायन शें दिसलें. हांवें रोखडीच 'अनहोनी को होनी कर दे' कथा बरोवन काडली. माथाळ्या वयल्यान ही कथा हांवें हिंदींत बरयल्या हें सुजाण वाचप्यांक कळळांच आसतलें. दत्तान ताचो 'काडली जीब लायली ताळ्याक' असो अणकार करून कोंकणींत हाडल्या. केन्ना तरी खंयच्या तरी म्हयनाळ्यांत वा दिवाळी अंकांत ती प्रसिद्ध जातली. कथा प्रसिद्ध जावपाकूय योग येवचो पडटा. आतां योग म्हणल्यार नेमकें कितें प्रकरण तें म्हाका अजून कळूंक ना. खंयचेय कथेची सुरवात बरी जावपाक जाय हें पाटील गुरुजीन आमकां सांगिल्लें म्हणजे कथा वाचप्याच्या मनाची पकड घेता. म्हजी सुरवातीक बरयिल्ली 'दोणांतली आमली' ही कथा लोकांनी (मावशी) वाचली तेन्ना खंय जेन्ना जेन्ना तांणी दोणांतली आमली पळयली तेन्ना तेन्ना तांकां म्हजे कथेची याद जाताली अशें तांणी म्हाका मुजरत कळयलें. वाचप्यांनी आपल्यो भावना लेखकां-बरोवप्यां मेरेन पावोवपाक जाय अशें म्हाका दिसता. हांवें मावशेक, ही कथा तुका

कित्याक आवडली काय विचारतकच, तिणें 'हे कथेची सुरवातूच दृश्ट लागपा सारकी जाल्या' अशें सांगलें. हे कथेची सुरवात हांवें अशी केल्ली (नव्या लेखकांनी मुद्दाम हांगा लक्ष दिवचें) 'आंगणांत व्हनीबायचेर नदर मारली. व्हनीबाय निकतीच सवळ्यांनी च्या करताली तें पळोवन माजरान वण्टी वयल्या कालनिर्णयाचेर नदर मारली. रोखड्योच ताच्या कपलाक आटयो पडल्यो. ताका आयज व्हनीबायची संकश्टी म्हणपाचें खूब जाणांनी (मावश्यान) सांगलें. मागीर हांवें ह्या माजराक घेवन खूब काणयो बरयल्यो. केन्ना तें रांदचेंकुडींत जाल्यार केन्ना नळ्यांर वत खायत पडिल्लें आसतालें. जशी म्हजी कथा मॅच्युअर जाली तशें ह्या माजरान म्हजे कथेंतल्यान एजीट घेतलें. अशें व्हडल्या व्हडल्या कथाकारां वांगडां घडलां. हांव तांचीं नांवां घेना कित्याक तर एकल्याचें नांव घेतलें आनी दुसऱ्याचें घेतलें ना जाल्यार दुसऱ्याक वायट दिसूं येता. साहित्याच्या मळार कोणाचेंच वायटपण घेवं नाका अशें सावळो म्हणटा कित्याक तर? ना. सोड. 'म्हाका दोळे आयल्यात' हे कथेची सुरवात पळयात. 'सगळे कडेन देव पडिल्लो. गांवठी नळ्यांतल्यान धुंवर येतालो. तुळशेन भायर शिताडो घालो आनी तें भितर गेलें. कोनश्याक नारु गुटली करून न्हिदिल्लो. ताका दोळे आयिल्ले. ह्या दिसांनी दोळ्यांची धाम खंयची हो प्रस्न कालच्यान तुळशेक भेसडायतालो.' म्हजी ही कथा कोंकणीं कथेंत मैलाचो फातर थारतली अशें सावळो म्हणटा. 'म्हाका

दोळे आयल्यात' हे म्हजे कथेंत समकालीन कथाकारांक कथे कडेन पळोवपाची नवी नदर दिली म्हणल्यार जाता. मराठींतले फांकिवंत कथाकार दि. बा. मोकाशी एके कडेन बरयतात की एका काळार मराठी कथेची सुरवात 'सहस्ररश्मि उगवला होता, पक्षीगण भुपाळी म्हणत होते' अशी जाताली. कोंकणींतूय कथा साचेबंद जाल्ल्यो. 'म्हाका दोळे आयल्यात' ही म्हजी कथा हे बाबतींत 'पाथ ब्रेकींग' थारली. तेच धर्ते चेर समकालीन कथाकार नागवेंकार हांणी बरयिल्ले 'म्हजीं भिण्णां फुटलीं' हे कथेक त्या वर्सा दिवाळी अंक सर्तींत पयलें इनाम फावो जालें. हे कथेचेर म्हजे कथेचो प्रभाव दिसून येता. हे कथेंत नागवेंकारान दोळ्यांचे सुवातेर भिण्णां हो कुडीचो भाग घेतला. हांवें म्हजी कथा मराठींत अणकार करून पाटील गुरुजीक वाचपाक दिली तेन्ना ताचे दोळे भरून आयले. "शाब्बास रे माझ्या पठ्ठ्या!" अशीं उतरां ताच्या तोंडांतल्यान भायर पडलीं. "गांवात चुलीवर जेवण करतात येवढी बारीक गोष्ट तुझ्या लक्षात राहिली, कमाल आहे बुवा मी सुद्धा इकडे चूक केली असती!" म्हाका ही मेळिल्ली व्हडली पावती. म्हजी उर्बा आनीक वाडली. चुली वयल्यान याद जाली. हांवें 'चुली वयलीं दुकां' कथा बरयिल्ली. ही कथा समिक्षकांनी (सावळो) सामकी उखलून धरली. हीं दुकां चुली वयल्या धुंवराक लागून आयिल्लीं न्हय जाल्यार गैरसमजाक लागून आयिल्लीं. हे कथेंतली नायिका शारांतली. ती गांवगिऱ्या नायकाच्या मोगांत पडटा.

पयलेच भेटींत ती ताका विचारता “तुमगेर गॅस आसा न्ही?” नायक व्हडल्यान हांसून म्हणटा. “कांयच भियेव नाका... भरपूर!” “तुवें म्हाका तुमगेर गॅस आसा म्हूण सांगून फटयलें!” तीं थरथरत म्हणटा. “ना हांवें तुका फटोव ना. आमगेर सगळ्यांक गॅस टूबल आसा म्हणून तुका म्हणिल्लें आमगेर भरपूर गॅस आसा.” नायक परतून व्हडल्यान हांसता. नायिका मात चुली कडेन पळोवन दुकां गळयता. हींच तीं चुली वयलीं दुकां. गैरसमजाक लागून केदो अनर्थ घडूं येता हेंच हांवें हे कथेंत दाखयलां. पाटील बाईन ही कथा वाचून पदर दोळ्यांक लायिल्लो म्हाका अजून याद जाता.

हांवें कथा बरयतना खूब तरेचे विशय हाताळ्ळे. तातूंत ‘या बाळानो’ ही आनीक एक कथा उल्लेख करपा सारकी. हें कथेंत बोडगेश्वराचे जात्रेंत दोन भाव शेणटात. एक वांट्यां (सत्तरी) व्हड जाता आनी एक बेतूल. व्हड जातकच योगायोगान एक दीस ते तावेर्नांत मेळटात. दोगूय जाण वेगळ्यावेगळ्या मेजार बशिल्ले आसतात. दोन घोंट पोटांत वतकच ते ‘या बाळानो या रे या’ ही कविता गावपाक लागतात (ती चाल तांकां ल्हानपणांत आवयन शिकयिल्ली आसता). हाका लागून दोगूय एकमेकांक वळखतात आनी दोगांयचें मिलन जाता. मागीर हेच कथेचेर आदारीत नासीर हुसैनान एक सिनेमा काडलो. फकत ‘या बाळानो या रे या’ हे कविते सुवातेर, ‘यादों की बारात निकली है आज’ हें पद घालें. म्हाका वायट दिसूंक ना, म्हजे बाबतींत अशें

खूब फावटीं घडलां. हांवें एक रहस्य कथा ‘केंसांतली खरड’ बरयिल्ली पूण ही कथा हांवें ‘जिवन मृत्यु’ सिनेमा पळोवन बरयल्या हो आरोप म्हजेर लोकांनी केल्लो. (हांगा लोक म्हणल्यार म्हजी मेवणी - नलू, तेन्ना तें आंकवार आशिल्लें आनी आमगेरूच पडिल्लें). हो आरोप जातकच हांवें मुद्दम हो सिनेमा पळयलो. म्हजे कथेचो आनी ह्या सिनेमाचो कांयच संबंद ना. सिनेमांत चावयांचो सांचो करपा खातीर खलनायक पाचव्या रंगाचो साबण वापरता. हांवें म्हजे कथेंत स्पश्ट बरयलां की खलनायक ‘लायफबॉय’ साबणाचो वापर करता जो रंगान तांबडो आसता. कथेंत नायकाक खलनायका मेरेन पावपाक खूब त्रास घेवचे पडटात. शेवटाक खोमसार पडिल्ले खरडेक लागून तो खलनायका मेरेन पावता. सिनेमांत अशें कांयच ना. म्हजे कथेंत हांवें ‘ताच्या गळ्याक पिस्तुलाचे थंड नळयेचो स्पर्श जालो आनी उब्यांनीच सकयल कोसळ्ळो’ असलीं वाक्यां घाल्यांत जीं आंगार कांटो फुलयतात. सिनेमांत उमळशीक वाडोवपा सारकें कांयच ना. हो सिनेमां फकत पदांक लागून चल्ला अशें म्हणल्यार लोकांक राग येतलो. आसूं. आतां रोमॅण्टीक कथा बरोवप म्हजे खातीर एक आव्हान आशिल्लें कित्याक तर हे बाबतींत म्हजे जिणेंत सगळो उजवाडूच आसा. कल्पनाशक्तीचेर ताण दिवन हांवें कथा बरयल्यो. ना अशें न्हय. तातूंतली उल्लेखनीय कथा म्हणजे ‘त्या दिसा वडा पोंदां’. ही कथा एक ‘आवट एण्ड आवट लव्ह स्टोरी’. हे कथेंत मोगाचे

प्रसंग आशिल्ल्यान म्हाका खूब कल्पना शक्ती वापरची पडली. एका प्रसंगांत नायक आपले जिणेंतलो पयलो 'कीस' घेता. हांगा हांव कीस म्हणटां कित्याक तर उमांव म्हणल्यार व्हडलें कितें घेतिल्ले भशेन दिसता. कीस घेतकच तो म्हणटा 'खाजें खावन आयलां काय कितें गो?' ती लजून 'हय' म्हणटा. ह्या प्रसंगाक लागून ही कथा खूब गाजली आनी तिचेर चर्चाय जाली (पाटील गुरुजीगेर). म्हजी ही कथा हांवें दिवाळी अंकांचे सर्तीक धाडली ती म्हजी एक व्हडली चूक. सगळ्यांकूच म्हज्यो कथा कळटात अशें ना. परिक्षक आपले पातळेर विचार करतात. बरोवप्याची कल्पनाशक्ती आनी परिक्षकांची वैचारीक पातळी सारकी आसता अशी ना. 'तीन फामिलींचीं पाळां मुळां' ही कथाय हांवें सर्तीक धाडिल्ली. ही कथा मातशी गुंतागुंतीची. ती बरयतना हांव मातसो घुस्पल्लो. ना म्हणिना. एका वाचप्यान (पोरोबान), "आरे, कथेंत कोण कोणाचो बापूय हेंच कळना मरे" अशी टिका केली. हांवें ती नमळायेन स्विकारली. हांगा दर एकलो समिक्षक जावंक सोदता आनी तुमकां सल्ले दिता पूण आपणें आपले कथे कडेन प्रामाणीक रावपाक जाय हें हांव आयच्या नवोदीत बरोवप्यांक सांगपाक सोदतां. इतलें सांगपा इतलो तरी म्हाका अधिकार आसा अशें हांव गृहीत धरतां.

फाटीं हांवें 'सिम नाशिल्ली सेल' ही नवलिका बरयिल्ली. लोकांनी तिचो 'अर्थ नाशिल्ली कथा' असो बारसो केलो. ही कथा काळा फुडें आशिल्ली. आज लोकांक

नवलिका हो प्रकार कितें तो कळळा. तेन्ना लोकांक सिम म्हणल्यार कितें, सेल म्हणल्यार कितें, हेंच खबर नाशिल्लें. मोबायल मागीर आयले. म्हणुनूच हांवें तिका काळा फुडें आशिल्ली कथा म्हणल्या. म्हज्या कथांनी तोच तोच पणा आसता सो एक आरोप म्हजेर जाता. खूबदां लोक (हांगा लोक म्हणल्यार म्हजीं भुरगीं) 'म्हाका तूं कोण सांगपी' आनी 'हांव कितें कमी ना' हे कथेची देख दितात. आतां माथाळ्या वयल्यानूच लक्षांत येता की 'म्हाका तूं कोण सांगपी' ही पुरुश प्रधान कथा. हातूंत नायक नायिकेक घटस्फोट दिता जाल्यार 'हांव कितें कमी ना' ही नायिका प्रधान कथा. हातूंत नायिका नायकाच्यो मुस्कटार फुलोवन घरा भायर सरता. हातूंत तोच तोच पणा खंय आयलो? दोन भिन्न कथा. दोन भिन्न शेवट. हांव कोणाक दांश दिना. हें फकत वाचप्यांचें अज्ञान.

हांवें लोकांची पर्वा करिनासतना एब्स्ट्रॅक्ट ड्रॉइंग तशेंच एब्स्ट्रॅक्ट कथा ही संकल्पना हाडली. एब्स्ट्रॅक्ट कथा म्हणल्यार कथेचो अर्थ जाणें ताणें आपल्याक जाय तसो लावचो. केन्ना केन्ना अशेंय जावं येता की कथेक अर्थूच ना. 'मॉडर्न आर्ट' हातूंतलोच प्रकार. ह्या प्रकारांत दोश बरोवप्याचेर येना. तुमकां कथा कळळी ना हो तुमचो दोश, तुमकां ती कळळी ना. 'तुमी चिंतात तशें न्हय' ही म्हजी एब्स्ट्रॅक्ट कथा. हातूंत शेवटाक नायक मरता. ताचें मडें अंतीम संस्कारा खातीर सरणार दवरता तेन्नाच नायक उठून बसता. सरणा वयल्यान

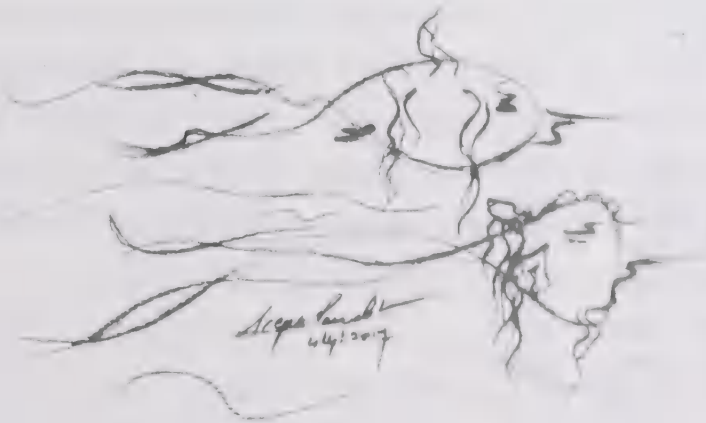
देवता आनी “तुमी चिंततात तशें न्हय” म्हणटा आनी चलूंक लागता. हांगाच कथा सोंपता. आतां, हातूंतल्यान कितें अर्थ काडपाचो तें हांवें वाचप्याचेर सोंपयलां. तो आपले विचारशक्तीचे तांकी प्रमाण अर्थ काडटलो.

आमच्यो कथा चार चौकटींत बंदिस्त जाल्यांत. तांचो आवाठ कसो वाडोवचो हाचेर एक कार्यशाळा घेवची अशी म्हाका एका संस्थेच्या जाळवणदारांनी विनवणी केली. तांचे विनवणेक मान दिवन हांवें कार्यशाळा घेवपाचें मान्य केलें. कार्यशाळेक चाळीस बरोवपी आशिल्ले. हांवें तांकां ‘मोग’ हो विशय दिवन कथा बरोवंक सांगली. सगळ्यांनी तांचे कथेंत नायक आनी नायिकेचो राबितो गोंयांतूच आसा अशें बरयिल्लें. तांची संकुचीत विचारसरणी

पळोवन म्हाका अजाप जालें. मागीर हांवें तांकां म्हजी ‘मळबा येदें मन’ ही कथा वाचून दाखयली. हे कथेंत वाळपयची चली म्युनीक जर्मनी हांगा रावपी चल्याच्या मोगांत पडटा. म्हजे कथेचो एदो व्हडलो कॅनवास पळोवन चाळिसूय जाणांनी आपआपल्या तोंडांत बोटां घालीं. अशे तरेन म्हजे परीन कोंकणी कथेंत बदल हाडपाचो हांव यत्न करतां.

म्हजो कथांझेलो अजून उजवाडाक येवंक ना. जी. ए. कुलकर्णी, आरती प्रभू हांच्यो कथा लोकांक खूब उसरां कळ्ळ्यो. म्हजीय तींच गत जातली अशें सावळो म्हणटा. फुडें फाटीं म्हजो कथांझेलो उजवाडाक येत जाल्यार ताका म्हजेच एके कथेचें नांव ‘पचपाक कठीण’ दिवया अशें सावळ्यान थारायलां.

000

ललीत

(निबंद)

हर्षा शेट्टे

जनन्यो गेल्यो... खिणांय वतलीं

काल इश्टिणीगेर गेल्ले आसतना ती आपल्यागेर जाल्ले चोरयेची खबर सांगपाक लागली. तिचे वावराडेन तिचें भांगर फारायलें आनी सगळ्यां बरोबर कांयच नकळो कशें करून आपुणूय सोदपाक लागली. मागीर शेटीगेर व्हरून भांगर विकता आसतना शेटीक दुबाव आयलो आनी ताणें पोलिसांक आपयलें. ही खबर सांगतना इश्टिणीची आवय थंय आशिल्ली. तिणें म्हळें, “सामकी गुळखेकान्न मगो ही” आयकून अजाप दिसलें. हो वाक्प्रचार हांवें केन्ना आयकूंक नाशिल्लो, “म्हळ्यार कितें गे?” हांवें विचारलें. “गुळखी खबर आसा?” तिणें विचारलें. “हय” म्हळें. “माथ्यांत माळपाची वस्त न्ही? ल्हान नाल्लाचो बोंडो कसो आसता. खूब वर्सां पयलीं आंबाड्याचेर माळिल्लो पळयला.”

हर्षा शेट्टे : जल्म : 1963.
कथाकार, कवयित्री, निबंदकार,
बालसाहित्यकार. ‘कथारंग’, (कथा),
‘म्हजो माती म्हजें मळब’ (कविता),
‘मोतयांची माळ’ (निबंद), ‘आनंद
यात्रा’ (प्रवास वर्णन), ‘जगमां’
(बालसाहित्य) आनी ‘चला भारत
भोंवुंया’ (बालसाहित्य) हीं पुस्तकां
प्रकाशीत. शंकर भांडारी यादस्तीक
बिम्ब पुरस्कार (2014) आनी
कोंकणी भाशा मंडळ साहित्य
पुरस्कार (2007) सन्मानित. संपर्क:
‘कृष्ण प्रेम’, अंबाजी, फातौडा
कदंब बसस्टॅडालागीं, गोंय. मो. :
9850530152

“हय, मातशी बोंड्याच्या आकाराची शी आसताली ही गुळखी. सकयल ताका एक दांडो आसतालो. तो दांडो आंबाड्याचेर खोवप. ताका सुरंगां वळेसराक आसता तशी रस्मी दोरी आसताली. ती आंबाड्या भोंवतणी घालून गांठ मारप. मागीर गुळखी घट्ट उरताली.”

“हरशी गुळखीं म्हळ्यार कोळणी मगे, कळसुली बांयंत सोडटना राजवाक बांदतात ती. म्हणून हे वस्तीक गुळखी म्हणटात जावये.”

“आसत, तर ही गुळखी आंबाड्याचेर माळून एकटी बायल लग्नाक गेल्ली खंय. घरा येवन तिणें वस्ती काडून बाज्जेर दवरल्यो. थंय घरची वावराडी आशिल्ली. तिणें ल्हवूच गुळखी काडून आपले कार्शांत खोयली खंय,

मागीर कोणाक तरी गुळखेची दोरी तिच्या न्हेसणांतल्यान लांबता ती दिसली. तेन्ना सावन आपूण चोरी करून तांतलो न्हीच सो दाखयता आनी मागीर पुराव्या सकट मेळटा ताका गुळखेकान्न म्हणटात.

आयकून अजाप जालें. गुळखेकान्नीची काणी आयकून न्ही तर ही गुळखी आतां सोदल्यार लेगीत मेळची ना म्हणून. कोणूय जाणटेले कडेन आसल्यार लेगीत तिचो वालोर खबर नासतना तिची धूव, सून मोडून मेकळी जातलीं. मागीर ही पारंपारीक वस्त मोदेलाक लेगीत मेळची ना.

अशो खूबशो भांगराच्यो वस्ती आसात ज्यो गोंयचेच शेट तयार करतात आनी गोंयकार बायलोच त्यो वापरतात. अशीच एक माथ्यांत माळपाची 'कुट्टरें' म्हणून एक वस्त आसा. पयलीं म्हाका दिशिल्ले कडकडीं म्हणून कशी भांगराची फुलां आसतात. तसलेंच कितें आसतलें म्हणून. पूण फाटीं हांव सवण्यांची कोंकणी नांवां सोदता आसतना म्हाका 'कुट्टरें' नांवाचें एक सुकर्णें आसता म्हणून कळ्ळें. इंग्लिशींत ताका Red Spurfowl म्हणटात.

हाचे वयल्यान कोंकणींत एक म्हणूय आसा, 'मोर नाचता म्हणून कुट्टरें नाचता.' कुट्टरें हें रानकोंबयेच्या कुळांतलें. हें कुट्टरें आंबाड्याचेर माळटात. केन्नाय दोन कुट्टर्यां मदीं सरपळयोय आसतात. पिसोळ्या भशेन.

सध्या भारतांत रुप्याचे अळंकार आदिवासी घालतात तसले अळंकार घालपाची फॅशन आसा. खूबशे ज्युवेलरी

डिझायनर असल्यो वस्ती ऑनलायन मेळयतात. म्हाकाय नॅटार कितें सोदतना एक डिझायनरान गोंयच्यो पोरण्यो वस्ती नव्या रुपान हाडल्यात म्हणून जायरात वाचूंक मेळ्ळी. थंय तिणें कुट्टर्याचो, पिसोळे भशेन फोटो घाल्लो आनी थंय बरयिल्लें.

कुट्टरें म्हळ्यार शुक - पोपट. गोंयांत खूब प्रमाणात दिसपी ह्या शेवण्याचे खूब अळंकार गोंयांत दिश्टी पडटात. ताणें अशें बरयिल्लें तरी भांगराचे पोपट कोणेच केल्ले हांवें पळोवंकनात. अशा खूबशा अळंकारांचीं नांवां दिवन आनी घालून तिणें आपल्याक जाय तसो अर्थ दिल्लो. तिका खबर आसा, गोंय म्हळें की कितेंय खपता.

खासा गोंयचे अशे खूबशे अळंकार आसात. गिजबिजलें हो खाशेलो अळंकार. गळ्या भोंवतणी घालपाच्या ह्या हारांत मच्छ, कुर्म हे विष्णूचे अवतार आनी शंख, चक्र, गदा, पद्म अशा आकाराच्यो पाचू, माणकां आनी मोतयां हातूंत घडयिल्ल्यो आकृती आसतात. ह्या अळंकारा फाटल्यान इतिहास आसा. गावणेच्या गावणेकारागेर ह्या अळंकाराचो जल्म जाल्लो. ताणें आपल्या धुवांक हो अळंकार केल्लो. अंत्रुज म्हालांतल्या एका शेटीन हो हार तयार केल्लो खंय अशें आयकूंक मेळटा. म्हज्या भुरगेपणांत हांवें नरसिंह नायकागेर तांच्या बायलांनी घाल्लो पळयला. गावणेकाराली धूव नायकागेर दिल्ली खंय. मागीर ल्हवू ल्हवू हो अळंकार गोंयभर पावलो. हालीं हे गिजबिजलें खूब कडेन पळोवपाक मेळटा. कांय कडेन तूळ, धनु,

मकर अशा राशीच्या आकाराचेय पळोवपाक मेळटा. आनी हे सगळे गोंयचे शेट आपल्या हातांनी करताले. मशिनाचेर न्हय. खूबशा बायलांनी आपले पारंपारीक अळंकार आपले धुवे, सुनेच्या लग्ना कडेन मोडल्यात. म्हजे आवयचो लग्ना पयलीचो फोटो आशिल्लो तातूंत तिच्या गळ्यांत एक हार आसा. तिणें म्हाका तो कळयांचो हार म्हणून सांगलें. मागीर तुवें घाल्लो केन्नाच पळोवंक ना मगे, म्हणटकच तिणें सांगलें, तिका लग्नांत शेडो घाल्लो म्हणून. शेडो म्हळ्यार लांब सरपळी. ती दोट्टी करून गळ्यांत घालप. हो शेडो अजुनूय तिच्या गळ्यांत आसा.

कळयांचो हार म्हळ्यार खास गोंयची पद्दत. मोगच्याचे कळे कशे आसतात तश्यो कळयो आनी मदीं कमळ कशें. हो गळ्या भोंवंतणी येता. म्हाका तो पळयन सो जालो. म्हाका तीन मावश्यो. म्हळ्यार तिगांय भितर कोणा कडेन तरी तो आसतलो अशें दिसलें. हांवें मावशांक विचारलें, धाकले मावशेन सांगलें, तो हार पोरणो जाल्लो म्हणून आपणें मोडून लक्ष्मीहार केलो. आनी एका आदल्या तेंपान वयल्या हाराचो नमुनो ना जावन गेलो. मावशेन मागीर लक्ष्मीहार मोडून चपलाहार केलो. लक्ष्मीहार म्हजेय आवय कडेन आशिल्लो. तिणें तो मोडून रुद्राक्षाची माळ केली.

लक्ष्मीहार म्हजे आवयन खूब वर्सा वापरला, इतलेच कित्याक गोंयांतल्या खूब बायलांनी घाल्लो हांवें पळयला. मडगांवां नुस्त्या बाजारांतल्या सगळ्या नुस्तेकान्नीच्या

गळ्यांत हे लक्ष्मीहार आसताले आनी तसलीच लांब कानांतली कानांत लांबतालीं. इतलीं वर्सा नुस्तेकान्नीच्या गळ्यांत आसताले ते लक्ष्मीहार अशें हांव समजतालें. पूण त्या पेसांचेर सायबिणीचो छाप आसतालो. गोंयां भायर असले हार कोण घालतात जाल्यार हांव नकळं. हालींसराक चपलाहारूय कोण करिनात. चपलाहार म्हळ्यार पसरट सरपळी कशी. ताका चपलाहार कित्याक म्हणटात कोण जाणा. कोणेंय वायट कर्म केल्यार ताच्या गळ्यांत चपलाहार (जोत्यांचो हार) घालून धिंड काडूंक जाय अशें म्हणटात. तरीय खूब बायलांच्या गळ्यांत चपलाहार घाल्ले दिश्टी पडटात. पोरणो मोडून नवो करप म्हळ्यार फेतयेक म्हारग म्हणून बावडीं घालतात. हांवूय तातूंतलेच एक. म्हज्या लग्नांत मांयन म्हाका पागण म्हणून चपलाहार घाल्लो. मुद्दाम नवो करून. हालींसराक हांव तो मोडून नवो करपाक म्हणून शेटीगेर गेलें. ताणें म्हळें, “येदो व्हडलो चपलाहार कित्याक मोडटा.” एका पोवना वयर तरी मोडावाक वतले. आदली वस्त ती, वापर तूं... शेटीनूच अशें म्हणटकीच घोवाकूय आयतेंच फावलें. घरांतल्यो सगळ्यो पोरण्यो वस्तू तूं आमचें दायज म्हणून सांबाळून दवरता. मागीर होच हार कित्याक मोडटा? हाका आनी हांव आतां कितें सांगतलें, तो हार गळ्यांत घालतकीच म्हाका गणसा बैलाची याद येता म्हणून.

सुवासिनी हार म्हणून कळयांच्या हारा भशेन एक हार आसता. 1960 - 1970

भितर ज्या व्हंकलांचीं लग्ना जाल्यां तांच्या गळ्यांत हे हार आसताले. घडये मराठी सिनेमांतल्यान बी हे हार आयिल्ले जावये. फुगदोर, वज्रटिक, चंद्रहार हे गळ्या भोंवतणीं घट्ट बसपाचे हार. हे गर्भगिरेस्तांच्यो बायलोच वापरताल्यो.

सर्वसामान्य मनीस धुवांक, सुनांक लग्नाक घालपाक भांगराच्यो माळी करतालो. चड करून वाटकुळ्या मणयांची माळ घालतालो. ताका चण्याची माळ बी म्हणटाले. असलीच बारीक मणयांची दोट्टी माळ करताले. ताका जोंधळी माळ म्हणटाले. अशोच मोतयांच्यो पोंवळ्याच्यो बी माळी करताले. संगम मणी म्हणून धवे चकचकीत मणी येताले. त्योय माळी हांवें भुरगेपणांत खूब पळयल्यात. आतां ह्यो माळी दिश्टी लेगीत पडनात. तासांच्या बारीक मणयांच्यो चार - पाच पोडी माळी गळ्यां बरोबर घालताले. ताका कंठी म्हणटात. आनीक एक लांबशा बारीक मणयांची दोन पोडी माळ आसता आनी ताका मदीं तावज आसता. हाचें नांव मात खास गोंयचे मातयेंतलें तांदळें तशीच वांटकुळ्या मणयांची करतात ताका, जोंधळे म्हणटात. गांठलें म्हणटात तोय खासा गोंयचो प्रकार, गळसरे भशेन. गळसरेंत पोवनांच आसतात. पाव पोवनां, अर्द पोवनां, पोवनां, मुयेदां... पूण गांठल्यांन कसलींय पेसां आसूंक शकतात. हीं गांठलीं, गळसऱ्यो गोंयांत सगळ्या जाती - धर्माच्यो बायलो गळ्यांत घालतात. आपल्याक तांकता ते प्रमाणांत पाव पोवना, अर्द पोवनां, तोवनां बी बांदतात. म्हज्या

भुरगेपणांत हांवें मडगांवां कुणबी बायलांक असल्यो गळसऱ्यो घाल्यो पळयल्यात, चड करून गळसरेक मदीं भांगराची तावज आसताली. तशेंच तीं कानांक सोरपां पेनेती घालतालीं. म्हळ्यार लांबशी कानांतलीं आनी ताका वयर वेगळेच तरेची रुंद सरपळी आसताली. सोरपळेच्यो पेनेती, असो ताचो अर्थ. कोंत म्हणून आनीक एक वस्त तांच्या गळ्यांत आसताली. काळो दोरो आनी पिंपळा पानाच्या आकाराची पांच - सात अशीं पेसां. आतां ह्यो वस्ती कोणाच कडेन नात. केपेंची एकली बायलमनीस ह्यो वस्ती घालता. ह्यो वस्ती घालपी ती गोंयची एकसुरी बायल आसतली.

खुबशा बायलांनी गळसऱ्यो मोडून नवे मोदीचे हार केले. तरीय गळसरी गोंयच्या बायलां मदीं लोकप्रिय आसा. ते खातीर खरें म्हळ्यार गळसरेक 'गोंय राज्याचो अळंकार' हो दर्जो फाव जाता. गोंयांत तरेकवार वासाचीं फुलां फुलतात. वोंवळां, चाफीं, मोगरीं, सुरंगां, साळकां, गुलाब, शेवतीं. हांच्यो तरेकवार तरांच्यो फांतयो गोंयकान्नी माळटात. तशेंच गोंयचे शेट ह्यो फांतयो भांगराच्यो करून गोंयच्या बायलांचे आंबाडे सजयतात. हे असले अळंकार गोंयां भायर खंयच मेळचे ना. सुरंगाचो वळेसर, मोगऱ्या हळीं, चाफ्याची आटी, कडकड्याची आटी करतात. पांच - सात फुलां ते आटयेक आसतात. त्या फुलांक स्प्रिंग बसयिल्ली आसता. म्हणून तीं फुलां कडकडत आसतात. ते खातीर कडकड्यांची आटी. शेवतीं, साळीक,

गुलाब हें एकोडें फूल आसता आनी तांकां फकत एक दांडोच आसता. त्या भायर चार - पांच फुलां एकठांय आशिल्लो तुरो म्हणून करतात. पानाच्या आकाराचे केगद म्हणून करतात. म्हळ्यार हातो. जीं जीं फुलां गोंयांत फुलतात तीं तीं आमचे शेट करतात. आंबाड्याचेर माळपाक पिसोळीं म्हणून एक प्रकार करतात. दोन पाखें आनी मदीं सरपळी असो हो प्रकार. पाख्याच्या जाग्यार मासोळीं, फुलां घालतात. त्या भायर एक मोर करतात. चंद्र आनी ल्हान ल्हान नखेत्रां. कितें म्हणून ना! कोणे तरी सुंदर मोतयांचो आयणो माळिल्लो हांवें पळयला. वालोर तो करतल्याक, खूब पयलींचो तो. आंबाड्याचेर वयर घालपाक भांगराची जाळीय करतात. आनी भांगराची विणी... ही विणी माळपाक मात आपले केंस बरें दाट आसूंक जाय. म्हज्या लग्ना कडेन म्हजे केंस लांब आशिल्ले. म्हणून मांयन ही विणी केल्ली. तेन्ना म्हज्या खऱ्या केंसांची विणी बरीच लांब आशिल्ली. ताचेर ही विणी सोबताली. आतां केंस पातळ जायत गेले आनी विणी बावडी फाटलीं कितलिशींच वर्सां लॉकरात बसल्या. बायलो माथ्याकूच फुलां माळटात अशें ना. कानांकूय तरेकवार फुलां घालतात. कानाचे पाळयेक बुगड्यो, पिलयो, बालयो घालतात. मदल्या बुगकाक कालाफुरां घालतात. कानाचे पाळयेक वंडी, बट्टू, फुलां (द्राक्षांच्यो) घोंस घालतात. बुगड्यो आनी कालाफुरा नांवाचीं फुलां गोंयांत फुलतात.

ल्हान भुरग्यांक घालपाचेय आमचे बरेच अळंकार आसात. कमराक सरपळी. ताका एक घांट आसता. तो भुरगो चलपाक लागतकीच ही घांट बरी टिणटिण करून वाजता. कमराची सरपळी भांगराची तशीच रुप्याचीय करतात. भुरग्याचे सगळे अळंकार भांगराचे आनी रुप्याचे आपल्याक फावता तशे करतात. सरपळेक आवाळेय करून घालतात. एक भांगराचो मणी आनी एक काळो मणी घालून हाताक घालपाक मुणकुट्यो करतात. चले भुरग्याक हाताक घालपाक राजकडीं करतात. तशेंच भांगराचें घडयाळ करतात. हीं गोंयचीच पद्दत. घडयाळीचेर बरे आंकडे बी कोरिल्ले आसतात. पयलींच्या तेंपार व्हड जाय सर भुरगीं ही घडयाळ घालून मिरयतालीं. भुरग्यांच्या पायांक रुप्याचे घुंगुरवाळे घालतालीं. भुरगें पावली मारपाक लागतकच ताचो खुळ्ळ खुळ्ळ असो आवाज येतालो ताचे वयल्यान कोंकणींत एक आल्लय आसा :

घुंगुरवाळें घालून बाबू

पावली नाचय,

मडगांव साकून मामा येतालो

नाचून दाखय

चल्याक जावं चलयेक माशकोतां करतात. पयलीं ल्हान भुरग्यांक हीं माशकोतां घालताले, आतां दादलेय रुंद रुंद माशकोतां घालतात.

चली भुरग्याक चड करून भांगतिळो करतालीं. गोंयांत भांगतिळो करपाची एक पारंपारीक पद्दत आशिल्ली. एक

पिंपळाच्या पानाच्या आकाराचे पेस कशें ताका नक्षी आनी मदीं एक लांबट तांबडो खडो. भायले वटेन ताका मोतयां लांबयतात. वयर ताका तीन सरपळ्यो. हो भांगतिळो मात हांवें ल्हान आसतना आवडीन करून घेतिल्लो. आमच्या घराक तेंकून शेटीलें घर. तांगेलो पापा भांगर करतालो. घरांत भितर सरतनाच उजवे वटेन तो बसतालो. ताची ऐरण, तागडी, खरवत, चिमटो, फुंकणी, कानस, कोळमी... आमी भुरगीं खूब वेळा तो कितें करता तें पळयतालीं. हांव तेन्ना सात - आठ वर्सांचें आसूंक जाय. कोणें तरी घाल्लो भांगतिळो हांवें पळयलो. म्हाका तो खूब आवडलो. हांव पापाक सांगलें म्हाका एक कर म्हणून. ताणें सांगलें करतां म्हणून. ताणें करूं काय म्हणून म्हज्या बापायक विचारलां जातलें. पूण ताणें म्हाका रोखडोच तो करून दिलो. पयलोच तो घालून म्हज्या आत्या बरोबर तिचे इश्टिणीच्या लग्नाक गेल्याची म्हाका याद जाता.

तो भांगतिळो भुरगेपणांत हांवें खूब वेळा घाला. म्हज्या लग्नाकडेन देवकान्या दिसा कोणें तरी घाल म्हण म्हणीत म्हज्या माथ्याक हाडून तेंकयलो. नाका म्हळ्यार आयकूंक ना. व्हंकलेन घालूं जायच म्हणून.

लग्नाच्या दिसा मात हांवें तो घालूंक ना. इतलीं वर्सां म्हजे आवय कडेन तो आशिल्लो. हालींच तिणें तो म्हाका काडून दिलो. इतलो उमेदीन केल्लो तो, दवर तुजेच कडेन म्हणीत. आतां तोय बावडो लोंकरांत बसला. गोंयांत मोतयांचेय तरातरांचे अळंकार

करपाची पद्दत आसा. मोतयांच्यो वेडी तर सरसकट सगळ्योच बायलो घालतात. वज्राच्यो वेडी पयलीं आदिगिरेस्ताल्योच बायलो घालतालीं. हेर बायलो मोतयांच्यो आनी खड्यांच्यो वेडी... कानां फाटल्यान लावपाक मोतयांचो वेली करतालीं. हे पकें आतां सरसकट सगळेच शेट करतात. हो गोंयचो खास प्रकार. सामको बारीक वावर. असलें काम करपी कारागीर गोंयांत आशिल्ले तर हे प्रशिक्षण तांणी खंय घेतिल्लें काय? आतां तर ह्या पक्यांतलीं कानांक लावपाचीं जीं बालीं आसतात. ते बालेचीं कानांतलीं, हार, भांगतिळो लेगीत करतात.

तशेच गोट हो प्रकारूय गोंयांतूच चड फामाद. ताका सोब सारको दुसरो प्रकार भारतांत मेळटा, तो बंगाली कंगन. हो गोट एकोडो आनी दोट्टी आपले तांकी प्रमाण करतात. पाटली, कांकणां आनी तोडो हे भांगर सरसकट गोंयचे बायलमनशे कडेन आसताच. पयलीं लसणा बिंबांचो म्हणून तोडो करतालीं. मागीर कयन्यांचो, घुडाचो बी करपाक लागलीं. पयलींचीं कांकणां म्हळ्यार पणसां कांट्याचीं, अनसां कांट्याचीं, जाळयेचीं, गुळ्यांचीं, वाकांचीं आनी मोतयांचीं... आनी लग्न जाले उपरांत पिड्डुकांचीं.

हाताकूच भांगर भरलें म्हणून जायना. भुजांक भांगर नाका? बायकुरी ही खास वस्त भुजांक घालताले. सुंदर नक्षीकाम केल्ली वस्त. ते भायर बळ म्हणून नागाच्या आकाराचे, मागीर जाळयेचो बाजूबंद...

ह्या बाजूबंदा मदीं एक व्हडले पेस

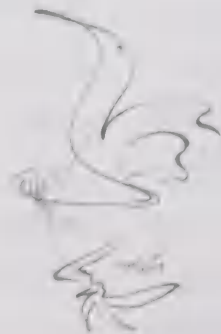
आसताले. ताका मोट्टो चड करून तांबडो खडो आसतालो. फित ताचे परस मात्शें वेगळें. फिताचो पटो घडयाळीच्या पट्या भशेन सो. वाकी म्हणून एक बायकुरे भशेन आसताली. ती अजुनूय करतात. कमी भांगरा भितर जाता म्हणून.

कमराक कमरपट्टो घालतात. पूण गोंयांत व्हडलिशी ही पद्दत ना. मंगळूर ते केरळ वटेन चड घालतात. पांयांत मात भांगर घालिनात. भांगर ही लक्ष्मी, ती पांयांत घालूंक जायना ही श्रद्धा आसा. ते खातीर केदोय व्हडलो गिरेस्त लेगीत पांयांत घालपाक रुप्याचे भांगराची वस्त करिना. पांयांत घालपाक झंझर, जनन्यो, पायजणां, वाळे ह्यो वस्ती करतालीं. झंझर म्हळ्यार नक्षीचे कडे कशे आनी ताका गच्च घुंगूर आसताले. जनन्यो म्हळ्यार रुंद आनी दाट सरपळ्यो.

ह्यो जनन्यो बऱ्योच जड आसताल्यो. पांयांक लागून खिणां लेगीत पडटालीं. ताचे वयल्यान कोंकणींत एक म्हण पडल्या, 'जनन्यो गेल्यो पूण खिणां उरलीं' ह्यो जनन्यो म्हळ्यार सरपळ्योच. शिवण करतना जनरी पोंत म्हणून पोंत आसतात. ताका इंग्लिशींत

Chain Stich म्हणटात. मराठी 'गव्हाचा टाका'. 'गंवाचो पोंत' बी म्हणटात. पूण कोंकणींत ह्या जनन्यो अळंकारा वयल्यान हो 'जनरी पोत' आयला आसतलो. पांयांच्या पांचूय बोटांक सुंदर सुंदर वेडे घालतालीं. दर बोटाच्या वेड्याक वेगळेंवेगळें नांव. हे रुप्याचे वेडे खूब सुंदर दिसतात. हे मात गोंयच्या शेटींनी मुजरत परते करूंक जाय. गोंया भायले शेट तरेकवार वेडे करतात. पूण आमचे माशें, सल्ले, मासोळ्यो, विंचा, पोलारें, किरांगुळां हें खंयच मेळनात.

आतां ह्या गोंयच्या सगळ्या अळंकाराचीं नांवां पळयलीं जाल्यार खासा गोंयचे मातयेंतलीं. हातूंतले खूबशे अळंकार काळाभायरे जाल्यात. हांचें आतां डॉक्युमेन्टेशन जालेंना जाल्यार फाल्यां गोंयांत आमचे अशे खास अळंकार नाशिल्ले म्हणपाकूय कोण फाटीं नात. ह्या अळंकाराच्यो धातूच्यो प्रतिकृती करून गोंय राज्य संग्रहालयांत दवरूंक जाय. नाजाल्यार ल्हवू ल्हवू आमचें दायज एक एक करून आमच्या दोळ्यां मुखार ना जायत वतलें. मागीर जनन्योय गेल्यो आनी खिणांय गेलीं अशें म्हणपाची पाळी येतली. 000

लोकवेद

(शितकाणी)

सकलन : डॉ. जयंती नायक

शनीदेवाची काणी

गावपी :

श्री. बोंमो गांवकार, कर्ल-केपें

सुरांवपी :

श्री. जानु गांवकार, कर्ल-केपें

श्री. बाबी गांवकार, कर्ल-केपें

ता. : 5-9-1991

बोंमो गांवकार : पिराय : (अदमास)
80. केपें तालुक्यांतल्या कर्ल गांवचे
लोकसंस्कृतीचे म्हालगडे, उपासक.
'गावन काणी' तशेंच 'बनवड' गायन
प्रकारांत हातखंडो. गोवा कोंकणी
अकादेमी प्रकाशीत 'कलेची बनवड'
पुस्तकांत तांणी गायिल्ल्या 'बनवड'
काव्य प्रकाराचो आस्पाव. संपर्क :
कर्ल, केपें, गोंय-403705

जयंती नायक : जल्म : 1962,
सर्जनशील लेखक आनी लोकवेद
संशोधक. कथा, कविता, नाटक,
बालसाहित्य, अणकार, निबंध,
लोकवेद अशा साहित्य प्रकारांत
लेखन. 34 पुस्तकां प्रकाशीत.
साहित्याचो जायत्या हेर भारतीय
भाशांनी तशेंच इंग्लीश भाशेंत
अणकार. केंद्रीय साहित्य अकादेमी
पुरस्कारान (2004) सन्मानित. संपर्क
: आमोर्णे, केपें, गोंय - 403 705.
मो. : 9823575623

दीस गेला कामा - धंद्या रे,

दीस गेला कामा - धंद्या मूं

रात आली आनंदाची रे,

रात आली आनंदाची मूं

सांग सांग रामा काणी रे,

सांग सांग रामा काणी मूं

काणी सांगची जाणोच्यांनी रे,

आयकों बसच्यो नारी - बाळी मूं

बरें अंवत्या नी राज्यां रे,

बरें अंवती नी नगर मूं

बरो इक्रामंत नी राजा रे,

बरो इक्रामंत नी राजा मूं

: असो काय मोठो इक्रामंत राजा काय मोठो अवंती राज्य
काय करता!

बरो पुण्यवान राजा रे,

बरो पुण्यवान राजा मूं

राज सुखान चलयता रे,

राज सुखान चलयता मूं

राजा सभा नी बसल्या रे,

राजा सभा नी बसल्या मूं

: अशी काय इक्रामंत राजाची सोभा काय मोठी काय

धनदाट बसली रे देवा! आनी काय मोठे ल्हान काय थोर
म्हणनासतना पंडित काय मोठे सोभे तर बसलांत!

सोभेर प्रश्न नी पडला रे,
सोभेर प्रश्न नी पडला मूं

णव ग्रहांची नी काणी रे,
णव ग्रहांची नी काणी मूं

: ह्या णव ग्रहांमदीं कोण काय श्रेश्ठ म्हुणोन काय प्रश्न
तर पडलो!

योक पंडित उठला रे,
योक पंडित उठला मूं

: रवी म्हण्टा तो ग्रह म्हण्टा सर्वांत श्रेश्ठ काय सर्वांक पचन
काय सूख दिणारो, तो काय रोहित म्हण्टा तो ग्रह म्हुणों
लागलो! आनी काय सांगलें नी दुसरो काय पंडित उठलो
रे देवा.

सर्वांत श्रेश्ठ सोम ग्रह रे,
सर्वांत श्रेश्ठ सोम ग्रह मूं

: सर्वांत श्रेश्ठ म्हन्नणों लागलो सोम ग्रह आनी सर्वांत
सूख आनी सदाचार चलोवणारो सोमवार, आनी तेगेलें
आयकता बुसून तिसरो काय पंडित काय उठलो आनी तो
काय सांगूं लागलो, सारो मोठो काय म्हुणों लागलो मंगळ
ग्रह तर आसा. आनी मंगळाची जर मनोभावनेन पुजा करत
तर तेका सगळें सूख धन-दौलत काय बुसून मेळटा आनी
मनांत अहंकार दवरून करत तर तेगेलो सगळो संवसार
रोकडोच बिगडून ना जावन बसता. अशातरेन म्हुणों
लागलो मंगळ म्हण्टा तो ग्रह.

चौथो पंडित उठला रे,
चौथो पंडित उठला मूं

: सर्वांत श्रेश्ठ म्हन्नणों लागलो की बुध. तेची म्हुणों
लागलो की कशीय सेवा केली जाल्यार तो रोकडोच

पावन जाता आनी सूख काय समाधान बरें दिता. अशें करून काय तो ग्रहांची काणी काय सांगोंक लागला. आनी गुरु म्हण्टा तो काय सगळ्यांक बुद्ध दिणारो आनी सगळ्यां काय तर बरें करणारो. आनी दैत्य गुरु म्हण्टा तो कोण रे? सुक्राचार्य! तेणें मेलेल्यांक लेगीत जिते केले आनी दैत्यांचेर फार उपकार केले. अशातरेन काय मोठे पंडित काय सांगोंक लागले रे देवा. राजा आसा तो मोठो शिंवासनार बसोन मान हालोवन सगळें काय आयकता रे देवा. तर म्हुणों लागले की रावू-केतू आसा ते मोठे राकेस कुळांतले दैत्य. ते म्हुणों लागले की मोठे दुश्ट.

तेंची काय मनोभावनेन पुजा केली तर तेवूय बी पावन काय जाता मनशांक. ना तर तेवूय बी मनशांचो संवसार रोकडोच पाडा करून घालता. आनी रावू-केतू हीं काय दोनय गिराणां. अशे हे जाले काय आठ! आनी णववो कोण? तर शनी म्हण्टा तो काय मोठो दुश्ट! आनी तो काय जल्मताच तेगेल्या बाप्पाचे दोळे काय तर कुड्डे जाले! आनी सारथ्यालें आंग काय धल्लें आनी म्हुणों लागलो अश्वो काय तर पांगळो जालो. आनी तेणीं मोठें वखद केलें पूण काय गूण तर पडना! आनी त्या येळाचेर कोण मज्जा काय जाली रे देवा! इक्रामंत राजान तोंडांतल्यान एक उच्चार काय काडलो. असो पुत्र जावंचो तर तो जाता तेदनाच मेल्यार कितें वायट?

शनी देवान आयकलां रे,

शनी देवान आयकलां मूं

: असो भोंवतालो तो शनीदेवान सगळें आयकलें आनी तो काय सोभे येवन बसलो. आनी तूं कितें उलता म्हण काय विचाल्लें. तेदना राजान तेका नमस्कार केलो तर शनीदेवान तेका झिडपून उडयलो. तुका दाखयन तर दाखयन! कितें? अशें म्हणलें आनी तो काय शनीदेव सांगोंक लागलो की आपूण तुका साडे-सात वर्सां मेरेन त्रास काय करतलों! इतलें सांगलें की शनीदेव काय ना जावन गेलो.

राजा चिंता नी करिता रे,
 राजा चिंता नी करिता मूं
 जेवण नाका देवा खाण रे,
 अन्न नाका देवा पाणी मूं
 राजा चिंतेन बसला रे,
 राजा चिंतेन बसला मूं

: आता कितें घडटलें, कात घडटलें अशें म्हण काय तो येवजूंक लागलो. आनी जिवाचेर कितें येत तें काय परतुवपार ना. अशें मनांत म्हण्टलें आनी त्या पंडितान काय सांगलेलें तेंवय मनांत घेतलेना. कितें घडटा तें तर घडों! अशें म्हणलें आनी त्या राजाचो एक म्हयनो काय गेलो. आनी अशीं काय शनीनदेवान मोठीं रुपां पाळटिलीं, मनां दंडयलीं. नी मोठें नांव काय सुधाकर काय दवल्लो. आनी काय दोन सुंदर अश्वे काय घेवन येयलो.

येयला अंवत्या राज्यांक रे,
 येयला अंवती नगरीक मूं
 सुंदर घोडे नी दिसता रे,
 सुंदर घोडे नी दिसता मूं

: घोडे काय राजवाड्याक हाडनाका, खूब मोठे मोठे लोक काय येयले, घोडे पळोवपाक. जाल्यार ह्या घोड्यां मोल कितें? तर तुमी बसोन पळेयात! भोंवोन पळयल्या शिवाय मोल कशें कळटलें? तशें म्हण्टगेर राजा घोड्यार बसलो आनी तेणें माल्लें चाबूक! असो चाबूक मारतकच घोडो उडलो आकाशांत काय रे देवा! चौदा गगनां फिरून काय एक धा पळां भितर उतरून काय पृथ्वीचेर तर पावलो. आं! बरो घोडो! अशें म्हणलो आनी हेजे मोल कितें? तर तेजेर बसून पळय. अशें म्हण्टगेर राजा काय उठलो आनी त्या घोड्याचेर बसलो.

राजान चाबूक मारिला रे,
 राजान चाबूक मारिला मूं

घोडो उडला आकाशाक रे,
घोडो उडला आकाशाक मूं

: असो काय घोडो उडलो तो मोठो काय आकाशांत
सामको काय मोठो राज्यां काय फिरों तर लागला! त्या
नंतर घोडो गेलो तो फुडें मोठो काय परक्यां राज्यां पावलो
रे देवा!

कसो घोडो नी परतना रे,
कसो वारूं नी परतना मूं
परक्या राज्यांत तो गेला रे,
परक्या राज्यांत तो गेला मूं

: परकी राज्यांत गेलो, ना देख ना वळक त्या राज्यांत.
आनी काय सांजेचो वेळ जालो रे देवा. आनी काय मोठो
अरण्यांत तो काय वारूं सकल देंवलो रे देवा.

गांव नायी देवा देश रे,
गांव नायी देवा देश मूं.

: असो काय अरण्यांत पावतापसून तो काय त्या
घोड्यावेलो सकल काय देंवलो रे देवा. घोड्यावेल्यान
देवलो आनी ह्या वटेन काय पळोवंक तर लागलो.

घोडो थिंगा गुप्त जाला रे,
घोडो थिंगा गुप्त जाला मूं

: घोडो थिंगा गुप्त जालो नी त्यावटेन त्या अरण्यां
पळयल्यार वनय बी ना रानय बी ना, झोप ना, कांय एक
ना. न्हंय पळयल्यार न्हंयय बी ना.

राजा आश्चर्य घडलां रे,
राजा आश्चर्य घडलां मूं

: इतलें करता पासून काळोख काय जालो आनी त्या
काळखांत काय कोण मज्जा जाला, तो सगलो अजाप

जालो आनी एका झाडा आडस धल्लो आनी रावलो. राती
खंय म्हण वयतो काळखाक? संवयीचें राज्य जाल्यार वात
काडून वचों मेळटा न्हं? अनवळखी राज्यांक खंय कसो
वयतलो? ते राती तो त्या झाडामुळांत बसून रावलो. आनी
ह्या वटेन तो शनीदेव लागला मोठो काय त्या लोकांक
सांगोंक, आपल्या घोडो खंय गेला तो तुमी कशाबशेन
काय हाडाय सोदून. कोण सांगता? सुधाकर! आपल्या
घोडो खंय तो दाखोवन दियाय! आनी परधानान काय
साऱ्या लोकांक काय धाडलो काय सोदूं रे देवा!

सारीं गांवां नी सोदितां रे,

सारीं गांवां नी सोदितां मूं

: सारीं राज्य धुंदाळून वडयलें तरी तो घोडो तेंकां काय
मेळना. आतां कितें करतलों? आपल्या घोड्या पयशे तरी
दियाय! मोल कितकें? एक लाख! एक लाख म्हण्टकच
परधानान तें राजा भांडारांतले काडले आनी पत्राचेर घायले.
तो पोटली बांदून खुशाल घेवन गेलो. कोण? शनीदेव! ह्या
वटेन मोठी काय राजान ती रात थिंगा काय काडली. आनी
सारो लोक काय राजा ना म्हुणोन चिंता काय करूं लागला.

दुसरो दीस नी पावला रे,

दुसरो दीस नी पावला मूं

: दुसऱ्या दिसा सकाळीं झिळमिळी जातना काय उठलो
रे देवा.

येका राज्यां वाट मेळ्ळ्या रे,

एका राज्यां वाट मेळ्ळ्या मूं

बरो वाटेन चालता रे,

बरो वाटेन चालता मूं

: असो काय वाटेन चालून गेल्यार तामलिंदपुरा म्हण्टा त्या
राज्यां वचोन काय पावलो. आनी त्या तामलिंदपुरा राज्यां
काय एक मोठो सावकार आसा रे देवा, आनी तेचें एक

दुकान - पसरो काय आसा रे देवा. तेच्या पसऱ्यार सामान भल्लेलें आसा म्हण्टल्यार कोण काय येना रे देवा, तेका गिराक काय जायना.

राजा थिंगा नी पावला रे,
राजा थिंगा नी पावला मूं

: राजा आसा तो थिंगा पावलो नी कोण बसपा लागून त्या बाकाकडेन पावलो. आनी तो बसतापासून कोण नासलेलो लोक आसा तो त्या दुकानार पावलो आनी सारो म्हाल काय बारा वर्सांपासून दस्तनां आसलेलो तो ते दिसा काय खपलो. आनी त्या सावकारा दिसलें हो मनीस खरो पुण्यवान म्हणोन. तेणी तेका काय दवरून घेतलो. बाबा, म्हणों लागलो, तूं आयच्या दिसा काय आपल्यागेर राव. जेवण-खाण करया आनी कितें सगळीं कामां करया. आनी तेणें घरा आपल्या ताकीद दिली, आपल्या बायले-भुरग्यां काय सांगलें की मोठें खीर-पुरयेचें जेवण काय पांच पक्कान्नां कांय करचीं. आनी तेका काय दवरून घेतलो आनी दोगूं जाण उठले आनी आप-आपल्यो आंगोळ्यो काय केल्यो.

दोगूं जेवणाक नी गेला रे,
दोगूं जेवणाक नी गेला मूं

: अशे काय दोगूं जाण जेयले - खायले रे देवा! राजा काय चांग आसा. आपल्या पोट्या जाय तें जेवलो आनी बऱ्यो पान-तपकड्यो खावंक बसलो रे देवा.

मोठो सावकार नी मामा रे,
बरो सावकार नी मामा मूं

तेची कन्या नी ती आसा रे,
तेची कन्या नी ती आसा मूं

कन्ये नांव आलोवलिका रे,
कन्ये नांव आलोवलिका मूं

: अशी हजारां सोदल्यार बुसून ते कन्येसारकी एकटीय

मेळना. असली ती कन्या, असली ती उपवर आनी ते कन्येसाठी तेणी मोठे न्हवरे सोदल्यार काय तेकां ते कन्येपासत एकूय काय भरतार मेळना. त्या वेळाचेर काय हो राजा काय सावकाराच्या मोठो काय मनां गेलो. आनी हेचेकडेन आपले धुयेचें लग्न काय करचें म्हण तेच्या काय मनां जालें. आनी आपल्या धुये काय सांगोंक लागला.

म्हाज्या बाये न्हूं तूं धुये गो,
म्हाज्या बाये न्हूं तूं धुये मूं

: आज म्हुणों लागलो, बारा वर्सां जालीं आपूण तुका सोदूं लागल्यार फावो सारको घोव, पूण आपल्याक खंयच काय मेळ्लो ना. आज आपल्या पांयांनी म्हुणों लागलो की तो आपल्या घराडेन येयला. तेन्ना तूं काय अनमन नासतना तेच्या गळ्यांत माळा घाल आनी तेचो पती म्हुणोन स्विकार कर.

बाप्पा खूब जालें तुजें रे,
बाप्पा खूब जालें तुजें मूं

: तेजो म्हुणों लागलें की समाचार आयचे आयज आपूण घेतलें. अशें म्हणलें आनी सांगलें, तेका धाड म्हण चित्रशाळेंत, मागीर आपूण कशी ती तेची वळख करून घेता. अशें म्हणलें आनी ते कन्येन काय आपलो पलंग - बिलंग शिरगारलो रे देवा! आनी सावकार काय येयलो आनी राजाक सांगों लागलो, चित्रशाळेंत काय तुयें न्हिदोंक वचों जायो.

राजा सांगोंक लागला रे,
राजा सांगोंक लागला मूं

: असो काय राजा चलतकच काय मोठो चित्रशाळेंत पावलो रे देवा. आनी ना ना तरेचीं चित्रां काडून दवरून, काय मोठीं हरणां - बिरणां काय काडून दवल्ला. बरी कोंकिळा नी काय बरे मोर नी सगळीं चित्रां काय ते चित्रशाळेंत लेपून दवल्लां. आनी तें सगळें पळोवन काय तेचें मन काय

मोठें प्रसन्न जालें. आनी तेच्या फुडें पळयलें जाल्यार ऐक पलंग काय मोठो शिंगारलेलो आसा! माणिक - मोती, केंप-वज्र काय अशातरेचो पलंग शिंगारलेलो आसा. आनी चारी वाटांनी चार काय अत्तराचे दिले जळटात. असो काय मोठो ना ना तरेचो अत्तराचो वास रे देवा. आनी काय सुंदर त्या पलंगाचेर गेलो आनी तेचेर बिछाने आसात हातळिल्ले.

तेचेर काय नी पडला रे,
तेचेर काय नी पडला मूं

: आनी चादर आसलें तें चादर वोडलें आंगावयल्यान आनी गप्प न्हिदे रुप घेवन बसलो. आनी काय हे वटेन मोठी आलोवलिका पांयां नाकूट तें मस्तकीं केंस बुसून आपल्या सारीं सर्व अळंकार काय केले रे देवा. काय मोठी देवांचे रंभे सारको अवतार काय केला. आनी हातां घेतला चंदनाचें पात्र आनी हांसत खेळत काय मोठी पलंगा फुड्यांत काय पावली रे देवा.

राजान न्हिदे रुप घेतला रे,
राजान न्हिदे रुप घेतला मूं

: राजान आसा तें न्हिदेचें फाल घेयला नी बोगी काय न्हिदला नी ती काय उठयतो म्हण यत्न तर करता. कोणी न्हिदलेल्याक उठयत रे, जागो आसलेल्याक कोणाच्यान उठोवंक जाता? तिगे यत्न काय फुकट गेले. शेवट तिणें गंद व्होयलें आनी तेगेल्या आंगार फाफुडलें, थंड लागोन पूण उठत म्हुणोन. जाल्यार काय तो कसोच उठना रे देवा.

कन्या कश्टी देवा जाला रे,
कन्या कश्टी देवा जाला मूं

: हें पाड पोडें म्हणलें की ती कन्या बी काय त्या पलंगार न्हिदली आनी काय मोठी त्या वेळाचेर ही काय त्या पलंगार न्हिदता पसून झेम काय येयली. आनी त्यावेळाचेर त्या राजाल्या मनां काय येता आनी तो काय उठून बसलो

आनी आपूण खंय पावलो, आनी कितें घडलें हें आपल्याक म्हण काय येवजूंक लागलो. आपल्या तोंडावेलें काडून काय मोठो हे वाटेन तेवाटेन काय पळोवंक लागलो रे देवा.

बरो इक्रामंत तो राजा रे,
बरो इक्रामंत तो राजा मूं

: आनी काय पळयल्यार काय ही सारकी काय दोळो घायल्यार दोळो काडपा न्हं, इतकी सुंदर काय दिसता रे देवा. आनी परस्त्रीक काय आपूण हात-बोट लायल्यार मोठें पातक काय लागतलें रे देवा.

आपूण पापाक न्ही भिता रे,
आपूण पापाक न्ही भिता मूं

: आपूण सत्यान चलपी मनीस, आपूण पातक केन्ना करचो ना, आनी हात केन्ना लावचोना असो तेणें मनांत व्हड निश्चेव केलो आनी काय तो मोटो असो त्या वटेन चित्रां पळोवूंक लागलो. आनी ते कन्येन कितें काय केलां न्हिदतना? आपल्या गळ्याचो मोतयां हार आसलो तो काय काडलो आनी खुंटयेक लायलो. आनी ह्या वटेन राजा काय उठोन, वण्टीर उजवाडा पळोवूंक लागलो काय तीं चित्रां. थंय एक मोराचें चित्र आसलेलें, तें काय सजीव जालें आनी बचोन खुंटयेचो हार आसा तो तें खायलो. खाता म्हुणोन तर कितें करया? तें काडोन घेतल्यार पातक लागता. तें खाता म्हुणोन हिका उठयली जाल्यार तिची न्हिद भंग जाता, तेवय बी पातक लागता. अशातरेन काय राजा पेचांत पडलो रे देवा. हें संकश्ट आपल्याचेर येयलें अशें म्हण तेच्या मनां काय येवजलें. कितें जाता तें जाता! अशें म्हणलें नी तो राजा आसा तो मोटो सुशेग काय आसा रे देवा.

हार पुरायेन गिळला रे,
हार पुरायेन गिळला मूं

: सारो हार गिळोन जातकच तो राजा बी मोठो पांगरुणें

घेवन वोगीच काय रावलो. आनी ह्या वटेन सकाळ जाताच कन्या काय मोठी तर उठली.

बरी सकाळीं उठला रे,

बरी सकाळीं उठला मूं

बाप्पान न्हवरो बरो हाडला रे,

बाप्पान न्हवरो बरो हाडला मूं

: बाप्पान म्हणलो आपल्याक न्हवरो बरोच हाडला. आनी म्हण लागलो की हो लांबलचक न्हवरो हाडला नी आपूण म्हण लागली की एकटी जाली. आनी वचोंक ती पळयताली पळय, ती ज्युस्तच तिका हाराची याद जाली. थंय पळयल्यार हार तर ना.

घात घडला जल्माचो रे,

घात घडला जल्माचो मूं

: बऱ्यान दीता जाल्यार दी हार! ना जाल्यार ही चोरी पळय तूं करून बसला ती तुका कशातरेन पचपाचेर ना! अशातरेन काय कन्या मोठी राजाक काय सांगों लागली. आपणें सायबिणी, तुगे हार घेतलोना! आपूण हिंगा तुज्या बराबर न्हिदला खरो पूण आपणें तुगे वस्तुकय हात लायलोना, कित्याकय लायलोना. पूण जें पळयलें, तें सांगलें जायत तर तूं खरें मानपाचेर ना! हेंवूय बी काय उलयलें तेणें. तेन्ना, ही चोरी काय तुका पचपाचेर ना रे देवा! अशें म्हण काय ती उलोवंक लागली आनी थिंगासान उठली नी मोठी काय आपल्या बाप्पा फुडें वचोन सांगों लागली. बाप्पा सांगतकच, बाप्पाक काय पांयांकडेन ते काय मस्तकी नेट माल्ला आनी दोग जाण काय बडोवपाक मनीस तयार काय केले.

हाडला चिंचेचो नी सोप रे,

हाडला चिंचेचो नी सोप मूं

: चिंचे सोप हाडलो नी तेका जेरवंत मार दिलो. सायबा,

आपणें तेका हातच लायलोना! आनी तो हार कोणी खायलो, तें सांगल्यार तुका खरेंय दिसपार ना! तर तो खुंटये लायल्लो हार काय त्या चित्रान खायलो मोराच्या! कोण सांगता? हें वण्टीर काण्ण दवल्लेलें चित्र काय हार खाता? अशें म्हणलो आनी तो मोठो चित्रसेन राजा मेळ्ळो. आनी त्या चित्रसेन राजा मेळटकच, राजान आपले शिपाय काय धाडले रे देवा.

राजा धरून तो व्हयला रे,
राजा धरून तो व्हयला मूं

राजा समोर नी उबो रे,
राजा समोर नी उबो मूं

: आनी काय चित्रसेन राजा काय मोठो इक्रामंत राजाक काय इचारुं लागलो. आता म्हण लागलो, तिचें काय चोरून व्हयल्यार ताबडतोप दिवंचें! तेन्ना इक्रामंत राजा मोटो काय हात जोडून सांगों लागलो.

म्हाज्या राजा नी तूं धनया रे,
म्हाज्या राजा नी तूं धनया मूं

: आपणें म्हण लागलो की त्या हाराक हात लायलो ना आनी कितें घडलें तें सांगल्यार म्हण लागलो की तुमकां खरें दिसना. वयल्यान तुमी आपल्याचोच अन्याय करतले. अशें म्हणलो नी त्या राजाक काय त्या इक्रामंत राजान करी आसा ती खबर सांगली. मोरा चित्रान म्हण लागलो की तो हार खायलो. त्या वेळार त्या राजाक माल्ली तिडक आनी तेजे म्हणले की हात आनी पांये कातर आनी तेका वडया रानांत आनी येयात.

अशी बर्द देवा दिला रे,
अशी बर्द देवा दिला मूं

बरे राजाचे ते शिपाय रे,
बरे राजाचे ते शिपाय मूं

: अशे काय त्या राजाचे शिपाय काय त्या इक्रामंत राजा

काय घेवन काय मोठे भायर काय अरण्यां तर येयलें.

राजा हातं - पांये कापिला रे,
राजा हात - पांये कापिला मूं

: आनी तें लुंड काडलां, अरण्यां काय वडयलां आनी ते काय शिपाय परतून तर येयले आनी काय राजा त्या येळाचेर इचारूं लागला. तो मेलो काय जितो आसा तें? चारीय हात - पांये कातरिल्यांत आनी रगत व्हांवता भळभळींत. तो आनी उरतलो? मरतलो तो! अशें म्हुणोन ते शिपाय सांगों लागले. आनी त्या वेळाचेर त्या राजान काय एका म्हााराक काय सांगलें,

बरें पेरगांव सांगलां रे,
बरें पेरगांव सांगलां मूं

: त्या वाटेन म्हण लागलो, कोणच येवूं नयो. आनी कोणूच येयलो जाल्यार तेका दिश्टी पडल्यार म्हण लागलो, तेका तेजी काळकूट दिसून, कोणेंय एक थेंबो उदक आनी पेणे नीसय घालनयो. आनी तेका कोणी परतीपाळ केलो जाल्यार तेचीय बी तीच गत जातली.

अशी वर्द राजान दिला रे,
अशी वर्द राजान दिला मूं

: अशी वर्द दितकच लोक काय भंयाभीत जाले रे देवा. अशे एकदीस म्हण्टा, दोन दीस - आठवडे काय चल्लो लागले.

बरे म्हयने नी लागला रे,
बरे म्हयने नी लागला मूं

: तें लुंड उडयलेलें तें तशातशें लाकडा कुडक्यासमान थंयच उल्लें रे देवा. आनी एक - दोन म्हयने काय सोंपले रे देवा.

तीन म्हयने देवा सोंपले रे,
तीन म्हयने देवा सोंपले मूं
अन्न नायी देवा पाणी रे,

अन्न नायी देवा पाणी मूं

राजा तळमळे काडिता रे,

राजा तळमळे काडिता मूं

राजा हात नायी पांये रे,

राजा हात नायी पांये मूं

: आनी त्या वेळाचेर काय मोठें राजाल्या मनां येवजलां, आरे शनीदेवान म्हण लागलो, आपल्या कितलो काय तरासां वडयला. आनी मागीर म्हण्टा, शनीदेवाक काय मनां काय आठवण तर जाली. आहा! म्हण लागलो ह्या राजाची पुण्याची खोलाय काय कोणाच्यान सोदूंक जायना. आकाशाकय दरारो म्हण लागलो तेगेलो आनी पाताळाकय बी दरारो. अशातरेन म्हण लागलो त्या शनीदेवान मात्शी काय त्या राजाचेर दया काय केली.

बरो चित्रसेन राजा रे,

बरो चित्रसेन राजा मूं

: आनी चित्रसेन राजाची बुद्धी काय मात्शी सैल काय जाली. आनी त्यावेळाचेर चित्रसेन राजान आपले काय मोठे दोन शिपाय काय धाडले. ते दिसा वडयलेलो तो मनीस आसा काय तो पळोवन येया, अशें म्हण तेणें सांगलें. त्यावेळाचेर ते शिपाय उठले आनी मोठे काय अरण्या वचोन काय पळोवंक लागले. तर फुडें तें लुंड तशा तशें काय आसा. प्राण बी तसोच आसा. मोठे ते मागीर शिपाय येयले नी मोठे राजा काय सांगूंक लागले.

राजान वर्द परती दिला रे,

राजान वर्द परती दिला मूं

: राजान परती वर्द दिली की तेका, कोणय पेज नाजाल्यार उदक व्होन्न घालाय म्हण. अशी म्हुणोन वर्द दिनाका, कोणूय गरीब आसा तो काळकूट दिसता तो पेज - निवोळ व्होरोन तेका घालोंक लागलो. आनी तेका मागीर

पेजे -- नीस उदक काय पडूंक लागलें. आनी इतलें करता
पासून कोण मज्जा काय जाली रे देवा. त्या काय अवंती
नगरासान एक तेलयाली धूव काय तामलिंदपुरा काय गेला.

माव सुने हाडूं गेला रे,
माव सुने हाडूं गेला मूं

: आनी माव - सून दोगी मोठीं पालख्यां काय बसलीं
रे देवा. आनी आपल्याल्या चाकरां काय पालख्यां खांद
मारपा लावन, तीं दोगां काय पालख्यांत बसून येतात.

पावला तामलिंदपुरा रे,
पावला तामलिंदपुरा मूं

: तामलिंदपुरा येवन काय मोठीं, तेच वाटेन काय येयलीं रे
देवा. आनी त्या वाटेन येतना काय त्या सुनेची नदर आसा
ती मोठी काय त्या इक्रामांतल्या लुंडाचेर पडली.

तेलया सून नी वळखला रे,
तेलया सून नी वळखला मूं

पालख्यांतल्यान उडी माल्ला रे,
पालख्यांतल्यान उडी माल्ला मूं

: उडी माल्ली ती वचोन काय त्या लुंडा हात घायलो. हात
घालनाका, त्या इक्रमंता लुंडान काय मोठो त्या तेलया
सुने काय आशीर्वाद दिला. आनी त्या वेळार ती तेलयासून
काय मोठी त्या इक्रमंता लुंडा काय इचारूं लागली.

म्हाज्या राजा न्हूं तूं धनया रे,
म्हाज्या राजा न्हूं तूं धनया मूं

अश्यो कश्यो तुज्यो दशा रे,
अश्यो कश्यो तुज्यो दशा मूं

: अश्यो ह्यो कोणें तुज्यो दशा केल्यो म्हण विचारूं
लागली.

बाई कितें नी तें सांगूं गे,
बाई कितें नी तें सांगूं मूं

देवाची नी तिवूं कळा गे,
देवाची नी तिवूं कळा मूं

: आपल्याचे म्हण लागलो ग्रह काय वायट आसात, त्या
ग्रहांचें म्हण लागलो कोणाच्यान सारकें करूंक जायना,
अशें म्हण तिका सांगों लागलो. आनी तिका काय तेची
दया येयली, आनी तिगेलो मांव आसा तो काय तर भिलो.
हेका जर बरेबाशेन कितेंय केलें जाल्यार तो राजा आसा
तो आपल्याक काय दवरपाचेर ना. अशें येवजून तो सुनेक
म्हण लागलो, तूं तेच्या फुड्यांत तर वचनाका! तेन्ना सून
काय सांगों लागली की, तो येदो व्हडलो काय सार्वभौम
राजा आनी हो चित्रसेन राजा काय तेगेलो मांडलीक! ह्या
देशा येवन तो काय उश्टवाच्यावयलो किडो तर जाला,
तेका हिंगा तर काय एक मान ना जाला.

लुंड खाक्यांक मारिलां रे,
लुंड खाक्यांक मारिलां मूं

आपल्या पालख्यांक दवरिलां रे,
आपल्या पालख्यांक दवरिलां मूं

: आनी ती पालखी घेवन आपल्या घरा वचों लागली.

मांवाक भंय जाली भिरांत रे,
मांवाक भंय जाली भिरांत मूं

: मांवाक भंय जाली भिरांत, आता म्हण लागलो हो राजा
कितेंय पूण दंड करतलो. आनी तो मोठो तेलीमामा काय
राजवाड्यांक वचों लागलो.

पावला राजाच्या दरबारां रे,
पावला राजाच्या दरबारां मूं

राजा फुडें उबो रावला रे,
राजा फुडें उबो रावला मूं

: राजा फुडें उबो रावन काय मोठो काळकुळतेक येवन काय मोठो राजाक काय सांगोंक लागला. तो म्हण लागलो, तुयें हात-पांय कातरलेलो मनीस, आपूण म्हण लागलो तेका व्हरूं? आनी कितेंय पेज नीस घालूं?

शाबास शाबास नी तेलया रे,
शाबास शाबास नी तेलया मूं

अन्न - उदक नी दिवूं रे,
वस्त्र - अळंकार नी दिवूं मूं

: तेका म्हण लागलो अन्न - उदक दी, आनी मोठे वस्त्र - अळंकार कितेंय दी. अशें सांगोन काय मोठो तेलया काय घरा धाडलो रे देवा, आनी तेची सून काय तेच्या पयलीं व्हरोन काय त्या लुंडाक उदक पाणी न्हाणयला.

उदक - पाणी नी न्हाणयला रे,
उदक - पाणी नी न्हाणयला मूं

: अशें काय वस्त्र - अळंकार घालून, जेवोन - खावोन काय तें लुंड आसा तें मोठें काय पलंगार दवल्ला रे देवा. आनी इतलें म्हण्टापासून तो तेली आसा तो काय पावलो रे देवा.

मात्सो भायर नी बसला रे,
मात्सो भायर नी बसला मूं.

: आनी त्या वेळाचेर काय मोठें इक्रामंत राजालें लुंड आसा तें काय मोठें त्या तेलयामामा काय आपोवूंक लागलां.

म्हाज्या तेलया नी तूं मामा रे,
म्हाज्या तेलया नी तूं मामा मूं

हांगा मात्सो नी तूं येवूं रे,
हांगा मात्सो नी तूं येवूं मूं

: इतलें सांगतकच तो तेली काय उठला नी त्या लुंडा फुड्यांत काय वचून बसला.

म्हाज्या तेलया नी त्या मामा रे,
म्हाज्या तेलया नी त्या मामा मूं

: तुवें म्हण लागलो, आपल्याचेर म्हण लागलो भोव उपकार केले. आता म्हण लागलो आपल्याचेर आनी एक उपकार कर. आपूण हांगा आसा म्हण कोणाक म्हण लागलो सांगूंक जायना.

आपूण तुज्या नी घराक रे,
आपूण तुज्या नी घराक मूं

: असो काय मोठो सांगून काय, तेलया मनांत काय एक बुध्द काय येयली. आतां म्हण लागलो आपलें म्हण लागलो, तुयें एक काम करचें. आपलो म्हण लागलो, तेल काडपाचो एक घाणो आसा. तेजेर तुका व्होन्न बसयता, आनी तुयें, 'वच्चो!' 'वच्चो!' करपाचें आनी बैल म्हण लागले, घुंवो जाये.

शाबास शाबास तेलयामामा रे,
शाबास शाबास तेलयामामा मूं

: इतली म्हण लागलो, नोकरी करूंक आपूण काय खुशाल आसा रे देवा. इतलें सांगतकच काय तें लुंड आसा तें काय काडून त्या घाण्याचेर बसयलें काय रे देवा. आनी तो इक्रामंत राजा आसा तो मोठो काय घाण्यार बसून त्या तेलयाले बैल काय धुकळूं लागला.

बरो घाणो नी चलता रे,
बरो घाणो नी चलता मूं

बरो इक्राम तो राजा रे,
बरो इक्राम तो राजा मूं

बरो पुण्यशील राजा रे,
बरो पुण्यशील राजा मूं

बरो एक नी वचनी रे,
बरो एक नी वचनी मूं

बरो काय मंत्र नी जपता रे,
बरो काय मंत्र नी सादता मूं

: अशे काय मंत्र सादन करून तेणी बारा काय तरांचीं तेलां निर्माण केलीं. आनी मोठो काय तेलांचो घमघम सुटोंक लागला रे देवा. आनी तेल्याच्या घरांतले सारे काय हांडे - बिंडे काय भरून जाले. आनी त्यावेळार तेलया काय मोठी उमेद जाली रे देवा. आनी त्यावेळाचेर तीं नासलेलीं काय गिरायकां येवंक लागलीं रे देवा.

तेलया पयसो नी मेळला रे,
तेलया पयसो नी मेळला मूं

: आनी त्या पयशाचेर तेणी एक काय सुंदर बंगलो काय बांदला. आनी त्या बंगल्यांत मोठो काय रावूं लागला.

राजा घाणो नी जुंपयता रे,
राजा घाणो नी जुंपयता मूं

तेलया सूख नी मेळला रे,
तेलया सूख नी मेळला मूं

: अशातरेन त्या तेलयाचो संवसार आसा तो मोटो सुखाचो काय जालो. आनी इतलें करतापसून सात वर्सां काय भल्लीं रे देवा.

राजा घाणो नी हाकयता रे,
राजा घाणो नी हाकयता मूं

: आनी एका दिसा राजा काय मोटो घाण्याचेर बसलेकडेन राग काय आळोवंक लागलो रे देवा.

बरे मध्यानीच्या रातीक रे,
बरे मध्यानीच्या रातीक मूं

बरो दिप - राग गायला रे,
बरो दिप - राग गायला मूं

सारीं रत्नां नी पेटल्यां रे,
सारीं रत्नां नी पेटल्यां मूं

: आनी अशें काय सगळे दिले काय पेटले आनी त्या वेळाचेर काय मोठो राजा काय सुशेगाद काय दिपराग गायता. आनी त्या वेळाचेर मोठी चित्रसेन राजाली कन्या आसा काय मोठी रे देवा.

पद्मसेना नी तिवूं कन्या रे,
पद्मसेना नी तिवूं कन्या मूं

कन्या उपवर नी जाल्या रे,
कन्या उपवर नी जाल्या मूं

बारा वर्सा नी भरला रे,
बारा वर्सा नी भरला मूं

सोळा वर्सा नी नटला रे,
सोळा वर्सा नी नटला मूं

: अशीं काय बारा वर्सा नटलीं, सोळा वर्सा भल्लीं, कन्या उपवर काय जाली. आनी काय मोठीं आंगां रत्नां काय तिच्या नियाळूंक लागलीं.

जुवाने भार कन्ये जाला गो,
जुवाने भार कन्ये जाला मूं

कन्ये भरताराची याद येता गो,
कन्ये भरताराची याद येता मूं

: आनी ती उपरमाळयांचेर रावन काय मोठी दिश्टी काडता रे देवा. आनी त्यावेळार ती काय माळयेचेर उबी आशिल्ली, तिका काय उजवाड दिश्टी पडलो. आनी उजवाड दिश्टी पडनाका, ती चक्क कोन्न पळोवूंक लागली. आज कोणाली दिवाळी ना आनी मोठीं काय कोणालीं लग्नां काय ना रे देवा.

हेंवूं कितें नी घडलां रे,
हेंवूं कितें नी घडलां मूं

: हें अवचीत काय कितें घडलें, अशें म्हण ती कन्या काय येवजूंक लागली.

दिपराग नी सोंपला रे,
दिपराग नी सोंपला मूं

राजेश्वरी राग गायला रे,
राजेश्वरी राग गायला मूं

: असो काय मोठो राजेश्वरी राग गायलो, काय राजा न्हीद - बीद काय खळोंक लागली. नंतर काय तो राग काय सोंपयला आनी दुसरो राग काय गावों लागला. असो तो राग आयकून काय ती पद्मसेना मोठी काय गुंग जाली.

मनां आठोवंक लागला रे,
मनां येवजूंक लगला मूं

: कोण म्हणलो जावूं, हो काय मोठो मनीस आपल्या राज्यां काय पावला आनी तेणी म्हण लागलो हो दिपराग आळयला. आनी म्हण लागली की हो मनीस मेळ्ळो जाल्यार आपूण तर लग्न तेजेकडेन जातली.

अशें मनाक येवजिलां गो,
अशें मनाक येवजिलां मूं

आपल्या दासींक उठयलां गो,
आपल्या दासींक उठयलां मूं

: आपल्या त्या चौगी जाणीं दासींक काय उठयला.

बरें दासींक सांगता गो,
बरें दासींक सांगता मूं

: आपल्याल्या राज्यांत म्हण लागलो हो मनीस खंय आसा तो सोदून काडाय, आनी आपल्याल्या सुवादीन कराय. अशें म्हण काय मोठें दासींक सांगलां नी कन्या काय आपल्या पलंगार तर आसा, आनी काय रात्र सोंपली, दीन काय पावला रे देवा. बरें काय खावपाक खायलें आनी दासी आसा त्यो आपल्या काय तामलिंदपुरा नगरा काय भोंवोंक तर लागल्यो.

सारें नगर भोंवता रे,
सारें नगर भोंवता मूं

: सारे तामलिंदपूर नगर काय भोंवोन - धुवोन काय उडयलें
रे देवा. आनी काय खांच-कोपरो सोदून पळयलो रे देवा.

तोवूं मनीस मेळना रे,
तोवूं मनीस मेळना मूं

: सोदीत सोदीत मोट्यो काय त्यो तेलयाच्या घरी काय
पावल्या. तेलया घरी सोदतां सोदतां मोठी काय त्या
घाण्याचेर नदर पडली.

बरें इक्रमाचें लुंड रे,
बरें इक्रमाचें लुंड मूं

: तें काय पळयल्यार स्वरूप - सुंदर दिसता, म्हटल्यार
तेचे हात - पांये कापून काय कोणें लुंड तर केलां. अशें
काय मनांत येवजिलें आनी त्यो दासी उठल्यो आनी काय
आपल्या कन्येच्या म्हालांत तर गेल्यो.

कन्ये सांगोंक लागला रे,
कन्ये सांगोंक लागला मूं

हात - पांये कापले लुंड रे,
हात - पांये कापले लुंड मूं

: तें पळय तुगे बापायन हात - पांये कापून वडयलेलें
शिरेभायर तेंच म्हण लागलें लुंड गायता! तशें जाल्यार म्हण
लागली की आपूण जल्मा तेची सेवा - चाकरी करून
तोच भरतातर म्हण वरतली. अशें म्हण कन्येन सांगलां नी
तें लुंड म्हण लागली, कशातरेन आपल्या सुवादीन कराय.
अशें म्हण्टकच त्यो चौगी जाणी दासी काय उठल्यो आनी
एक पालकी काय घेतली.

गेल्यो तेलयाच्या नी घरा रे,
गेल्यो तेलयाच्या नी घरा मूं

: आनी तेलया काय सांगोंक लागल्यो.

म्हाज्या तेलया नी त्या मामा रे,
म्हाज्या तेलया नी त्या मामा मूं

बरी पद्म नी ती सेना रे,
बरी पद्म नी ती सेना मूं

: ते पद्मसेनेन म्हण लागली की तें लुंड काय मागलां रे देवा. आनी तिणें मोठें काय आपल्या धाडला आनी लुंड बरोबर काय घेवन यो म्हटला रे देवा. अशें म्हण्टकच तेलयो काय मनांत इचार करुंक लागला. राजकन्येची वर्द ती काय राजाली वर्द जाता, ती कशी काय मोडटलो म्हुणोन तेणें तें लुंड व्हराय म्हुणोन दासींक काय सांगलें. आनी चौगांनीय काय त्या लुंडा धल्ला आनी पालख्यांत काय बसयलां रे देवा.

पालखी घेवन देवा गेला रे,
पालखी घेवन देवा गेला मूं

: राजाक मात कळना जाल्यार पुरो! अशें म्हण मोठ्यो काय त्या चौगीजाणी दासी राजा कळनासतना तें लुंड घेवन माळयेर काय गेल्यो.

कन्ये सुवादीन केला रे,
कन्ये सुवादीन केला मूं

: आनी बेगी - बेगीन त्या रातीकडेन काय तेका उदक - पाणी घालून काय तेल - मर्दन काय केला. आनी त्या वेळाचेर ती कन्या काय अन्न तेका काय आपल्या हातीन लावूं काय लागली.

सेवा चाकरी कन्या करता रे,
सेवा चाकरी कन्या करता मूं

: आनी त्या लुंडाची सेवा - चाकरी करुन काय पलंगार दवरुन काय मोठी तेका इचार करुंक लागली. आता म्हण लागलो की ह्या जगांत तुज्या येदो मनीस काय ना म्हण, दिपराग आळावणारो आनी दिपरत्नां पेटोवणारो. आतां

म्हण लागलो, तूं दिपराग कशे आळयता ते आपल्याक सांग. अशें म्हण्टकच इक्रामंत राजा काय मोठे राग काय आळोवंक लागला.

बरीं दिपरत्नां पेट्टा रे,
बरीं दिपरत्नां पेट्टा मूं

: अशीं काय दिपरत्नां पेट्टकच ना ना तरेचे राग आळोवन काय तेचें मन खुशाल काय केलां. आनी कन्या आसा ती मोठी काय राजाली सेवा काय करुंक लागली.

ध्यान - मन नी राजाचें रे,
ध्यान - मन नी राजाचें मूं

: कन्ये काय ध्यान -मन राजाचेर उल्लें आनी इतलें करतापासून हे सव म्हयने काय काबार जावपाक येयले.

थोडे दीस नी उल्ला रे,
थोडे दीस नी उल्ला मूं

: असो काय चित्रसेन राजाचेर मोठो काय प्रसंग येयला. परक्या राजान काय एक भांगराच्यो तीन - मुत्यो काय तयार केल्या. वजन सारकें, पळोवपा सारक्यो अश्यो काय तीन मुत्यो तयार केल्यो आनी चित्रसेन राजाक काय धाडल्यो. आनी हेचीं म्हण लागलो उतरां आपल्याक तीन म्हयन्याभितर धाडूंक जायी, ना तर तुजें राज्य काय आपल्याक पडटलें. अशी वर्द धाडटकच, त्यो मुत्यो काय राजा सभेर पावल्यो आनी एका मेजाचेर येवन बसल्यो. आनी राजान काय तामलिंदपुरा मोठ - मोठे पंडित काय आपयले, आनी हेची म्हण लागलो परिक्षा करून आपल्याक कोण सांगता, तेका आपूण मोठें बक्षिस दितलो. अशें काय बक्षिस दवल्लें रे देवा, सारो लोक काय राजा सभेर येवन बसलो.

सारो लोक नी पळयता रे,
सारो लोक नी पळयता मूं

: कोणाच्यान तेची परिक्षा घेवूं नजो, पळयल्यार सारक्योच,

तेन्ना चित्रसेन राजा काय भोव चिंतेत पडलो रे देवा. कितें करतलो? आपल्याक शेवटी राज्यच ना आनी देशय ना, अशें जावन आपूण पडटलो अशें म्हण राजान काय चिंतलें रे देवा, इतलें करतापसून कोण मज्जा जाली रे देवा.

बरी पद्मसेन कन्या रे,

बरी पद्मसेन कन्या मूं

: अशी काय भोंवत भोंवत आपल्या बाप्पाच्या सभेर काय पावली रे देवा. आनी त्यावेळाचेर बाप्पा आस तो मोठो काय चिंतेर आसा रे देवा.

बाप्पा फुड्यांक नी गेला रे,

बाप्पा फुड्यांक नी गेला मूं

म्हाज्या बाप्पा नी तूं बाप्पा रे,

म्हाज्या बाप्पा नी तूं बाप्पा मूं

कितें जालां नी तें सांग रे,

कितें जालां नी तें सांगू मूं

: आनी इतली चिंता जावपाक, कसल्या संकश्टांत तर पडला? आनी मागीर चित्रसेन राजान आपल्या काय धुये तर सांगलां, ह्यो तिनय पळय ज्यो मुर्त्यो हांगां दवल्लेल्यो आसाय, तेंच्या मदीं कितें वेगळें, तें सांगों काय जायें. तशें जाल्यार आपूण काय तर पळयतां, अशें सांगून थंयच्यान आयली आनी त्या लुंडा काय इचारूं तर लागली.

बाप्पा खबर सांगला रे,

बाप्पा खबर सांगला मूं

: बाप्पान म्हण लागलें सांगलें ना जाल्यार हें राज्य - देश काय उरना. तर म्हण लागलो, आपले हे थोडे वायट दीस काय उल्ल्यांत, नंतर म्हण लागलो आपूण काय तर सांगता.

तीन दीस नी ते उरला रे,

तीन दीस नी ते उरला मूं

: तीन दीस गेल्या बराबर आपल्याक म्हण लागलो, तुमी

व्हरचो, त्या चित्रशाळेंत तर व्हरचो. थिंगा म्हण लागलो आपूण तीं उतरां सांगतलो. थिंगा म्हण लागलो हार खायलेलो थिंगा एक कूड आसा, अशातरेन काय मोठें त्या पद्मसेनी इक्रामंत राजान तर सांगलां. इतलें करतापासून ते तीन वायट दीस आसा ते काय सोंपोन तर गेले. आनी ते दिसा काय मोठें तें लुंड काय शिंगारलां आनी पालख्यां काय बसयलां.

पालखी घेवन देवा गेला रे,
पालखी घेवन देवा गेला मूं

आलोवलिकेच्या नी म्हालां गे,
आलोवलिकेच्या नी म्हालां मूं

: आनी सारीं राजा आनी ती सभा आसा ती चित्रशाळेंत जमा काय जाली रे देवा. आनी एका मेजार काय तिनी मुर्ती काय दवल्ल्यां. आनी इक्रामंत राजाचें लुंड काय मदें दवल्लां रे देवा.

राजा दोळ्यांनी पळयता रे,
राजा दोळ्यांनी पळयता मूं

: राजांनी दोळ्यांनी पळोवन सोवकास काय मनां येवजिलें काय तिनी मुर्त्यो सारक्योच दिसता रे देवा. एका वजनाच्यो, एके कलेच्यो, एका काय रुपाच्यो. आनी इतलें करून राजान काय एक बुद्ध काय काडली.

एक लोखंडा तार घेतल्या रे,
एक लोखंडा तार घेतल्या मूं

तेवूं पद्मसेनी सांगलां रे,
तेवूं पद्मसेनी सांगलां मूं

: ती पयली मुर्त म्हण लागलो की कानां घाल, तशें काय सांगतकच ते कन्येन काय घायली. ती ह्या कानांत घालतकच त्या कानांतल्यान काय भायर सरून गेली. दुसरी म्हण लागलो, कानांत घाल.

तिवूं तोंडांतल्यान गेली रे,
तिवूं तोंडांतल्यान गेली मूं

: तिसरी म्हण लागली घाल, तिवूं पोटांत गेली!

हेचो अर्थ नी सांगचो रे,
हेचो अर्थ नी सांगचो मूं

: अशातरेन राजान काय मोठें, इतलें कुबाडें केलें.
लोक काय मोठो, तेका काय बटबटीत पळोवूंक काय
लागलो. अशी काय मोठी ह्या कानांत घायलेली ती, त्या
कानांतल्यान काय भायर सल्ली.

कोणी कितेंय म्हणलेलें रे,
कोणी कितेंय म्हणलेलें मूं

: ह्या कानान आयकून त्या कानान काय सोडून दिलें रे
देवा. आनी ह्या कानांत पडलें तें तोंडांत पावलें जाल्यार,
हें करताली, तें करताली म्हण भोंवलें जगाचेर.

असल्यो खबरी देवा जाता रे,
असल्यो खबरी देवा जाता मूं

: आनी ती पळय कानांतल्यान वचून पोटांत गेली ती
कोणाकच मेळपाचेर ना, जीव गेल्यार बुसोन ती दुसऱ्याक
सांगपाचेर ना. इतलें करतापसून काय लोकांक अजाप
दिसेलें रे देवा. आनी काय मोठो राजा बी खुशाल काय
जालो. आनी तेन्ना काय लक्ष्मी, सरस्पती आनी धर्म
आनी शनीदेव काय फुडें उपतन जालीं रे देवा. आनी
लक्ष्मी काय फुडें सरोन म्हणुणो लागली,

सर्वा श्रेश्ठ नी आपूण रे,
सर्वा श्रेश्ठ नी आपूण मूं

: सर्वा श्रेश्ठ जर तूं, तर तुयें कितें केलें? तुयें धन दिलें
जायत, पूण आज इक्रमंत राजाक साडे-सात वर्सा हात-
पांये कापून वडयलेले, तेका तुयें कितें केलें? तेन्ना ती
काय फाटीं सल्ली आनी सरस्पती म्हण्टा ती बुद्धी बायल,

ती काय वयर सल्ली. सर्वा श्रेश्ठ आपूण. सर्वा बुद्ध दिणारी. पयसोपासून दिणारी, म्हणजे लक्ष्मी परसन करून घेवंक बुद्धी जाय न्हं? तिकाय काय तेंच उतर मेळ्ळें. धर्म येयलो. धर्माकय तेंच उतर मेळ्ळें. तिगां फाटीं सल्लीं आनी त्या वेळाचेर शनीदेव काय फुडें सल्लो.

सर्वा श्रेश्ठ नी आपूण रे,
सर्वा श्रेश्ठ नी आपूण मूं

: त्या वेळाचेर इक्रामंतालें लुंड आसा तें काय फुडें सल्लें आनी म्हुणों लागलें, सर्वा श्रेश्ठ खरो तूं. तुजी आराधना भक्ती - भावान केल्यार तूं सगळें दिता, तेजें कोणाच्यान पाड कांय करूं जायना! पूण तूं जर कोपलो जाल्यार तेका देवाच्यानय न्हं आनी कोणाच्यानय पळोवूंक जायना! अशें म्हुणोन इक्रामंतान काय तेची व्हडविकाय गायली.

मोठो शनी नाथ देव रे,
मोठो शनी नाथ देव मूं

: अशें काय शनीदेवान काय मोठें पळयलें आनी त्या वेळाचेर काय मोठो राजाक सांगों लागलो, आतां काय म्हुणों लागलो तुजी पुण्याची खोली सोदूंक जायना आनी ताळमूळ काय सोदूंक जायना. इतलें म्हुणों लागलो की तुज्या आंगांत पुण्य भल्लेडेन तर आसा. आनी काय येयलो नी त्या लुंडाच्या आंगोवेल्यान हात वोडूं तर लागलो. त्या लुंडाचेर हात वोडटकच तेका हात जाले आनी पांये काय निर्माण जाले. आनी तेच्या आंगावेल्यान हात वोडलो, पयलींच्याकय चड तेजस्वी काय केलो.

पडलीं सुर्या सारकीं किर्णां रे,
पडलीं सुर्या सारकीं किर्णां मूं

: आनी तितलीं कामां केली आनी तो गुप्त जालो. आनी काय मोठें त्या वेळाचेर काय कोण मज्जा जाली.

तेवूं मोराचें नी चित्र रे,
तेवूं मोराचें नी चित्र मूं

: आनी तें काय परतें गेलें नी हळू हळू काय हार वोकूं तर लागलें.

हार खुंटयेक लायिता रे,
हार खुंटयेक लायिता मूं

: आनी त्या वेळाचेर काय तितलीय भल्लेली सोभा काय त्या हाराक पळोवूंक तर लागली. आनी हो काय म्हाल - मोठो पुण्यशील राजा, हेचेर काय बेश्टो आळ तर घायलो.

घेतो दुसरो नी तो कर्म रे,
घेतो दुसरो नी तो कर्म मूं
राजा हाल देवा केला रे,
राजा हाल देवा केला मूं

: अशातरेन लोकां काय दोळ्यां दुकां तर भल्ली.

बरो चित्रसेन राजा रे,
बरो चित्रसेन राजा मूं
राजा फुड्यांक नी गेला रे,
राजा फुड्याक नी गेला मूं
तुजो गांव - देश कोण रे,
तुजो गांव - देश कोण मूं
तुजें नांव नी तें कितें रे,
तुजें नांव नी तें कितें मूं

: तर म्हुजों लागलो अवंती म्हण्टा ते राज्य तर आपलें आनी आपलें नांव काय इक्रमादित्य. आनी त्या वेळाचेर राजाक काय मोठो पश्चाताप तर जाला. आनी काय इक्रमाच्या चरणाचेर आपलें मस्तक काय दवल्लां.

आपली चूक देवा जाला रे,
आपली चूक देवा जाला मूं
आपलीं तेमां नी तीं चड रे,
आपलीं तेमां नी तीं चड मूं

: त्या वेळार इक्रामंत राजान सांगलें, तुजी कांयच चूक ना म्हण, आपलें ग्रह फिरलेले आसलेल्यान तशें सगळें घडलें म्हणोन. आनी नशिबांत जें आसा तें कोणाच्यानच काडूंक जायना म्हण. आनी तितल्यान तो सावकार काय आपल्या कन्ये घेवन फुडें काय येयला. तो सावकार बी तेंच काय सांगों लागलो.

आपले कन्ये अंतर दिनाका रे,
आपले कन्ये अंतर दिनाका मूं

: आनी ही म्हणों लागलो, तुजी सेवा - चाकरी काय करतली. आनी ह्या बटेन राजाकय बी उमेद जाली आनी काय देवा सारको आपल्याक जांवय मेळ्ळो म्हण.

लोकां दान केला धर्म रे,
लोकां दान केला धर्म मूं

: असो काय लोकां काय गोर-गरिबांक दान-धर्म तर केला. अशें काय त्या राजा आसा तें मोठे भुरगें ना रे देवा. आपली एक कन्या. तेंणें आपलें राज्य आसा तें इक्रामाच्या सुवादीन काय केलें. आनी आपल्या काय बाळगिलो कोणी? आपल्या राखलो कोणी? अशें म्हण तेणी तेलया आपोवन काय हाडलो.

म्हाज्या तेलया नी त्या मामा रे,
म्हाज्या तेलया नी त्या मामा मूं

: आपल्याक इतलो तेप सांबाळ केलो, अशें म्हण त्या तेलयाक काय राज्याचेर बसयलो आनी तें राज्य काय तेच्या सुवादीन केलें. आनी तो चित्रसेन राजा आनी राणी काय उठली अरण्यांत तपसर्येक काय गेलीं.

बरीं देवाच्या नी ध्यानां रे,
बरीं देवाच्या नी ध्यानां मूं

: आनी ह्या बटेन सावकारान काय सारीं संपत्ती दिवन काय आपले धुयेक इक्रामराजा सुवादीन काय केला आनी मोठी

काय दास - दासीं घेवन मोठे लश्कर काय दिवन राजाक काय आपल्या राज्याक धाडपा काय केला.

राजा आपल्या राज्यांत येता रे,
राजा आपल्या राज्यांत येता मूं

: अशातरेन तो राजा आसा तो काय आपल्या अवंती राज्यांत काय येवपा तर उठलो. आनी अशारितीन तो व्होर काय आपल्या राज्यांत तर पावलो. आनी लोक काय मोठो केन्ना राजा येतलो आनी केन्ना आपल्या दर्शन घेवूं मेळटलें म्हण काय तर पळयता.

असो लोक नी पळयता रे,
असो लोक नी पळयता मूं

: आनी तितलें चलोन चलोन काय मोठीं आपल्या राज्यां काय पावलीं रे देवा. आनी त्यावेळाचेर राजाक भेटून काय मोठी गर्दी काय जाली रे देवा.

बरो आपल्या नी राज्यांक रे,
बरो आपल्या नी राज्यांक मूं

: आपल्या राज्यां येयलो, मोठो सुशेगाद काय रावलो, मागीर परधानान काय मोठो येळ-म्हुर्त काय काडलो रे देवा. आनी त्या वेळाचेर राजा काय मोठो अभिशेक करून काय त्या राज्याचेर बसलो.

आपल्याक दोन नी त्यो राणयो रे,
आपल्याक दोन नी त्यो राणयो मूं

: असो काय दोनीं राणयांक घेतला नी आपलें राज्य आसा तें मोठें सुखान काय चलोवूंक लागला, आनी मागीर राजान काय ह्या वटेन कोण मज्जा केला.

बरें शनीचें नी व्रत रे,
बरें शनीचें नी व्रत मूं

: आनी ते नंतर शनीदेवाचें व्रत आसा तें कायम काय करूं लागला, आनी तो इक्रामराजा आसा तो मोठो काय

सुखान - आनंदान राज्य करुंक लागला.

मोठो इक्रामंत तो राजा रे,
मोठो इक्रामंत तो राजा मूं

बरें पुण्य नी जोडिलां रे,
बरें पुण्य नी जोडिलां मूं

: आनी त्या इक्रमाराजान काय पुण्य जोडलां, तेचे पयलीं काय खंयच्या राजान तितकें जोडलेलें ना! आनी हेच्याफुडेंय कोणाच्यान तितकें जोडूंक जावंचे ना, असलें पुण्य काय त्या राजान जोडलां. आनी त्या पुण्याचेर काय तेगेलो प्राणी आसा तो काय मोठो कैलास पर्वताचेर तर पावलो.

पावलो शंकराच्या राज्यां रे,
पावला शंकराच्या राज्यां मूं

: तेका काय परतो आनी पिरथिचेर जल्म घेवूं दिलो ना देवान. तो काय देवाक नेवेदय दिलेलो, तेका काय मोठो पावत आसा.

नांव अजरामर उल्लां रे,
नांव अजरामर उल्लां मूं

बरो इक्रामंत राजा रे,
बरो इक्रामंत राजा मूं

: अशें काय इक्रामंत राजान राज्य केलें, तेगेलें राज्य काय तिकडेन गडगडूं आनी आमचें काय इकडेन गडगडूं!

000

(टीप : केपें तालुक्यांतल्या कर्ल गांवांत घोळणुकेंत आशिल्ली ही गितकाणी 5 सप्टेंबर 1991 दिसा रातची संकलीकेच्या आमोणें-केपें हांगाच्या घरा खाशेलपणान गावन घेवन अक्षरबद्ध केली आसा. गितकाणी हें सामाजीक, सांस्कृतिक तशेंच मानववंश शास्त्रीय अभ्यासाचें एक महत्वपूर्ण साधन. संवसारीक मळाचेर ह्या दृश्टीकोनातल्यान तिचो अभ्यास जाता. प्रस्तुत लोककाणयेकडेन वाचक अभ्यासकांनी हेच नदरेन पळोवचें अशी अपेक्षा.

- संपादक

मंथन

(संख)

डॉ. हनुमंत चोपडेकार

जनमत कौल आनी गोंयची राजकी अस्मिताय

(गोंयचो राजकी फुडार सुगूर दवरपी एका इतिहासीक संघर्शाची चिकित्सक मोलावणी)

सारांश :

19 डिसेंबर 1961 ह्या दिसा गोंय पुर्तुगेजांचे राजवटींतल्यान मेकळें जालें आनी गोंयच्या राजकी अस्तित्वाचो प्रस्न उबो रावलो. ह्या राजकी प्रस्नान मुक्ती उपरांतचें गोंयचें समाजीक आनी संस्कृतीक जिवीत प्रभावीत केलें. स्वतंत्र भारतांत कोंकणी मनशाची सुवात कितें आसतली? हो प्रस्न पयलीं अखील भारतीय कोंकणी परिशदेचे वेदीर येवन गेल्लो. ते भायर गोंयची भास मराठीच आनी कोंकणी ही तिची बोली अशें मानून गोमंतक साहित्य सेवक मंडळ वावुरतालें. ते भुमिकेक जेन्ना कोंकणी समर्थकां कडच्यान विरोध जावंक लागलो तेन्ना कोंकणी मनीस संघटीत जावपाक लागलो. चळवळ उबी रावंक लागली. फकत भाशीक न्हय जाल्यार वेगळे राजकी अस्मितायेचो हावेस ते चळवळीक आशिल्लो. ते चळवळींत 19 डिसेंबर 1961 ते 04 फेब्रुवारी 1987 मेरेन चलिल्लीं मुखेल तीन आंदोलनां आसपावतात.

तातूंत गोंयांत 1967 वर्सा घडिल्लो जनमत कौल, कोंकणीक मेळिल्ली साहित्य अकादेमीची मान्यताय, गोंयांतलें 555 दिसांचें राजभास आंदोलन हांचो मुखेलतायेन आसपाव जाता. तातूंतल्यानूच भाशावार प्रांतरचनच्या तत्वान गोंयाक घटक राज्याचो दर्जो मेळूंक शकलो हें वास्तव. ह्या आंदोलनांतल्या साबार घडणुकांचो आदार

डॉ. हनुमंत चोपडेकार : जल्म : 1973. कवी, नाटककार, समिक्षक, बालसाहित्यकार. 'आतां केन्ना फांतोड जातली', हो कविता संग्रह आनी 'हम होंगे कामयाब', 'कैदी नंबर 001', 'हरी आमचो टेंपरी', 'दम दमा दम', 'कुंवाडी' हीं नाटकांचीं पुस्तकां, तर 'अस्तुरी प्रतिमा', हें संशोधनात्मक प्रकाराचें आनी 'रायटर आनी फायटर - रवीन्द्र केळेकार', हें संपादीत पुस्तक प्रकाशीत. बालसाहित्याची पांच पुस्तकां प्रकाशीत. गोवा कोंकणी अकादेमीचो उत्कृष्ट साहित्य पुरस्कार (2010, नाट्य विभाग) तशेंच हेर प्रतिश्टेच्या साहित्य पुरस्कारांनी सन्मानित. संपर्क : बी-1, श्रीराम पर्णकुटी, यशवंतनगर, तिस्क, फोंडें, गोंय - 403401. मो. 8805152539.

घेवन भाशीक चळवळींतल्यान राजकी अस्मिताय मेरेनचो गोंयचो संघर्श-प्रवास नियाळून ताची शास्त्रीय मोलावणी करपाचो हो यत्न.

विशय केंद्रीत उतरां : भास, समाज, संस्कृताय, भाशाद्वित्व, भाशीक नियोजन, राजकी अस्मिताय, मोलावणी

1 - प्रस्तावना आनी विशय प्रवेश :

15 ऑगस्ट 1947 दिसा भारत देश स्वतंत्र जालो. पूण गोंय ताचे उपरांत सुमार 14 वर्सां पारतंत्र्यातूच उरलें. पूण स्वतंत्र भारतांत कोंकणी भाशीक तशेंच साहित्यीक परंपरेक पोशक अशो इतिहासीक आनी राजकी घडणुको घडटाल्यो हें विशेश. 26 जानेवारी 1950 ची भारतीय संविधानाची स्थापणूक, 01 ऑक्टोबर 1953 दिसा मद्रास प्रांतांतल्यान 16 तेलगू भाशीक जिल्ल्यांक वेगळावन आंध्र राज्याची निर्मिती. 12 मार्च 1954 दिसा भारत सरकारान स्थापन केल्ली नॅशनल अकॅडेमी ऑफ लॅटर्स (साहित्य अकादेमी). 01 नोव्हेंबर 1956 दिसा संविधानांत सातवें दुरुस्ती विधेयक हाडून लागू जाल्लो राज्य पुनर्रचना कायदो' (States Reorganization Act 1956) उपरांत भारत सरकारान ऑपरेशन विजय' ही सैनिकी कारवाय करून 19 डिसेंबर 1961 दिसा गोंय पुर्तुगेजांच्या चपक्यांतल्यान मुक्त केल्लो इतिहासीक खीण ह्यो त्यो महत्वाच्यो घडणुको.

वयर उल्लेख केल्ल्या घडणुकांचो आदार घेवन कोंकणी भाशीक चळवळीची

संकल्पना स्पश्ट करप रास्त जातलें. इंग्लिशींत चळवळीक 'Movement' अशें उतर आसा. ताचो कोशीक अर्थ

- 'Movement is a combination of efforts by a group of people who share the same ideas or aims.' असो जाता. चळवळींत देश, राष्ट्र, धर्म, अस्मिताय, सैमाची राखण, पर्यावरण अशा कांय महत्वाच्या विशयां भायर नैतीकताय आनी मनीसपण सारक्या मुल्यांचोय पुरस्कार जायत आसता. तांचे वयल्यानूच समाजीक, धर्मीक, राजकी, संस्कृतीक, पर्यावरणीय, विज्ञानीक अशे चळवळीचे जायते प्रकार दिसून येतात. चळवळी विंगड विशयाच्यो आसल्यो तरी तातूंत समाजीक मुल्यांचो हट्ट धरिल्लो आसताच. अठराव्या शेंकड्यांतले फ्रँच क्रांतींतल्यान तशेंच विज्ञानीक आनी वैचारीक परिवर्तनांतल्यान जे लोकवादी समाज वेवस्थेचो जल्म जालो तातूंतल्यान संवसारांतले मनीसजातीक आपल्या मानवीय हक्कांची जाणीव जावंक लागली. तेच जाणिवेंतल्यान समाजीक, राजकी, संस्कृतीक आनी भाशीक मळांचेर आंदोलनांचो आनी चळवळींचो जल्म जायत गेलो.

कोंकणी भाशीक चळवळ ही कोंकणी भाशीक संस्कृताये वरवीं कोंकणी समाजाक स्वाभिमानान तशेंच धनीपणान जगपाचो कानमंत्र दिवपी विचार. लोकभाशेंतल्यान लोकराज्य चलोवपाचे लोकशायी समाजवेवस्थेंतल्यान वयर सरिल्ली ही संकल्पना. तशें जाल्यार तिचो हावेस राजकीच. साहित्यीक चळवळ हो तिचो

बायप्रॉडक्ट. पूण जायते लोक साहित्यीक चळवळीकूच कोंकणी चळवळ मानत आयल्यात हें दुदैव.

2 - कोंकणी चळवळ - साहित्यीक काय राजकी :

कोंकणी चळवळ : साहित्यीक काय राजकी ? असो एक प्रस्न एकंदर कोंकणी चळवळींत आनी खासा करून गोंयच्या भाशावादांत सेगीतपणान चर्चेक येतालो म्हणल्यार जाता. जांकां कोंकणी चळवळी फाटली इतिहासीक फाटभूंय वा प्रत्यक्ष कोंकणी चळवळीची संकल्पना खबर ना तांकां वयलेचाराक ही चळवळ साहित्यिकूच दिसतली. खरें म्हणजे, कोंकणी चळवळ ही फकत एक साहित्यीक चळवळ आसा

असो एक चुकीचो समज कांय लोकां मदीं अजुनूय आसा. अज्ञान आनी अल्पज्ञान हें ताचे फाटलें मुखेल कारण. ताका लागून गोंयचो भाशीक वाद वा भाशीक संघर्श हांचे विशींय जायतो गैरसमज समाजांत पातळिल्लो पळोवपाक मेळटा.

गोंयचो वाठार खूब वर्सां विंगड विंगड परकी राजवटी खाला उरलो. तातूंत गोंयांतली पुर्तुगेज राजवट हो एक म्हत्वाचो इतिहासीक टप्पो. ते भायर भोज, शिलाहार, मौर्य, चालुक्य, कदंब, विजयनगराचें साम्राज्य, आदिलशहा, पुर्तुगेज आदींनी कोंकणाचेर प्रत्येकी शेंकड्यांनी वर्सां राज्य केलें. तातूंत पुर्तुगेजांची राजवट सगळ्यांत चड काळा खातीर उरली. जायत्या इतिहासीक आनी राजकी कारणांक लागून गोंय, दमण आनी

दीव वाठारांचेर पुर्तुगेजांनी बट्ट 450 वर्सां (25 नोव्हेंबर 1510 ते 18 डिसेंबर 1961 मेरेन) राज्य केलें. ह्या काळांत धर्मीक बाटाबाटी, इन्क्विजिशन, लोकभाशेचे अभिव्यक्तीचेर बंदी, संस्कृतीक आळाबंदी, समाजीक आळाबंदी, शारिरीक आनी मानसीक छळ अशा कितल्याशाच धाकांनी आनी अत्याचारांनी गोंयचें लोकजीवन विसकटलें. गोंयचें भाशीक आनी संस्कृतीक मळ प्रदुशीत जालें. तातूंत पुर्तुगेजांच्या धर्मीक अत्याचाराची चड झळ बसली ती तिसवाडी, बार्देस आनी साश्ट ह्या पोरण्या काबिजादींक. ह्या तीन काबिजादीं मदली फकत तिसवाडी पुर्तुगेजां कडेन आदीं आशिल्ली (1510 ते 1543 मेरेन). बार्देस आनी साश्ट म्हाल पुर्तुगेजांनी 1543 वर्सा इब्राहिम आदिलशहा हाचे कडेन तह करून घेतले. उरिल्ल्यो नव्यो काबिजादी 1782 वर्सा उपरांत तांच्या हातांत आयल्यो. (Anant Ramkrishna Dhume, 1983)

कोंकणीचो इतिहास हो संघर्शाचो इतिहास आसा. बिगर कोंकणी तशेंच परकी राजवटींत कोंकणीचेर बंदी हाडली जाल्यार गोंय मुक्त जाले उपरांत स्वभाशिकांनी तिचो दुस्वास केलो. भारतांत हेर खंयचेच भाशेक अस्तित्वा खातीर इतलो व्हड संघर्श दिवचो पडलो नासुये. अशें मत सु. बा. कुळकर्णी मांडटा. ताचे वेल्यान गोंयच्या भाशीक प्रस्नाची व्याप्ती मतींत येवं येता. प्रत्यक्षांत, कोंकणी भाशेच्या आदारान एक राजकी अस्मिताय निर्माण करपाच्या हावेसान ती जल्माक आयिल्ली. पूण कोंकणी

साहित्यांतल्यान कोंकणी चळवळीचो प्रवास मुखार सरला हें न्हयकारपाक जायना. मों. सॅबेस्तियांव रुदोल्फ दाल्गाद, शणै गोंयबाब, काशिनाथ श्रीधर नायक (बयाभाव), बाकिबाब बोरकार, डॉ. मनोहरराय सरदेसाय, शंकर भांडारी, र. वि. पंडित, अभिजीत सारक्या कवींनी आपल्या काव्यांतल्यान कोंकणीचे भाशीक चळवळीक नवी चेतना दिल्या हातूंत दुबाव ना. म्हजें गोंय (शणै गोंयबाब), कोंकण आमचो देश (बयाभाव), जागी जाल्या गोंयची सासाय, सात लाख गोंयकार (बाकिबाब बोरकार), आमी इकरा जाण, जायात जागे (डॉ. मनोहरराय सरदेसाय) सारक्यो जायत्यो कविता हांगा देखी खातीर दिवं येतात. पूण ह्यो कविता वा हेर साहित्य हें कोंकणी चळवळीचें साधन आशिल्लें साध्य न्हय. कोंकणीचे साहित्यीक परंपरेचो फाटल्या शंबर वर्साचो हिशेब केल्यार कोंकणी बरोवप्यांनी गयटर आनी फायटर जावन कोंकणी चळवळीची मशाल जळयत दवरिल्ल्याचें दिसता. आयज 21 व्या शेंकड्याच्या पयल्या देड दशकांत जाल्यार वैचारीक साहित्य आनी कादंबरी ही कोंकणी साहित्याची नवी आनी पक्की वळख जावंक लागल्या. ज्ञानपीठ पुरस्कार जोडून रवीन्द्र केळेकार हांणी जाल्यार के. के. फावंडेंशनाचो 2017 वर्साचो सरस्वती सन्मान जोडून कादंबरीकार महाबळेश्वर मेल हांणी कोंकणी साहित्याची जैतिवंत धुडी देश विदेशांत उबारल्या.

एक निश्चीत, कोंकणी चळवळ ही फकत साहित्यीक चळवळ न्हय जाल्यार

तिका भाशेच्या आदारान कोंकणी प्रदेशाची मोख आशिल्ली. ही मोख साध्य करपा खातीर कोंकणी वावुरप्यांक भोव मोटो संघर्श दिवचो पडलो. हांगा मुक्त भारतांतलो आनी मुक्त गोंयांतलो काळखंड हिसपाक धरलो जाल्यार अस्तित्व सिद्ध करपाच्या महायुद्धांत कोंकणीक तीन लडायो झुजच्यो पडल्यात.

पयली : 1967 त जनमत कौलांत राजकी अस्मिताय सिद्ध करपाची लडाय.

दुसरी : 1975 त साहित्य अकादमींत स्वतंत्र भास आशिल्ल्याचें सिद्ध करपी लडाय.

तिसरी : 1987 त राजभाशेचो मुकूट फाव करून दिवपी लडाय.

वयल्या तीन भाशीक आंदोलनांचो विचार केल्यार एक गजाल सहज मतींत येता ती म्हणल्यार : कोंकणी चळवळीक मराठी समर्थकांनी विरोध केल्ल्यानूच वयली तिनूय भास - केंद्रीत आंदोलना घडूंक

पावलीं. हांगा दुसरी गजाल स्पश्ट जाता ती अशी : कोंकणी ही फकत साहित्यीक चळवळ जावंक शकना कारण ती जर साहित्यीक चळवळ आशिल्ली जाल्यार मराठी समर्थकां कडच्यान वा मराठीवाद्यां कडच्यान, तिका विरोध जावचो नासलो. मराठीन कोंकणीचे साहित्यीक न्हय जाल्यार राजकी हावेसाक विरोध करतालो जो मराठीच्या विस्तारवादाक बांदिकार हाडटालो.

मराठीचे मालवणी बोलींत जी नाट्य चळवळ चलता तिका मराठी विरोध जायना कारण मालवणी फकत साहित्यीक आनी संस्कृतीक हावेस बाळगिता, राजकी न्हय, पूण कोंकणी चळवळ फकत साहित्यीक अपेक्षा न्हय जाल्यार कोंकणी भाशे वरवीं आपली खेरीत राजकी अस्मिताय सिद्ध करपाचो हावेस बाळगून मुखार सरताली. देखून तिका निखटी साहित्यीक चळवळ म्हणप रास्त जावचें ना.

3 - कोंकणी मराठी भाशीक वाद आनी गोंयचो जनमत कौल :

कोंकणी मराठी भाशीक वाद, गोंयची मुक्तताय, गोंयचो जनमत कौल तशेंच गोंयचो राजकी फुडार ह्यो गजाली दिसपाक वेगळ्यो दिसल्यो तरीय एकामेका कडेन संबंदीत आसात. पुर्तुगेजांच्या काळांतूय गोंयच्या राजकी फुडाराचे नदरेन हो वाद साहित्यीक, संस्कृतीक आनी राजकी वेदीचेर सदांच उफाळून येतालो. 01 नोव्हेंबर 1956 दिसा राज्य पुनर्रचना आयोगाचे शिफारशी प्रमाण भाशावार प्रांतरचना लागू जाले उपरांत ह्या वादाक चेव चडलो. कारण गोंय मुक्त जातकच गोंयकारांचे भाशे वेल्यानूच गोंयचो राजकी फुडार थारपाचें निश्चीत आशिल्लें. ते पासत कोंकणी आनी मराठी समर्थकां कडच्यान आपली भास हीच गोंयकारांची भास हो विचार फुडें व्हरपाचें कार्य चालू जाल्लें. स्वभावीकपणान गोंय मुक्त जावपाचे फाटभुंयेर कोंकणी - मराठी भाशावाद फोफावपाक लागिल्लो.

नोंद घेवपाची गजाल म्हणल्यार, कोंकणी - मराठी भाशावाद गोंय मुक्तताये पयलीं समाजीक आनी संस्कृतीक वेदींचेर तशेंच दिसाळीं आनी नेमाळ्यांनी वैचारीक स्वरुपांत अस्तित्वांत आशिल्लो. गोंय मुक्ती उपरांत पयले वेंचणुकेंत तो ल्हवू ल्हवू राजकी आनी धर्मीक स्तरा व्हरपाचो यत्न राजकारण्यांनी केलो. आनी राजकी स्तरा वेल्यान परत समाजीक पांवड्यार देंवोवन तांणी गोंयच्या भाशीक आंदोलनाक जल्म दिलो. गोंय मेकळें जावपाचे फाटभुंयेर

म्हणजेच 1950 ते 1960 ह्या दशकांत मुंबय हें कोंकणी - मराठी वादाचें केंद्र जाल्लें. मुंबयंत उजवाडाक येवपी साबार नेमाळ्यांनी हो वाद चर्चेक येतालो. बा. द. सातोस्कर संपादीत 'दूधसागर' ह्या नेमाळ्यांत विंगड विंगड स्वरुपांत कोंकणी - मराठी वाद दिश्टी पडटालो. तातूंत काका कालेलकर, गोपाळ आपा कामत, बा. द. सातोस्कर, ज. वि. कामत, बा. भ. बोरकार सारक्यांचे कोंकणी - मराठी बरप उजवाडाक येतालें. 16 ऑगस्ट 1956 दिसा प्रसिद्ध जाल्ल्या दूधसागरच्या अंकांत कोंकणीवाद्यांनो व्यवहारीक दृष्ट्या विचार करा ह्या लेखांत गोपा आपा कामत कोंकणी राज्याचे संकल्पनेचेर टिका करतना बरयतात :

कोंकणी भाषा ही राज्यभाषा होण्याची बिलकूल शक्यता नाही हे उगड आहे. आज कोंकणी जनता पांच राज्यांमध्ये विखुरलेली आहे. केरळ, म्हैसूर, (कर्नाटक) गोवा, महाराष्ट्र व मुंबई शहर ही ती पाच राज्ये होत. ज्या प्रदेशांमध्ये ती राहते ते प्रदेशही भौगोलीक दृष्ट्या सलग नाहीत. कोंकणी भाषिकांचे एक राज्य असावे असे स्वप्न आपल्या मनाशी कोणी बाळगीत असेल असे म्हणावे तर तसेही नाही.

ते भायर 'आगवाद तुरूंगातून... कोंकणी - मराठी बाबत काही विचार' ह्या माथाळ्या खाला सुटकेझुजारी पांडुरंग मुळगांवकार, गोपाळ आपा कामत सारक्यांच्यो गजानन देसाय हांकां बरयिल्ल्यो चिटयो उजवाडाक येताल्यो. तातूंत कोंकणी - मराठी संबंदी विचारमंथन जातालें. आगवादचे

बंदखणींतल्यान लेगीत सुटकेझुजाऱ्यां मदीं कोंकणी - मराठी वादा संबंदी बरीच मोठी चर्चा चलिल्ली हाचे पुरावे मेळटात. तातूंत कोंकणी - मराठी भाशीक वाद, गोंयचो राजकी फुडार, मुक्त गोंयांतली राजकारभाराची आनी शिक्षणाची भास, गोंय मराठी प्रांतांत विलीन जावचें काय ना अशा विशयांचो आसपाव जातालो.

19 डिसेंबर 1961 उपरांत मुक्त गोंयांत कोंकणी - मराठी भाशावादाचो विशय राजकी पक्षांनी आपल्या राजकारणाचो मुखेल मुद्दो केलो तेन्ना सावन भाशावादाचें राजकारण गोंयांत जावंक लागलें. त्या राजकारणांत म.गो. आनी यु.गो. ह्या पक्षांनी आपलो राजकी सुवार्थ सादपाक 'हिंदू गोंय' आनी 'क्रिस्ती गोंय' अशे गोंयचे सरळ दोन बांटे घाले. तेभायर म.गों.न हिंदू मदीं व्हडा संख्येन आशिल्ल्या या भौजन समाजाच्या नांवाचें राजकारण केलें. वयल्या साबार विवेचनांतल्यान कोंकणी - मराठी भाशावाद

कोंकणीचे उदरगतीचें एक मुखेल आडमेळें थारलें. 16 जानेवारी 1967 दिसाच्या जनमन कौलांतल्यान हो प्रस्न सोडोवपाची संद गोंयकारांक मेळ्ळी.

4 - जनमत कौल आनी गोंयची भाशीक डायग्लॉसियाची स्थिती :

समाजभास विज्ञान ही अभ्यासशाखा समाजांतल्या तीन भाशीक स्थित्यंतरांचो अभ्यास करता. एकभाशीकताय (Monolingualism), द्विभाशीकता (Bilingualism), भोवभाशीकता (Multilingualism). तेभायर भाशाद्वित्व (Diaglossia), भाशीक प्रस्न (Language Problem) आनी भाशीक नियोजन (language Planning) आदी तत्वांचेर ही शाखा अधिकारान उलयता. समाजभास विज्ञानीक मळार चार्ल्स फर्ग्युसन ह्या संवसारीक नामनेच्या भासविज्ञानिकाचें योगदान भोव व्हड आसा. तांणी 1959 वर्सा

‘डायग्लॉसिया’ (Diglossia) ही भाशीक ऊंच - उणाकाची संकल्पना मांडली. (Charles Ferguson, 1964) आमी ताका ‘भाशाद्वित्व’ ह्या नांवान वळखतात. संवसारांत जायते कडेन एक वेगळीच भाशीक परिस्थिती दिश्टी पडटा, जंय लोकांचे जिबेर सभावीकपणान घोळनाशिल्ली एक बोली - भास आपले राजकी सत्तेन समाजांतलीं सगळीं प्रतिश्ठेचीं मळां काबीज करता. आनी थळावी बोली - भास संवकळीन जिबेर घोळुनूय फाटीं पडत वता. फर्ग्युसन बरयतात :

Diaglossia is a relatively stable language situation in which, in addition to the primary dialects of the language (which may include a standard or regional standards), there is a very divergent, highly codified (often grammatically more complex) superposed variety, the vehicle of a large and respected body of written literature, either of an earlier period or in another speech community, which is learned largely by formal education and is used for most written and formal spoken purposes but is not used by any section of the community for ordinary conversation. (Charles Ferguson, 1964)

फर्ग्युसन डायग्लॉसीक समाजांतली असभावीक बोली ‘प्रतिश्ठीत’ जाल्यार सभावीक बोली ‘अप्रतिश्ठीत’ जीण जगता अशें मत मांडटना ती अवस्था घडपा फाटल्या कारणांची समिक्षा करतात. तांचो अभ्यास आर्विल्ली ग्रीक, अरेबीक, स्विस-जर्मन आनी हायशियन क्रियांल अशा भाशीक समाजांचेर आदारीत आसलो.

डायग्लॉसियाचे परिस्थितीक पोंसवण दिवपी समाजीक कारणां आनी गोंयची

स्थिती :

- 1) गोंयचो हिंदू समाज शेजारचे बळिश्ट मराठी भाशेचेर आपली धर्मीक आनी संस्कृतीक भूक भागयता.
- 2) गोंयचो क्रिस्तांव समाज पुर्तुगेज भाशेचेर आपली धर्मीक आनी संस्कृतीक भूक भागयता.
- 3) थळाव्या हिंदू आनी क्रिस्तांव समाजांतलो फकत वयलो वर्ग शिक्षीत आनी हेर अशिक्षीत आसा.
- 4) गोंयच्या थळाव्या समाजांत वयल्यो सगळ्यो भाशीक गजाली शेंकड्यांनी वर्सा चलत आसता.

वयल्या चार भाशीक समाजांचो अभ्यास करून आपल्या लेखांत फर्ग्युसन भास आनी समाजाचें नातें दाखोवपी भाशाद्वित्वाचीं णव खाशेलपणां मानतात. तीं खाशेलपणां ते ते भाशीक अवस्थेची समाजीक, राजकी आनी संस्कृतीक फाटभूंय उक्ती करता. गोंयच्या समाजाक ती जुस्त लागू जाता.

4.1 - समाजीक आनी भाशीक

गटबाजी आनी जनमत कौल :

भाशाद्वित्वाची ही समाजीक अवस्था गोंयांत दोन समाजीक, भाशीक गट उबे करून आपलो शेंक गाजयताली. तांच्याच संघर्शांतल्यान जनमत कौल घडूंक पावलो. हे गट सकयल दिल्ले प्रमाण आसात -

- 1) पयलो गट - मराठी भाशीक संस्कृतायेच्या नांवार गोंय महाराष्ट्रांत विलीन करूंक सोदपी गट.
- 2) दुसरो गट - कोंकणी भाशीक

संस्कृतायेच्या नांवार गोंयची खेरीत राजकी अस्मिताय मागपी गट.

वयले गटबाजीचो संबंद भाशीक डायग्लॉसियांतल्यान निर्माण जाला हें नोंद घेवपाची गरज आसा. पूण ते डायग्लॉसियेचे परिस्थितीक आनीक एक देग आसा. गोंय मुक्ती सावन राजभास आंदोलना मेरेनच्या काळाचो विचार केल्यार (1961 ते 1987) ती गजाल लक्षांत येता. ती म्हणल्यार, त्या वेळार 95 टक्के गोंयकार हे एकभाशीकूच आसले. कारण स्वताक मराठी भाशीक म्हणपीय (महाराष्ट्रांतल्यान गोंयांत स्थायीक जाल्ले सोडून) घरा - दारांत कोंकणीच उलयताले आनी आतांय बी उलयतात. 'आमी कोंकणी बोली उलयतात पूण आमची भास मराठी,' असो युक्तिवाद मात ते करताले. म्हणटकच तांचो वाद हो भास काय बोली? हांचे मदलो आसतालो. कोंकणी ही एक स्वतंत्र भास हें साहित्य अकादेमीन (1975) आनी भारतीय संविधानान (1992) मानून घेतले उपरांत गोंयचो समाज हो एकभाशीक समाज आसलो आनी आसा, हें निश्चीतपणान सिद्ध जाता. सर्वसामान्य गोंयकाराक मराठी, हिंदी, इंग्लीश, पुर्तुगेज बी भासो संवकळीच्यो आसात पूण त्यो मुजरत अभ्यासल्यारूच तांकां कळटात. हाचे वेल्यान त्यो गोंयकाराच्यो भासो जायनात.

पूण गोंयांतले मराठीचो म्हूण एक पक्ष आसा. मराठी भास गोंयकारांची संस्कृतीक भास म्हूण परंपरेंतल्यान घट जाल्या. मात ती फकत हिंदू धर्मीय गोंयकारांचीच संस्कृतीक

भूक भागोवंक शकल्या. कांय जाण तिणेंच गोंयकारांक राष्ट्रवाद शिकयलो अशेंय म्हणटात. पूण हो मुद्दो हिंदू गोंयकारां पुरतो मर्यादीत उरता. गोंयांतले मराठीचे परंपरेक इतिहासीक, संस्कृतीक, समाजीक आनी राजकी कारणां आसात. भास आनी भाशीक भेद, समाज आनी समाजीक गट, संस्कृताय आनी संस्कृतीक गट हांचेर समाजभास विज्ञानीक नदरेन भाश्य करतना माधवी सरदेसाय डायग्लॉसिया ह्या जाग 2000 ह्या अंकांत अशे विचार मांडटात. :

भारतीय समाजांत जातिचीं पाळां - मुळां धर्मा परस चड खोल रिगिल्लीं आशिल्ल्यान भारतीय भासांनी आमकां धर्म - भेदां परस जाती - भेद चड दिश्टी पडटा. धर्म बदल्ल्यार लेगीत मनशाची जात ताका सोडून वचना. क्रिस्तांव जाल्लो गोंयचो हिंदू बामण 'बामण क्रिस्तांव' जाता. बामणूच उरता; क्रिस्तांव जाल्लो हिंदू गावडो 'गावडो क्रिस्तांव' जाता, गावडोच उरता. आनी, जातीं जातीं मदलें समाजीक अंतर भाशेंत दिश्टी पडटा. . (जाग, संपादक - रवीन्द्र केळेकार, जानेवारी, 2000.)

सरदेसाय हांचे वरींच भाशाशास्त्राचे तशेंच कोंकणी - मराठी भाशावादाचे एक अभ्यासक सु. बा. कुळकर्णी हांणीय कोंकणी भाषा : प्रकृती आणि परंपरा ह्या पुस्तकांत आपलें मत मांडलां, ते बरयतात:

कोंकणी - मराठी कलहाचे मूलबीज त्या लोकसमूहाच्या वसाहतकालीन स्पर्धेंत शोधता येते. या स्पर्धेंला तीन सहस्र वर्षांचा इतिहास आहे, तसाच तो कानडी,

उडपी, केरळी समाजांशीही आहे. अन्याय आणि अवरोधाच्या विरोधातील ती एक स्वभाविक प्रतिक्रिया होय. (सु. बा. कुळकर्णी, 2007)

वयलीं दोनूय मतां समाज आनी भास हांचे कसवटेक लावन चिकित्सा केल्यार एक गजाल स्पश्ट जाता ती म्हणल्यार, भाशीक चळवळी ह्यो फकत भासांक लागून जायनात जाल्यार त्यो समाजाच्या संस्कृतीक खेरीतपणाक लागून आनी राजकी अस्मितायेक लागून जातात. ते भायर तातूंत संबंदीत वाठाराच्या संस्कृतीक आनी राजकी इतिहासाचीं कारणां लिपिल्लीं आसतात.

4.2 - धर्मीक तशेंच राजकी गटबाजी आनी जनमत कौल :

मुक्त गोंयांत जनमत कौल घडचे पयलीं 09 डिसेंबर 1963 ह्या दिसा गोंय, दमण आनी दीव विधानसभेचे पयले वेंचणुकेंत महाराष्ट्रवादी गोमन्तक पक्ष सत्तेर आयलो आनी दयानंद बांदोडकार पयले मुखेलमंत्री जाल्ले. ते वेंचणुकेच्या निकाला संबंदी राजन नारायण आनी शॅरोन डिक्रूज Triumph of Secularism Battle of the Opinion Poll in Goa ह्या पुस्तकांत निरिक्षण मांडटना - ती वेंचणूक म.गो. आनी पी.एस.पी.न धर्मीक आनी जातीय मुद्द्यांचेर जिखिल्ली अशें म्हणटात -

The Election outcome dramatized the extent to which the first election was fought, not on the merger issue, but on religious and communal lines. The merger issue was no longer linguistic, but almost entirely communal, as 13 out

of 14 successful MGP candidates were Hindu and 11 out of the 12 victorious UGP candidates were Catholic.

पयले वेंचणुकेंत 30 मतदारसंघाच्या गोंय, दमण आनी दीव विधानसभेंत म.गो.न 14 आमदार वेंचून हाडले तातूंत सांगें मतदार संघाचे आमदार टोनी फेर्नांडीस सोडून हेर सगळे हिंदू आशिल्ले. तशेंच यु.गो.न 12 आमदार वेंचून विधानसभेंत धाडले तातूंत मडगांव मतदारसंघांतले व्ही. एन. सरमळकार सोडले जाल्यार उरिल्ले 11 आमदार क्रिस्तांव धर्मीक आसले. राष्ट्रीय काँग्रेस पक्षान सगळ्या मतदारसंघांनी उमेदवार उबे केल्ले पूण ताचो फकत दमण ह्या मतदारसंघांतल्यान के. पी. पटेल हो एकलोच आमदार वेंचून आयिल्लो. म्हत्वाचें म्हणजे काँग्रेस पक्षांतले चडशे उमेदवार हे सुटकेझुजारी आसले. पूण ते चडशे उच्च वर्णीय समाजांतले आशिल्ल्यान गोंयांत भौसंख्येन आशिल्ल्या भौजनसमाजान तांकां न्हयकारिल्ले.

हें अशें घडचे फाटल्यान जायतीं समाजीक कारणां आसात. पयली गजाल म्हणजे तो निकाल गोंयचे भाशे खातीर वा राजकी फुडार थारोवंचे खातीर निखालूस नासलो. शेंकड्यांनी वर्सा गुलामगिरीचें, लाचारीचें, अपमानाचें जिवीत भौजन समाजाच्या वांट्याक आयिल्लें ताचेर ती पयली प्रतिक्रिया आशिल्ली. ह्या कार्यांत म.गो. आनी पी.एस.पी.न भौजनसमाजा मदीं उच्चवर्णियां आड आशिल्ले तिरस्काराचे भावनेक फुलोवपाचें कार्य केलें. परिणामी भौजनसमाज म.गो. वटेन

रावलो. जाल्यार क्रिस्तांव समाज संघटीत रावपाचे मानसिकतायेन आपलें हीत जपपी यु.गो.चें वटेन गेलो. हांगा घडिल्ली धर्मीक आनी राजकी गटबाजी जनमत कौलांतूय दिसली. गोंय पुर्तुगेजांचे राजवटींतल्यान मुक्त जाले उपरांत तें राजकारण स्पश्ट रूपान घडपाक लागलें. ताची गवाय म. गो. आनी यु. गो. ह्या राजकी पक्षांची निर्मिती दिता.

5 - जनमत कौलांतलो संघर्श

आनी जैत :

19 डिसेंबर 1961 ह्या दिसा साडेचारशीं वर्सांचे पुर्तुगेज राजवटीचो अंत जालो आनी मिलिटरी गवर्नर म्हूण जनरल के. पी. कंडेथ हांणी गोंयचो कारभार सांबाळ्ळो. तशेंच 21 फेब्रुवारी 1963 दिसा केंद्र सरकारान गोवा, दमण आनी दीव संघप्रदेश विधेयक (Union Territory bill 1963) मानून घेवन 30 वांगड्यांचे (गोंय-28, दमण-1, दीव-1) विधानसभेक मान्यताय दिली. ते प्रमाण, भारतीय वेंचणूक आयोगान 09 डिसेंबर 1963 दिसा वेंचणूक जावन 20 डिसेंबर 1963 ह्या दिसा बांदोडकर हांणी गोंयचे पयले मुखेलमंत्री म्हूण सोपूत घेतलो. 1964 ते 1966 मेरेन गोंय महाराष्ट्रांत विलीन जावच्या मदद्याचेर गोंयांत समाजीक आनी राजकी मळार बरोच मोठो तणाव निर्माण जालो. निमाणें केंद्र सरकारान जनमत कौलांतल्यान गोंयचे राजकी अस्मितायेचो प्रस्न सुटावो करपाचो निर्णय घेतलो.

5.1 - जनमत कौलाची

कायदेशीर अधिसुचोवणी :

गोंयच्या जनमत कौला संदर्भांतलो काँग्रेस पक्षाच्या संसदीय बोर्डाचो निर्णय जाले उपरांत 30 नोव्हेंबर 1966 ह्या दिसा केंद्रीय मंत्री विद्याचरण शुक्ला हांणी गोवा, दमण आनी दीव ओपीनियन पोल विधेयक 1966 (Goa, Daman Diu Opinion Poll Bill 1966) लोकसभेंत मांडलें. बील मांडटना तांणी ताचें स्वरूप, खाशेलतायो आनी मोख स्पश्ट केली. तशेंच लोकसभेच्या साबार वांगड्यांनी ताची नोंद घेवन ताचेर योग्य भासाभास करची आनी सुचोवण्यो दिवंच्यो अशी मागणी केली. :

It is a bill intended to provide a means to ascertain the opinion of the people of the Union Territory of Goa, Daman & Diu as to whether they wanted Goa to merge with Maharashtra or wished to maintain the status quo. (Olivinho Gomes, J. 2010)

गोंय, दमण आनी दीव संघप्रदेशांतल्या लोकांनी महाराष्ट्रांत विलीन जावप काय आसा तेच प्रमाण खेरीत संघप्रदेशांत रावप हाचेर निर्णय घेवपाचो अधिकार संबंदीत लोकांक दिवपी हें विधेयक जावन आसा. 16 जानेवारी 1967 ह्या दिसा हें जनमत कौल घेतलें.

5.2 - जनमत कौलांतलो प्रचार

आनी गट-संघर्श :

जनमत कौलाचे प्रक्रियेंत 80 टक्क्यां परस अदीक गोंयकारांनी सक्रीय वांटो घेतलो. प्रत्यक्ष मतदानाचो हक्क आशिल्ल्यांचें मतदान

81.70 टक्के इतलें जालें तरी ल्हान-व्हडा सगळ्यांचो तातूंत सहभाग आसलो. सुमार म्हयनोभर पुराय गोंय जनमत कौलाच्या रंगान रंगून गेल्लें. शेंकड्यांनी बसका, मिरवणुको, सभा आयोजीत जाल्ल्यो. मोर्चे, घोशणा, वादविवाद, पत्रकां आनी हेर वादविवाद हांणी आख्खें गोंय पोलमय जाल्लें. नवहिंद टायम्स दिसाळ्याच्या सर्वेक्षणा प्रणाम प्रचारा खातीर बांदोडकरान सुमार 133 जाल्यार सिकेरान 120 जाहीर सभा घेतिल्ल्यो. मुक्तीनंतरचा गोवा' ह्या ग्रंथांतूय वामन राधाकृष्ण 133 आनी 120 सभांची नोंद घेताना दिश्टी पडटा. ते भायर कोंकणी-मराठी समर्थकांनी हेर जायत्यो बारीक-मोठ्यो बसका घेवन गोंयभर प्रचार केल्लो. जनमत कौलाच्या प्रचारांत दोनूय गटां मदल्या संघर्शांत विंगड विंगड मळांवेले समविचारी लोक एकठांय आयिल्ले. तातूंत राजकारणी, समाजवाधूरी, सुटकेझुजारी, धर्मीक फुडारी, उद्देजक, साहित्यीक, कलाकार, पत्रकार तशेंच सामान्य गोंयकार हांचो आसपाव आसलो. प्रचार-कार्यांत म.गो., यु.गो., गोंय काँग्रेस कमिटी - अँटी मर्जर फ्रंट, युनायटेड गोवन्स-मुंबय, कोंकणी भाशा मंडळ-गोंय, अखील भारतीय कोंकणी परिशद, साहित्य सेवक मंडळ, संयुक्त महाराष्ट्र समिती ह्यो संघटना प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रितीन सहभागी जाल्ल्यो. शाहीर अमरशेख कला पथक, जय गोमन्तक कला पथक, शाबू देसायाची 'संघप्रदेश ज्योत' हांचो प्रत्यक्षांत प्रचारांत वांटो आशिल्लो. तांचें योगदान म्हत्वाचें.

5.3 - जनमत कौल 1967' चो वट्ट निकाल आनी चिकित्सा :

गोंय, दमण आनी दीव संघप्रदेशांतले मतदार संघ-

$$28 + 02 = 30$$

वट्ट मतदार : 3,88,392

वट्ट मतदान : 3.17,633

फुलाक मेळिल्लीं मत्तां : 1,38, 170

दोन पानांक मेळिल्लीं मत्तां : 1,72,191

वट्ट टक्केवारी : 100 %

वट्ट मतदान टक्केवारी : 81.70 %

फुलाक मेळिल्लीं टक्केवारी : 43.50%

दोन पानांक मेळिल्लीं टक्केवारी : 54.20%

अपात्र मत्तां - 7, 272 = 2.30 %)

वयल्या निकालांतल्यान गोंयकारांनी जनमत कौलांत संघप्रदेशा वटेन निर्णय दिलो हें स्पश्ट जाता. तातूंत संघप्रदेशाक 1,72,191 मत्तां जाल्यार विलिनीकरणा वटेन 1,38,170 मत्तां मेळ्ळीं. संघप्रदेशवाले 34,021 मत्तांनी जैतिवंत जाले. (दमण आनी दीव ह्या मतदार संघां खातीर संघप्रदेश काय गुजरात राज्य' अशे पर्याय दवरिल्ल्यान थंय मत्तांची वेगळी मेजणी जाल्ली.) दमणांत संघप्रदेशाक 8,254 जाल्यार विलिनीकरणाक 1,149 मत्तां मेळ्ळी. दिवांत संघप्रदेशाक 5,478 जाल्यार विलिनीकरणाक 246 मत्तां फाव जावन दोनूय कडेन संघप्रदेशा वटेन कौल मेळ्ळो. (वामन राधाकृष्ण, 1993)

जनमत कौलाची समाजभास विज्ञानीक मोलावणी करतना वयल्या समिकरणाचो आदार घेवन साबार तरेची चिकित्सा

करपाची संद आसा. कौला वेळार विलिनीकरणवाद्यांनी धर्मीक आनी जातीय प्रचार केल्लो. - 'विलिनीकरण जालें ना जाल्यार हिंदूंच्या घरा मुखार तुळशीचे सुवातेर खुरीस येतलो' वा 'देवी शांतादुर्गा जाणार अंबाबाईच्या दर्शनाला' सारक्यो घोशणा, भवानी देवीच्या पादुकांची मिरवणूक, 'सारस्वत समाज भौजन समाजाक फाटीं दवरपाक कोंकणी चळवळ मुखार काडटा', असो प्रचार हिंदू मतदारां मदीं जातालो. तातूंत गोंयच्या सगळ्या धर्मांतल्या लोकांक एकठांय घेवन वचपी विचार जायनासलो.

कौलाच्या काळार कांय राजकी फुडान्यांनी, मराठी ही हिंदूंची आनी कोंकणी ही क्रिस्तांवांची असो चुकीचो प्रचार करपाचो यत्न केल्लो दिसून येता. त्या यत्नाक गोंयचो सगळोच समाज बळी पडलो ना. कारण तसल्या धर्मीक प्रचाराक कुशीक सारीत हिंदू आनी क्रिस्तांव अशा दोनूय समाजान संघप्रदेशा खातीर मतदान केल्ल्याचे पुरावे जनमत कौलाचो निकाल दिता. कारण पेडणें, मांट्रें, दिवचल, पाळी, शिवोली, सनरी, मडकय, फोंडें, शिरोडें, सांगें, केपें, कुडचडें, काणकोण ह्या हिंदू-भौसंख्य मतदारसंघांनी विलिनीकरणवाल्यांक फाव तितली आघाडी घेवप शक्य जालें ना. पूण कुठ्ठाळी, बाणावली, नावेली, कुडतरी, कुंकळ्ळी, सांताक्रूझ सारक्या क्रिस्ती - भौसंख्य मतदारसंघांनी मात संघप्रदेशवाल्यांक चड आघाडी घेवप शक्य जालें.

Opinion Poll 1967 : Analytical Study of Voting Pattern हे सुरेश आमोणकार,

पुंडलीक गायतोंडे, युफेमियानो डायस, गुरुदास दुकळो आनी मोहन तांबा हांणी संपादीत केल्ले पुस्तिकेंत गोंयच्या जनमत कौलाच्या निकालाचें विश्लेशण जालां. तातूंत तांणी पेडणें ते काणकोण मेरेनच्या 28 मतदारसंघांनी विविध धर्मांतल्या मतदारांनी कशें मतदान केलें ताचो सोद घेतला. संघप्रदेशा वटेन पडिल्लीं हिंदूंची 60,000 मतां (19 %) गोंयच्या जनमत कौलांत निर्णायक थारलीं अशें तांचें मत आसा.

6 - निश्कर्श आनी समारोप :

गोंय मुक्त उपरांत गोंय, दमण आनी दीव संघप्रदेशांत 20 डिसेंबर 1963 ह्या दिसा महाराष्ट्रवादी गोमन्तक पक्षाचें सरकार सत्तेर आयिल्लें. पूण गोंयच्या भाशीक प्रस्नांचें नियोजन करचें सोडून मुखेलमंत्री दयानंद बांदोडकार हांणी फकत गोंय महाराष्ट्रांत विलीन करपाक आपली पुराय राजकी शक्त खर्च केली. 17 वर्सां पुराय भौमत आशिल्लें सरकार आसुनूय म. गो. पक्षान भाशीक प्रस्न तडीक पावयलो ना तर फकत ताचें भांडवल केलें. ताका यु.गो. पक्ष, कोंकणी गट आनी हेरांनी विरोध केल्ल्यान कोंकणी - मराठी वादाचें रुपांतर भाशीक संघर्शांत जालें. त्या संघर्शांत संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीनूय विस्तारवादी मानसीकतायेन कोंकणी ही मराठीची बोली हें रजांव मुखार करून गोंय विलीन करपाचें कारस्थान रचलें. ते पासत पयलीं - जनमत कौल (1967), कोंकणीची साहित्य अकादेमीची मान्यताय (1975) आनी 555 दिसांच्या

राजभास आंदोलनच्या वेळार (1985-87) गोंयांतल्या तशेंच गोंयां भायल्या तथाकथीत मराठी समर्थकांनी धर्मवादी तशेंच जातीयवादी राजकारणाचें धुमशण गोंयांत घातिल्लें. पूण कोंकणी चळवळीक वयल्या तिनूय आंदोलनांनी जैत मेळ्ळें.

निमाणें 555 दिसांच्या संघर्शांतल्यान आनी 07 कोंकणी समर्थकांच्या त्यागान 04 फेब्रुवारी 1987 ह्या दिसा गोंय, दमण आनी दीव विधानसभेच्या एका दिसाच्या खाशेल्या अधिवेशनांत राजभास विधेयक क्र. 26-1986 चेर चर्चा जावन तशेंच तातूंत थोडी दुरुस्ती करून तें विधेयक 21 आड 08 मतांनी मंजूर जालें. नायब राज्यपालाची ताचेर 14 एप्रील 1987 दिसा सय जाली. ते प्रणाम सगळ्यो कायदेशीर गजाली पुराय जावन 30 मे 1987 दिसा गोंय भारत देशाचें 25 वें घटक राज्य म्हूण अस्तित्वांत आयलें. (दमण आनी दीव ह्या वाठारांक संघप्रदेशाचो दर्जो फाव जालो) जाल्यार 20 ऑगस्ट 1992 दिसा भारतीय संविधानांत दुरुस्ती मुचोवपी 71 वें विधेयक लोकसभेंत आनी राज्यसभेंत मंजूर जाल्ल्यान कोंकणी भास भारतीय संविधानाचे आठवें वळेरेंत आसपावीत जाली. (सुहास बेळेकार, 2014).

1975 वर्सा कोंकणीक साहित्य अकादेमीची मान्यताय आनी 1985 ते 1987 मेरेन सुमार 555 दिसांच्या भाशीक आंदोलनांत कोंकणी गटाक मेळिल्लें निर्णायक जैत ही दोनूय जैतां जनमत कौलाचे बुन्यादीचेर उबी रावल्यात. गोंयांत

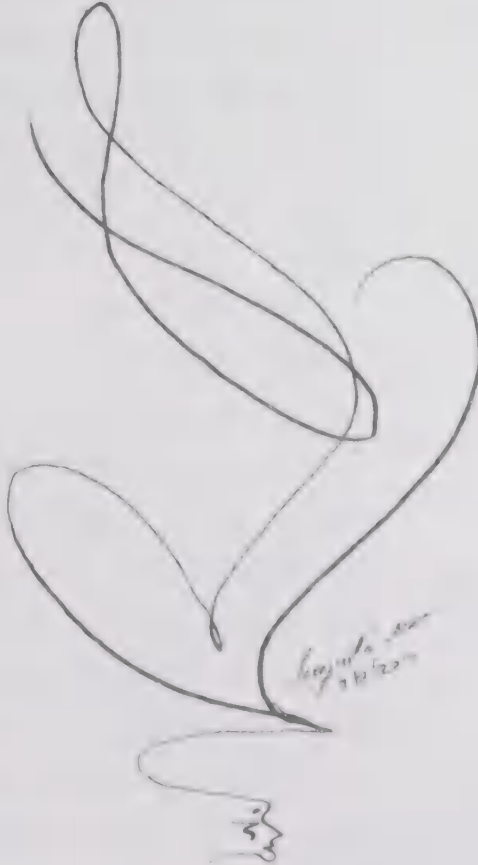
घडिल्लीं हीं तीन आंदोलनां साहित्य, संस्कृताय, शिक्षण, भाशीक प्रस्न, भाशीक धोरण, भाशीक नियोजन, प्रशासन, वेव्हार अशा जायत्या उपविशयांक हात घालता. कोंकणी भास आनी साहित्यीक परंपरेचो नियाळ घेतल्यार एक गजाल मुखेलतायेन नदरेक भरता. ती म्हणल्यार, कोंकणी चळवळ ही एक धर्मनिरपेक्ष चळवळ जावन आसा. (Secular movement) कारण मुखेलपणान तीन धर्मांनी, चार राज्यांनी आनी पांच लिपयांनी वांटून गेल्ल्या कोंकणी समाजाक एका धाग्यान बांदपाची तांक फकत कोंकणी ह्या भाशीक तत्वांत आसा हें कोंकणी भाशीक परंपरेन दाखोवन दिलां. ती परंपरा जैतांत हाडपाक कोंकणी रायटर फायटर जावन रातदीस वावुरल्यात. देखून आयचे घटकेक कोंकणी ही एक धर्मभास, संस्कृतीप्रधान भास, वेव्हारभास, ग्रंथभास, भौजनभास, सर्जनशील भास, प्रसार माध्यमांची भास, प्रशासनाची भास, शिक्षणाची भास, राजभास जावंक आनी पोंटाची भास जावंक पावल्या. इतलेंच न्हय जाल्यार राज्य पुनर्रचना आयोगाचे भाशावार प्रांतरचनेचे संकल्पने प्रमाण कोंकणी भाशे वरवीं गोंयची तशेंच गोंयकारांची राजकी अस्मिताय सुगूर उरल्या.

गोंयांत जनमत कौलांतल्या जैतान - गोंयची राजकी अस्मिताय, साहित्य अकादेमींतल्या जैतान - गोंयची भाशीक अस्मिताय आनी राजभास आंदोलनांतल्या जैतान - गोंयची आनी पर्यायान कोंकणीची संविधानीक अस्मिताय प्रस्थापीत जावंक पावली.

संदर्भ ग्रंथ :

- 1) कालेलकर काकासाहेब : पुण्यभूमि गोमंतक. मुंबई 07, गोमंत भारती प्रकाशन, 1958.
- 2) कुळकर्णी सु. बा. : कोंकणी भाषा प्रकृती आणि परंपरा. पणजी गोंय, गोवा कोंकणी अकादेमी, 2007.
- 3) केळेकार रवीन्द्र : भौभाशीक भारतांत भाशेचें समाजशास्त्र, मडगांव, गोंय, कोंकणी भाशा मंडळ, 1974.
- 4) राधाकृष्ण वामन : मुक्तिनंतरचा गोवा, पणजी, गोवा, राजहंस वितरण, 1993, 267.
- 5) सरदेसाय माधवी : डायग्लॉसिया, जाग (सं. - र. केळेकार). प्रियोळ गोंय, जाग प्रकाशन, जानेवारी, 2000.
- 6) मोरोस पाव्लु : कोंकणी चळवळ, मंगळूर, कोंकणी इन्स्टिट्यूट, सां. लुविस कॉलेज, 2003
- 7) बेळेकर सुहास : राजभाषा कायद्याचा इतिहास, पणजी गोवा, राजभाषा संचालनालय, गोवा सरकार. 2014.
- 8) Ferguson Charles : A. Diglossia in Language, in Culture and Society (Ed.) Dell Hymes Word, vol. 15, 1964,
- 9) Dhume Anant Ramkrishna : The cultural history of Goa from 1000. B.C.-1352 A.D. Ramesh Anant S. Dhume. (1986). Prakashan, 1893, Reprint by Asian Educational Services, New Delhi, 1983
- 10) Gomes Olivinho J. F. : A Concise History of Goa, Panjim Goa : Directorate of Art & Culture, 2010.

000

ग्रंथदालंब

(पुस्तक परिक्षण)

सखाराम शेणवी बोरकार

स्वप्न सारस्वत : एक गडगंज कादंबरी

‘स्वप्न सारस्वत’ ही गोपालकृष्ण पै हांची कन्नड कादंबरी. हे कादंबरेक 2011 वर्सा कन्नड भाशेंतल्या साहित्या खातीर आशिल्लो नामनेचो केंद्रीय साहित्य अकादेमीचो पुरस्कार फावो जाला. ते भायर कर्नाटक साहित्य अकादेमीचोय पुरस्कार फावो जाला.

गोपालकृष्ण पै हे कन्नड साहित्यांतले नामनेचे कथाकार, ‘तिरुवु’, ‘ईबेरळ गुरुतु’, ‘हाकिकय गुडीन दारी’, ‘मुरु मतिष्ठु’ आदी तांचे कथा झेले खूब गाजल्यात. कथा लेखना बराबर ‘कनसेंबू कुदन्नयनेरी’ (कन्नड) आनी ‘उजवाड’ (कोंकणी) ह्या सिनेमाच्यो पटकथा तांणी बरयल्यात. ते भायर ‘बेट्टूद जीव’ ह्या कन्नड सिनेमांचे संवादूय बरयल्यात. ‘स्वप्न सारस्वत’ ही तांची पयलीच कादंबरी.

चारशीं वर्सां फाटीं गोंय आनी सरभोंवतणच्या वाठारांनी शेंकड्यांनी वर्सां राबितो करून आशिल्लीं सारस्वत कुटुंबां, पुर्तुगेजांच्या आक्रमणाक आनी जाचाक लागून आपलें घर - दार वेपार - उद्देग, शेतां आनी शेतकाम, कुलदैवत आनी देवळां पडंग उडोवन आपलां धर्म, विस्वास आनी जीव वाटावपा खातीर रित्या हातांनी दक्षिणेक देशांतर करतात आनी कर्नाटक तशेंच केरळाच्या विंगड - विंगड वाठारांनी आपलो राबितो मांडटात त्या साबार कुटुंबांतल्या एका कुटुंबाच्या संघर्शाची ही काणी.

ही काणी जावन आसा गोंयांतल्या म्हाळशर्माच्या कुटुंबाची. पूत नरस्सपया वेण्ण्या गांवांत वेपार आनी शेतकाम करून मुखान जगपी नरस्सपयाचो नातू धिदू

सखाराम शेणवी बोरकार: जन्म : 1955, कवी, निबंदकार, ममि शक. ‘अश्रक’ आनी ‘तू’ हे दोन कविता संग्रह प्रकाशित संपर्क : सी 25, सपना व्हेली, प्राजोफोड, मडगांव . गोंय - 403601, मो. 9923306751.

पै. ह्या विठू पैचे हयार्तीतच ही देशांतराची क्रिया सुरू जाता. विठू पैचो नातू बेळकट्टे रामचंद्र पै आपलो आजो विठू पैन सांगिल्ली काणी याद करता. ही काणी चार पिळग्यांचे फाटीं वचून आमच्या मुखार चित्र दवरता. ही काणी चार भागांत विस्तारल्या.

भूतकाळ, वर्तमानकाळ आनी भविष्यकाळ हांची जाणीव आशिल्लो, हजारांनीं वर्सांचो इतिहास खबर आसपी नरस्सपयाच्या कुटुंबाची लागशिल्ली वळख आसपी नागडो बेताळ म्हणपी काळाभायरो दिगंबर संन्याशीक, कादंबरेच्या अखेरच्या पांवड्यार आपल्या कुटुंबाक तिगोवपाची एकमेव आस जावन आसपी सिद्धाले व्यंकटेशाक रामचंद्र पै उखलून ताच्या हातांत दिवन, आस्वासन मेळटगीर जिणे मुक्त जाता. चारशें वर्सांच्या दीर्घ काळखंडाचे हे काणयेंत येवपी एकएक पात्रां अद्भुत, खडेगांठ आनी अप्रूप आसा.

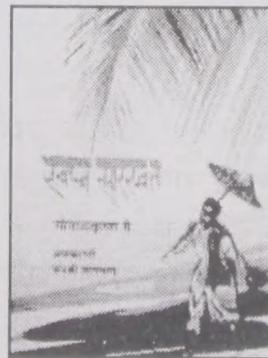
ही कादंबरी म्हळ्यार एका समुदायान पळयिल्लें आनी भोगिल्लें दुख्ख. सामुहीक संकश्टांक दिल्ली सुंदर बांदावळ आनी आकृताय आशिल्ली एक कादंबरी. इतली गडगंज अशी इतिहासीक फाटभूंय आशिल्ली कादंबरी बरोवपाक संशोधनाची जोड लागता. पूण केन्ना - केन्ना ह्या संशोधनांतलीं तंतोतंतपणा कादंबरीक जड वतात, पूण हें 'स्वप्न सारस्वत' कादंबरेचे बाबतींत घडूंक ना, हातूंतच हे कादंबरेच्या लेखकाचें येस आसपाविल्लें आसा.

कादंबरेच्या लेखकान प्रत्येक पात्राच्या चरित्राचो खोलायेन अभ्यास केला आनी हे

कादंबरेंत आशिल्लीं असंख्य पात्रां लेखकान फिशालकायेन चित्रायल्यांत. ते खातीर तांची तोखणाय करीत तितली थोडी.

शेकीं ही कादंबरी म्हळ्यार संशोधन, पात्रांच्या चरित्राचो खोलायेन अभ्यास, भावविश्वाची समृद्धताय आनी एका महाकाव्या प्रमाण भयानक शोकांतिकेंत शेवट जातना लेगीत दैवाचो पाठलाग करून अमूर्त फुडारा कडेन वचपी हें सारस्वत महाभारत. एक अद्भुत अणभव दिवपी कलाकृती.

अशी ही गडगंज कादंबरी भौ. जयश्री शानभाग हांणी कन्नड भाशेंतल्यान कोंकणींत अणकारीत केल्ल्या. जयश्रीबाय ह्यो आकाशवाणींत सुमार सत्तावीस वर्सां वेगवेगळ्या पदांचेर काम करून निलय निर्देशक म्हण निवृत्त जाल्यात. कन्नड, कोंकणी, हिंदी, इंग्लिश आनी मराठी भाशांचेर तांचें प्रभुत्व आनी अणकार करपाचो अणभव आसा आनी तेच खातीर तांचो हो अणकार सुरबूस आनी वाचनीय जाला. ही कलाकृती मूळ कन्नड भाशेंतल्यान आसा हाचो वाचप्याक खंयच दुबाव येना इतलो हो अणकार बेस बरो जाला. ते खातीर जयश्रीबायक परबीं.

स्वप्न सारस्वत
लेखक : गोपालकृष्ण पै
अणकार : जयश्री
शानभाग
उजवाडावपी : साहित्य
अकादेमी, नवी दिल्ली
(2015)
मोल : 250 रुपया

दिर्घ मौन तें - अस्तुरेच्या संघर्शाची काणी

शशी देशपांडे ह्यो भारतांतल्यो इंग्लिश भाशेंत बरोवपी एक आघाडीची लेखिका. तांचो जल्म 1938 वर्सा धारवाड हांगा जालो. फामाद कन्नड नाटककार श्रीरंग हांची ती दुसरी धूव. तांचें शिक्षण मुंबय आनी बेंगळूरु हांगा जालें. त्यो अर्थशास्त्र आनी कायद्याच्यो पदवीधर. त्या भायर तांणी पत्रकारितेचेंय प्रशिक्षण घेतलां. तांणी आपलो पयलो कथासंग्रह 'दि डार्क होल्ड्स नो टेरर' 1980 वर्सा उजवाडा हाडलो. तांणी साबार कथा, कादंबऱ्यो आनी भुरग्यां खातीर कथा बरयल्यात. तांच्या 'दॅट लॉग सायलन्स' हे कादंबरेक 1990 वर्साचो इंग्लिश भाशे खातीर आशिल्लो केंद्रीय साहित्य अकादेमीचो पुरस्कार मेळ्ळा.

हे साहित्य अकादेमी पुरस्कार प्राप्त जाल्ले कादंबरेचो श्रीमती प्रशांती तळपणकार हाणी 'दिर्घ मौन तें' ह्या नांवान कोंकणींत अणकार केला.

'दिर्घ मौन तें' ही एक काल्पनीक कादंबरी तरी पूण तिचो विशय हो सगळ्याच अस्तुर्यांक सामको लागींचो. आयच्यो चडांतचड अस्तुर्यो आपले हक्क जाणात आनी त्या हक्कांखातीर तांची झुजपाची तयारी आसता. तरीय आसतना तांचें भितरले भितर सोंसप जाता, आपलें दुख्ख त्यो सहसा समाजा मुखार मांडिना.

'दिर्घ मौन तें' ही कादंबरी अशीच एक अस्तुरी जया हिची काणी सांगता. जया ही एक शिकिल्ली मध्यमवर्गीय बायलमनीस जी आपलो घोव आनी भुरग्यां वांगडा रावता. जया हें 'टिपीकल' मध्यम वर्गांतले बायल मनशेचें

उदाहरण, जी वस्तुस्थिती आनी जाणविकाय हाचे भितरल्या झगड्यांत शेणल्या. जरी ती आधुनीक वातावरणांत वाडल्या तरीय ज्या समाजांत ती वावुरता तो समाज आयज मेरेन स्वतंत्र बायलेचें अस्तित्व मानून घेवंक तयार ना.

ही कादंबरी म्हळ्यार एके अस्तुरेची एक सरळ सादी जीण, एके घडणुके खातीर कशी बदलता आनी मागीर ती अस्तुरी हे सगळ्या परिस्थिती कडेन कशी झगडटा आनी आपणें भुरगेपणांत सावन दामून दवरिल्ले मौन ना - नपयत करपाक कशी वावुरता हाची ही काणी. पुराय कादंबरीभर नायिका जया आपलें स्वतंत्र अस्तित्व सोदपाचो यत्न करता आनी वाटेर येवपी आडमेळ्यांक मोटे धिटायेन तोंड दिता.

प्रशांती तळपणकार हांणी हे कादंबरीचो सुरबूस असो अणकार केला आनी ते खातीर तो सामकी वाचनीय जाला. कादंबरीच्या विशया कडेन आनी तातूंतल्या पात्रां कडेन समरस जाले बगर असो अणकार जावंक शक्य नासता. कादंबरेचे नायिके भशेनूच प्रशांतीबाय लेगीत बायलांच्या स्वतंत्र अस्तित्वा खातीर झगडत आयल्यात आनी तांच्या हातांतल्यान हे कादंबरीचो अणकार जावप हो एक बरो योगायोग म्हळ्यार जाता.

कोंकणीच्या साहित्य विश्वांत मोलाची भर घालपी ही कादंबरी वाचप्यांनी मुजरत वाचची ही मागणी!

दिर्घ मौन तें

लेखिका : शशी देशपांडे

अणकार : श्रीमती प्रशांती

तळपणकार

उजवाडावपी : साहित्य

अकादेमी, नवी दिल्ली

(2015)

मोल : 150 रुपया

अनन्य

गोवा कोंकणी अकादेमीची
स म्हयन्याळी साहित्य पत्रिका

पूर्व प्रकाशीत अंक

गोवा कोंकणी अकादेमी

243, पाटो कॉलनी, पणजी-गोंय 403001

फोन नं. 0832-2437920/2437385/87 टेलीफॅक्स - 0832-2437920

E-mail : konkaniakademi@gmail.com